

RAADSBESLUIT

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2353073	Tiebot, Gijs	MID-FIN	Mariska ten Heuw
ONDERWERP			
Jaarverslag en jaarrekening 2018 gemeente Hengelo			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGELO BESLUIT:

1. De jaarstukken 2018 van de gemeente Hengelo vast te stellen en de daarin opgenomen inhoudelijke toelichting en financiële analyses te aanvaarden als verantwoording van het college over het gevoerde beleid en beheer in 2018;
2. Het batige resultaat te bestemmen conform het voorstel in hoofdstuk 4.

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

Het college van B&W heeft het jaarverslag en de jaarrekening over 2018 opgesteld en biedt deze stukken ter vaststelling aan de gemeenteraad. In de programmarealisatie van het jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over de inhoud van het gevoerde beleid en beheer. In de jaarrekening wordt verantwoording afgelegd over de financiën, die daarmee gemoeid waren. De jaarrekening sluit met een batig saldo van ruim €11,7 miljoen. Dit overschot bestaat voor een groot deel uit bedragen die de komende jaren alsnog uitgegeven moeten worden. Uiteindelijk resteert er ongeveer € 4,5 miljoen. Hiervan wordt voorgesteld dit toe te voegen aan de algemene reserve. Dit overschot bestaat voor een groot deel uit bedragen die de komende jaren alsnog uitgegeven moeten worden. Uiteindelijk resteert er ongeveer € 4,5 miljoen. Hiervan wordt voorgesteld dit toe te voegen aan de algemene reserve.

DE GEMEENTERAAD VAN HENGELO,

DATUM

De griffier

De voorzitter

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2353073	Hendriks, Anneke	MID-FIN	Mariska ten Heuw
ONDERWERP			
Jaarverslag en jaarrekening 2018 gemeente Hengelo			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

Op grond van art 197 van de Gemeentewet legt het college jaarlijks verantwoording af over het gevoerde bestuur d.m.v. het jaarverslag en de jaarrekening (samen de jaarstukken). Hierbij bieden wij u de jaarrekening en het jaarverslag over 2018 aan.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

De jaarstukken 2018 bestaan uit de programmaverantwoording en de jaarrekening. Met de programmaverantwoording wordt ingegaan op de belangrijke inhoudelijke ontwikkelingen in 2018. De jaarrekening bestaande uit de balans per 31-12-2018, het overzicht van baten en lasten en de toelichtingen daarop, geeft inzicht in de financiële ontwikkeling in het verslagjaar. Het rekeningresultaat bedraagt € 11,7 miljoen voordelig. De belangrijke financiële afwijkingen worden in hoofdstuk 4.1 vermeld en in de toelichting op het overzicht van baten en lasten (hoofdstuk 7.4) per product nader geanalyseerd. Het batig saldo draagt bij aan de beoogde versterking van het gemeentelijk weerstandsvermogen.

In het bestemmingsvoorstel wordt voorgesteld om middelen te reserveren voor de volgende bestemmingen:

- Budgetoverheveling: vooruitlopend op de behandeling en vaststelling van de jaarstukken 2018 heeft uw raad besloten over een aantal voorstellen tot budgetoverheveling met een totaal bedrag van €1.010.509.
- Schouwburg: er is aangegeven dat de onderbesteding in het budget voor de schouwburg tot een bedrag van € 538.000 via resultaatbestemming zou moeten worden toegevoegd aan een bestemmingsreserve. Zodra aan de daarvoor gestelde voorwaarden wordt voldaan, kunnen de bedoelde onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd.
- Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang: in 2018 zit een overschot van € 2.068.745 vanuit de gemeente Enschede voor de uitvoering van het convenant Beschermd wonen, opvang en begeleiding kwetsbare burgers. Voorgesteld wordt om deze middelen te reserveren in een Bestemmingsreserve Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang. Deze reserve wordt ingezet om de toekomstige verwachte tekorten op beschermd wonen en maatschappelijke opvang deels op te kunnen vangen en om in 2019 en 2020 voorzieningen binnen de WMO te ontwikkelen die instroom in beschermd wonen zullen verminderen in 2021 en verder.
- Op basis van het uitkeringsjaar 2018 is de verwachte onderuitputting op de Rijksbegroting € 100 miljoen. De verwachte doorwerking in de gemeentefondsuitkering volgens decembercirculaire 2018 voor de gemeente Hengelo is € 464.000. De definitieve afrekening van de onderuitputting/het accres 2018 vindt plaats in de meicirculaire 2019 van het gemeentefonds. Vooruitlopend hierop wordt via resultaatbestemming de uitkering voor een aantal specifieke taakmutaties tot een bedrag van € 426.000 via de reserve decentralisatie-uitkeringen toegevoegd aan de begroting 2019.
- De Nijverheid is geselecteerd als 1 van de 27 grootschalige proeftuinen in het kader van het Programma Aardgasvrije Wijken. De gemeente ontvangt een rijksbijdrage voor het aardgasvrij maken van een bestaande wijk. Het eerste deel van de gevraagde bijdrage is opgenomen in de decembercirculaire 2018 (€ 3.093.984) en maakt daarmee deel uit van het resultaat 2018. Met uw besluit over de projectmatige aanpak "Proeftuin de Nijverheid Aardgasvrij" (2307808) hebt u besloten deze middelen toe te voegen aan de inmiddels ingestelde reserve Proeftuin Nijverheid Aardgasvrij. Financieel-technisch is het noodzakelijk dat via de resultaatbestemming in het kader van de jaarrekening te bevestigen.

Voor het resterende deel van het batig saldo € 4.578.025 wordt voorgesteld dit toe te voegen aan de algemene reserve.

Wij vragen uw raad het jaarverslag en de jaarrekening 2018 vast te stellen. Het college moet de vastgestelde jaarrekening en het jaarverslag in ieder geval vóór 15 juli 2019 aan Gedeputeerde Staten van Overijssel zenden.

BESPREEK- EN BESLISPUNTEN

1. De jaarstukken 2018 van de gemeente Hengelo vast te stellen en de daarin opgenomen inhoudelijke toelichting en financiële analyses te aanvaarden als verantwoording van het college over het gevoerde beleid en beheer in 2018;
2. Het batige resultaat te bestemmen conform het voorstel in hoofdstuk 4.

FINANCIËLE ASPECTEN

zie inhoud van het voorstel.

BIJLAGE(N)

Jaarstukken 2018

Dit raadsadvies is vastgesteld door het college van B & W van Hengelo.

GEMEENTE

Jaarstukken 2018

Colofon

Dit is een publicatie van
De Gemeente Hengelo
Postbus 18
7550 AA Hengelo
www.hengelo.nl

Bezoekadres: Hazenweg 121
E-mail: gemeente@hengelo.nl
Telefoon: 14074

Fotografie: Christian van der Meij, Eric Brinkhorst & Hart van Zuid

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Leeswijzer	5
Raadsadvies en raadsbesluit	6
JAARVERSLAG	9
De financiën van de gemeente Hengelo	11
4.1 Saldo jaarrekening	12
4.2 Structurele effecten	16
4.3 Bestemmingsvoorstel	17
4.4 Ontwikkeling Algemene Reserve	18
4.5 Ontwikkeling Overige Reserves	19
Programma- realisatie	21
5.1 Centrale thema's	22
5.2 Programma's	27
5.2.1 Economie, Werk en Inkomen	27
5.2.2 Onderwijs en Jeugd	35
5.2.3 Welzijn en Zorg	39
5.2.4 Sport en Cultuur	45
5.2.5 Ruimtelijke Ontwikkeling en Mobiliteit	51
5.2.6 Beheer Openbare Ruimte en Duurzaamheid	58
5.2.7 Bestuur, Veiligheid en Openbare Orde	65
5.2.8 Financiën	73
Paragrafen	79
6.1 Lokale heffingen	80
6.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	89
6.3 Onderhoud kapitaalgoederen	97
6.4 Grondbeleid	105
6.5 Financiering	112
6.6 Verbonden partijen	117
6.7 Bedrijfsvoering	126
6.8 Investerings	134
JAARREKENING	143
7.1 De Balans	145
7.2 Toelichting op de Balans	155
7.3 Staat van Baten en Lasten	183
7.4 Financiële analyses per begrotingshoofdstuk	187

Bijlagen	199
8.1 Overzichten	200
8.2 Staat van activa onderhanden complexen	202
8.3 Aanwending onvoorzien	209
8.4 Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen	210
8.5 Verantwoordingsinformatie IMG	212
8.6 Overzicht van verbonden partijen en vertegenwoordiging	213
8.7 Begrotingsrechtmatigheid	218
8.8 WNT-verantwoording 2018	219
8.9 Kengetallen	220
8.10 Verdeling taakvelden	221
Overige bijlagen	223
9.1 Overzicht investeringsprojecten	224
9.2 Declaratiegedrag college (Motie Raad)	239
9.3 Overzicht subsidies 2018 (Motie Raad)	240

Inleiding

In het verslagjaar werden gemeenteraadsverkiezingen gehouden: Een nieuwe raad, een nieuw college en een nieuw coalitieprogramma. De belangrijke thema's van de afgelopen periode staan ook centraal in de komende jaren: sociaal domein en binnenstad.

Leidend voor de uitvoering van de taken in het sociaal domein is voor het college het beleidsplan *Met Respect... op weg naar een nieuw stelsel voor maatschappelijke ondersteuning*. Ook in 2018 heeft daarbij steeds de zorg en ondersteuning aan onze inwoners voorop gestaan. Wij zijn van mening dat we daarin zijn geslaagd, maar zijn ons ook bewust van de grote opgaven die ons nog wachten. Niet alleen inhoudelijk, ook financieel.

In de programmarealistie wordt uitvoerig ingegaan op de activiteiten in 2018. Een greep daaruit:

- Voor de uitvoering van het Integraal Actieplan voor een **Vitale Binnenstad** (IAP) wordt naast de reeds toegekende middelen extra geld vrijgemaakt, zowel voor fysieke investeringen als voor andere maatregelen in de vorm van promotie, programmering en acquisitie.
- Er zijn voorbereidingen getroffen voor de werkzaamheden aan het **Twentekanaal** en het geschikt maken van de haven voor grotere schepen. Hiervoor is een CEF-subsidie verkregen.
- Het **Kindpakket** is in 2018 vastgesteld, na zorgvuldig overleg met de doelgroep zelf en betrokken instanties.
- Een grote groep jongvolwassenen in de leeftijd van 23-27 jaar heeft een niet afgemaakte of "verkeerde" opleiding, en veelal problemen op andere leefgebieden zoals schulden of verslaving. Deze groep wordt een zgn. **perspectiefjaar** aangeboden waarin de jongvolwassene vanuit meerdere partijen en met goede begeleiding toewerkt naar een nieuw, duurzaam perspectief op betekenisvol werk op de arbeidsmarkt.
- De **basisvoorzieningen voor jeugd** in het voorveld zijn verder verstevigd o.a. door een vervolg te geven aan de Jeugdtafels, het project Jeugdhulp en Sport en een aantal LEF projecten.
- In 2018 hebben een aantal concrete projecten plaatsgevonden gericht ter bevordering van een **gezonde leefstijl**, zoals Voel je Goed (koppeling van gezondheid en laaggeletterdheid) en Gezonde Toekomst dichterbij (koppeling van armoede en gezondheid)
- Na een succesvolle lobby hebben wij vanuit het Fonds Tekortgemeenten een incidentele bijdrage ontvangen ter waarde van ruim € 8,4 miljoen **voor de tekorten binnen het Sociaal Domein**.
- In februari hebben de colleges van Enschede en Hengelo het historische besluit genomen om samen **één poppodium** voor de regio Twente te subsidiëren.
- Rond de viering van **150 jaar Stork** is een breed programma uitgevoerd met als hoogtepunt de locatieproductie STORK!, een theaterstuk over dromen en daden.
- Met constructief overleg en financiële inbreng van de Puiencommissie hebben we in 2018 enkele grote projecten in de binnenstad gerealiseerd, zoals het Bischoff pand en het pand op de hoek van de Wemenstraat met de Kloosterhof.
- Van de **fietssnelweg F35** is het deel Watertorenlaan tot aan de centrumring gerealiseerd, hetzelfde geldt voor het deel Grobbentunnel tot aan de Slachthuisweg.
- We hebben besloten om het systeem van "**omgekeerd inzamelen**" in te voeren vanaf 1 juli en tegelijkertijd bewoners in grondgebonden woningen de mogelijkheid te geven te kiezen uit een keuze-container (aan huis) i.p.v. het wegbrengen van afvalzakjes naar een verzamelcontainer.
- Het thema "**Open bestuursstijl**" staat hoog op de agenda en in het vaandel van raad en college, het is één van de nieuwe centrale beleidsthema's.
- De wijk De Nijverheid is geselecteerd als 1 van de 27 grootschalige proeftuinen in het kader van het Programma **Aardgasvrije Wijken**. We ontvangen een rijksbijdrage voor het aardgasvrij maken van deze bestaande wijk.

Ook in financieel opzicht was 2018 een gezond jaar. We sluiten af met een batig saldo van ruim elf miljoen euro. Rekening houdend met de voorgestelde gedeeltelijke bestemming draagt dit resultaat voor circa 4,5 miljoen euro bij aan de verbetering van de gemeentelijke reservepositie.

In de volgende hoofdstukken wordt uitgebreider ingegaan op zowel de programmarealisatie als de financiën. We nodigen u van harte uit hier kennis van te nemen.

Hengelo, mei 2019

Burgemeester en wethouders van Hengelo

Leeswijzer

De jaarstukken zijn het sluitstuk van de planning & controlcyclus. Het college legt er – na in de beleidsrapportages twee keer tussentijds te hebben gerapporteerd – verantwoording mee af over de afspraken tussen college en raad, die in de beleidsbegroting zijn vastgelegd.

Die verantwoording is tweeledig: inhoudelijk en financieel.

De financiële verantwoording op hoofdlijnen staat in hoofdstuk 4. De onderdelen staan in meer detail beschreven in hoofdstuk 7.

De inhoudelijke verantwoording vindt u in het onderdeel programmarealisatie, hoofdstuk 5. Hier wordt uitsluitend op programmaniveau verantwoording afgelegd. Elk programma wordt afgesloten met de feitenkaart waarin per activiteit de baten en lasten worden weergegeven.

Hoofdstuk 6 bevat de wettelijk voorgeschreven paragrafen, waarin als een dwarsdoorsnede van de totale verantwoording een aantal beheersmatige aspecten wordt toegelicht.

Hoofdstuk 7 bevat de formele jaarrekening, bestaande uit balans, overzicht baten en lasten en de toelichtingen daarop (o.a. de analyse van de financiële afwijkingen t.o.v. de begroting) en de controleverklaring van de door de raad aangestelde externe accountant. Hier staan ook de financiële overzichten waarin de werkelijke baten en lasten geconfronteerd worden met de begroting. De totalen per begrotingshoofdstuk zijn tevens het niveau waarop de raad het college heeft geautoriseerd voor de uitvoering van het beleid.

Een aantal toelichtende bijlagen completeert het geheel. Twee bijlagen vinden hun oorsprong in door de gemeenteraad aanvaarde moties n.a.v. het jaarverslag 2010. Dit betreft de motie "Subsidiebeleid in Jaarverslag" en de motie "Declaratie in Jaarverslag", beide aanvaard in de raadsvergadering van 19 juli 2011. Daarnaast zijn wettelijk voorgeschreven bijlagen opgenomen.

Raadsadvies en raadsbesluit

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2353073	Hendriks, Anneke	MID-FIN	Mariska ten Heuw
ONDERWERP			
Jaarverslag en jaarrekening 2018 gemeente Hengelo			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

Op grond van art 197 van de Gemeentewet legt het college jaarlijks verantwoording af over het gevoerde bestuur d.m.v. het jaarverslag en de jaarrekening (samen de jaarstukken). Hierbij bieden wij u de jaarrekening en het jaarverslag over 2018 aan.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

De jaarstukken 2018 bestaan uit de programmaverantwoording en de jaarrekening. Met de programmaverantwoording wordt ingegaan op de belangrijke inhoudelijke ontwikkelingen in 2018. De jaarrekening bestaande uit de balans per 31-12-2018, het overzicht van baten en lasten en de toelichtingen daarop, geeft inzicht in de financiële ontwikkeling in het verslagjaar. Het rekeningresultaat bedraagt € 11,7 miljoen voordelig. De belangrijke financiële afwijkingen worden in hoofdstuk 4.1 vermeld en in de toelichting op het overzicht van baten en lasten (hoofdstuk 7.4) per product nader geanalyseerd. Het batig saldo draagt bij aan de beoogde versterking van het gemeentelijk weerstandsvermogen.

In het bestemmingsvoorstel wordt voorgesteld om middelen te reserveren voor de volgende bestemmingen:

- Budgetoverheveling: vooruitlopend op de behandeling en vaststelling van de jaarstukken 2018 heeft uw raad besloten over een aantal voorstellen tot budgetoverheveling met een totaal bedrag van €1.010.509.
- Schouwburg: er is aangegeven dat de onderbesteding in het budget voor de schouwburg tot een bedrag van € 538.000 via resultaatbestemming zou moeten worden toegevoegd aan een bestemmingsreserve. Zodra aan de daarvoor gestelde voorwaarden wordt voldaan, kunnen de bedoelde onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd.
- Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang: in 2018 zit een overschot van € 2.068.745 vanuit de gemeente Enschede voor de uitvoering van het convenant Beschermd wonen, opvang en begeleiding kwetsbare burgers. Voorgesteld wordt om deze middelen te reserveren in een Bestemmingsreserve Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang. Deze reserve wordt ingezet om de toekomstige verwachte tekorten op beschermd wonen en maatschappelijke opvang deels op te kunnen vangen en om in 2019 en 2020 voorzieningen binnen de WMO te ontwikkelen die instroom in beschermd wonen zullen verminderen in 2021 en verder.
- Op basis van het uitkeringsjaar 2018 is de verwachte onderuitputting op de Rijksbegroting € 100 miljoen. De verwachte doorwerking in de gemeentefondsuitkering volgens decembercirculaire 2018 voor de gemeente Hengelo is € 464.000. De definitieve afrekening van de onderuitputting/het accres 2018 vindt plaats in de meicirculaire 2019 van het gemeentefonds. Vooruitlopend hierop wordt via resultaatbestemming de uitkering voor een aantal specifieke taakmutaties tot een bedrag van € 426.000 via de reserve decentralisatie-uitkeringen toegevoegd aan de begroting 2019.
- De Nijverheid is geselecteerd als 1 van de 27 grootschalige proeftuinen in het kader van het Programma Aardgasvrije Wijken. De gemeente ontvangt een rijksbijdrage voor het aardgasvrij maken van een bestaande wijk. Het eerste deel van de gevraagde bijdrage is opgenomen in de decembercirculaire 2018 (€ 3.093.984) en maakt daarmee deel uit van het resultaat 2018. Met uw besluit over de projectmatige aanpak "Proeftuin de Nijverheid Aardgasvrij" (2307808) hebt u besloten deze middelen toe te voegen aan de inmiddels ingestelde reserve Proeftuin Nijverheid Aardgasvrij. Financieel-technisch is het noodzakelijk dat via de resultaatbestemming in het kader van de jaarrekening te bevestigen.

Voor het resterende deel van het batig saldo € 4.578.025 wordt voorgesteld dit toe te voegen aan de algemene reserve.

Wij vragen uw raad het jaarverslag en de jaarrekening 2018 vast te stellen. Het college moet de vastgestelde jaarrekening en het jaarverslag in ieder geval vóór 15 juli 2019 aan Gedeputeerde Staten van Overijssel zenden.

BESPREEK- EN BESLISPUNTEN

1. De jaarstukken 2018 van de gemeente Hengelo vast te stellen en de daarin opgenomen inhoudelijke toelichting en financiële analyses te aanvaarden als verantwoording van het college over het gevoerde beleid en beheer in 2018;
2. Het batige resultaat te bestemmen conform het voorstel in hoofdstuk 4.

FINANCIËLE ASPECTEN

zie inhoud van het voorstel.

BIJLAGE(N)

Jaarstukken 2018

Dit raadsadvies is vastgesteld door het college van B & W van Hengelo.

JAARVERSLAG

4

De financiën van de gemeente Hengelo

4.1	Saldo jaarrekening	12
4.2	Structurele effecten	16
4.3	Bestemmingsvoorstel	17
4.4	Ontwikkeling Algemene Reserve	18
4.5	Ontwikkeling Overige Reserves	19

4.1 Saldo jaarrekening

De jaarrekening, zoals deze in hoofdstuk 7 is opgenomen, sluit met een totaal van saldo van baten en lasten van € 11.715.263 voordelig. Na de verwerking van de laatst vastgestelde begrotingswijziging 2018 was sprake van een verwacht batig saldo van bijna € 906.702. Een te verklaren afwijking daarom van afgerond € 10.808.000. Hieronder wordt ingegaan op de meest opvallende afwijkingen. Een meer uitgebreide toelichting op ook de kleinere verschillen vindt u in hoofdstuk 7.4 - Toelichting op het overzicht van baten en lasten.

Meest opvallende afwijkingen:

(V = voordeel en N = nadeel)

Prog	Analyse afwijking		Verschil	I/S
1	Terugvordering bijstand en bijzondere bijstand			
	In 2018 is er per saldo voor een bedrag van circa € 690.000 meer dan geraamd aan bijstand en bijzonder bijstand teruggevorderd. Onderdeel hiervan is de geactualiseerde voorziening dubieuze debiteuren.	V	690	I
	Verstrekkings Bijstand			
	In 2018 waren er gemiddeld 2.329 klanten bij een gemiddelde prijs van € 14.170. Bij de 2e Beleidsrapportage werd nog uitgegaan van gemiddeld 2.354 klanten en een gemiddelde prijs van € 14.283. In het laatste trimester hebben we te maken gehad met een sterke daling terwijl de meerjarige trend voor het laatste trimester in de regel stijgend is.	V	617	S
	Minimabeleid kindpakket			
	Een deel van de extra ontvangen middelen ter bestrijding van kinderarmoede is niet besteed. Dit komt ondermeer doordat is uitgegaan van het maximale aantal kinderen dat een beroep zou kunnen doen, de verstrekking door de ANWB van gratis tweedehands fietsen en het laat inzetten van beleid om gratis fruit te verstrekken. De niet bestede middelen worden via budgetoverheveling ten gunste van 2019 gebracht zodat de middelen beschikbaar blijven voor bestrijding kinderarmoede.	V	200	I
	Extra middelen maatschappelijke opvang statushouders			
	De extra middelen voor opvang statushouders zijn door verschillende oorzaken maar ten dele besteed. Het saldo van het voordeel op de lasten en de baten ter grootte van € 138.000 wordt via budgetoverheveling ten gunste van 2019 gebracht.	V	138	I
	Begeleidingskosten Nieuw Beschut Werk			
	In de begroting hebben we rekening gehouden met een begeleidingsvergoeding ad € 8.500 voor 26 personen. In 2018 zijn echter 'slechts' 17 personen begeleid, waarvan de meesten een deel van het jaar. Het blijkt moeilijker dan ingeschat om Beschut werkplekken te realiseren, vooral bij reguliere werkgevers. Reden hiervoor is de belasting die de begeleiding door werkgevers met zich meebrengt.	V	125	I
	Participatiewet trajecten/flankerend beleid/nieuwe doelgroep			
	Er is minder inzet van trajecten geweest omdat er veel wordt verwezen naar de SWB, die meer dan voorheen specifiek op de complexe doelgroep gerichte trajecten inzet. Door hoogconjunctuur is daarnaast het bestand sterk gedaald. Er is vooral ingezet op snelle uitstroom naar regulier werk en minder op re-integratie en mensontwikkeling. Eind 2018 is begonnen met ontwikkeling van beleid voor de kwetsbare doelgroep met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, RMC en voortijdig schooluitval.	V	108	I
2	Verblijf			
	Ten tijde van de 2e beleidsrapportage hielden we nog rekening met gemiddeld 195 verblijfsindicaties. Echter heeft de neerwaartse trend zich verder voortgezet. Als gevolg van sturing en versoering zagen we het aantal indicaties in de 2e helft van het jaar dalen. Het financiële effect hiervan bedraagt € 880.000. Daarnaast hebben we de tweede helft van 2018 nog voor € 50.000 aan facturen ontvangen, welke betrekking hadden op 2017. Tenslotte is er op dit product een onderschrijding op de personeelslasten ter hoogte van € 68.000. Korteidshalve verwijzen we hiervoor naar de toelichting in programma 7.	V	898	S
	GGZ & dyslexiezorg			
	Op basis van ervaringscijfers en de ontwikkelingen in aantallen cliënten en declaraties verwachtten we in 2018 ongeveer € 384.000 minder uit te geven dan we ten tijde van de 2e beleidsrapportage inschatten. We zien met name een forse daling van het aantal indicaties Basis GGZ. Ook het aantal indicaties dyslexiezorg is afgenomen. Wij hebben geen invloed op de indicaties omdat deze niet door ons	V	291	S

Prog	Analyse afwijking		Vershil	I/S
	worden gesteld. Tenslotte hebben we de tweede helft van 2018 nog voor € 93.000 aan facturen ontvangen, welke betrekking hadden op 2017.			
	Peuterspeelzaalwerk			
	De subsidies voor de Hengelose voorschool zijn lager dan begroot, aangezien 2 voorschoolse voorzieningen zijn gestopt in 2018. Daarnaast is de subsidie in 2018 deels bekostigd uit een ander budget.	V	300	I
	Landelijk transitie arrangement			
	Ten opzichte van onze inschatting bij de 2e beleidsrapportage is het aantal indicaties met 3 afgenomen naar gemiddeld 12 indicaties in 2018. De gemiddelde kosten per indicatie bedroegen in 2018 € 57.000. Namens de gemeenten heeft de VNG afspraken met landelijke jeugdhulp aanbieders met een specialistische functie. Op de uitgaven hebben wij als gemeente geen invloed en er wordt getoetst door de VNG. Daarnaast hadden we nog voor een bedrag van € 116.000 aan extra naijlende kosten over 2017 verwacht, welke niet in rekening zijn gebracht.	V	237	I
	PGB Jeugd			
	De verantwoording van de SVB inzake de Trekkingsrechten PGB Jeugdwet 2018 geeft aan dat de bestedingen € 305.000 bedragen. De overschrijding van € 57.000 wordt deels veroorzaakt door naijlende kosten over 2017 van € 17.000. Ten opzichte van 2017 zijn er enkele klanten meer waarvoor een PGB inzet passender is.	N	-57	I
	Jeugdhulp spoedzorg			
	De trend bij de 2e beleidsrapportage heeft zich verder voortgezet. De gemiddelde kosten per indicatie bedragen € 49.000. Eind 2018 hebben we gemiddeld nog 7 trajecten lopen. De productieverantwoordingen van de aanbieders over 2018 geven aan dat er minder kosten zijn gemaakt voor spoedzorg. Daarnaast hebben we nog voor € 20.000 aan facturen ontvangen welke betrekking hadden op 2017. Het totale effect van bovengenoemde oorzaken leidt tot een voordeel van € 93.000.	V	93	I
	Jeugdhulp pleegzorg			
	Ten opzichte van onze inschatting bij de 2e beleidsrapportage is het aantal indicaties licht toegenomen. De productieverantwoordingen van de aanbieders over 2018 geven aan dat er meer kosten zijn gemaakt voor pleegzorg. Dit leidt tot een overschrijding van € 141.000.	N	-141	I
	Jeugdzorgplus			
	Op basis van de trend is er bij de 2e beleidsrapportage € 100.000 afgeraamd op dit product. Echter heeft de trend zich verder doorgezet. Eind van het jaar hebben we gemiddeld nog 6 indicaties lopen. (Eén traject kost gemiddeld zo tussen de € 80.000 en € 100.000.)	V	92	I
3	Huishoudelijke ondersteuning			
	Bij de 1e beleidsrapportage hebben we een inschatting gemaakt van het financiële effect van de cao VVT (Verpleeg- & Verzorgingshuizen & Thuiszorg) aanpassing voor een bedrag van € 750.000. Op 22 november zijn de aangepaste tarieven bekrachtigd, waarna duidelijk werd dat het effect in 2018 ongeveer € 182.000 zou gaan bedragen. Per saldo een positief effect voor het jaarresultaat ad € 568.000. Waar we vorig jaar de 2e helft van het jaar een afname van het gemiddeld aantal indicaties zagen, zien we sinds september een forse toename van het aantal indicaties. Vooruitlopend op de invoering van het abonnementstarief worden er aanzienlijk meer aanvragen voor huishoudelijke ondersteuning ingediend. In de 2e beleidsrapportage hielden we rekening met gemiddeld 2.108 indicaties, dit zijn er in de praktijk 2.293 geworden. Het financiële effect hiervan bedraagt € 233.000.	V	335	I
	WMO - begeleiding, kortdurend verblijf en vervoer dagbesteding			
	Ten opzichte van de inschattingen bij de 2e beleidsrapportage zien we grote mutaties in indicaties op alle onderdelen binnen WMO begeleiding. Voor OZL1 (grootste groep) zagen wij een stijging van 26% tegen een daling van 21% voor OZL2 ZIN en 26% OZL2 PGB. De verschuiving van OZL 2 naar OZL 1 was a.g.v. het interventieprogramma (versoering) en strakke sturing met name in het 2e helft van het jaar zichtbaar. In 2017 zagen wij een toename van het aantal cliënten voor Ondersteuning Maatschappelijke Deelname (OMD1) +16,7% in combinatie met een afname van OMD2 met 3%). Als gevolg van sturing op versoering en toeleiding naar voorliggende voorzieningen de toename van het aantal cliënten kunnen keren. Het financiële effect hiervan is € 318.000 voordelig. Het maatwerk vervoer voor WMO en Jeugd is per 1 januari 2018 afzonderlijk ingekocht. Hierdoor zijn de uitgaven flink gestegen. In de 2e beleidsrapportage is daarom het budget verhoogd met € 327.000. De kosten zijn de tweede helft van 2018 echter € 103.000 lager dan verwacht. De 2e helft 2018 is nog voor € 79.000 aan facturen over boekjaar 2017 ingediend. Tenslotte is er een overschrijding op de personeelslasten ad € 72.000. Korthedshalve wordt hiervoor verwezen naar de toelichting in programma 7.	V	271	S

Prog	Analyse afwijking		Verschil	I/S
	PGB - zelfstandig leven			
	In de 2e beleidsrapportage hebben we onze verwachting neerwaarts bijgesteld naar 98 indicaties OMD en 187 indicaties OZL. Het aantal indicaties is echter nog meer gedaald dan we verwachtten. Dit vertaalt zich in een voordelig financieel effect van € 234.000. Dit is vooral toe te schrijven aan een verschuiving van PGB naar ZIN	V	234	S
	Woonvoorzieningen			
	Op basis van uitgaven 2017 is de begroting bij de 1e beleidsrapportage verhoogd met € 200.000. Deze inschatting is niet gecorrigeerd tijdens de 2e beleidsrapportage in verband met het grillige verloop en de onvoorspelbaarheid van de uitgaven gedurende het jaar. Uiteindelijk zijn de kosten in 2018 dus € 193.000 lager en bleek onze verwachting bij de primitieve begroting dus te kloppen.	V	193	S
	Beschermd Wonen			
	Extra afroaming van de reserve Beschermd Wonen door de gemeente Enschede en uitkering aan deelnemende gemeenten.	V	791	I
4	Schouwburg			
	Deze structurele middelen zijn geraamd voor het onderhoud van het pand van de Schouwburg. Deze middelen mogen pas worden gebruikt op het moment dat aan de gestelde voorwaarden is voldaan, waaronder overdracht van het pand aan de gemeente (conform raadsbesluit). Op 31-12-2018 is het pand nog niet overgedragen. In de resultaatbestemming 2018 wordt voorgesteld om deze middelen te storten in een nieuw te vormen bestemmingsreserve.	V	538	I
5	Vergunningverlening milieu			
	In 2018 is een einde gekomen aan een langsepende juridische procedure. Hierin zijn wij door het Gerechtshof veroordeeld tot betalen van een bedrag van € 576.000. Dit betrof een procedure tegen de weigering van een milieuvergunning midden jaren 90. In de risicoparagraaf is hier de afgelopen jaren reeds rekening mee gehouden.	N	-576	I
5	Parkeren			
	Er is sprake van een onderbesteding op ambtelijke inzet door ziekte, vacatureruimte en andere inzet van personeel (-€ 53.000). Daarnaast is er in afwachting van het hoger beroep voor parkeergarage De Beurs een voordeel op kapitaallasten (i.v.m. uitstel van investering) en onderhoud (-€ 35.000). De hogere parkeerinkomsten (€ 199.000) veroorzaakt door meer maaiveldparkeren (€ 85.000), aantal parkeervergunningen (€ 110.000) en omzet parkeergarage (€ 38.000) waarbij er een nadeel is op fiscale heffing (€ 33.000) door minder inzet van BOA's als gevolg van capaciteitstekort.	V	288	I
	Handhaving bouwen / invoering omgevingswet			
	Ten opzichte van de begroting is er in deze fase van de invoering van de omgevingswet minder uitgegeven (€ 190.000), er is echter al wel ambtelijke inzet gepleegd op de voorbereiding. Dit is grotendeels te wijten aan de aangepaste fasering vanuit het Rijk. In eerste instantie zijn namelijk middelen beschikbaar gesteld toen het uitgangspunt was dat de omgevingswet al in 2019 van kracht zou worden. Na het uitstel tot 2021 is het zwaartepunt van uitgaven ook naar achter geschoven. Van het restant bedrag wordt middels verzoek voor budgetoverheveling voorgesteld om dit in komende tijdvak beschikbaar te houden.	V	219	I
6	Onderhoud wegen			
	Onderbesteding van al wel verplichte maar nog niet in rekening gebrachte werken veroorzaakt door late aanbesteding in verband met ingestelde raamcontracten. Deze verplichtingen zijn meegenomen in de budgetoverheveling. Daarnaast een verminderde ambtelijke inzet door ziekte en projectmatige inzet en incidenteel hogere inkomsten als gevolg van Moor-meldingen (Meldpunt Opbrekingen Openbare Ruimte).	V	469	I
	Openbare Verlichting			
	Door lagere tarieven en een lager verbruik vallen de elektriciteitskosten fors lager uit. Ook zijn diverse onderhoudswerkzaamheden doorgeschoven naar 2019 in verband met het voornemen om over te gaan naar een nieuw onderhoudscontract en zijn er lagere kapitaallasten door doorgeschoven investeringen. Afwikkeling van schades zorgt daarnaast voor incidenteel hogere inkomsten	V	284	I
	Afval		-	
	De kosten voor plaatsing, herplaatsing en verwijdering van ondergrondse containers zijn nu afgerekend. De plaatsingskosten voor de nieuwe ondergrondse containers zijn hoger uitgevallen dan verwacht. Meer locaties bleken moeilijk te bestraten, vaker moesten boomwortels worden verwijderd en was sprake van extra bodemanalyses. Ook kabels en leidingen die anders lagen dan van tevoren is doorgegeven door externe partijen zorgden voor meerwerk (-€ 372.000). Zowel voor het transport, de verwerking als het inzamelen van fijn restafval zijn minder kosten gemaakt dan van tevoren gedacht. Dit hangt met name samen met			

Prog	Analyse afwijking		Verschil	I/S
	het gedrag van inwoners: bij minder aanbiedingen van huishoudelijk afval hoeft minder vaak geleegd, getransporteerd en verbrand te worden. Dit is een gevolg van het omgekeerd inzamelen. De verwerkingskosten van grof restafval vallen ook mee, te danken aan het gescheiden aanbieden door inwoners van afvalstromen aan het afvalbrengpunt. (€ 271.000) Er is sprake van meer dump en zwerfafval als gevolg van de invoering van omgekeerd inzamelen. Er is echter bij de 2e Berap een te hoge inschatting gemaakt van de kosten als gevolg van afvaldump. Daardoor is er sprake van een voordeel op deze post ten opzichte van deze bijgestelde verwachting. (€141.000) Per saldo is er € 58.000 meer aan de voorziening onttrokken dan vooraf begroot. De financiële afwijkingen hebben daarmee geen effect op het rekeningsaldo.			
	Duurzaamheid		-	
	De Nijverheid is geselecteerd als 1 van de 27 grootschalige proeftuinen in het kader van het Programma Aardgasvrije Wijken. De gemeente ontvangt een rijksbijdrage voor het aardgasvrij maken van een bestaande wijk. Het eerste deel van de gevraagde bijdrage is opgenomen in de decembercirculaire 2018 (€ 3.093.984) en maakt daarmee deel uit van het resultaat 2018. Met uw besluit over de projectmatige aanpak "Proeftuin de Nijverheid Aardgasvrij" (2307808) hebt u besloten deze middelen toe te voegen aan de inmiddels ingestelde reserve Proeftuin Nijverheid Aardgasvrij. Financieel-technisch is het noodzakelijk dat via de resultaatbestemming in het kader van de jaarrekening te bevestigen (zie 4.3 bestemmingsvoorstel).	V	3.094	I
	Warmtenet		-	
	Bij het opstellen van de jaarrekening is een nieuwe risico inschatting gemaakt van de resterende risico's rondom het project Warmtenet. Uit deze risico inschatting blijkt dat een klein deel van de getroffen voorziening vrij kan vallen. Dit wordt met name veroorzaakt doordat de kosten rondom de realisatie van DEC Noord lager uitvallen dan vorig jaar is ingeschat bij het bepalen van de voorziening. Daarnaast zijn er nog diverse kleinere ontwikkelingen. Per saldo ontstaat er hierdoor een voordeel van € 99.000.	V	99	I
8	Begrotingstechnische correctie			
	Grondexploitatie	N	-200	I
	De grondexploitatie is voor de algemene middelen in principe budgettair neutraal. Afwijkend daarin is de toerekening van de rente. Het percentage daarvoor moet op nacalculatiebasis worden vastgesteld. Voor 2018 is dit werkelijke percentage ligt hoger dan bij de begroting werd aangenomen. Dit leidt tot een nadeel van € 200.000. Voor inhoudelijke toelichting op de ontwikkelingen wordt verwezen naar de paragraaf grondbeleid.			
	Gemeentefonds	V	426	I
	Op basis van het uitkeringsjaar 2018 is de verwachte onderuitputting op de Rijksbegroting € 100 miljoen. De verwachte doorwerking in de gemeentefondsuitkering volgens decembercirculaire 2018 voor de gemeente Hengelo is € 464.000. De definitieve afrekening van de onderuitputting/het accres 2018 vindt plaats in de meicirculaire 2019 van het gemeentefonds. Vooruitlopend hierop wordt via resultaatbestemming de uitkering voor een aantal taakmutaties tot een bedrag van € 426.000 toegevoegd aan de begroting 2019.			
div	Totaal afwijking personeelslasten			
	In 2018 was er nagenoeg in de volle breedte van de organisatie sprake van onderbezetting op personeelsgebied. Per saldo betekent dit dat de personeelslasten ruim € 4,6 miljoen lager waren dan geraamd. Deze bespaarde financiële ruimte is daarnaast wel weer aangewend om de nodige expertise en capaciteit in te huren (€ 4,3 miljoen). Naast de salarissen van het eigen personeel en de inhuur is er voor bijna € 0,6 miljoen salarissen aan boven-formatieve medewerkers betaald en is er bijna € 1 miljoen meer aan vergoedingen ontvangen dan geraamd voor personeel wat bij derden is gedetacheerd of ingezet. Per saldo resulteert dit alles in een positief resultaat van bijna € 0,9 miljoen.	V	888	I
Totaal verklaarde verschillen			10.944	
Te verklaren verschil (afgerond)			10.808	
Saldo niet verklaarde verschillen			136	

4.2 Structurele effecten

In het overzicht van de afwijkingen is aangegeven of de afwijking incidenteel dan wel structureel van aard zijn. Afwijkingen met een incidenteel karakter zijn uiteraard niet van invloed op het financieel meerjarenperspectief. Daarnaast zijn er ontwikkelingen die wel structureel zijn, maar al zijn verwerkt in de lopende begroting of het meerjarenperspectief. De overige structurele afwijkingen, waaronder het sociaal domein, zullen bij de eerste beleidsrapportage in de begroting 2019 en/of de Kaderbrief 2020-2023 worden verwerkt. Uiteraard kunnen de bedragen daarbij door actualisering afwijken van de hier genoemde bedragen.

4.3 Bestemmingsvoorstel

Vooruitlopend op de behandeling en vaststelling van de jaarstukken 2018 heeft uw raad besloten over een aantal voorstellen tot budgetoverheveling:

Programma	Budget	Bedrag
1	Minimabeleid: kindpakket	€ 200.000
1	Innovatieve trajecten	€ 19.000
1	Perspectiefjaar werkloze jongeren	€ 125.000
1	Inburgeringstrajecten	€ 139.000
5	Stadsvernieuwingsactiviteiten	€ 100.553
5	Invoering Omgevingswet	€ 190.489
6	Duurzaamheid	€ 31.467
6	Onderhoud wegen stedelijk niveau	€ 175.000
7	Bommenkaart	€ 30.000
Totaal		€ 1.010.509

Hiervoor, in de analyse van de belangrijke afwijkingen t.o.v. de begroting 2018 is aangegeven dat de onderbesteding in het budget voor de schouwburg tot een bedrag van € 538.000 via resultaatbestemming zou moeten worden toegevoegd aan een bestemmingsreserve. Zodra aan de daarvoor gestelde voorwaarden wordt voldaan, kunnen de bedoelde onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd.

Het overschot vanuit de gemeente Enschede voor de uitvoering van het convenant Beschermd wonen, opvang en begeleiding kwetsbare burgers, zoals toegelicht bij het centrale thema sociaal domein in programma 5, bedraagt € 2.068.745. Voorgesteld wordt om deze middelen te reserveren in een Bestemmingsreserve Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang. Deze reserve wordt ingezet om de toekomstige verwachte tekorten op beschermd wonen en maatschappelijke opvang deels op te kunnen vangen en om in 2019 en 2020 voorzieningen binnen de WMO te ontwikkelen die instroom in beschermd wonen zullen verminderen in 2021 en verder.

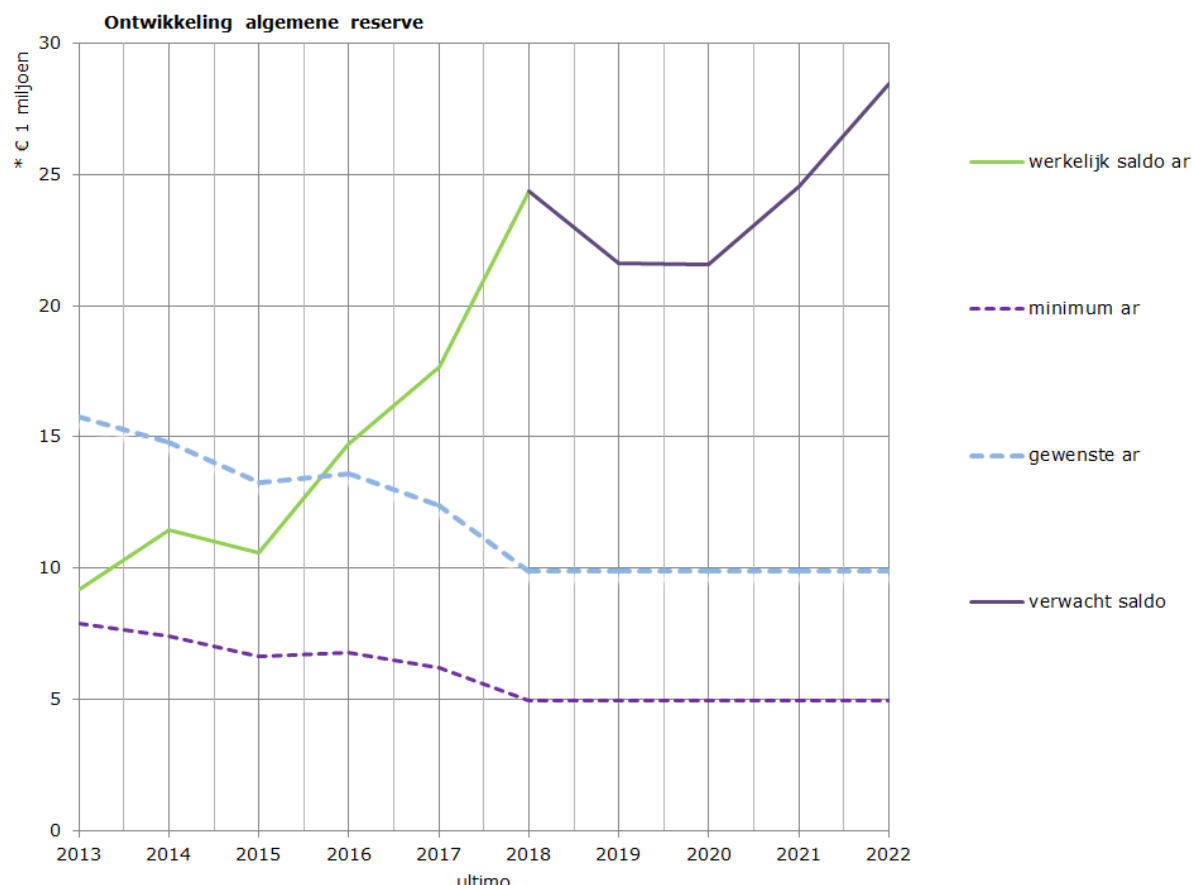
Op basis van het uitkeringsjaar 2018 is de verwachte onderuitputting op de Rijksbegroting € 100 miljoen. De verwachte doorwerking in de gemeentefondsuitkering volgens decembercirculaire 2018 voor de gemeente Hengelo is € 464.000. De definitieve afrekening van de onderuitputting/het accres 2018 vindt plaats in de meicirculaire 2019 van het gemeentefonds. Vooruitlopend hierop wordt via resultaatbestemming de uitkering voor een aantal specifieke taakmutaties tot een bedrag van € 426.000 via de reserve decentralisatie-uitkeringen toegevoegd aan de begroting 2019.

De Nijverheid is geselecteerd als 1 van de 27 grootschalige proeftuinen in het kader van het Programma Aardgasvrije Wijken. De gemeente ontvangt een rijksbijdrage voor het aardgasvrij maken van een bestaande wijk. Het eerste deel van de gevraagde bijdrage is opgenomen in de decembercirculaire 2018 (€ 3.093.984) en maakt daarmee deel uit van het resultaat 2018. Met uw besluit over de projectmatige aanpak "Proeftuin de Nijverheid Aardgasvrij" (2307808) hebt u besloten deze middelen toe te voegen aan de inmiddels ingestelde reserve Proeftuin Nijverheid Aardgasvrij. Financieel-technisch is het noodzakelijk dat via de resultaatbestemming in het kader van de jaarrekening te bevestigen.

Voor het resterende deel van het batig saldo van € 4.578.025 wordt voorgesteld dit toe te voegen aan de algemene reserve.

4.4 Ontwikkeling Algemene Reserve

Naast de benadering van het gemeentelijk weerstandsvermogen zoals uitgebreid toegelicht in paragraaf 'weerstandsvermogen en risicobeheersing' hecht uw raad al geruime tijd aan een benadering gekoppeld aan de algemene reserve. Met die overwegingen besloot uw raad op 26 juni 2012 (12G200840) afspraken te maken over de minimale en gewenste hoogte van de algemene reserve: "De algemene reserve dient te allen tijde minimaal 25% van de benodigde weerstandscapaciteit te bedragen en op termijn toe te groeien naar de helft daarvan". In de Beleidsnota Integraal Risicomanagement Weerstandsvermogen 2018-2022. In de Beleidsnota Integraal Risicomanagement Weerstandsvermogen 2018-2022 is deze lijn opnieuw bekrachtigd.

In bovenstaande grafiek is de ontwikkeling van de algemene reserve sinds 2013 afgezet tegen de benodigde weerstandscapaciteit. Waar in het begin van die periode nog maar net sprake was van een algemene reserve die voldeed aan het minimale scenario, is deze in de tussenliggende jaren tot en met 2018 gegroeid tot een niveau van 123% van de benodigde weerstandscapaciteit. Deze ratio wordt o.a. bereikt door de groei van de algemene reserve, in het bijzonder door de bijdrage uit het Fonds tekortgemeenten van bijna € 8,5 miljoen. Dit bedrag is de komende jaren naar verwachting ook nodig om de tekorten binnen het sociaal domein op te vangen. Maar ook de benodigde weerstandscapaciteit daalt naar een niveau van ruim € 19 miljoen. In deze opstelling is het rekeningsaldo 2018 nog niet verwerkt. In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing (6.2) wordt nader ingegaan op de benodigde weerstandscapaciteit en het effect van de ontwikkeling van de algemene reserve op het solvabiliteitspercentage.

4.5 Ontwikkeling Overige Reserves

Met de vaststelling van de Nota Reserves en Voorzieningen is besloten de evaluatie van de reserves in te passen in de jaarlijkse planning & control cyclus. Dit is verder vastgelegd in de Financiële verordening 2018 (2196498).

In het jaarverslag 2017 zijn de reserves nog kritisch doorgelicht. Daarbij is aangegeven dat alleen voor de reserve bodemsanering nog een bestedingsplan moet worden opgesteld. In dat verband kan het volgende worden opgemerkt. In 2018 is het bij verschillende projecten nodig gebleken om de ondergrond te saneren. De kosten hiervoor zijn ten laste gebracht van de Reserve bodemsanering. Het ging om gebiedsontwikkeling van het Watertorenpark, het EMGA terrein in Hart van Zuid, het deelgebied 't Rot en de reconstructie van het wegdek aan de Kuipersdijk. Daarnaast zijn er kosten gemaakt voor monitoring en grondsanerungen bij de aanleg van Warmtenet. Ook is een deel van de bodemreserve vrijgevallen omdat het langer aanhouden van deze (voormalige) ISV middelen in deze bestemmingsreserve bij de 2^e Berap niet langer noodzakelijk werd geacht. Het saldo van de reserve bodemsanering liep door deze maatregelen met ruim € 2 miljoen terug naar € 3,6 miljoen. Een concreet bestedingsplan voor deze reserve wordt naar verwachting in het tweede kwartaal 2019 opgeleverd.

Voor een omschrijving van de aard en reden voor de aangehouden reserves wordt verwezen naar Paragraaf 7.2 Toelichting op de balans (Eigen Vermogen & Voorzieningen).

5.1 Centrale thema's

5.1.1 Sociaal domein

Een groot aantal taken binnen het sociaal domein is per 1 januari 2015 van het Rijk overgedragen naar de lokale overheid. Dit zijn de decentralisaties en worden ook wel transities genoemd. De taken die overgedragen zijn, betreffen de jeugd(zorg) de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) en de Participatiewet. Leidend voor de uitvoering van deze taken is voor het college het beleidsplan *Met Respect... op weg naar een nieuw stelsel voor maatschappelijke ondersteuning*. Ook in 2018 heeft daarbij steeds de zorg en ondersteuning aan onze inwoners voorop gestaan. Wij zijn van mening dat we daarin zijn geslaagd, maar zijn ons ook bewust van de grote opgaven die ons nog wachten. Niet alleen inhoudelijk, ook financieel. Inhoudelijk willen wij dat onze inwoners zo snel mogelijk, zo licht mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis een antwoord kunnen vinden op hun (hulp)vraag. Dit moeten wij nog meer organiseren. Financieel zijn wij in 2018 geconfronteerd met toenemende kosten en krimpende budgetten. De tekorten spitsen zich toe op de uitvoering van de Wmo en de Jeugdhulp. In 2018 zijn in het kader van de participatiewet geen tekorten ontstaan. Wij hebben voldoende middelen beschikbaar voor de bijstandsuitkeringen. Wij zien echter wel een risico bij de reïntegratie door de langzaam afnemende WSW middelen en de oplopende taakstelling van het rijk waar het gaat om het aantal plaatsen voor beschut werken.

Wij hebben in 2018 moeten constateren dat de gewenste kwaliteit zoals wij dat hebben beschreven in de nota *Met respect...* niet in balans is met de budgetten. En dat verdere bijsturing noodzakelijk is. Daar waar in 2017 met de genomen maatregelen (nota *Ondersteuning en Zorg voor Jeugd en Wmo, Maatregelen voor 2017 en verder*) nog werd aangegeven dat deze niet direct gevolgen zullen hebben voor de zorg en ondersteuning aan onze inwoners, ontkomen wij daar nu niet meer aan. Wij hebben in 2018 een nieuw pakket aan maatregelen genomen. Maatregelen die deels al zijn aangekondigd in het coalitieprogramma. De maatregelen zijn beschreven in het *Interventieprogramma Sociaal Domein*.

Interventieprogramma Sociaal Domein

Het pakket aan maatregelen bestaat uit vier onderdelen:

1. Maatregelenpakket 1 – Bijsturing zorg en ondersteuning
2. Maatregelenpakket 2 – Aanvullende maatregelen
3. Maatregelenpakket 3 – Te onderzoeken maatregelen en innovatie
4. Maatregelenpakket 4 – Inzet op extra middelen

Gezien de financiële opgave voelen wij de druk om snel bij te sturen. Wij hebben in 2018 de verantwoordelijkheid genomen om binnen de huidige beleidskaders de zorg en ondersteuning bij te sturen (maatregelenpakket 1). In de afgelopen jaren hebben wij vooral ingezet op continuïteit van zorg en ondersteuning. Nu moeten wij toe naar passende basiszorg. Wij willen nu en in de toekomst de basiszorg voor onze inwoners blijven leveren. De toenemende zorgvraag moet worden beteugeld. Wij gaan meer leunen op de in *Met respect...* als uitgangspunt benoemde principes als meer inzet van collectieve voorzieningen en eigen kracht van onze burgers. De zorg en ondersteuning moet zo licht mogelijk, zo kort mogelijk maar wel adequaat maar passend, binnen verantwoorde financiële kaders.

Maar er is meer nodig. Daarom hebben wij in 2018 ook een denkrichting uitgewerkt voor aanvullende interventies en te onderzoeken innovaties (maatregelen 2 en 3). Hierover zijn wij met de gemeenteraad en andere partners in onze stad in gesprek (gegaan), zoals met aanbieders van zorg en welzijn, onderwijsinstellingen en huisartsen. Ook het laatste maatregelenpakket (pakket 4) is in 2018 al ter hand genomen. Wij zijn samen met een groot aantal andere gemeenten een bestuurlijke lobby gestart voor verhoging van het macrobudget.

Wij werken nog steeds hard aan het interventieprogramma. Maar er zijn in 2018 ook al een aantal duidelijke stappen gezet:

- Wij hebben uitgangspunten en richtlijnen voor (her)indicaties vastgesteld om de wet- en regelgeving strakker toe te kunnen passen. De uitgangspunten en richtlijnen dragen bij aan eenduidige, zorgvuldig onderbouwde indicatiestelling. Wij hebben daarop vooruitlopen al gehandeld in lijn met de uitgangspunten en richtlijnen met als resultaat dat wij een afname zien in uitgaven bij verblijf en Jeugd-GGZ. Hier is gericht op gestuurd.
- Wij zijn gestart met een pilot waarmee wij 100 inwoners met een ondersteuningsbehoefte 1 dag per week (= 2 dagdelen) naar een nieuwe vorm van dagbesteding leiden (Ontmoeten Plus genaamd). Een vorm die door de inzet van vrijwilligers goedkoper zou moeten zijn dan de maatwerkvoorzieningen.
- Wij hebben de subsidieregelingen *Preventief jeugd...* en *Mee doen* afgeschaft en dit geld ingezet om het tekort terug te dringen. Wij hebben een zogenaamd dashboard ontwikkeld. Een overzicht welke afspraken er zijn gemaakt met zorgaanbieders en wat de stand van zaken is (hoeveel klanten zitten bij een zorgaanbieder, welke trajecten zijn gestart, wat is de voortgang, etc.). Dit helpt om beter te kunnen sturen en waar nodig in te grijpen.
- Wij zijn samen met een groot aantal andere gemeenten en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) een bestuurlijke lobby gestart voor extra middelen. Dit heeft geresulteerd in een eenmalige betaling uit het Fonds tekortgemeenten en in een onderzoek naar volumegroei in de jeugdhulp.

Om blijvend met de gemeenteraad in gesprek te kunnen is een Raadswerkgroep Sociaal domein gevormd. Dit biedt de mogelijkheid de gemeenteraad met enige regelmaat te informeren over de voortgang van het interventieprogramma. Maar met name om met de gemeenteraad aanvullende interventies nader te verkennen.

Reïntegratie

In 2018 is de krapte op de arbeidsmarkt verder toegenomen. Als gevolg van hoogconjunctuur is het steeds moeilijker om de juiste personen te vinden voor de openstaande vacatures. Enerzijds is dit het gevolg van een afname van het aantal mensen dat werk zoekt. Anderzijds kost het meer moeite om mensen te plaatsen op vacatures. Er is gezegd zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve mismatch op de arbeidsmarkt. Deze mismatch is gedeeltelijk het gevolg van een aantrekkende economie. Een andere ontwikkeling is het veranderende uitkeringsbestand. Met de invoering van de Participatiewet op 1 januari 2015 is de Wajong sterk aangescherpt en is toegang tot de Wet Sociale Werkvoorziening (verder Wsw) niet meer mogelijk.

Binnen de Participatiewet is het mogelijk om loonkostensubsidie in te zetten voor mensen die niet zelfstandig het minimumloon kunnen verdienen. In 2018 zijn er vanuit Hengelo ongeveer 80 personen aan het werk met loonkostensubsidie. Gelet op de wijziging van het uitkeringsbestand is de verwachting dat dit de komende jaren toeneemt.

De beschreven veranderingen vragen om een andere werkwijze en benadering. In 2018 zijn hier de nodige stappen in gezet. Een belangrijk voorbeeld hiervan is de samenwerking met werkgevers. Zo is bijvoorbeeld samen met werkgevers de 'Week van de logistiek' georganiseerd om kandidaten klaar te stomen voor een baan in de logistiek.

Omdat het uitkeringsbestand verandert, is de inzet op ontwikkeling en re-integratie steeds belangrijker. Voor veel mensen geldt dat zij eerst een ontwikkel- of een re-integratietraject nodig hebben voordat zij aan het werk kunnen. Hier zetten wij op dit moment al serieus op in. Jaarlijks worden er ruim 400 personen richting een traject bij de Swb begeleid met het doel hen arbeidsfit te maken. In 2018 hebben 190 personen een traject afgerond bij de Swb.

Budget

De sterke sturing conform het interventieprogramma begint zijn vruchten af te werpen. Samengevat verantwoordt wij middels deze jaarrekening een onderschrijding op de onderdelen jeugd(zorg) en de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) van € 3,2 miljoen ten opzichte van de aangepaste begroting (na 2^e Berap). Desondanks hebben wij nog altijd rekening te houden met een tekort ten opzichte van de rijksbijdrage. Dit tekort is door de meevallers bijgesteld naar € 5,6 miljoen voor de jaarschijf 2018.

De bijstandsverlening laat ten opzichte van de begroting (na 2^e Berap) een voordeel zien van ruim € 1 miljoen. Ten opzichte van de rijksinkomsten hebben wij in 2018 een voordeel op bijstandsverlening gerealiseerd ad € 5,3 miljoen. De WSW- en reïntegratie trajecten hebben in 2018 € 133.000 meer gekost dan geraamd.

In 2018 is ons een aanzienlijke uitbetaling ter hoogte van € 2,1 miljoen vanuit de gemeente Enschede toegezegd voor beschermd wonen. De gemeente Enschede acteert als centrumgemeente voor de uitvoering van het convenant Beschermd wonen, opvang en begeleiding kwetsbare burgers. Regiobreed is een overschot ontstaan. In het Bestuurlijk overleg beschermd wonen en maatschappelijke opvang van 7 september 2018 is besloten de reserve af te romen en de overtoollige middelen uit te keren aan de deelnemende gemeenten.

Vanuit het Fonds Tekortgemeenten hebben wij daarnaast een incidentele bijdrage ontvangen ter waarde van € 8,5 miljoen. Deze middelen zijn inmiddels toegevoegd aan de Algemene Reserve en zullen de komende jaren met name ingezet worden om de tekorten binnen het Sociaal Domein op te vangen. Een deel van dit budget willen wij reserveren om veranderingen en vernieuwingen in het sociale domein verder vorm te geven.

In de financiële analyses in de jaarrekening worden de overige voor- en nadelen nader toegelicht. Per saldo resteert een forse onderschrijding. Deze heeft grotendeels een structureel karakter. Echter verwachten wij dat het aantal inwoners dat de komende jaren gebruik zal gaan maken van een Wmo voorziening zal stijgen met 10%. Ook zullen wij rekening moeten houden met de aanzuigende werking van het abonnementstarief. Wij verwachten dat het aantal jeugdigen in de jeugdzorg zal gaan stagneren. Wij verwachten dat het voordelige structurele effect van 2018 (grotendeels) nodig zal zijn om deze ontwikkelingen op te vangen. Middels de Kadernota wordt u hier nader over geïnformeerd.

5.1.2 Binnenstad

In het coalitieprogramma is de aanpak van de binnenstad een belangrijk thema. Voor de uitvoering van het Integraal Actieplan voor een Vitale Binnenstad (IAP) wordt naast de reeds toegekende middelen extra geld vrijgemaakt, zowel voor fysieke investeringen als voor andere maatregelen in de vorm van promotie, programmering en acquisitie. Dit zal vanaf 2019 zijn beslag krijgen. In 2018 waren voor het eerst de middelen beschikbaar die met het vaststellen van het IAP in 2017 zijn toegekend. Daarnaast is met de provincie een stadsarrangement gesloten waardoor extra middelen beschikbaar zijn gekomen voor de periode 2018-2019.

In 2018 is begonnen met de uitvoering van de maatregelen zoals die in het IAP zijn opgenomen. De belangrijkste maatregelen die in 2018 zijn uitgevoerd zijn:

- versterking woonfunctie
- herinrichting openbare ruimte
- plan van aanpak bestrijding leegstand
- afronding DNA traject
- invulling zoeken plan Marktplaats
- versterking evenementen

Naast bovengenoemde zaken is in het afgelopen jaar ingezet op het verbeteren van de stadswerkplaats als plek waar partijen die werken aan de binnenstad een gezamenlijke plek hebben. Ook is hierin het bouw bureau van de Enschedesestraat ondergebracht. Om dit te realiseren is een verbouwing uitgevoerd zodat de functionaliteit van het pand sterk is verbeterd. Dit heeft geleid tot een intensivering van het gebruik van de stadswerkplaats door alle betrokken partijen. Tevens is een gezamenlijke website opgezet met de actuele informatie over de veranderingen in de binnenstad onder de noemer www.hengelo.nu.

Versterken woonfunctie

In 2018 is de Telgenflat opgeleverd met in totaal 83 appartementen en zijn 12 studio's gerealiseerd boven een winkel aan de Wemenstraat. Tevens heeft Welbions het project omwonen afgerond aan de Marskant. Dit is zodanig succesvol dat dit een vervolg krijgt in de Nieuwstraat waar Welbions 3 panden heeft gekocht die deels leeg staan. Naast de plannen die zijn opgeleverd is het bestemmingsplan voor het Badhuis vastgesteld, wordt samen met de eigenaar van het V&Dpand gewerkt aan een plan om dit om te vormen tot een appartementengebouw met winkelfunctie in de plint en wordt op individuele schaal meegewerkt aan het omzetten van winkelpanden naar een woonfunctie in de gebieden die niet tot het kernwinkelgebied horen. Tevens is het project Marskant opgestart om daar tot realisatie van woningen te komen en is de verkoop van het Bataafse Kamp ten behoeve van luxe appartementen opgestart. In de komende jaren zal dit naar verwachting leiden tot circa 400 tot 500 extra woningen in en nabij de binnenstad.

Herinrichting openbare ruimte

In het IAP is aangegeven dat de openbare ruimte aantrekkelijker moet worden en moet aansluiten bij het DNA van de stad. In dit kader is gekozen voor een inrichting met gebakken klinkers in een warmrode kleur met elementen van contentsstaal. Tevens is het zogenaamde "Hengeloertje" geïntroduceerd. Een afzetpaal in de vorm van de stadhuistoren. Dit is zo goed gevallen dat er zelfs koekjes in deze vorm worden gemaakt. De uitvoering van de herinrichting van de openbare ruimte is in 2018 begonnen met de Enschedesestraat en zal in de komende jaren verder zijn vervolg krijgen. De herinrichting van het park Bataafse Kamp is gekoppeld aan de verkoop van het pand en zal naar verwachting in 2019 worden uitgevoerd.

Bestrijding leegstand

De aanpak van de leegstand vindt op verschillende manieren plaats. Een deel van de oppervlakte aan detailhandel zal worden omgezet naar andere functies zoals wonen. Daarnaast wordt ingezet op acquisitie om enerzijds winkels naar de Hengelose binnenstad te halen van buiten Hengelo en anderzijds bestaande winkels te helpen bij herlocatie in de binnenstad. Hiervoor is externe ondersteuning ingehuurd. Inzet is om in het hart van de binnenstad de leegstand maximaal op het niveau van frictieleegstand te krijgen. Een succesvolle ontwikkeling hierin is bijvoorbeeld de verplaatsing van Van Uffelen naar het Bischoffpand.

DNA

In de zomer van 2018 is Het Verhaal van Hengelo opgeleverd waarin de kernwaarden van Hengelo zijn opgehaald bij een groot aantal inwoners en ondernemers van Hengelo. Vanuit deze kernwaarden zullen keuzes met betrekking tot de binnenstad worden gemaakt.

Marktpllein

Een belangrijke ontwikkeling uit het IAP en het coalitieakkoord is de herinrichting van het Marktpllein. In 2018 is een kwartiermaker aangesteld die voor april 2019 een plan moet opleveren hoe het ontwerp van West 8 kan worden gerealiseerd met een duurzame invulling die financieel neutraal is. In dit traject worden met vele stakeholders in de stad gesprekken gevoerd.

Evenementen

In 2018 is er in samenwerking met de SCH en Hengelo Promotie extra ingezet op evenementen. Omdat er al heel veel evenementen zijn in Hengelo (zo'n 200 per jaar) is vooral gekeken naar de periode waarin er wat minder evenementen zijn zoals de zomervakantie en de winterperiode. Dit onder de noemer Zomerfestival Hengelo en Winters Hengelo. Voorbeelden van extra evenementen van afgelopen zomer en winter zijn: Strand074, kidsmarkt, gamebeurs met FiFa-toernooi, springkussenfestival, wintermarkt en de ijsbaan die door het terugtrekken van Winterworld verloren dreigde te gaan voor de binnenstad.

5.2 Programma's

5.2.1 Economie, Werk en Inkomen

Aanspreekpunt bestuurlijk	Wethouder ten Heuw
Betrokken sector(en)	Sociaal en Fysiek
Aanspreekpunt(en) ambtelijk	Katja Boerrigter en Henk Jan Tromp

Doelstelling programma

De gemeente werkt aan een energiek Hengelo voor werken en ondernemen. Hierbij wordt de lokale economie (de bedrijven) gestimuleerd en gefaciliteerd door een actieve en betrokken houding. De wens is om burgers zoveel als mogelijk inkomen uit werk hebben. Er wordt gestreefd om zoveel mogelijk burgers werkgelegenheid te bieden door enerzijds de voorwaarden voor de vestiging van bedrijven aantrekkelijk te maken, anderzijds individuele begeleiding te bieden voor mensen bij de toeleiding naar werk en maatschappelijke participatie. Doel is om armoede te bestrijden en schulden te voorkomen dan wel te saneren door schuldbemiddeling. Doel daarbij is de burger zo goed mogelijk in staat te stellen zo volwaardig mogelijk deel te nemen aan de samenleving.

**Aansluiting bij de nieuwe opzet van de beleidsbegroting (m.i.v. 2019).
De feitenkaarten van dit programma omvatten de volgende taakveld(en):**

11. Economie	Taakvelden	3.1 Economische ontwikkeling 3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur 3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen 3.4 Economische promotie 2.4 Economisch havens en waterwegen
12. Uitkeringen, schuldbemiddeling en minimabeleid	Taakvelden	6.3 Inkomensregelingen
13. Werkgelegenheid en sociale werkvoorziening	Taakvelden	6.4 Begeleide participatie 6.5 Arbeidsparticipatie

Relevante beleidsnota's

- Afspraken Regionale Bedrijventerreinen Programmering Twente 2017-2020
- Agenda voor Twente (2017)
- Horecavisie (2017)
- Detailhandelsvisie (2012)
- Kantorenvise (2012)
- Ontwikkelagenda Netwerkstad Twente (2013)
- Nota Vrijtijdseconomie Hengelo (2011-2021)
- Twente Werkt (2014)
- Met respect...(2014)
- Op weg naar een nieuw stelsel voor maatschappelijke ondersteuning
- Schuldhulpverlening 2016 – 2020
- Armoedebelid Hengelo 2016 – 2020
- Toezicht en Handhaving Sociaal Domein (2017)
- Werk maken van werk (2017)
- Sterker aan het werk 2017 en verder (2017)

11. Economie

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
11A stadspromotie en evenementen	-	470	-470
11B haven	476	349	127
11C markt en kermis	260	269	-9
11D economische structuur	257	537	-280
11E relatiebeheer bedrijven	-	214	-214
11F recreatieparken	-	215	-215
Totaal 11 Economie	994	2.054	-1.061

Beleidsmatige toelichting:

Regionale afspraken programmering bedrijventerreinen

In maart 2017 hebben alle Twentse gemeenten en de provincie Overijssel de bestuursovereenkomst Programmering Bedrijventerreinen Twente 2017 – 2020 getekend. Daarmee hebben zij ingestemd met de afspraken die zijn vastgelegd in het programmeringsdocument "Afspraken regionale Bedrijventerreinen Programmering Twente 2017 – 2020". De belangrijkste afspraak is dat op gemeenteniveau (en uiteindelijk ook op regionaal niveau) de overprogrammering van bedrijventerreinen wordt tegengegaan. Hengelo heeft geen overprogrammering. Eind 2017 hebben we een plan van aanpak opgesteld waaraan in 2018 is gewerkt. Hierbij werken we onder meer aan betere profielen voor de diverse bedrijventerreinen, uitvoeringsgerichte plannen voor promotie en relatiebeheer, en het stroomlijnen van uitgiftevoorwaarden, uitgifteproces en het opzetten van een beter monitoringsysteem.

Cijfers van de Stichting Vastgoedrapportage Twente laten zien dat Hengelo een relatieve koploper is in Twente in de verhuur en verkoop van bedrijfsruimten. Diverse (maak)bedrijven in Hengelo breiden uit of nieuwe vestigen zich in Hengelo. In 2018 werden 65.000 vierkante meter bedrijfsruimte verhuurd, slechts een derde minder dan in Enschede, dat qua inwonertal ruim twee keer zo groot is. De stichting geeft aan dat dit te danken is aan de grote diversiteit aan bedrijventerreinen in Hengelo.

In 2018 hebben we de volgende kavels uitgegeven op volgende terreinen met daarbij de verkochte hectares. Er is in totaal 6 ha aan kavels geleverd op de gemeentelijke bedrijventerreinen Oosterveld (1,4), Veldkamp (4) en Twentekanaal Zuid (0,5). Op het XL Businesspark, waar Hengelo één van de deelnemende gemeenten is, is 7,5 ha verkocht. De positieve ontwikkeling van het XL Businesspark heeft zich in 2018 voortgezet. Daarmee draagt dit bedrijventerrein bij aan de versterking van de economische structuur van Hengelo en Twente. De samenwerking onder de noemer Port of Twente heeft verder vorm gekregen met de lancering van de nieuwe website. Port of Twente bundelt alle kracht van logistiek Twente om de sector te versterken, te verduurzamen en de Twentse economie te ondersteunen. Port of Twente is belangenvereniging, havenbeheerder, grondbedrijf en vestigingsloket in één. Op het gebied van acquisitie wordt samengewerkt met Oost NL en de NFIA (agentschap voor buitenlandse investeringen). Dit heeft geleid tot goede contacten met beleggers en ontwikkelaars in logistiek vastgoed.

Accountmanagement

In samenwerking met Oost NL is gewerkt aan het aantrekken van nieuwe bedrijven en het faciliteren van uitbreidingsinvesteringen ("Business in Twente"). De veertien Twentse gemeenten en de Provincie Overijssel financieren dit programma. Eén van de vier toplocaties in Twente die een sleutelrol vervult in dit programma is het High Tech Systems Park. Deze aanpak heeft in 2018 op Hengelose schaal geresulteerd in 1 nieuwe bedrijfsvestiging, 2 bedrijfsuitbreidingen, 40 extra arbeidsplaatsen en een investeringsvolume van € 7,4 miljoen. Door onder andere actieve informatieverstrekking vanuit het gemeentelijk accountmanagement aan OostNL is Business in Twente ondersteund.

Inzake Promotie instroom Techniek hebben we in 2018 de 10^e editie van Twente goes Techno georganiseerd. Twente goes Techno is een actieve manier van beroepsoriëntatie, waar eind november van elk jaar 3e jaars leerlingen van het voortgezet onderwijs technische bedrijven bezoeken. Het is belangrijk dat leerlingen al op jonge leeftijd kennis maken met technische bedrijven. Onderwijs en bedrijfsleven zien in dat aan hen is om de jongeren te laten zien welke aantrekkelijke uitdagingen de technologie biedt. Goede samenwerking met het voortgezet onderwijs biedt unieke kansen om de interesse van jongeren voor de technologie positief te beïnvloeden.

Accountmanagers EZ en accountmanagers Werkplein overleggen 1x per maand over het thema werkgeversbenadering. Vaste agendapunten zijn de thema's arbeidsmarkt en onderwijs.

Maandelijks hebben we bedrijfsbezoeken afgelegd. Jaarlijkse bedrijvenbijeenkomsten zoals de Tuindorpmeeting zijn georganiseerd. Door inzet van netwerk en kennis is matchmaking gefaciliteerd. Er is periodiek contact met diverse netwerkorganisaties.

Binnenstad

De binnenstad van Hengelo is van wezenlijke economische betekenis voor onze gemeente. Daarom wordt dit thema op hoofdlijn aangestipt in programma 1. Voor nadere details over de aanpak van de binnenstad verwijzen we naar het centrale beleidsthema "Binnenstad" in hoofdstuk 5.1.

De uitwerking van het vastgestelde integraal actieplan binnenstad loopt.

We hebben gewerkt aan contacten met bedrijven in de binnenstad en aan het vasthouden van bedrijven in de binnenstad. We hebben in vervolg op het vastgestelde DNA van Hengelo gewerkt aan het profiel voor de binnenstad. Vanaf 2019 gaan we verder met het versterken van de economische functie van de binnenstad.

We hebben onder meer uitvoering geven aan de nieuwe Horecavisie. Nieuwe horecainitiatieven zijn getoetst aan deze Horecavisie, die daardoor mede richting geeft aan de ontwikkeling van de binnenstad zoals de ontwikkeling van het terrassenbeleid. Ontwikkelingen zoals branchevervaging/ blurring gaan snel en blijven doorgaan. Continue monitoring op actualiteit van de Horecavisie blijft daarom nodig.

In het kader van de ontwikkeling van Lange Wemen hebben we gesproken over herontwikkeling met diverse contractpartijen waaronder vastgoedeigenaren die een sleutelrol in de verdere ontwikkeling vormen. Er zijn nog een concrete resultaten te melden, zodat dit overleg wordt gecontinueerd.

De aanpak van de leegstand vindt op verschillende manieren plaats. Zo zetten we meer in op acquisitie om enerzijds daar waar mogelijk winkels naar de Hengelose binnenstad te halen van buiten Hengelo en anderzijds bestaande winkels te helpen bij herlocatie in de binnenstad. Dit gebeurt in nauwe afstemming met het gemeentelijk accountmanagement.

Promotie en marketing van Hengelo

In 2018 is "Het Verhaal van Hengelo" opgeleverd waarin het DNA van Hengelo is opgehaald bij een groot aantal inwoners en ondernemers van Hengelo. In 2018 gebruikten we dit als basis voor het op te stellen bidbook en vormt het een onderlegger voor het evenementenbeleid. We hebben nieuwe afspraken gemaakt met Hengelo Promotie over evenementen en de stadspromotie. Met Hengelo Promotie zitten we in een overgangsjaar en vanuit het nieuwe evenementenbeleid wordt gekeken hoe we met deze uitvoeringsorganisatie in 2019 en verder omgaan.

Werkzaamheden Twentekanaal

In samenwerking met het gezamenlijke Havenbedrijf Twente zijn voorbereidingen getroffen voor de werkzaamheden aan het Twentekanaal en het geschikt maken van de haven voor grotere schepen. Hiervoor is een CEF-subsidie verkregen. Door het mislukken van de aanbesteding door Rijkswaterstaat eind 2017 voor het verdiepen en verbreden van het Twentekanaal is vertraging opgetreden in de uitvoering. In 2018 heeft Rijkswaterstaat gewerkt aan het opnieuw in de markt zetten van de aanbesteding van de verbreding en verdieping.

De sluizen bij Delden en Hengelo zijn in 2018 gerenoveerd. Bij de sluis Hengelo zijn de oude dieselmotoren die de gemaalpompen aandrijven vervangen door modernere pompen met elektrische motoren.

Hart van Zuid

Het WTC en Expat Center hebben zich in 2018 verder ontwikkeld. Beide dragen bij aan internationalisering van het Twentse bedrijfsleven en aan de uitstraling van Hart van Zuid. Het Expat Center heeft in de afgelopen vijf jaar 2.500 hoger opgeleide werknemers uit het buitenland geholpen hun weg te vinden in Twente. Het breidt nu haar dienstverlening uit naar Deventer en Zwolle.

Organiseren en aansturen van de markt en kermis

De Lambertuskermis is in 2018 op basis van de gewijzigde begroting vrijwel kostenneutraal uitgevoerd. De ontwikkelingen in de binnenstad, werkzaamheden aan infrastructuur vragen van de organisatie en exploitanten enige flexibiliteit bij de opstelling en indeling van de kermis. Dat heeft een effect op de hoogte waarmee kermis exploitanten inschrijven. De oorspronkelijk gewenste opbrengsten zijn daardoor nu niet haalbaar gebleken. De warenmarkt vindt twee keer per week plaats, op de woensdag en de zaterdag.

12. Uitkeringen, schuldbemiddeling en minimabeleid

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
12A bijstand ouderen, arbeidsongeschikten, zelfstandigen	44.790	43.044	1.747
12B schuldbemiddeling	16	1.270	-1.253
12C bijzondere bijstand	371	2.232	-1.861
12D individuele inkomenstoeslagen	6	1.662	-1.656
12E maatschappelijke participatie	11	1.284	-1.273
Totaal 12 Uitkeringen, schuldbemiddeling en minimabeleid	45.194	49.491	-4.297

Beleidsmatige toelichting:

Kindpakket

Het Kindpakket is in 2018 vastgesteld, na zorgvuldig overleg met de doelgroep zelf en betrokken instanties. Het kindpakket bestaat uit maatregelen op het gebied van sport en cultuur, zwemlessen, kleding en schoeisel, computers, een identiteitskaart en een fiets. Dit is uitgebreid met schoolfruit, huiswerkbegeleiding, laptops en een budget voor jeugdparticipatie. Op enkele punten is de bijdrage verhoogd en de doelgroep is uitgebreid met kinderen die opgroeien in een gezin waarvan de ouders een schuldsaneringstraject doorlopen. Hierbij is de verbinding gezocht met participatiedoelen, waarbij de inzet gericht is op het mee kunnen doen en het zoveel mogelijk bieden van gelijke kansen. Naast het voortzetten van de huidige relatie met de Voedselbank en het Jeugdsportfonds is laatstgenoemde uitgebreid met een samenwerking met het Jeugdcultuurfonds. Er worden nog nadere keuzes verwacht in hoe de jeugdparticipatie kan worden vormgegeven. De samenwerking met onder meer de toegang- en beleidsteams Jeugd, Wmo als ook Wijkkracht is versterkt om de doelgroep zo goed mogelijk te bereiken, met name het deel dat nu nog niet bij ons bekend is. Uitgangspunt hierbij is keuzevrijheid voor besteding van de diverse middelen, het versterken van de eigen kracht en het kunnen leveren van maatwerk.

Armoedebeleid

Op het terrein van het armoedebeleid is in 2018 de samenwerking met Wijkkracht verder uitgewerkt d.m.v. scholing en voorlichtingsactiviteiten over signalering van armoede en kennis van de juiste doorverwijzingsmogelijkheden; de uitvoering van het armoedebeleid van zowel Hengelo, Borne en Haaksbergen is verder op elkaar afgestemd.

Schuldhelpverlening

Op het terrein van de schuldhelpverlening is gestart met nazorg na schuldhelpverlening. Ook vinden steeds meer bijstandsgerechtigden met schulden de weg naar BudgetAlert. Dit gebeurt weliswaar op verwijzing van de klantmanager, maar altijd op vrijwillige basis. Voor de koppeling van schuldhelpverlening met werk wordt aangesloten bij diverse projecten zoals Perspectiefjaar en Toekomstplan voor jongvolwassenen. Voor Financieel beheer op maat is een onderzoek gestart naar welke financiële dienstverlening passend is in welke situatie en voor welke doelgroep. Dit loopt door in 2019.

Samen 14

Op regionaal niveau zijn we met Samen 14 gestart met een brede schuldenaanpak. Hierbinnen pakken we twee sporen op. Een is de pilot vroegsignalering, waarbij leveranciers van vaste lasten hun betalingsachterstanden centraal melden. De meldingen van Hengelose wanbetalers pakken we op met een onaangekondigd huisbezoek. Dit werkt preventief, gemiddeld komen mensen dat drie tot vijf jaar eerder bij de schuldhelpverlening terecht met minder problematische schulden. Het tweede spoor is de Regeling Uitstroom Bijstandsgerechtigden (RUB), waarbij we kijken onder welke voorwaarden we bijstandsgerechtigden kunnen helpen uitstromen uit de bronheffing, waardoor ze zich ook weer aanvullend kunnen verzekeren. De verwachting is dat we in 2019 starten met deze projecten.

In het project Gezonde Toekomst Dichterbij is een groep ouders opgepakt die zich vanuit de insteek van de positieve psychologie ontwikkelen en op meerdere leefgebieden steviger komen te staan. Hierbij is de zorg voor hun kinderen leidend. Naast aandacht voor gezondheid en participatie is er ook aandacht voor de financiën.

Regionaal Orgaan Zelfstandigen

Met het uitgebreide dienstenpakket van het ROZ is op een pro-actieve manier inhoud gegeven aan het stimuleren van startende ondernemers, ondernemers in financiële moeilijkheden en sociaal ondernemers. Met bedrijfseconomische expertise, korte lijnen met intermediairs als banken, accountants en de Belastingdienst verzorgde het ROZ advisering, training, coaching, financiering en bijeenkomsten en netwerkcafés. Ook werd nauw samengewerkt met het onderwijs, werd de uitreiking van de Startersprijs Midden Twente verzorgd, het netwerk van sociaal ondernemers uitgebreid en H164 gerund. Zie ook 13.

Statushouders

In 2018 was er specifiek aandacht voor statushouders met het project Start up Accelerator Refugee Twente (STAR/T) van start, waarin ambitieuze statushouders die dromen van een eigen bedrijf werden begeleid in een intensief trainings- en begeleidingsprogramma. Verder is er in samenwerking met 12 Twentse gemeenten en subsidie van de Provincie Overijssel een boostprogramma voor starters gelanceerd. Dit wordt uitgevoerd door het ROZ en richt zich op netwerkvorming, groei en sociaal ondernemen. Zie ook 13.

Besluit bijstandverlening zelfstandigen

Het ROZ ontving in totaal 58 verzoeken van Hengelose ondernemers om een krediet of (verlenging van de) tijdelijke inkomensondersteuning op grond van het Bbz. Ruim 100 Hengeloërs zijn begeleid bij de start van hun onderneming. 32 personen zijn gestart met een eigen bedrijf, waarbij het ROZ zich inzet om de kansen op een succesvolle start zo groot mogelijk te maken. Daarbij hoort mede de doelstelling en opdracht om personen met te weinig kansen ervan te weerhouden om te starten.

In 2018 zijn 18 schuldensituaties van ondernemers afgerond met een positief resultaat (een succesvolle sanering, directe crisisinterventie of anderszins een regeling van de schuldensituatie, informatie en advies). Schuldhelpverlening voor ondernemers is er op gericht om in potentie goede bedrijven in de lucht te houden. Daarnaast vindt deze dienstverlening ook plaats om persoonlijke faillissementen en grote financiële drama's te voorkomen.

13. Werkgelegenheid en sociale werkvoorziening

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
13A terugkeer arbeidsmarkt	20	1.301	-1.281
13B participatie- en re-integratietrajecten	14	3.443	-3.429
13C vaardigheden inburgeraars	21	627	-605
13D werkplekken bekostigen SWB	0	12.446	-12.446
Totaal 13 Werkgelegenheid en sociale werkvoorziening	55	17.817	-17.762

Beleidsmatige toelichting:

Sociale werkvoorziening:

Nieuw Beschut SWB Midden Twente

SWB Midden Twente is uitvoeringsorganisatie voor de wet sociale werkvoorziening. Met het in werking treden van de Participatiewet op 1 januari 2015 is er geen instroom in de Wsw meer mogelijk en neemt de rijksbijdrage af. Hierdoor is ook in 2018 het aantal SW-medewerkers gedaald. Daar waar mogelijk worden SW-medewerkers gedetacheerd binnen het reguliere bedrijfsleven. Door toename van de werkgelegenheid is dit goed verlopen. Voor SW-medewerkers die gebaat zijn bij een veilige werkomgeving biedt de infrastructuur binnen SWB voldoende werkgelegenheid.

In 2018 heeft de invulling van Nieuw Beschut, als instrument onder de Participatiewet, meer vorm en inhoud gekregen. Hoewel de regeling ingewikkeld blijft lukt het steeds beter de doelgroep te duiden en leiden steeds meer aanvragen tot een positief advies. Dit is mede te danken aan de inzet van de praktijkdiagnose, waardoor al in een vroegtijdig stadium duidelijk wordt of iemand tot de doelgroep Nieuw Beschut behoort. In 2018 zijn 20 arbeidsovereenkomsten Nieuw Beschut afgesloten.

Leerwerkbedrijf SWB Midden Twente

SWB Midden Twente is ook uitvoeringsorganisatie voor arbeidsontwikkeling van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. De gekozen structuur in de vorm van ketensamenwerking (sociale zaken- arbeidsontwikkeling - SWB - Werkplein) is in 2018 gehandhaafd. De interne infrastructuur van de bedrijfsonderdelen SWB en Gildebor bieden voldoende mogelijkheden om arbeidsvaardigheden te ontwikkelen.

Werkgelegenheid:

Lefproject VSO Pro netwerk!

Vanuit het Lefproject VSO Pro Netwerk! hebben we in 2018 ingezet op een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt voor de kwetsbare jongeren, waarbij de doelstelling is te komen tot een sluitend netwerk. Ook is ingezet op een meer integrale aanpak. Om dit te bereiken hebben we samen met betrokken externe partners een werkwijze ontwikkeld die het makkelijker maakt om integraal samen te werken en recht doet aan de regels rondom privacy. Hiervoor is de 'Leertuin integraal werken en privacy' gestart. Dit krijgt nog een vervolg in 2019.

Perspectiefjaar jongvolwassene

Een grote groep jongvolwassenen in de leeftijd van 23-27 jaar heeft een niet afgemaakte of "verkeerde" opleiding, en veelal problemen op andere leefgebieden zoals schulden of verslaving, waardoor ze het risico lopen blijvend buitenspel te staan met het risico van een beroep moeten doen op de sociale zekerheid. Deze groep wordt een zgn. perspectiefjaar aangeboden waarin de jongvolwassene vanuit meerdere partijen en met goede begeleiding toewerkt naar een nieuw, duurzaam perspectief op betekenisvol werk op de arbeidsmarkt. Met enige vertraging in de opzet van het project zijn we in het najaar 2018 met de eerste groep jongeren gestart die uit beeld zijn, of binnenkort uit beeld raken bij het RMC, omdat ze 23 jaar zijn geworden en de monitoring stopt. Van een deel van deze jongvolwassenen weten we dat ze nog geen goed toekomstperspectief hebben. Omdat de daadwerkelijke start van de pilot vertraging heeft opgelopen ten opzichte van de oorspronkelijk geplande start in het eerste kwartaal van 2018, zal de pilot ook langer door kunnen lopen.

Werkplein Twente Het Werkplein Twente heeft in 2018 een marktbewerkingplan opgesteld. Het plan richt zich op de inclusiviteit van de arbeidsmarkt. De veranderende economische omstandigheden en de krapte op de arbeidsmarkt vragen om een andere aanpak om mensen te matchen op vacatures. Daarbij ligt de focus op het potentieel dat afhankelijk is van een uitkering. Waarbij preventie en van werk naar werk wordt meegenomen. Afgelopen jaar is gewerkt aan de samenvoeging van het Jongerenoffensief, die haar dienstverlening richt op de kwetsbare jongeren zonder startkwalificatie of werk en het Leerwerkloket die zich richt op advies over leren en werken. Per 1 januari 2019 is dit het team 'Leren en werken' en is gepositioneerd onder het Werkplein.

Loonkostensubsidie Het aantal klanten dat met loonkostensubsidie aan de slag gaat neemt toe. Eind 2017 waren er 72 mensen met loonkostensubsidie aan het werk, eind 2018 zijn dat er 97. We verwachten dat deze stijgende trend aan blijft houden.

Week van de logistiek

In maart 2018 heeft de eerste week van de logistiek plaatsgevonden. Samen met alle 14 Twentse gemeenten en werkgevers in de logistiek is een programma tot stand gekomen waarbij werkzoekenden en werkgevers met elkaar in contact zijn gebracht. Vervolgens zijn matchingsgesprekken gevoerd en opleidingstrajecten ingezet om mensen aan een baan te helpen binnen de logistiek. Hiermee is ingezet op het verkleinen van de mismatch op de arbeidsmarkt en is de samenwerking tussen de vier O's (onderwijs, ondernemers, overheid en onderzoek) tot stand gebracht.

Inrichting aanpak beroepsgroepenketen

De aanpak binnen de logistiek is in 2018 verbreed door op regionaal niveau (met Werkplein Twente en het Uvv) de werkgeversbenadering op basis van de beroepsgroepenketen in te richten. Door middel van deze aanpak kan voor elke beroepsgroep snel geschakeld worden tussen gemeenten en relevante partners zoals werkgevers en het ROC van Twente.

Integratie statushouders

Afgelopen jaar hebben we ingezet op integratie van statushouders in de samenleving door middel van duale trajecten (inburgeren in combinatie met het opdoen van werkvaardigheid). Hiertoe zijn werkcoaches aangesteld. Wij hebben in 2018 een forse bijdrage geleverd aan de VNG lobby om inburgeringsverplichting terug te halen naar gemeenten. Het lobbytraject is succesvol geweest en naar verwachting wordt de gemeente per 1 januari 2021 verantwoordelijk voor de inburgering van statushouders. Zie ook 12.

Laaggeletterdheid

Iedereen doet mee naar vermogen. Dit betekent dat wij plekken beschikbaar stellen om mensen te laten participeren. Daarnaast zetten we in op laaggeletterdheid. Vanaf 2018 nemen wij bij alle mensen die een bijstandsuitkering aanvragen de taalmeter af in de bibliotheek. Dit is een manier om in een korte tijd te bepalen of iemand mogelijk laaggeletterd is. Onze klanten worden in de bibliotheek individueel begeleid door een vrijwilliger van het Taalpunt en krijgen bij een indicatie van mogelijk laaggeletterdheid, meteen een gesprek met een docent van het ROC over wat er mogelijk is aan hulp op taalgebied. Dit kan zowel formeel bij het ROC, als informeel bij Taal in de Wijk en de bibliotheek. De eerste resultaten laten zien dat meer dan de helft van de mensen die een uitkering aanvraagt, mogelijk laaggeletterd is.

Dienstverlening aan starters en ondernemers

Wij bieden als centrumgemeente via het ROZ dienstverlening voor starters en ondernemers voor een grote groep Twentse en Achterhoekse gemeenten. In 2018 is met de gemeente Lochem afgesproken dat het ROZ die dienstverlening vanaf 1 januari 2019 ook voor hen biedt. Zie ook 12.

Programmatotaal

1 Economie, Werk en Inkomen	Begroting 2018 primitief	Begroting 2018 gewijzigd	Rekening 2018
Baten	41.606	45.441	46.223
Lasten	71.241	71.150	69.317
Resultaat voor bestemming	-29.635	-25.709	-23.095
Onttrekkingen aan reserves	-	69	20
Toevoegingen aan reserves	45	45	45
Mutaties reserves	-45	24	-25
Resultaat na bestemming	-29.680	-25.685	-23.120

Programma 1 Economie, werk en inkomen sluit het jaar 2018 af met een positief resultaat van € 2.565.000. Voor een verklaring van de afwijkingen per produkt verwijzen wij naar hoofdstuk 7 Jaarrekening, paragraaf 4 Financiële analyses per begrotingshoofdstuk.

5.2.2 Onderwijs en Jeugd

Aanspreekpunt bestuurlijk	Wethouder Bruggink
Betrokken sector(en)	Sociaal
Aanspreekpunt(en) ambtelijk	Katja Boerrigter

Doelstelling programma

De gemeente streeft er naar de ontwikkeling van jeugdigen en volwassenen te bevorderen en de jeugd te laten opgroeien tot zelfredzame inwoners. Het beleid hierop wordt vormgegeven binnen het programma Jeugd en de 2 pijlers 'opgroeien en ontwikkelen' en 'opvoeden en zorg'. Vanaf 1 januari 2015 is de gemeente naast de taak van het preventieve jeugdbeleid en de jeugdgezondheidszorg ook verantwoordelijk voor alle jeugdhulp voor jeugdigen tot 18 jaar.

Aansluiting bij de nieuwe opzet van de beleidsbegroting (m.i.v. 2019).

De feitenkaarten van dit programma omvatten de volgende taakveld(en):

21. Opgroeien en ontwikkelen	Taakvelden	4.1. Openbaar onderwijs 4.2. Onderwijshuisvesting 4.3. Onderwijsbeleid en leerlingzaken
22. Opvoeden en zorg	Taakvelden	6.72 Maatwerkdienstverlening 18- 6.82 Geëscaleerde zorg 18- 7.1. Volksgezondheid

Relevante beleidsnota's

- Met Respect... Op weg naar een nieuw stelsel voor maatschappelijke ondersteuning
- Sterk Profiel III
- De GGD in tijden van verandering (HHM, mei 2015)

21. Opgroeien en ontwikkelen

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
21A taken openbaar onderwijs	29	78	-49
21B programma onderwijshuisvesting	6.908	12.597	-5.688
21C voorkomen onderwijsachterstanden	1.252	1.498	-246
21D onderwijsbegeleiding	-	60	-60
21E leerplicht	363	362	0
21F leerlingenvervoer	1	778	-778
21G volwassenen onderwijs	0	28	-28
21H peuterspeelzaalwerk	0	511	-511
21I toezicht kinderopvang en peuterspeelzalen	45	825	-780
21J jeugd- en jongerenwerk	60	1.606	-1.546
Totaal 21 Opgroeien en ontwikkelen	8.657	18.342	-9.685

Beleidsmatige toelichting:

Voorschoolse voorzieningen

In 2018 is het aantal partijen dat Voor- en Voerschoolse Educatie (VVE) aanbiedt van 2 naar 1 gegaan en mogelijk start er een nieuwe VVE aanbieder in 2019. Bekend is geworden dat het aantal VVE uren vanaf 2020 van 10 uur per week per kind naar 16 uur per week per kind moet gaan. Er zijn in 2018 715 peuterplekken in de voorschool gerealiseerd volgens de uitvoeringsregeling. Hiervan zijn er 200 voor VVE kinderen. In het najaar van 2018 heeft de inspectie een bezoek gebracht aan de organisaties in Hengelo die VVE uitvoeren. Het rapport hierover verschijnt begin 2019. De schoolbesturen hebben een nadrukkelijke rol in de kwaliteit van het voorschoolse en de basisschool. Aan de samenwerking tussen het onderwijs en voorschools hebben we de opdracht gegeven een expertisecentrum Jonge Kind te starten. Het expertisecentrum Jonge Kind is in 2018 van start gegaan en uit de eerste evaluatiegesprekken blijkt dat de ervaringen positief zijn en een bijdrage leveren aan de kwaliteit van VVE en zorg voor jonge kinderen.

Onderwijshuisvesting

Het Vmbo in de wijk Medaillon is met ingang van het schooljaar 2018/2019 in gebruik genomen. De naam van de school is CT Storkcollege. De school is inmiddels tot volle tevredenheid van de Carmel en OSG in gebruik. Ruim 1000 leerlingen volgen onderwijs op de school.

Over de nieuwe huisvesting voor het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) is in 2017 een besluit genomen. Stichting Attendiz is als bouwheer druk met de planvorming, maar in 2018 is er nog geen definitief bouwplan gerealiseerd. In 2019 zal een architect worden geselecteerd en wordt verder gewerkt aan het bouwplan.

In 2018 moeten wij duidelijkheid geven over de locatie van de nieuwe school voor Persoonlijk Onderwijs (voorheen Mezquita college). Medio 2018 hebben we een besluit genomen; de School Voor Persoonlijk Onderwijs Hengelo (SVPO Hengelo) gaat met ingang van het schooljaar 2019-2020 gebruik maken van de voormalige 'Edith Stein' aan de M.A. de Ruijterstraat.

In 2018 hebben we gewerkt aan een visie op de huisvesting van het primair onderwijs. Er is een prognose opgesteld en een externe projectleider voor de inventarisatiefase geselecteerd. In 2019 wordt verder gewerkt aan een integraal huisvestingplan.

Voortijdig schoolverlaten

Wij geven verder uitvoering aan "De Twentse Belofte", het Voortijdig School Verlaten (VSV) convenant 2017-2020 dat de regio heeft gesloten met het ministerie van Onderwijs. Hierin is extra aandacht voor de doelgroep kwetsbare jongeren (jongeren uit VSO, praktijkonderwijs (PRO) en van de entree opleiding van het ROC). In 2018 is een kwartiermaker aangesteld, die onder andere als opdracht heeft om de uitvoering van de acties binnen het plan van aanpak te bewaken en een goede verbinding te leggen met zorg en arbeidsmarkt. Regionaal is besloten om de begeleiding van jongeren die al zijn uitgevallen (belofte 5) te verbreden naar jongeren tot 27 jaar. Voor deze reeds uitgevallen jongeren wordt een apart plan van aanpak gemaakt.

Leerlingenvervoer

In 2017 is het vervoer van de regiotaxi, leerlingenvervoer en OMD-vervoer aanbesteed en gegund aan de vervoerder Brookhuis. In 2018 zijn verdere afspraken gemaakt met Brookhuis in verband met de inning van de eigen bijdrage voor de regiotaxi. Daarnaast wordt er gewerkt aan de inrichting van het dataknooppunt voor de regio, de gereserveerde ritten worden via dit dataknooppunt doorgezet naar de vervoerder en facturen worden op basis van de geregistreerde ritten in het dataknooppunt in rekening gebracht. Naast het taxivervoer wordt er ook gekeken naar alternatieve reismogelijkheden. Een overzicht met de alternatieve reismogelijkheden is samengevat in de vervoerswaaier. Denk hierbij aan (leren) reizen met het ov, reizen met de hulpdienst Hengelo, Berflo Bestelauto, vervoersdienst Noaberheid-Nijheid, Valys. Daarnaast doen we mee aan de pilot MAAS (Mobility As A Service). Deze pilot heeft tot doel dat een burger uit de regio Twente een app kan downloaden en hierin het vertrekadres en de bestemming opgeeft. De app zal dan een reisadvies geven op basis van de landelijke en lokale vervoersmogelijkheden en vermeldt de kosten daarvan. Zo mogelijk kan de reis op termijn ook via de app gereserveerd en betaald worden.

22. Opvoeden en zorg

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
22A opvoeden & zorg	0	997	-997
22B basispakket JGZ	3	2.006	-2.004
22C ambulante jongerenwerk	30	24.020	-23.990
22D inkoop jeugdhulp	4	3.239	-3.235
Totaal 22 Opvoeden en zorg	37	30.262	-30.225

Beleidsmatige toelichting:

Jeugdkracht

Wij hebben de basisvoorzieningen voor jeugd in het voorveld (Jeugdkracht) verder verstevigd door:

In 2018 is een vervolg gegeven aan de Jeugdtafels (vorm van samenwerking tussen jeugdprofessionals). Naast intervisie is er een werkwijze ontwikkeld voor 'regie in het voorveld'. Eind 2018 hebben we geconcludeerd dat partijen graag vervolg willen geven aan de Jeugdtafels. Dit wordt in samenhang met een aantal interventies uit 'Het Interventieprogramma Sociaal Domein' door ontwikkeld.

Het project Jeugdhulp en Sport (vanuit GIDS-middelen) is uitgevoerd en afgerond. Ontplooiende activiteiten: sportclubs ondersteund bij het vormgeven aan Veilig sportklimaat; aandacht voor LHBT, autisme en omgaan met agressie. Aandacht voor VOG. Aantal specifieke sportzorgtrajecten uitgevoerd zoals zwembles op maat, Kansrijker met Sport, sportproject Skills en pilot special heroes op 't Genseler.

De projectfase van het LEF-project: de Doe-boerderij is eind 2018 afgerond met een positief resultaat. De tevredenheid bij de kinderen en ouders is groot, ook is een licht financieel effect op de inzet van jeugdhulp zichtbaar. Op basis hiervan wordt in 2019 vervolg gegeven aan deze aanpak.

In het kader van het LEF-project Voorbereid Ouderschap is er bij een kleine 30 gezinnen uit Hengelo vroegtijdige mediation ingezet waarbij juist de stem van het kind in het ouderschapsplan een duidelijke plek heeft gekregen. Het project is positief afgesloten en in overleg met Wijkkracht wordt gekeken hoe vervolg gegeven kan worden aan deze aanpak. In de eerste helft van 2018 heeft de ontmoetingsgroep voor kwetsbare ouders gedraaid. Hier hebben 4 ouders aan deelgenomen. In de zomer van 2018 is de groep gestopt, vanwege onvoldoende deelname. Daarom is er geen vervolg op gekomen. Wel is er een vervolg op het dreumescafé. Het mamacafé en dreumescafé vullen elkaar goed aan. Op verzoek van moeders is er een dergelijke groep gestart.

In het kader van het LEF-project VSO-PRO is medio 2018 de leertuin integraal werken en privacy gestart en loopt door via intervisiebijeenkomsten in 2019. De leertuin is bedoeld voor de kwetsbare jongeren die vallen onder RMC (Regionale Meld en Coördinatiefunctie). Er is een werkwijze ontwikkeld met de VSO scholen en Pro school in Hengelo om de route van school naar (zo regulier mogelijk) werk zo goed mogelijk te laten verlopen. Het doel is dat jongeren een goede plek in de samenleving krijgen. Het LEF project wordt medio 2019 afgerond.

In 2018 zijn enkele activiteiten gesubsidieerd uit de subsidieregeling Preventie voorveld jeugd. Vanwege de tekorten in het sociaal domein is de subsidieregeling stopgezet. Nieuwe initiatieven worden niet meer gesubsidieerd. Bestaande initiatieven worden in 2019 voortgezet.

Om de school als vindplaats voor zorgsignalen beter te benutten is op vier basisscholen gestart met de School Zorg Ondersteuner. Deze is een dagdeel per week op school en biedt kinderen, ouders en leerkrachten direct hulp. De ervaringen zijn positief, er zijn 75 casussen opgepakt. In de monitoring wordt de relatie gelegd met de hoeveelheid jeugdhulp die ingezet wordt voor leerlingen van de school.

Aangezien wij als overheid zelf geen ondersteuning uitvoeren zijn de Loes-medewerkers binnen Wijkkracht gepositioneerd. Door positionering binnen Wijkkracht versterken we het voorveld voor jeugd.

In het voorjaar van 2018 is een groep van 10 kinderen gestart met het programma Cool2Bfit. Dit is gericht op het terugdringen van overgewicht van kinderen. Bij de tussenevaluatie na 6 maanden blijkt dat de conditie van iedereen is verbeterd en dat de BMI resultaten wisselend, maar voorzichtig positief zijn. Het traject duurt in totaal 18 maanden. Het project Zit met Pit is in het vorig schooljaar op 31 basisscholen aan de groepen 5/6 gegeven door kinderfysiotherapeuten. In vier lessen is aandacht besteed aan een goede (zit)houding.

De Kindmonitor is in 2018 door de GGD opgeleverd. De resultaten van de kindmonitor zijn gepresenteerd door de GGD en beschikbaar. Conclusie is dat het t.o.v. 2013 beter gaat met gezinnen in Hengelo. Bijvoorbeeld 88% is lid van een vereniging, was 82%. Pesten op school is licht afgenomen. Moeite met rondkomen is afgenomen (van 21 naar 13%). Er zijn wel zorgen over het toenemend gamen. De uitkomsten van deze monitor gaan we gebruiken bij onze verdere beleidsontwikkeling.

Jeugdhulp

De aanbesteding voor resultaatgerichte Jeugdhulp en WMO is eind 2018 afgerond. De voorbereidingen zijn getroffen via scholing en een implementatietraject zodat er per 1/1/2019 gestart kon worden met de nieuwe werkwijze. Dit is voor aanbieders en gemeenten een ingrijpende, maar belangrijke verandering om de beoogde transformatie voor Jeugd en Wmo samen vorm te geven.

Vanuit het *Interventieprogramma Sociaal domein* hebben wij sterk gestuurd op de indicatiestellingen, wat heeft geresulteerd in daling van uitgaven bij verblijf en jeugd-GGZ. Zie ook het centrale thema.

In 2018 is binnen het Twents Ondersteunings Model verkend of de inkoop van onderwijs-zorgarrangementen op scholen voor speciaal onderwijs gedaan zou kunnen worden. Besloten is dit (nog) niet regionaal in te kopen, maar wel ruimte te scheppen voor vernieuwende werkwijzes in het speciaal onderwijs. Dit wordt onderdeel van de regionale ontwikkeltafels jeugd die in het kader van de transformatie zijn gestart. Deze opdracht komt voort uit de evaluatie van de jeugdwet en wordt ondersteund met extra regionale middelen vanuit het ministerie (transformatiefonds).

Het project 'Toekomstplan' is van start gegaan. Voor een aantal jongeren wordt er een pilot met een integraal toekomstplan gedaan. Dit gebeurt in samenwerking met de relevante partijen die op de verschillende levensdomeinen van jongeren ondersteuning of voorzieningen bieden. Na de pilot verwachten we dat op basis van de ervaringen besloten kan worden op welke wijze we hier voor een grotere groep jongeren van 16 - 27 jaar vervolg aan geven.

Het regionale project duurzame gezinsvormen is eind 2018 afgerond en gastart is met een voorstel zodat het regionaal Expertisecentrum Duurzame Gezinsvormen medio 2019 operationeel is. In het Expertisecentrum wordt samengewerkt op het gebied van werving en selectie van pleegouders, matching en deskundigheidsbevordering. Verder wordt er één loket ingericht voor informatie en advies en bijzondere kosten.

In 2018 hebben we meer zicht gekregen op de omvang van de verwijzingen door de gecertificeerde instellingen voor jeugdbescherming en jeugdreclassering. In het kader van het *Interventie Programma Sociaal Domein* is met de grootste aanbieder Jeugd Bescherming Overijssel bestuurlijk gesproken en worden bijsturingsafspraken gemaakt.

Veilig Thuis Twente is in 2018 onder de Regio Twente gepositioneerd. Loskoppeling van de gecertificeerde instelling JBOV was noodzakelijk omdat VTT onafhankelijk van de gecertificeerde instellingen moet kunnen opereren. Er is gekozen voor positionering onder de Regio i.v.m. de koppeling met de Veiligheidsregio.

Het voornemen om op basis van de in 2017 uitgevoerde monitor dyslexiezorg, samen met het onderwijs de dyslexiezorg voor kinderen in de basisschoolleeftijd verder te verbeteren, heeft geen specifieke aandacht gekregen in 2018 i.v.m. andere prioriteiten.

Programmatotaal

2 Onderwijs en Jeugd	Begroting 2018 primitief	Begroting 2018 gewijzigd	Rekening 2018
Baten	1.946	2.366	2.549
Lasten	35.304	45.546	43.153
Resultaat voor bestemming	-33.359	-43.180	-40.604
Onttrekkingen aan reserves	5.781	6.244	6.146
Toevoegingen aan reserves	5.344	5.452	5.452
Mutaties reserves	437	793	694
Resultaat na bestemming	-32.922	-42.387	-39.910

Programma 2 Onderwijs en Jeugd het jaar 2018 af met een positief resultaat van € 1.793.000. Voor een verklaring van de afwijkingen per produkt verwijzen wij naar hoofdstuk 7 Jaarrekening, paragraaf 4 Financiële analyses per begrotingshoofdstuk.

5.2.3 Welzijn en Zorg

Aanspreekpunt bestuurlijk	Wethouder van Wakeren
Betrokken sector(en)	Sociaal
Aanspreekpunt(en) ambtelijk	Katja Boerrigter

Doelstelling programma

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) maakt gemeenten verantwoordelijk voor het ondersteunen van de zelfredzaamheid en participatie van mensen met een beperking, chronische of psychosociale problemen. Ook als ze (door ouderdom) geconfronteerd worden met beperkingen. Daarnaast verzorgen gemeenten het beschermd wonen en de opvang voor mensen met psychische of psychosociale problemen en opvang van mensen die als gevolg van huiselijk geweld niet in de thuissituatie kunnen blijven. De ondersteuning is gericht op het zo lang mogelijk in de eigen omgeving kunnen blijven wonen, ook als mensen ouder worden. De insteek is dat eerst de eigen kracht en het eigen netwerk (familie, vrienden, burens) worden ingezet. Wanneer dit niet kan of niet genoeg is, wordt gekeken welke algemene voorzieningen kunnen bijdragen in de ondersteuning en uiteindelijk kan aanvullend een Wmo maatwerkvoorziening worden ingezet. Voor mensen die echt niet (meer) in hun thuisomgeving kunnen wonen is er zorg beschikbaar via de Wet langdurige zorg (Wlz).

Aansluiting bij de nieuwe opzet van de beleidsbegroting (m.i.v. 2019).

De feitenkaarten van dit programma omvatten de volgende taakveld(en):

31. Maatwerk zorg	Taakvelden	6.6 Maatwerkvoorzieningen (Wmo) 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ 6.81 Geëscaleerde zorg 18+
32. Thuis in de buurt	Taakvelden	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie 6.2 Wijkteams

Relevante beleidsnota's

- Sociale Visie Hengelo 2020
- Beleidsnota 'Met Respect.....'
- Vitale Coalities (gezondheidsbeleid 2014)
- Actieplan mantelzorg
- Actieplan Vrijwilligerswerk
- Actieplan toezicht en handhaving sociaal domein

31. Maatwerk zorg

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
31A maatsch opvang, begeleiding, bemoeizorg, prev. GGZ	1	1.199	-1.198
31B huishoudelijke hulp	1.309	7.039	-5.729
31C vervoersvoorzieningen	35	1.149	-1.114
31D hulpmiddelen	1.175	3.159	-1.984
31F WMO begeleiding	81	12.946	-12.865
31G beleid indiv. Wmo voorz. en uitvoeren WMO-indicaties	21	1.414	-1.393
Totaal 31 Maatschappelijke ondersteuning en geïndiceerde zorg	2.623	26.906	-24.284

Beleidsmatige toelichting:**Beschermd wonen en Maatschappelijke opvang**

In 2018 hebben wij samen met een aantal regiogemeenten en de centrumgemeente Enschede (die nu nog verantwoordelijk is voor Beschermd wonen en Maatschappelijke opvang) een regionale visie opgesteld, ter voorbereiding op de decentralisatie van deze taken (was voorzien per 2020, is opgeschoven naar 2021). Daarin staan uitgangspunten die wij belangrijk vinden voor die decentralisatie. Onder andere over wat lokaal georganiseerd kan worden en wat wenselijk is regionaal te blijven organiseren. Verdere keuzes worden in 2019 gemaakt.

Bemoeizorg

Bemoeizorg is primair bedoeld om contacten te leggen met mensen die langdurig verslaafd zijn of psychische problemen hebben en wiens situatie zorgwekkend is. Over het algemeen zijn ze zorgmijdend en niet in beeld bij organisaties (zoals Tactus of Mediant). In 2018 is de instroom van cliënten in bemoeizorg verder toegenomen en daarom zullen wij in 2019 gaan nadenken over de inzet en verdeling van deze middelen.

Huishoudelijke ondersteuning (HO)

In 2017 is de HO opnieuw ingekocht. De veranderingen zoals het vervallen van de dienstenbonnen en het onderbrengen van de wasverzorging bij de basismodule heeft wel voor vragen en opstartproblemen gezorgd. In de eerste maanden van 2018 zijn die opgelost. Echter nieuwe vraagstukken dienden zich aan. De AmvB mbt het inkopen voor een reële prijs en nieuwe CAO verplichtingen (waarbij we als gemeenten niet als partij betrokken zijn, maar wel de kosten dragen) hebben gezorgd voor een aanzienlijke stijging van de tarieven. Uitspraken van de Centrale Raad van Beroep in 2018 over het toepassen van het resultaatgericht inkopen zorgen ervoor dat er in 2019 opnieuw gekeken moet worden naar de indicering, de uitvoering en inkoop van huishoudelijke ondersteuning.

Zoals verwacht zien wij aan het eind van 2018 het aantal meldingen voor Huishoudelijke ondersteuning toenemen. Dit heeft te maken met het abonnementstarief eigen bijdrage dat per 2019 in gaat, waardoor cliënten vanaf dat jaar minder eigen bijdrage hoeven te betalen.

Vervoersvoorzieningen

Van het integraal ingekochte Vervoer 2017, is in 2018 ook het vervoer van en naar dagbesteding (OMD) van start gegaan. Er moest in het begin nog veel geïnvesteerd worden in de processen rond aanmelding en uitwisselen van gegevens. In het kader van het Reiskofferproject is er een inventarisatie gemaakt van lokale vervoersinitiatieven. Die zijn opgenomen in een vervoerswaaier op basis waarvan verwijzers en inwoners snel zicht hebben op alternatieve vervoersmogelijkheden. Ook is er samenwerking en afstemming gerealiseerd tussen de lokale initiatieven onderling. Onderdeel van de Reiskoffer is het begeleiden van jongeren en volwassenen bij het gebruik maken van het OV door een app of een vrijwilliger met als doel zelfstandig reizen. Hengelo doet mee aan het MaaS-project. Dit project streeft naar het realiseren van een aanbod van multimodale, vraag gestuurde mobiliteitsdiensten, waarbij op maat gemaakte reismogelijkheden via een digitaal platform (bijvoorbeeld mobiele app) met *real time* informatie aan klanten worden aangeboden, inclusief betaling en afhandeling van transacties. Het MaaS project moet het 'plannen-boeken-betalen' van vervoer in één (digitale) gang mogelijk gaan maken.

Inkoop Wmo begeleiding en dagbesteding

In 2018 is veel tijd geïnvesteerd in de voorbereiding op en het inzetten van de gezamenlijke nieuwe en integrale inkoop voor Jeugd en Wmo, het Twents model, en de voorbereiding op 2019. Het Twents model hanteert als leidend principe de vraag van inwoners en het te behalen resultaat.

Toezicht op kwaliteit en handhaving WMO

In de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van de wet- en regelgeving. In 2017 is al meer tijd vrijgemaakt en vorm gegeven aan de handhaving. In 2018 zijn er ook afspraken gemaakt voor een regionale aanpak van het toezicht op kwaliteit en de inzet van fte per 2019. Er is een kwaliteitskader ontwikkeld (barrièremodel) dat is toegepast op de inkoop van ondersteunende begeleiding (Twents model).

Onafhankelijke clientondersteuning

De onafhankelijke cliëntondersteuning door professionals en vrijwilligers is ook in 2018 vanuit Wijkkracht ingezet. Aandachtspunten zijn o.a. de bekendheid van het bestaan van onafhankelijke clientondersteuning en de clientondersteuning voor mensen die qua zorgvraag op het grensvlak van de verschillende wetten zitten, zoals mensen die van zorg via de Wmo over moeten gaan naar de Wet langdurige zorg.

Veilig Thuis Twente

Veilig Thuis Twente is in 2018 onder de Regio Twente gepositioneerd, zoals in programma 2 nader is toegelicht. Wij hebben in 2018 de samenwerking tussen Veilig Thuis Twente en de gemeentelijke toegang verbeterd door onze contacten over en weer te intensiveren.

32. Thuis in de buurt

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
32A zorgloket	1.307	1.222	84
32B wijkwelzijnsvoorzieningen	698	2.842	-2.144
32C stadsdeelregisseurs	-	524	-524
32D GGD publieke gezondheidszorg	1	761	-761
32E SWOH en ouderenbonden	0	758	-757
32F antidiscriminatiebureau	-	54	-54
32G Servicepunt vrijwilligers	1	312	-311
32H Stichting Informele Zorg Twente	0	309	-308
32I activiteiten emancipatie laagopgeleide vrouwen	0	6	-6
32J wmo-clientenraad en gehandicaptenorganisaties	0	79	-79
32K algemeen maatschappelijk werk en thuisbegeleiding	34	1.039	-1.004
Totaal 32 Wijkwerk, welzijn en gezondheidszorg	2.042	7.905	-5.863

Beleidsmatige toelichting:

Thuis in de buurt

Wijkkracht

Wijkkracht speelt een belangrijke rol in de verschuiving van maatwerk voorzieningen naar voorliggende voorzieningen. Niet alleen met de inzet vanuit de wijkteams, maar ook via een aantal stedelijke diensten die onderdeel van Wijkkracht zijn (Skillz jongerenwerk, Hulpdienst Hengelo, Bureau Sociaal Raadsliden en Servicepunt Vrijwilligers). In 2017 en 2018 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor de doorontwikkeling van Wijkkracht. Er is via allerlei activiteiten ingezet op:

- *Zichtbaarheid via positieversterking van Wijkkracht o.a. door netwerken:* Er is een werkwijze ontwikkeld waarbij er gewerkt wordt met aanspreekpersonen (netwerkregisseurs) per doelgroep/vakgebied. Vanuit de samenwerking in het netwerk zijn meerdere samenwerkingsprojecten ontstaan. Met TMZ en Carintreggeland rond ontmoeten plus en met Mediant rond de GGZ problematiek (Geestelijke gezondheidszorg). Ook zijn gesprekken gevoerd met Estinea en Avelijn om tot een ontmoeten plus optie te komen voor de LVB doelgroep (Licht verstandelijk beperkt). Dit is helaas nog niet gelukt.
- *Meer collectief aanbod vanuit individuele casuïstiek:* In 2017 en 2018 is er een intensief proces geweest in alle wijkteams "van individueel naar collectief". Er is bij alle medewerkers van Wijkkracht een proces van bewustwording gestart dat (veel) individuele vragen ook collectief opgelost kunnen worden. En dat daarnaast individuele vragen vaak een signaal zijn dat er een collectief aanbod nodig is.
- *Stimuleren van burgerkracht, o.a. via rol sociaal makelaar:* In elk stadsdeel is er nu een sociaal makelaar (20 uur) die verantwoordelijk is voor het ophalen van de opgaven bij gemeente en in de wijk bij partners en het uitvoeren hiervan. En er is per stadsdeel een uitvoerend sociaal makelaar (10 uur).
- *Doelgroepen centraal, zoals bv. GGZ, LVB en jeugd:* Er is per doelgroep een projectteam gestart met interne en externe deelnemers. Er is voor de GGZ doelgroep per stadsdeel een casuïstiek overleg gestart waarbij ook Mediant, Tactus, Welbions, RIBW en Ixta Noa aansluiten. Samen hebben wij in Klein Driene het zogenaamde 'Glazen huis' geopend, waar een inloop is georganiseerd voor de GGZ en LVB doelgroep. Verder heeft Wijkkracht samen met Welbions voor alle inwoners in Klein Driene de inlooplek 'Kom Driene' gerealiseerd.
- *Nieuwe werkwijze gericht op transformeren met de samenleving, o.a. met betrekken tot versterken van eigen kracht (duurzaam innoveren):* Wijkkracht wilde aan de hand van big data kijken wat ze zien in de wijk om van daaruit nieuwe initiatieven te starten. Dit is nog niet van de grond gekomen. Wij pakken dit nu samen op. Want ook binnen de gemeente Hengelo zijn wij bezig met datagestuurd werken. Gestructureerd inzetten van big data heeft in 2018 echter nog geen vorm gekregen. Dit wordt verder uitgewerkt in 2019.
- *Versterken van de interne structuur (governance Wijkkracht):* Er is in 2018 hard gewerkt aan het transparant verantwoording afleggen van het werk van Wijkkracht. Er is een verantwoordingswebsite opgezet waar per half jaar de cijfers en de resultaten beschreven staan. Deze website is voor elke inwoner en organisatie inzichtelijk.
- *Omslag maken naar welzijn 'nieuwe stijl' (persoonlijk leiderschap):* Wijkkracht heeft een systeem opgezet waarin medewerkers continu worden bijgeschoold. Door de academie is er een uitgebreid aanbod ontwikkeld en met name het traject persoonlijk leiderschap heeft veel aandacht gehad. De beide teamcoaches begeleiden medewerkers om zover te komen.

Medio 2019 verwachten we de evaluatie van de inzet van de extra middelen.

Gezondheidsachterstanden

Vanuit GIDS 2018 hebben we een aantal zaken gedaan/bekostigd:

- We hebben in overleg met een huisarts, fysiopraktijk, gemeente en wijkkracht afspraken gemaakt om een pilot Welzijn op recept te gaan starten in de Slangenbeek. Doel daarvan is om duurdere zorg/medicijngebruik te verminderen door mensen met bepaalde gezondheidsklachten te verwijzen naar welzijnsactiviteiten.
- In 2018 heeft de beweegmakelaar van Wijkkracht (mede bekostigd vanuit GIDS) diverse activiteiten en projecten uitgevoerd op het gebied van sportstimulering, zoals het project Samen actief (samenbrengen van beweegmaatjes), Zorg voor Sport en Bewegen (verbinding tussen sport en zorg) en laagdrempelige beweeginitiatieven tijdens vakanties.
- Inzet schakelwijkverpleegkundige
- Opstarten laagdrempelige sportactiviteiten voor kwetsbare doelgroepen, zoals zwemmen voor mensen met dementie, sportkennismaking voor senioren en mensen met een beperking, inzet van judolessen tbv het bevorderen van weerbaarheid van kinderen, Cool2Bfit voor kinderen met overgewicht etc.

Gezonde leefstijl

In 2018 hebben een aantal concrete projecten/activiteiten plaatsgevonden gericht op het bevorderen van een gezonde leefstijl :

- Uitvoering van Voel je Goed (koppeling van gezondheid en laaggeletterdheid)
- Uitvoering Gezonde Toekomst dichterbij (koppeling van armoede en gezondheid)
- Stimuleren van eten van fruit en groente en drinken van water via sportkennismakingsprojecten
- Bieden van voorlichting en ondersteuning aan sportverenigingen m.b.t. het rookvrije sportaccommodaties
- Het subsidiëren, aanjagen en/of (laten) uitvoeren van diverse voorlichtingsprojecten en activiteiten op het gebied van middelengebruik, sportstimulering, gezond gewicht, stimuleren sociale cohesie.

Actieplannen mantelzorg en vrijwilligerswerk

Er is ingezet op voorzetting van de actieplannen waarbij er specifiek aandacht was voor waardering van mantelzorgers en vrijwilligers. De vrijwilligersbeurs vond plaats op 5 oktober 2018 in Wijkcentrum De Hengelose Es. Er waren 42 organisaties die zich aan potentiële vrijwilligers hebben gepresenteerd en er waren 170 belangstellende bezoekers. Het feest voor Mantelzorgers vond plaats op 8 november 2018, bij Hotel van der Valk en trok 225 mantelzorgers. Het feest voor Vrijwilligers vond plaats op 29 november in de Schouwburg Hengelo en trok 500 vrijwilligers.

Voortzetting stimuleringsregeling "Lang zult u wonen"

In 2018 is de stimuleringsregeling "lang zult u wonen" opnieuw uitgevoerd. Hier hebben 82 inwoners gebruik van gemaakt.

Lef-project 'Dag en vrijetijdsbesteding'

In dit project is verder gewerkt aan het initiëren van pilots en samenwerkingsvormen om in het voorliggende veld meer algemene voorzieningen te realiseren. In september is de pilot 'ontmoeten plus 'gestart i.s.m. Carintreggeland, Triviummeulenbeltzorg en Wijkkracht gericht op het ontwikkelen van een aantal voorzieningen (algemeen in combinatie met maatwerk) zoals ThiemsIn, Swafert, Voskamp e.d. Evaluatie en besluitvorming over de voortgang vindt in 2019 plaats. De AVEM groepen (Allochtone vrouwen en mannen) zijn voorgezet en sluiten aan bij het interventieprogramma. Er is gestart met een subsidieregeling 'Dag en vrije tijdsbesteding'. Deze is inmiddels ook weer gestopt in verband met de bezuinigingstaakstelling. Er is voor gekozen deze regeling niet voort te zetten.

Preventie GGZ

Wij willen dat ook mensen met ernstige psychische of psychiatrische problemen kunnen mee doen in

de samenleving. Daarvoor hebben wij ook in 2018 subsidie verstrekt voor intensieve vrijwillige begeleiding en de zogenaamde Inloop GGZ. Met intensieve vrijwillige begeleiding wordt mensen met ernstige psychische of psychiatrische problemen ondersteuning geboden bij het participeren in de samenleving, bij het versterken van zelfstandigheid (waar mogelijk) en het doorbreken van sociaal isolement. De Inloop GGZ richt zich op mensen met GGZ problematiek of -verleden, die een laagdrempelige benadering behoeven. Hierbij kan het gaan om cliënten met complexe langdurende problematiek, cliënten waarbij periodes van verandering worden afgewisseld met periodes van terugval of cliënten die zich richten op gedragsverandering en maatschappelijk herstel.

Onderzoek mogelijkheden voor initiatieven op de grens van Wmo en Participatiewet als het gaat om dagbesteding (Ondersteuning Maatschappelijke Deelname); Dit is onderdeel geworden van het interventieplan.

Programmatotaal

3 Welzijn en Zorg	Begroting 2018 primitief	Begroting 2018 gewijzigd	Rekening 2018
Baten	2.409	4.562	4.595
Lasten	32.167	36.083	34.811
Resultaat voor bestemming	-29.758	-31.521	-30.216
Onttrekkingen aan reserves	-	-	69
Toevoegingen aan reserves	-	-	-
Mutaties reserves	-	-	69
Resultaat na bestemming	-29.758	-31.521	-30.147

Programma 3 Welzijn en zorg sluit het jaar 2018 af met een positief resultaat van € 2.035.000. Voor een verklaring van de afwijkingen per produkt verwijzen wij naar hoofdstuk 7 Jaarrekening, paragraaf 4 Financiële analyses per begrotingshoofdstuk.

5.2.4 Sport en Cultuur

Aanspreekpunt bestuurlijk	Wethouder Bruggink
Betrokken sector(en)	Sociaal
Aanspreekpunt(en) ambtelijk	Katja Boerrigter

Doelstelling programma

De gemeente Hengelo streeft ernaar dat zoveel mogelijk inwoners van Hengelo (blijven) sporten en bewegen en worden aangezet tot een actieve leefstijl. Het sport- en beweegbeleid zijn nauw verweven met andere beleidsterreinen en biedt allerlei kansen om bij te dragen aan de gezamenlijke opgaven binnen het sociale domein. De gemeente zet in op sportstimulering, verenigingsondersteuning en sportaccommodatiebeleid.

De gemeente streeft naar een kwalitatief sterke, duurzame en diverse culturele infrastructuur. Belangrijk is dat de inwoners weten wat hun stad aan kunst en cultuur te bieden heeft, daar in geschoold kunnen worden en er volop aan deel kunnen nemen. De gemeente speelt hierin verschillende rollen: regisseur, subsidieverlener, opdrachtgever, vastgoedverhuurder.

Aansluiting bij de nieuwe opzet van de beleidsbegroting (m.i.v. 2019). De feitenkaarten van dit programma omvatten de volgende taakveld(en):

41. Sport	Taakvelden	5.1 Sportbeleid en activering 5.2 Sportaccommodaties
42. Cultuur	Taakvelden	5.3 Cultuurpresentatie, -productie -participatie 5.4 Musea 5.6. Media

Relevante beleidsnota's

- Kadernota sport en bewegen (2017) en bijbehorende uitvoeringsprogramma's
- Kunst- en Cultuurvisie Hengelo 2014-2020
- Kwartier maken voor de Collectie Hengelo (2008)

41. Sport

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
41A stimuleren van sport	723	1.135	-412
41B ondersteunen sportverenigingen	-	23	-23
41C beheer en onderhoud sportacc.	2.836	6.993	-4.157
Totaal 41 Sport	3.559	8.151	-4.592

Beleidsmatige toelichting:

Twentebad

Bij het Twentebad is gestart met het afronden van het aanzienlijke restant aan werkzaamheden van fase II. Hierbij is gekozen voor een gedeeltelijke ingebruikname van het 50 meter sportbad in maart om zo snel mogelijk de Hengelose zwemsportverenigingen en het schoolzwemmen weer op te kunnen starten. Diverse meerdaagse toernooien hebben in 2018 al plaatsgevonden in dit bad. Met het enige

overdekte 50 meterbad van Oost-Nederland en één van de weinige in Nederland heeft Hengelo zich prominent op de zwemsportkaart gezet.

Bij de renovatie hebben we gekozen voor het toepassen van duurzaamheidstechnieken. Zo heeft het 50 meter bad een hoge isolatie van gevels en dak. Het bad heeft verder voor de waterzuivering een innovatief trommelfilter. Het systeem blijft schoner en vuil krijgt geen kans om te reageren met chloor. Dit vermindert de desinfectiebijproducten die nadelig zijn voor de gezondheid van de zwemmers. De waterkwaliteit verbetert en het water- en energieverbruik vermindert aanmerkelijk. Voor de luchtbehandeling is gekozen voor de laatste generatie zwembad luchtbehandelingskasten met een warmteterugwinsysteem. Deze kasten ontvochtigen, ventilleren en verwarmen. Naast de warmtewisselaars, die een rendement van meer dan 95% kunnen halen zijn deze kasten uitgebreid met een suppletiewaterverwarmer voor een zo optimaal mogelijk rendement.

De voorbereiding en aanbesteding van fase III liep parallel aan de afronding van fase II. Zowel bedrijfsmatig als financieel moest worden gewacht tot fase II in voldoende mate afgerond was om verder te gaan. In een overspannen markt is het gelukt om uiteindelijk een succesvolle aanbesteding rond te krijgen en nog in 2018 te starten met de uitvoering. De prijsontwikkelingen in de bouwsector van de afgelopen 4 jaar maken een overschrijding van het oorspronkelijke berekende budget onvermijdelijk als de gestelde doelen en functieverbeteringen gehaald moeten worden. Eind 2018 lijkt deze overschrijding richting maximaal de 15% te gaan. Tijdens de bouw in 2019 wordt nog gezocht naar beparingen en versoeringen die acceptabel zijn.

De uitvoering van fase III in de verbouwing van het Twentebad bevat onder andere het verplaatsen van de entree, nieuwe douches, kleedruimtes en garderobes, de renovatie/isolatie van lage daken, gevels en het realiseren van veel nieuwe mindervalidenvoorzieningen. Als het werk volgens planning verloopt zal de nieuwe entree rond oktober 2019 in gebruik worden genomen en zal rond maart 2020 de verbouwing klaar zijn.

FBK Stadion

De atletiekbaan in het FBK stadion is gerenoveerd en voldoet weer aan de eisen van de internationale atletiekunie (IAAF). Het onderhoud van de het stadion is daarmee weer op niveau. Er zijn hernieuwde afspraken gemaakt binnen de vereniging van eigenaren om te sparen voor het onderhoud van het hoofdgebouw.

De FBK games zijn in eigendom overgegaan van Golazo naar Global Sports Communication.

Trainingscomplex FC Twente

We willen de huidige contracten met FC Twente over de veldhuur graag verlengen. Dan kan het kunstgrasveld ook gerenoveerd worden. Omdat FC Twente nog geen duidelijkheid heeft gegeven over de lange termijn toekomst in Hengelo en de bijbehorende contractverlenging, is de renovatie van het kunstgrasveld uitgesteld.

De FC Twente vrouwen hebben onderdak gevonden in Hengelo bij Achilles '12, voorheen was dit bij ATC.

Themahal

In het kader van de pilot themahallen hebben we naast sporthal Veldwijk, ook sporthal Hasseler es roostertechnisch ingericht als themahal. Dit is door de betreffende verenigingen zelf ingevuld. Door middel van gebruikersgesprekken worden de wensen en mogelijkheden van vereniging in beeld gebracht zodat kansen benut worden waar mogelijk. De schoonmaak van de sporthallen wordt nog beter afgestemd op de bezetting. Conform de verplichting tot inbesteding is de opdracht voor schoonmaak van sporthallen verstrekt aan de SWB Midden Twente.

Kunstgrasvoetbalvelden

In 2018 is één nieuw kunstgrasveld aangelegd (sportpark De Noork) en is een kunstgrasveld gerenoveerd (sportpark Slangenbeek). Het hoofdveld van voetbalclub ATC'65 is door de gemeente in eigendom overgenomen van de Stichting sportaccommodaties ATC'65. Tenslotte heeft in 2018 een evaluatie plaatsgevonden over het gebruik van sbr rubbergranulaat (vermalen autobanden) als

infillmateriaal in kunstgrasvelden en de alternatieven die voorhanden zijn. Deze evaluatie is behandeld tijdens de politieke markt op 6 december 2018.

Verhuursysteem voor sportaccommodaties

Het verhuursysteem voor sportaccommodaties is geïmplementeerd in de software, die het Twentebad gebruikt voor roosters en reserveringen. Op termijn worden deze roosters digitaal beschikbaar gesteld zodat gebruikers rechtstreeks inzicht krijgen in de beschikbaarheid van de accommodaties en deze ook digitaal kunnen reserveren. Het seizoen 2019-2020 zal naar verwachting zo worden ingericht.

Duurzaamheidsmaatregelen in sportaccommodaties

Enkele verenigingen hebben gebruik gemaakt van het aanbod om een energiescan uit te laten voeren in hun accommodatie (zie ook 62). Dit heeft geleid tot diverse quick-wins en aantal duurzame investeringen door sportverenigingen. Zo heeft voetbalvereniging BWO geïnvesteerd in ledverlichting en investeert roeivereniging Tubantia in zonnecollectoren.

Sportstimulering onderwijs

We hebben het zeer uitgebreide basisaanbod sport van Hengelo Sport op alle basisscholen uitgevoerd. Voering van Op verschillende scholen voor speciaal onderwijs hebben we het programma Special Heroes en een reeks van sportlessen door de stichting FC Twente Scoren in de Wijk uitgevoerd. Door inzet van combinatiefunctionaris sport op Attendiz is een sportproject uitgevoerd. Wij hebben scholen actief gewezen op subsidieregelingen en initiatieven zoals 'de Gezonde school', nationale buitenlesdag en groene schoolpleinen. En tijdens Koningsdag kon iedereen in de binnenstad kennis maken met een divers sportaanbod, dat door verschillende sportverenigingen werd aangeboden.

Sportstimulering van kwetsbare doelgroepen

We hebben de regelingen voor minima actief gepromoot. In 2018 zijn diverse specifieke projecten/initiatieven/activiteiten uitgevoerd zoals het programma Hengelo in Beweging 50 plus, de FBK classics, Meer Bewegen voor Ouderen, Beweegmaatjes, Sport en Jeugdzorg scoren samen, het programma Cool2Bfit (gericht op kinderen met overgewicht), Kansrijker met Sport, Gezond Gezin, Voel je Goed, zwemmen voor mensen met een beperking, Zeker Bewegen (o.a. valpreventie), opzet sportaanbod voor mensen met een beperking door sportclubs en inzet van de beweegmakelaar. De deskundigheid binnen sportverenigingen gericht op omgaan met afwijkend gedrag etc. hebben we bevorderd via voorlichting. Via de landelijke sportimpuls heeft VV Juliana'32 subsidie ontvangen om het project passend sporten uit te voeren. De Stichting Scoren in de Wijk is betrokken bij de uitvoering. Het project is in het najaar van 2018 gestart en loopt 2 jaar. In 2018 hebben 11 verenigingen subsidie ontvangen voor in totaal 300 mindervalide sporters.

Sport als middel inzetten binnen het sociale domein

Het judoproject hebben we ingebed binnen het basisaanbod van Hengelo Sport. Judo wordt hierbij ingezet als middel o.a. om de weerbaarheid van kinderen te verhogen. In het Twentebad hebben we zwemactiviteiten voor specifieke doelgroepen opgestart, zoals zwemmen voor mensen met dementie. We zijn gestart met een pilot Welzijn op recept, waarbij sport (of welzijn) wordt ingezet om gezondheidsklachten te verminderen. En via Wijkkracht zijn wandelactiviteiten opgestart voor mensen met psychische problemen en mensen die zich eenzaam voelen.

Verenigingsondersteuning

Het contact met sportverenigingen onderhouden we door veel verenigingen te bezoeken en met het bestuur te spreken over de stand van zaken van de vereniging. In 2018 hebben we 28 verenigingen bezocht. Dit heeft geleid tot kennisdeling over onder meer subsidies, accommodatie- en beleidsvraagstukken. Daarnaast hebben verschillende verenigingen een beroep gedaan op een bijdrage voor het opleiden of bijscholen van hun trainers, coaches, jury of scheidsrechters.

Brede maatschappelijke rol van sport

Tijdens de themabijeenkomst met sportclubs op 31 oktober jl. hebben we aandacht besteed aan het rookvrij maken van de sportaccommodaties.

Zes sportverenigingen hebben één of meerdere reeksen van kennismakingslessen voor jeugd georganiseerd. Ook zijn er 20 evenementen georganiseerd waarbij sportkennismaking en ledenwerving het doel was.

42. Cultuur

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
42A bibliotheek	54	2.393	-2.339
42B muziekschool	0	1.327	-1.327
42C kunsteducatie/Heim	0	938	-938
42D theater	0	1.775	-1.775
42E culturele amateurverenigingen	30	233	-203
42F Kunst- en cultuureducatie op scholen	93	100	-7
42G Beheer en onderhoud gemeentelijk kunstbezit.	22	170	-149
42H beeldende kunst	11	64	-53
42I musea en monumenten	62	102	-40
42J lokale omroep	-	96	-96
42K culturele activiteiten	1	165	-164
42L poppodium	658	1.436	-777
Totaal 42 Cultuur	932	8.799	-7.867

Beleidsmatige toelichting:

Subsidie- en beoordelingssystematiek.

De subsidiebeschikkingen van de culturele kernvoorzieningen (bibliotheek, schouwburg en Metropool) zijn opgesteld met behulp van het Culturele Waardemodel. De instellingen hebben profielbeschrijvingen en meerjarenbeleidsplannen ingediend bij hun subsidieaanvraag. Op basis daarvan is bij de beoordeling gekeken naar de inhoudelijke en maatschappelijke kwaliteit van de instelling. Er zijn criteria en indicatoren bepaald met betrekking tot de programmering, het publieksbereik, de positie en de erkenning van de bibliotheek, de schouwburg en Metropool. De profielen, criteria en indicatoren zijn opgenomen in de subsidiebeschikkingen. Voor Oyfo Kunst & Techniek is dit nog niet gebeurd vanwege de transitie van deze instelling (ontstaan vanuit een fusie van CREA centrum voor kunsteducatie, Techniekmuseum HEIM en Muziekschool Hengelo).

Eén popprogrammering voor Enschede, Hengelo en de regio Twente.

In februari hebben de colleges van Enschede en Hengelo het historisch besluit genomen om samen één poppodium voor de regio Twente te subsidiëren. Vervolgens is de stichting Poppodium Twente opgericht. Vier leden van het toenmalige bestuur van Metropool zijn benoemd als leden van de raad van toezicht en de toenmalige directeur van Metropool werd directeur-bestuurder. De stichting Poppodium Twente past de Governance Code Cultuur toe als hulpmiddel voor goed en transparant bestuur en toezicht.

De gemeenten Enschede en Hengelo hebben afspraken gemaakt over de gezamenlijke subsidiëring van Metropool|poppodia van Twente. Daarbij is 2018 benoemd als overgangsjaar. Beide gemeenten hebben een subsidiebeschikking opgesteld, waarin dezelfde subsidieverplichtingen staan ten aanzien van de activiteiten en prestaties van Metropool in 2018. Het subsidiebedrag is gesplitst in een deel bestemd voor de locaties en een deel voor de programmering.

Verder hebben de gemeenten afgesproken dat voor het 'schoon door de poort gaan' van Stichting Metropool Hengelo als uitgangspunten gelden:

- positief eigen vermogen per 1 januari 2018

- aflossing in 1e kwartaal 2018 door Stichting Metropool van de schuld aan Gemeente Hengelo inzake sponsoring nieuwbouw
- oversluiting lening Gemeente Hengelo
- reserveringen voor vervangingsinvesteringen en groot onderhoud aan machines en installaties op basis van nieuw op te stellen meerjarenonderhoudsplan in het kader van het project verduurzaming van het pand Metropool in Hengelo (zie 62).

Metropool heeft per 1 januari 2018 een gering, maar positief eigen vermogen. Dat is twee jaar eerder dan de doelstelling die Metropool zich had gesteld. De schuld inzake sponsoring nieuwbouw is nog niet afgelost, omdat Metropool investeringen in het pand in Hengelo heeft moeten doen voor de verbouwing van het Muziekcafé en de garderobe. Het aflossingsschema van de schuld start in 2020 en loopt tot en met 2027. De lening van de gemeente is nog niet overgesloten, omdat daarbij de voorwaarde is gesteld dat de schuld wordt afgelost. Er is gestart met het opstellen van het meerjarenonderhoudsplan voor de theatertechnische installaties.

Besluit 'Rabothheater toekomstbestendig'

We hebben verder gewerkt aan de invulling van de drie voorwaarden die de raad heeft gesteld bij het beschikbaar stellen van extra middelen voor het op orde brengen en houden van het schouwburggebouw. De stichting Schouwburg Hengelo heeft voldaan aan twee voorwaarden: het indienen van een meerjarenbeleidsplan en van een toekomstvisie. Aan de voorwaarde dat het gebouw in eigendom komt van de gemeente is nog niet voldaan door de stichting. Uit onderzoek, dat de gemeente samen met de schouwburg heeft uitgevoerd, bleek begin 2018 dat de eigendomsoverdracht kan plaatsvinden binnen de door de gemeenteraad gestelde kaders. Eind 2018 heeft de stichting laten weten nog niet in te kunnen stemmen met de eigendomsoverdracht van het gebouw. De stichting heeft de concept-overeenkomsten voorgelegd aan externe adviseurs, die verkoop onder die condities hebben ontraden. Het overleg hierover loopt derhalve nog.

Locatieonderzoek huisvesting Oyfo

We hebben in 2018 het locatieonderzoek voor de huisvesting van Oyfo (voorheen CREA, 't Heim en de muziekschool) op één plek afgerond. De locaties Dikkerscomplex en Hazemeijercomplex hebben we in dit geval met elkaar vergeleken aan de hand van een vijftal criteria. Het Hazemeijercomplex scoorde op alle criteria beter, zodat de keuze niet moeilijk was. Vervolgens hebben we tezamen met Oyfo en BOEi (als eigenaar van het Hazemeijercomplex) gewerkt aan een overeenkomst, waarin de verantwoordelijkheden, de verplichtingen over en weer, de kosten, de (financiële) inbreng van de partijen en de planning zijn vastgelegd. Eind 2018 hebben de partijen overeenstemming over de inhoud van de overeenkomst bereikt, zodat in 2019 kan worden gestart met de daadwerkelijke realisatie.

Bibliotheek Hengelo

Bibliotheek Hengelo heeft in 2017 een risicoanalyse uitgevoerd, waaruit bleek dat het de bibliotheek op de terreinen personeel, gebouw en innovaties ontbreekt aan voldoende middelen om maatregelen uit te voeren. In de subsidiebeschikking 2018 is opgenomen dat de bibliotheek alles inzichtelijk maakt, zodat de discussie over de toekomstbestendigheid van de bibliotheek kan worden gevoerd. De toekomstbestendigheid is breder dan alleen het huisvestingsvraagstuk. Thema's uit het beleidsprogramma 2017-2020 en samenwerking met andere bibliotheken moeten hier ook bij worden betrokken. Bibliotheek Hengelo is met goede resultaten gecertificeerd door de Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal.

Besluit 'Lokale omroepvernieuwing'

De bekostiging van Stichting Lokale Omroep Hengelo hebben we met ingang van 2018 structureel op het niveau gebracht van de landelijke richtlijn, conform de aanbeveling van de VNG. In aanvulling daarop heeft de raad besloten om voor de jaren 2018, 2019 en 2020 een incidentele subsidie beschikbaar te stellen. Dit incidentele subsidie stelt de lokale omroep in staat om een professionaliseringsslag te maken om aan te sluiten bij de lokale omroepvernieuwing. Radio Hengelo TV is één van de partners van het Regionaal Mediacentrum Twente. Dat is een samenwerkingsverband van 5 lokale omroepen die toewerken naar de vorming van een streekomroep Twente, conform de streekindeling zoals vastgesteld door de stichting Nederlandse Publieke Omroepen (NLPO).

Aanjaagbudget beeldende kunst

De adviescommissie Beeldende Kunst en Vormgeving is gestart met een evaluatie van de regeling aanjaagbudget beeldende kunst. Deze evaluatie loopt nog waardoor de regeling in 2018 nog niet geactualiseerd kon worden.

1% regeling nieuwbouw Stads Kantoor

De kunstopdracht voor het Stads Kantoor is geformuleerd door een werkgroep die bestaat uit de architect, de gemeente en leden van de adviescommissie Beeldende Kunst en Vormgeving. Er heeft een selectieprocedure plaatsgevonden waaruit drie beeldend kunstenaars zijn geselecteerd om een schetsontwerp te maken. De werkgroep heeft unaniem gekozen voor het ontwerp van Peter Vink.

Collectie Hengelo

Er is nog geen oplossing gevonden voor een depot voor de Collectie Hengelo. De collectie Hengelo is nu ondergebracht op diverse plekken in Hengelo. Het betreft hier niet de gemeentelijke kunstcollectie, daarvoor is aandacht binnen de verbouwing van het Stadhuis.

150 jaar Stork

Rond de viering van 150 jaar Stork is een breed programma uitgevoerd met als hoogtepunt de locatieproductie STORK!, een theaterstuk over dromen en daden. De voorstelling is 25 keer gespeeld op het Storkterrein in Hart van Zuid voor 22.000 bezoekers. STORK! heeft goede recensies gekregen in de landelijke pers. Ook het jubileumboek *Bij Stork, 150 jaar* heeft landelijk aandacht getrokken. Andere activiteiten rond de viering van het jubileum waren onder andere: de historische foto-expositie *150 jaar Stad & Stork* in de stationshal (een initiatief van HeArtGallery), een film, de tentoonstelling 150 jaar Stork in Museum Hengelo en de PROMS-concerten van de Hengelose amateurkunst in de schouwburg. Wij hebben dit ondersteund door middel van een subsidie die is verleend aan poppodium Metropool, dat samen met het Wilminktheater en het Theaterhotel Almelo heeft geparticipeerd in STORK! Daarnaast hebben we een budget beschikbaar gesteld voor kleine initiatieven.

Cultuureducatie

Met ingang van 2018 nemen alle schoolbesturen van het primair en (voortgezet) speciaal onderwijs deel aan het programma Cultuureducatie met kwaliteit en daarmee is uitvoering gegeven aan het nieuwe convenant voor cultuureducatie.

Programmatotaal

4 Sport en Cultuur	Begroting 2018 primitief	Begroting 2018 gewijzigd	Rekening 2018
Baten	3.785	4.404	4.490
Lasten	16.341	17.166	16.950
Resultaat voor bestemming	-12.557	-12.762	-12.460
Onttrekkingen aan reserves	-	-	-
Toevoegingen aan reserves	-	-	-
Mutaties reserves	-	-	-
Resultaat na bestemming	-12.557	-12.762	-12.460

Programma 4 Sport en Cultuur sluit het jaar 2018 af met uiteindelijk een positief resultaat, echter dit positieve resultaat is het effect van het nog niet afronden van het proces rondom de Schouwburg. In de kadernota 2018-2021 is er structureel een bedrag van € 416.000 en eenmalig € 122.000 beschikbaar gesteld voor het op orde brengen van het gebouw, onder voorwaarde van overdracht van het gebouw door de schouwburg aan de gemeente. Deze overdracht heeft nog niet plaatsgevonden waardoor deze bedragen dan ook niet zijn uitgegeven. Het programma sluit daarmee uiteindelijk af met een positief resultaat van € 302.000. Voor een verklaring van de afwijkingen per produkt verwijzen wij naar hoofdstuk 7 Jaarrekening, paragraaf 4 Financiële analyses per begrotingshoofdstuk.

5.2.5 Ruimtelijke Ontwikkeling en Mobiliteit

Aanspreekpunt bestuurlijk	Wethouder Gerrits, van Wakeren
Betrokken sector(en)	Fysiek
Aanspreekpunt(en) ambtelijk	Henk Jan Tromp

Doelstelling programma

De gemeente zorgt ervoor dat er in Hengelo woningen, kantoren, winkels en bedrijfsruimtes gebruikt en gebouwd worden en dat infrastructuur wordt aangelegd. Dit draagt bij aan een duurzaam, leefbaar en veilig woon-, werk- en leefklimaat van Hengelo. Om dit te bereiken wordt er nauw samengewerkt met de vier O's (Onderwijs, Onderzoek, Overheid en Ondernemers) in Twente, woningcorporatie Welbions en andere gemeenten. De gemeente richt zich daarbij op de vragen van de klanten en is daarbij flexibel. Hier vindt een afweging plaats tussen het individuele en het algemene belang. Er is aandacht voor de samenhang tussen visie en beleid, strategie en programmering en ontwikkeling waarbij dat steeds meer samen wordt gedaan met de (georganiseerde) burgers, bedrijven en maatschappelijk organisaties.

Aansluiting bij de nieuwe opzet van de beleidsbegroting (m.i.v. 2019).

De feitenkaarten van dit programma omvatten de volgende taakveld(en):

51. Ruimtelijke ontwikkeling	Taakvelden	5.5 Cultureel erfgoed 8.1 Ruimtelijke ordening
52. Omgevingsvergunning	Taakvelden	8.3 Wonen en bouwen
53. Bereikbaarheid	Taakvelden	2.1 Verkeer en vervoer 2.2 Parkeren 2.5 Openbaar vervoer

Relevante beleidsnota's

- Omgevingsvisie Overijssel (2017)
- Ontwikkelagenda Netwerkstad Twente
- Structuurvisie Hengelo 2030
- Regionale woonvisie (2015)
- Woonvisie Hengelo 2016-2026
- Regionaal verkeers- en vervoersplan
- Bedrijven en kantorenvisie Netwerkstad (2011)
- Stadsrandenvisie Netwerkstad Twente (2011)
- Beleidsnota Cultureel erfgoed 2014-2022
- Beleidsnota Autoparkeren Hengelo 2008-2012 en de evaluatie parkeerbeleid 2010

51. Ruimtelijke ontwikkeling

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
51A structuurvisie	-	146	-146
51B ruimtelijke visie en strategie	13	554	-540
51C bestemmingsplannen	293	654	-361
51D volkshuisvesting	803	1.228	-425
51E monumenten, archeologie en cultuurhistorie.	5	4	1
51F vastgoed- en geoinformatie	12	417	-405
51G uitvoeren Integraal Actieplan Binnenstad	179	557	-379
Totaal 51 Ruimtelijke ontwikkeling	1.304	3.560	-2.256

Beleidsmatige toelichting:

Omgevingswet

Op 1 januari 2021 treedt de Omgevingswet in werking. De Omgevingswet bundelt de regelgeving over de fysieke leefomgeving, waaronder ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. De nieuwe wet maakt deel uit van een stelselherziening in het fysieke domein. Naast de wet zelf draait de stelselherziening om anders werken en digitalisering.

Vanwege de complexiteit en de vele verschillende onderdelen, hebben we ervoor gekozen om de implementatie van de Omgevingswet in een programma op te pakken. Hiervoor hebben we een programmaplan opgesteld.

In dit plan staat hoe de implementatie van de Omgevingswet aangepakt gaat worden. Het programma Omgevingswet loopt tot 2022. Een omgevingsvisie is een integrale langetermijnvisie op de fysieke leefomgeving, waarin gezondheid, veiligheid en een goede omgevingskwaliteit in samenhang worden bekeken. De 'Omgevingsvisie Hengelo' zullen we gefaseerd aanpakken. In de eerste fase zullen we een deel omgevingsvisie voor het buitengebied van Hengelo opstellen; de zogenaamde 'Omgevingsvisie Buitengebied'. In 2018 hebben we een plan van aanpak gemaakt voor de opstelling van die 'Omgevingsvisie Buitengebied'.

Ontwikkelagenda

Aan de samenwerkingen en investeringsafspraken uit de ontwikkelagenda Netwerkstad hebben we uitvoering gegeven door de projecten uit de ontwikkelagenda voor Hengelo uit te voeren. De projecten Enschedesestraat en ontsluiting HighTechcampus Haaksbergerstraat zijn afgerond. Door een voordeel binnen het project Enschedesestraat goedkoper viel een deel van de subsidie vrij en moest worden terugbetaald. Binnen de Netwerkstad is afgesproken dat deze vrijvallende middelen ingezet mogen worden voor de afronding van de Enschedesestraat richting binnenstad. In netwerkstadverband is in 2018 prioriteit gegeven aan de samenwerking op het gebied van economie, binnensteden en het lobbydossier mobiliteit.

Omgevingsagenda Oost Nederland

We hebben meegewerkt aan de Omgevingsagenda Oost Nederland. Deze bevat de gezamenlijke integrale gebiedsgerichte opgaven van Rijk en regio Oost Nederland op het gebied van de fysieke leefomgeving. Deze agenda is de opvolger van de Gebiedsagenda Oost 2013 en wordt gezien als de eerste gebiedsgerichte uitwerking van de Nationale OMgevingsvisie (NOVI).

Verduurzaming woningvoorraad

In 2018 konden inwoners van Hengelo via een digitaal energieloket informatie opvragen over de verduurzaming van hun huis en de financieringsmogelijkheden hiervan. Daarnaast bood Duurzaam Thuis Twente (DTT) een vrijblijvend en gratis advies op maat aan via een wooncoach. De wooncoaches bezochten 153 adressen. Zowel het energieloket als het DTT zijn eind 2018 geëvalueerd om de dienstverlening verder te verbeteren.

Strategisch programmeren wonen

Conform de woonvisie hebben we toegewerkt naar minder harde bestemmingsplannen waardoor ruimte in de programmering ontstaat voor nieuwe initiatieven gericht op het versterken van de kwaliteit van de bestaande stad (transformatie, herstructurering). Hiervoor zijn in 2018 de volgende acties opgepakt:

- Projecten, die niet van de grond komen en projecten die niet meer aansluiten bij de behoefte, hebben we uit de markt genomen of het programma inhoudelijk van verandert. Hiervoor hebben we twee keer per jaar een gesprek met marktpartijen over de voortgang van de projecten. Voor het gezondheidspark, Aletta Jacobslaan is een bestemmingsplan opgesteld. Dit plan haalt de woonbestemming van een aantal percelen in het Gezondheidspark af. In actualisatieplannen is onbenutte plancapaciteit geschrapt. Een aantal omgevingsvergunningen waarvan geen gebruik is gemaakt zijn ingetrokken.
- Samen met de Provincie Overijssel hebben we een Regionale Planmonitor ontwikkeld. Aan het begin van het jaar wordt deze door alle 14 Twentse gemeenten ingevuld, zodat er periodiek zicht is op de beschikbare plancapaciteit conform de ladder voor duurzame verstedelijking.
- De uitgangspunten van de Regionale Woon Programmering (RWP) hebben we verwerkt in ons woningbouwprogramma.
- In de woonvisie is een kwalitatief afwegingskader opgenomen. Hiervoor worden elk jaar de kwalitatieve wegingsfactoren vastgesteld. Het kwalitatief afwegingskader hebben we gebruikt bij de beoordeling van nieuwe initiatieven.
- Het in 2017 afgeronde onderzoek naar de kwaliteit van suburbane woonmilieus dat we samen met de Netwerkstadpartners en de Provincie Overijssel hebben gedaan, is verwerkt in de programmering.
- Het front office wonen heeft initiatieven begeleid, heeft gesprekken met marktpartijen gevoerd, en heeft vraag en aanbod aan elkaar gekoppeld.
- We hebben samen met de gemeente Borne en Welbions een onderzoek naar betaalbaarheid/ beschikbaarheid sociale woningvoorraad uitgevoerd. In de prestatieafspraken met Welbions zijn afspraken gemaakt over de betaalbaarheid en beschikbaarheid van sociale huurwoningen.
- We hebben de ontwikkelingen in de markt rond mogelijkheden voor nieuwe initiatieven als Tiny houses, tijdelijke woonvormen, experimentele woonoplossingen gevolgd. Waar mogelijk faciliteren we deze initiatieven. Voor Tiny houses is een projectgestart op het Brouwerijterrein.

Bestemmingsplannen

De wet die strekt tot afschaffing van de actualiseringsplicht in bestemmingsplannen en beheersverordeningen is op 1 juli 2018 in werking getreden. De wettelijke plicht om bestemmingsplannen eens in de 10 jaar te herzien vervalt hiermee en ook de sanctie op het niet naleven hiervan, zijnde het niet meer mogen innen van (bouw)leges, is komen te vervallen. Bij de afschaffing van deze actualiseringsplicht is overigens gesteld dat gemeenten capaciteit moeten vrijmaken om zich voor te bereiden op de komst van de Omgevingswet. Hiertoe hebben we o.a. het Programmaplan Omgevingswet en het Plan van Aanpak Omgevingsvisie Buitengebied opgesteld. De actualisatie van verouderde bestemmingsplannen blijft desondanks van belang om een goede ruimtelijke ordening te kunnen waarborgen en ook de burger optimaal te kunnen bedienen.

In 2018 is er gewerkt aan 18 bestemmingsplannen, waarvan er 6 vigerend zijn geworden:

We hebben bestemmingsplannen geactualiseerd: Dalmeden 2017, Vooroorlogse wijken 2016 (deel 2), Hengelo Noord Hasseler Es en Hengelo Noord Slangenbeek.

We hebben de volgende bestemmingsplannen, die woningbouw mogelijk maken, vastgesteld: Seahorseterrein, Centrum 2013 Badhuis, Meander Zuid, Hengelse Es Noord (Nieuwe Es), Dalmeden CPO Kamers, Deldenerstraat naast 306, Naoorlogse wijken, Drienerstaete, Buitengebied, Bornsedijk 80 (Rood voor Rood regeling)

We hebben het bestemmingsplan Gezondheidspark, Aletta Jacobslaan gewijzigd: dit plan haalt de woonbestemming van een aantal percelen in het Gezondheidspark af. Deze wijziging van de bestemming is een gevolg van het deprogrammeren zoals verwoord in de Woonvisie en het Woningbouwprogramma 2015-2016.

In het 'Uitwerkingsplan De Veldkamp 2014' is de bestemming 'Bedrijf - Uit te werken' uitgewerkt. Dit uitwerkingsplan maakt de realisatie van een bedrijventerrein mogelijk ten behoeve van hoogwaardige reguliere bedrijvigheid.

Eind november 2014 is de grondslag in de Woningwet voor de stedenbouwkundige voorschriften in de bouwverordening vervallen. Hierin waren de gemeentelijke regels omtrent parkeren opgenomen. Sindsdien moeten gemeenten het beleid omtrent parkeren via het bestemmingsplan regelen. Het bestemmingsplan Parapluplan parkeren Hengelo beoogt de gemeentelijke Nota Autoparkeren in de meeste geldende bestemmingsplannen van Hengelo in te passen.

Het bestemmingsplan Hart van Zuid: de Vereeniging maakt de transformatie en uitbreiding van het Vereenigingsgebouw tot hotel-, congres-, vergader- en horecafaciliteit mogelijk.

In het Ontwerp Bestemmingsplan Buitengebied, herziening Nijhuisbinnenweg 16: In dit bestemmingplan wordt een aantal geconstateerde overtredingen op het boerenerf gelegaliseerd.

Cultureel erfgoed, herbestemming Badhuis-Ariensschool

Er is een subsidie door de provincie toegekend voor de stadsentree. De herontwikkeling tot woningen van het badhuis en de Ariensschool maken deel uit van dit plan. De subsidie zullen we inzetten voor de herinrichting van de Drienerbeek, zodat de beekzone opnieuw kan worden ingericht en een functie kan krijgen voor de toekomstige bewoners. Het plan heeft vertraging opgelopen door dat het bestemmingsplan bij de Raad van State ligt.

Skatepark

Het provinciaal subsidie voor de stadsentrees zetten we deels in voor het Industrieplein. Samen met o.a. de NS, de skaters en het waterschap vechtstromen hebben we afspraken gemaakt over de inzet van de middelen. Voor de herinrichting van het Industrieplein is een uitvoeringsgereed plan gemaakt waarvan de uitvoering in 2019 start.

Monumentenzorg

Na de aanwijzing van Klein Driene als aandachtsgebied wederopbouw zijn vele projecten in deze wijk gerealiseerd. In 2018 werd de heropening van het aangepaste Andantehof feestelijk gevierd.

Veel onderhoudswerkzaamheden zijn in 2018 aan monumenten uitgevoerd met de bijdrage vanuit het budget monumentenzorg.

Een eerste informatieavond in het kader van 'Energie en Erfgoed' vormde de aftrap van de energietransitie van ons monumentale vastgoed. De avond werd bezocht door 160 eigenaren van monumenten en panden uit Tuindorp 't Lansink.

De open Monumentendag 2018 stond in het thema van Europa. Hengelo koppelde daaraan het 150 jarig bestaan van Stork. Op deze dag zijn de nieuwe ANWB monumentenborden uitgereikt aan diverse eigenaren. Het programma van deze maand met diverse lezingen en tentoonstellingen is wederom goed bezocht.

Archeologie

Broek Noord stond in het middelpunt van de belangstelling bij een opgraving naar bewoningssporen uit de IJzertijd, Bronstijd en Romeinse tijd. Bij een geslaagde open ochtend kwamen ca. 450

bezoekers. Daarnaast zijn 20 klassen van 6 scholen uit de buurt op locatie geweest om kennis te nemen van archeologie. Maar liefst 480 kinderen van de basisscholen bekeken een informatieve film en mochten zelf de schep ter hand nemen om onderzoek te doen. De uitwerking van de opgraving volgt in 2019 en 2020. Zowel de Open dag als het bezoek van de scholen hebben we betaald uit het 'Kloas aan de Brug erfgoedfonds'.

Puiencommissie

Met constructief overleg en financiële inbreng van de Puiencommissie hebben we in 2018 enkele grote projecten in de binnenstad gerealiseerd. De afronding van het Bischoff pand aan de Markt en uitbreiding van het pand op de hoek van de Wemenstraat met de Kloosterhof zijn de twee meest in het oog springende wijzigingen in de binnenstad. De gerealiseerde projecten worden gefotografeerd en zijn te bewonderen op www.hengelo.nu.

Welstand

De stadsbouwmeester neemt naast het wekelijks spreekuur deel in het Q-team Dalmeden, het Supervisieteam Hart van Zuid en het Puienspreekuur. Toetsing van plannen geschiedt aan de hand van de welstandsnota, beeldkwaliteitplannen of ontwikkelcriteria. Voor toetsing van plannen in de Puiencommissie geldt het hoogste niveau om zo een bijdrage in de kosten van de verbouwing te kunnen toekennen.

52. Omgevingsvergunning

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
52A omgevingsvergunningen	2.031	2.176	-145
52B handhaving	38	598	-560
Totaal 52 omgevingsvergunningen	2.069	2.774	-705

Beleidsmatige toelichting:

Omgevingsvergunning

Door de hoog conjunctuur is het aantal bouwinitiatieven de afgelopen jaren toegenomen. De verwachting is dat dit ook de komende jaren op een hoog niveau blijft. Echter door veranderende regelgeving is voor steeds minder bouwactiviteiten een omgevingsvergunning nodig. Daarentegen blijven we burgers en bedrijven wel informeren over de (on)mogelijkheden om te kunnen bouwen/een bedrijf te kunnen beginnen etc. Hierdoor is het werkaanbod toegenomen terwijl daar geen evenredige stijging van de bouwleges tegenover staat.

Omgevingsdienst Twente

Per 1 januari 2019 is de Omgevingsdienst Twente (ODT) operationeel. Deze gemeenschappelijke regeling voert de milieutaken op het gebied van vergunningverlening en handhaving. Gedurende 2018 hebben we gewerkt aan het oprichten van de organisatie en het herinrichten van processen om de overgang naar de ODT zo soepel mogelijk te laten verlopen.

Omgevingswet

Naar verwachting zal op 1 januari 2021 de Omgevingswet in werking treden. Dit wordt gezien als een van de grootste wetswijzigingen vergelijkbaar met de decentralisaties in het sociaal domein. In 2018 zijn we gestart met het programma omgevingswet, bedoeld om de organisatie klaar te maken voor deze wijziging. Ook zijn we begonnen met het opstellen van een omgevingsvisie te beginnen met het buitengebied.

Flora en fauna

Per 1 januari 2017 is de Wet Natuurbescherming in werking getreden. Als gemeente geldt de verplichting om een aanvrager om omgevingsvergunning erop te wijzen wanneer er sprake is van mogelijke overtreding van de Wet Natuurbescherming. In dat geval moet er een ontheffing van Gedeputeerde Staten voor het project worden aangevraagd c.q. verleend. In 2018 hebben wij in voorkomende gevallen aanvragers op deze mogelijke overtreding gewezen. In sommige gevallen

hebben zij vervolgens een Quick Scan laten uitvoeren. Slechts in 1 geval is gebleken dat een ontheffing noodzakelijk was en is deze aangevraagd.

Kapaanvragen

In 2018 is een wijziging in de APV in werking getreden waarin over het vellen van houtopstanden (kappen van bomen) waardoor de bomenverordening deels komt te vervallen. Hierdoor is het aantal kapaanvragen met 30% afgenomen.

Handhaving

Er is een duidelijke groei merkbaar in het aantal klachten en handhavingsverzoeken. Een mogelijke oorzaak is dat de regelgeving steeds complexer wordt en via internet door iedereen te raadplegen is. Door het zelf interpreteren van regelgeving ontstaan in toenemende mate geschillen tussen partijen. Van toezichthouders WABO wordt steeds vaker gevraagd dat ze middels het voeren van gesprekken dergelijke geschillen oplossen. Hierdoor is een toename van juridische procedures beperkt gebleven.

53. Bereikbaarheid

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
53A verkeer en vervoer	67	614	-547
53B onderhoud bebordingen	9	440	-431
53C openbaar vervoer	12	275	-264
53D parkeren	1.864	1.317	547
Totaal 53 Bereikbaarheid	1.952	2.646	-694

Beleidsmatige toelichting:

We hebben de bestuurlijke opdracht "Een actuele toekomstgerichte visie op mobiliteit in Hengelo" vastgesteld. Met deze BO wil len we antwoord op de vraag "hoe Hengelo er over 10 a 15 jaar uit moet zien voor wat betreft bereikbaarheid en mobiliteit en welke investeringen daarbij horen."

Bij de invoering van de Omgevingswet op 1 januari 2021 vervalt de Planwet en dient het gemeentelijke verkeersbeleid ingebed te worden in de omgevingsvisie. DE eerste voorbereidingen hiervoor zijn in 2018 getroffen.

Verkeer en vervoer

In 2018 hebben we veel aan onze wegen gewerkt. Voor een goede afstemming wordt de bereikbaarheid afgestemd in het VerkeersManagentTeam (VMT). De volgende werken uitgevoerd:

De Laan Hart van Zuid is gerealiseerd en open gesteld voor het verkeer tussen de Breemarsweg en het nieuwe kruispunt Industriplein. De Boekelosebrug is gesloopt en met de werkzaamheden inzake de nieuwbouw is gestart. Hierbij is enige vertraging opgetreden met als gevolg, dat de oplevering niet eind 2018, maar medio 2019 wordt verwacht.

De Enschedesestraat (centrumdeel) is opnieuw ingericht. De reconstructie Kuipersdijk w.o. aansluiting FBK – Marathonlaan is gestart.

In het kader van de verbeterde bereikbaarheid en veiligheid zijn we begonnen met de voorbereiding op de reconstructies van de Deurningerstraat fase II (rotonde tot aan Oldenzaalsestraat), van de Deldenerstraat, van het Mitchamplein en van de Lansinkesweg.

Voor een verbeterde doorstroming van het verkeer hebben we de verkeerslichtenregeling (vri) op de Diamanstraat/Haaksbergerstraat omgebouwd tot een intelligente verkeersregelininstallatie. (ivri).

In 2018 hebben we het verkeersongevallenregistratiesysteem geactualiseerd. Hierdoor is het weer mogelijk om ongevalanalyses uit te voeren op basis van de werkelijk geregistreerde ongevallen.

In 2018 is een start van de monitor gemaakt en in begin 2019 worden de ongevallencijfers met het gemeentebestuur gedeeld.

30km zones en aanpak VOC's

Voor de evaluatie en actualisatie van de 30km gebieden en schoolomgevingen zijn er diverse kleinere verkeersmaatregelen uitgevoerd.

Openbaar vervoer

We hebben ingezet op de integratie van het kleinschalig Openbaar Vervoer met het – doelgroepenvervoer “Iedereen mobiel” (beleidsnota met vervoerswaaier). Dit resulteerde in het plan een vraagafhankelijk OV systeem op basis van Twents Flex op te zetten (in 2019).

Het project Gratis openbaarvervoer voor 65+-ers met een laag inkomen hebben we verlengd.

Parkeren

Om de consequenties van afname van parkeercapaciteit in de binnenstad in beeld te brengen (o.a. rondom Stadhuis in relatie tot openingstijden Thiemsbrug, Bataafse kamp in relatie tot De Beurs en markt voertuigen) hebben we een parkeerbalans opgesteld die input vormt voor het parkeerplan voor de binnenstad.

De evaluatie van de exploitatie en het beheer van parkeergarage De Beurs hebben we uitgesteld tot na afronding van het hoger beroep door Q-park inzake Algemeen Belang Besluit Parkeergarage De Beurs.

De experimenten met parkeren (invoering shop en go, gratis kort parkeren op meerdere parkeerplaatsen in de Hengelose binnenstad) zijn nog niet van start gegaan in afwachting van het integraal parkeerplan.

Fietsparkeren

Daar waar het mobiliteitsplan de binnenstad onderscheidt, is er afstemming gezocht met het “Integraal Actieplan voor en vitale Hengelose binnenstad 2017 - 2021” (ad.5). Voor fietsparkeervoorzieningen in de binnenstad zijn in 2018 de uitgangspunten opgesteld.

Deze uitgangspunten vormen vanuit de modaliteit fiets de basis voor het in 2019 op te stellen integrale bereikbaarheidsplan voor de binnenstad. Om deze uitgangspunten te onderbouwen wordt in de eerste helft van 2019 een fietsparkeeronderzoek in de binnenstad uitgevoerd. In 2018 zijn als experiment enkele fietsparkeervakken aangewezen en is er een E-laadzuil bij het bewaakte Kloosterterrein geplaatst.

In de kelder van het Stadhuis worden tussen de 400 en 500 plaatsen gerealiseerd voor fietsen en e-bikes inclusief oplaadmogelijkheden.

Fietssnelweg F35

Van de fietssnelweg F35 is het deel Watertorenlaan tot aan de centrumring gerealiseerd, hetzelfde geldt voor het deel Grobbentunnel tot aan de Slachthuisweg. Tot slot is met de voorbereiding van het binnenstadtracé voor de F35 gestart en van het realiseren van een E-laadzuil bij de fietsenstalling Kloosterterrein.

Programmatotaal

5 Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit	Begroting 2018 primitief	Begroting 2018 gewijzigd	Rekening 2018
Baten	3.856	4.314	4.775
Lasten	7.556	8.188	8.473
Resultaat voor bestemming	-3.700	-3.875	-3.699
Onttrekkingen aan reserves	-	550	550
Toevoegingen aan reserves	-	507	507
Mutaties reserves	-	43	43
Resultaat na bestemming	-3.700	-3.831	-3.655

Programma 5 Ruimtelijke ontwikkeling en mobiliteit sluit het jaar 2018 af met een positief resultaat van € 176.000. Voor een verklaring van de afwijkingen per produkt verwijzen wij naar hoofdstuk 7 Jaarrekening, paragraaf 4 Financiële analyses per begrotingshoofdstuk.

5.2.6 Beheer Openbare Ruimte en Duurzaamheid

Aanspreekpunt bestuurlijk	Wethouders Ten Heuw, Bruggink, Van Wakeren
Betrokken sector(en)	Fysiek en Middelen
Aanspreekpunt(en) ambtelijk	Henk Jan Tromp, Pieter Kistemaker

Doelstelling programma

De openbare ruimte is de directe leefomgeving van de Hengelse inwoner. Daarbij streven we naar gezonde, veilige en leefbare wijken. Een goed onderhouden openbare ruimte draagt immers bij aan de leefbaarheid van een wijk.

Een duurzaam Hengelo functioneert volgens het principe van de circulaire economie dat vanuit samenwerking bijdraagt aan een gezond, groen en energieneutraal Hengelo. De gemeente past dit uitgangspunt toe in eigen activiteiten en stimuleert en faciliteert maatschappelijke initiatieven.

De gemeente is verantwoordelijk voor een doelmatige inzameling en transport van afvalwater, het oplossen van stedelijke grondwaterproblemen en de afvoer van (afgekoppeld) hemelwater. Verder vraagt de klimaatverandering steeds meer aandacht. De stedelijke omgeving zal bij herinrichting klimaat-robust moeten worden ingericht volgens het gedachtengoed van de Klimaat Actieve Stad (KAS).

Aansluiting bij de nieuwe opzet van de beleidsbegroting (m.i.v. 2019).
De feitenkaarten van dit programma omvatten de volgende taakveld(en):

61. Onderhoud openbare ruimte	Taakvelden	5.7 Openbaar groen en openlucht Recreatie 7.5 Begraafplaatsen en crematoria
62. Afval, milieu en duurzaamheid	Taakvelden	7.3 Afval 7.4 Milieubeheer
63. Riool	Taakvelden	7.2 Riool

Relevante beleidsnota's

- Gemeentelijk Rioleringsplan 2018-2022 (vastgesteld in november 2017);
- Gemeentelijk Grondwaterplan en Waterplan maken integraal onderdeel uit van het Gemeentelijk Rioleringsplan 2018-2022;
- Notitie 'Hengelo Verduursamen'
- Energiescan (2013)
- Hengeloos Energie Actieplan (2017)
- Nota Snippergroen (2015)
- Bomenverordening (2018)
- Groenplan Hengelo (2015)
- Beleidsplan Ondergrond (2012)
- Beeldkwaliteitsplan Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR)
- Nota bodembeheer gemeente Hengelo 'Twents beleid veur oale grond' (2011)
- Bodemkwaliteitskaart gemeente Hengelo (2011)
- Keuzescenario Afvalloos Hengelo (2015)
- Flexibele invoering scenariokeuze (19 dec 2017)
- Landelijk Afval Plan 3 (december 2018)
- Kadernota Spelen 2016 + Reactienota en Meerjarenplan 'Duurzaam Spelen'

61. Onderhoud openbare ruimte

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
61A wegen, straten en pleinen	282	3.329	-3.047
61B afvalverwijdering en gladheidsbestrijding	0	1.572	-1.572
61C openbare verlichting	153	714	-561
61D groenonderhoud	177	5.308	-5.131
61E kinderboerderij	-	230	-230
61F Beheren en onderhouden begraafplaatsen	522	651	-129
61G speelvoorzieningen	1	570	-568
61H openbare toiletten	-	93	-93
Totaal 61 Onderhoud openbare ruimte	1.137	12.467	-11.330

Beleidsmatige toelichting:

Areaal-uitbreiding

In 2018 is verder gewerkt aan een aantal grote projecten gewerkt zoals Dalmeden, Medaillon en Hart van Zuid. De projecten leiden tot een verdere uitbreiding van de arealen openbare ruimte, de budgetten voor beheer en onderhoud worden hier op aangepast.

Gildebor: beheer en onderhoud

Per 1 januari 2017 is het beheer en onderhoud van de openbare ruimte ondergebracht bij de SWB/Gildebor. Speerpunten zijn het op peil houden van de dienstverlening en de kwaliteit van de openbare ruimte en het creëren van arbeidsplaatsen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Na het opstartjaar 2017 is er ook in 2018 gestreefd naar een vitale organisatie waarmee efficiencyvoordelen kunnen worden gerealiseerd. Hiermee kan SWB/Gildebor meer mensen met een arbeidsbeperking aan het werk helpen en tevens de vastgestelde kwaliteit van dienstverlening en beheer en onderhoud van de openbare ruimte leveren.

Gildebor: arbeidsparticipatie

In 2018 zijn bij Gilderbor 11 vacatures opengesteld en ingevuld. Hiervan waren er 5 gesteld op het niveau van vakman, met als doel de kwaliteit te kunnen borgen en een basis te hebben voor leermeesterschap. Daarnaast zijn er 6 vacatures voor onbepaalde tijd ingevuld door mensen vanuit de nieuwe doelgroep en zijn 12 functies voor bepaalde tijd gecreëerd.

Gildebor: kwaliteit van dienstverlening en meldingen

De rechtstreekse dienstverlening door Gildebor aan de Hengeloers is eveneens volgens afspraak verlopen. De norm om 85% van meldingen over de openbare ruimte binnen 14 dagen af te handelen is met een score van 87% gerealiseerd.

In 2018 zijn er extreem veel meldingen Openbare Ruimte bij de gemeente binnengekomen. In totaal 16.202 (20% meer dan 2017). 79% van deze meldingen is binnen de normtijd afgehandeld. Het grote aantal meldingen is onder andere te verklaren door de stormschade in januari, het grote aantal eikenprocessierupsen in het voorjaar, de extreme droogte in de zomer en meldingen over afval.

Speelvoorzieningen

In de afgelopen jaren is onderzocht hoe we verder om kunnen gaan met de formele speelplekken in Hengelo. Vanwege bezuinigingen moeten er speelplekken verdwijnen of worden samengevoegd (het project Duurzaam Spelen). In het project Duurzaam Spelen wordt ingezet op een verbetering van de kwaliteit van de 'blijvende' speelplekken bij vervanging, zodat de onderhoudskosten omlaag kunnen en de voorzieningen langer mee kunnen. De uitvoering van het project Duurzaam Spelen is in 2018 van start gegaan en bestrijkt een periode van vier jaar (Meerjarenplan Duurzaam Spelen). De planning van het project Duurzaam Spelen loopt 1 jaar achter ten opzichte van de oorspronkelijke planning. De cyclus van herinrichting van alle speelplekken die aan herinrichting toe zijn, is tegelijkertijd gewoon doorgegaan. Bij herinrichting zijn de bewoners betrokken, hetzij tijdens een inloopbijeenkomst, hetzij met een brief met verschillende keuzemogelijkheden en een antwoordformulier. De aandacht voor informele speelruimte en spelen in het groen neemt nog steeds toe. Met name vergroening van schoolpleinen is een onderwerp dat leeft. Hiertoe worden met verschillende scholen al gesprekken gevoerd.

Groenonderhoud

De extreme droogte van 2018 heeft geleid tot schade aan het openbaar groen (onder andere heesters, bomen en gazons). In het voorjaar van 2019 zal duidelijk worden hoe groot de (financiële) schade is.

62. Afval, milieu en duurzaamheid

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
62A Ophalen afval en grondstoffen	-	1.576	-1.576
62B Verwerken afval en grondstoffen	3.269	5.533	-2.263
62C Kwijtschelden afvalstoffenheffing	-	455	-455
62D Milieupark	-	856	-856
62E afvalinspecties	-	150	-150
62F Afvalstoffenheffing	7.176	299	6.878
62G Beleid milieu, bodem, geluid en duurzaamheid	3.436	2.813	623
62H milieuregelgeving en uitvoering bodemsaneringen	-	805	-805
62I Warmtenet	-1.744	-1.843	99
Totaal 62 Afval, milieu en duurzaamheid	12.138	10.644	1.493

Beleidsmatige toelichting:

Afval

In Hengelo hebben we besloten om het systeem van "omgekeerd inzamelen" uit te stellen tot 1 juli 2018 en tegelijkertijd bewoners in grondgebonden woningen de mogelijkheid te geven te kiezen uit een keuze-container (aan huis) i.p.v. het wegbrengen van afvalzakjes naar een verzamelcontainer. Deze aanpassing van het oorspronkelijk uitgangspunt is het gevolg van de vele zienswijzen van bewoners, raadsragen en het besluit van de Raad van State van 2 augustus 2017 om bestuurlijk een plaatsingsplan vast te stellen en heeft in 2018 veel extra ambtelijke capaciteit gevraagd en kostenverhogend gewerkt.

Duidelijk is dat er veel inspanning verricht moet worden naar de inwoners om het doel van het door de raad gekozen afvalbeleid duidelijk te maken: deze wereld doorgeven aan ons nageslacht. Dat wil zeggen dat te recyclen grondstoffen zoveel mogelijk aan de bron gescheiden ingezameld worden. Hierdoor worden bewoners geconfronteerd worden met hun eigen inkoop- en afvalgedrag. En dat leidt vervolgens tot bewustwording en minder verspilling. Het aanbod van fijn restafval is in 2018 in de tweede helft een stuk lager dan in de eerste helft van 2018. De gemiddelde hoeveelheid fijn restafval per inwoner is in 2018 uitgekomen op 96 kg. De hoeveelheid niet gescheiden grof huishoudelijk afval kwam in 2018 uit op circa 10 kg per inwoner. De landelijke doelstelling voor 2020 is hiermee bijna gehaald (per inwoner 100 kg fijn en ongescheiden grof restafval). Er is dus minder afval (grondstoffen) verbrand en de gemiddelde afvalstoffenheffing is uitgekomen op afgerond € 195 per huishouden.

Ter verduidelijking van kosten en baten die toegerekend worden aan de afvalbegroting zijn onderstaande cirkeldiagrammen toegevoegd. Hieruit blijkt, dat de kostenpost BTW toerekening van afval en de kostenpost overhead opslag van gemaakte personeelskosten, die elders in de jaarrekening worden verantwoord, deel uitmaken van de afvalbegroting. Rekening houdend met dit gegeven is de afvalbegroting sluitend.

Het aantal meldingen van dump huishoudelijk afval en de (beperkte) handhavingscapaciteit zijn niet met elkaar in balans. Daarnaast is onderzocht of met bestuursrechtelijke handhaving dump huishoudelijk afval beter kan worden bestreden. Ook is er aandacht voor drugsafval (slechts signalering).

In 2018 is gestart met het project buurtconciërges in een deel van de Hengelose Es. Doel hierbij is o.a. het snel afvoeren van verkeerd aangeboden afval en in gesprek gaan met deze bewoners. Tevens wordt onderzocht hoe bewoners geholpen kunnen worden bij de afvoer van grof huishoudelijk afval. De resultaten zijn bemoedigend. Helaas zijn er nog steeds bewoners die zonder kosten van hun afval af willen en dit verkeerd aanbieden.

De realisatie van een recycle- en sorteercentrum aan de Wegtersweg is nog niet gelukt. Dit betreft dan een samenvoeging van kringloopfuncties met het sorteren van diverse grof huishoudelijk afvalstromen, waarbij gebruik gemaakt wordt van medewerkers die een afstand tot de arbeidsmarkt kennen. In 2019 wordt onderzocht of met bestaande partijen een werkbare oplossing gevonden kan worden, waarbij verkoop van tweedehands goederen aan de Wegtersweg meegenomen wordt.

Het project Schillenboer loopt tot tevredenheid bij de deelnemers in de pilotgebieden. Doel hierbij is etensresten bij appartement bewoners niet in het fijn restafval te laten belanden, maar dit apart in te zamelen en te verwerken. Dit is landelijk gezien een uitdaging. Hengelo wordt landelijk gevolgd en de ervaring wordt gedeeld in diverse platforms. Er wordt gewerkt aan een vervolg, waarbij het uitgangspunt is dat tuinafval en etensresten twee verschillende afvalstromen zijn.

Milieu, bodem en geluid:

In 2018 hebben de veertien Twentse gemeenten samen de Nota bodembeheer Regio Twente 'Twents beleid voor oale grond 2.0' en een regionale bodemkwaliteitskaart opgesteld. Hiermee hebben deze gemeenten hun beleid en normenkader voor grondverzet vergaand op elkaar afgestemd. Dit gezamenlijke beleid biedt kansen voor duurzaam hergebruik van grond, geeft aannemers meer inzicht in de geldende regels en bespaart hen tijd en (onderzoeks)kosten.

Samen met andere Twentse gemeenten en de provincie Overijssel bereiden wij ons voor op de verschuivingen in het bodembeleid als gevolg van de Omgevingswet. De onderlinge samenwerking is versterkt, zodat we gebruik maken van elkaars kennis.

Voor de regionale samenwerking ondergrond, Onder Twente, is in 2018 een nieuw procesplan opgesteld waarmee de regionale portefeuillehouders hebben ingestemd. Hiermee hebben de veertien Twentse gemeenten afgesproken om de samenwerking in ieder geval tot 2022 voort te zetten. Er is een bestuurlijke kerngroep gevormd, die bestaat uit de portefeuillehouders van Hengelo, Almelo, Enschede en Tubbergen.

In 2017 is een geactualiseerde geluidbelastingskaart voor Hengelo vastgesteld. Deze geluidbelastingskaart vormde de basis voor het Actieplan Omgevingslawaaai 2018 - 2023, dat in juli 2018 is vastgesteld. In dit plan zijn clusters van woningen onderscheiden die meer geluidbelasting door wegverkeer ondervinden dan wenselijk (zogenoemde hotspots). De hotspots waar groot wegonderhoud staat gepland, zullen zo veel als mogelijk worden voorzien van stil asfalt. Ook vermeldt het plan dat we gaan onderzoeken of stillere wegmarkering mogelijk is en dat we de verkeersintensiteiten op hotspots zullen monitoren.

Duurzaamheid

Het programma Nieuwe Energie Hengelo 2017-2021 is vertaald naar een uitvoeringsagenda 2018. In dit lokale programma is in 2018 gewerkt aan de volgende speerpunten met als belangrijkste resultaten:

We hebben de gebiedsgerichte integrale aanpak voor de gebouwde omgeving ingevoerd. Dit heeft geleid tot toekenning van een Rijksbijdrage voor de wijk Nijverheid als voorbeeldlocatie Aardgasvrije Wijken. Ook is een bijdrage in de proceskosten vanuit de provincie Overijssel ontvangen. In dit kader hebben we in 2018 en zullen we in 2019 (en verder) samenwerken met onder andere Welbions en Enexis. Het ministerie van BZK heeft aan gemeente Hengelo een subsidie toegekend van 4,25 miljoen euro voor het doorvoeren van maatregelen om woningen aardgasvrij te maken

Gemeente Hengelo heeft de energie labels en energieadviezen van haar strategische maatschappelijk vastgoed portefeuille in kaart gebracht in 2018. Hierbij is gebruik gemaakt van een ELENA subsidie. Dit biedt perspectief voor het toepassen van energiemaatregelen op de natuurlijke vervangingsmomenten uit het MeerJaren Onderhouds Plan (MJOP). De gemeente heeft een voorbeeldfunctie op dit vlak. Zowel met het Twentebad als met Metropool is intensief overleg geweest en zijn voorbereidingen en maatregelen getroffen op het gebied van verduurzaming. Zo is voor Metropool een tochtsluis gerealiseerd, is afkoppeling op het warmtenet in de zomerdag gerealiseerd, is LED verlichting toegepast op een aantal plekken, is het complete regelsysteem verbeterd en is verdere bewustwording op energiezuinig gedrag bewerkstelligd. Voor Twentebad is de blaashal overkapt, zijn luchtbehandelingskasten vervangen en is LED verlichting toegepast op een aantal plekken.

We hebben de verschillende initiatiefnemers op het terrein van duurzaamheid met elkaar in contact gebracht en gefaciliteerd in het oprichten van een energie coöperatie. Sinds november 2018 is deze coöperatie een feit. Deze coöperatie draagt bij in het opzetten van nieuwe initiatieven voor opwekking van hernieuwbare energie.

Ook zijn we in 2018 gestart met het creëren van bewustwording en draagvlak onder inwoners. Zo is de campagne "Hengelo Aardgasvrij, wij zijn erbij!" gelanceerd om het eindbeeld van 2050 als perspectief naar alle Hengelose inwoners en bedrijven te schetsen.

Vanuit de uitvoeringsagenda Twentse energiestrategie hebben we samen met Rijkswaterstaat een verkenning gedaan naar de mogelijkheden voor grootschalige opwek van energie via zon en wind langs de A35 en bedrijventerreinen langs deze Rijksweg, vanaf Wierden/Almelo tot aan de Duitse grens. Ook hebben de Vrienden van het Weusthag een oproep gedaan aan de samenleving om mee te denken over een locatie voor het realiseren van een windmolen. Daarbij willen ze kijken hoe de samenleving mee kan participeren en profiteren. Er zijn verschillende reacties binnen gekomen wat heeft geresulteerd in 2 mogelijke locaties. Locaties nabij (snel)wegen, kanalen en bedrijventerreinen lijken het meest kansrijk.

Het energieloket heeft als opgave om bewoners te stimuleren hun woningen energiezuiniger te maken en om duurzame energie op te wekken. Bij het loket kunnen bewoners meer informatie en ondersteuning krijgen over het verduurzamen van hun woning, waarbij zij ook gebruik kunnen maken van de provinciale stimuleringsregelingen. Er heeft een onafhankelijke evaluatie van het huidige functioneren van het energieloket plaatsgevonden waaruit een aantal aanbevelingen ter verbetering naar voren zijn gekomen. Het komende jaar zal een verdere (door)ontwikkeling van het Energieloket naar Energieloket 2.1 plaatsvinden, waarbij ook rekening wordtgehouden met de op nationaal niveau ontwikkelde integrale aanpak voor energielokketen.

Bedrijven hebben een groot aandeel in het totale energiegebruik in Hengelo; zowel de industrie als commerciële dienstverlening. We zijn gestart met het organiseren van bijeenkomsten voor en door bedrijven op de bedrijventerreinen Kanaalzone (BIT) en Westermaat Campus met het doel om ze verder te helpen met het verbeteren van hun energiehuishouden en verduurzamen van de bedrijfsvoering. Het BIT heeft bedrijven aangeboden om zonne-scans uit te laten voeren en ondersteuning te bieden bij het opstellen van een SDE-aanvraag als eerste stap voor bedrijven om hun bedrijfsvoering te verduurzamen. Wij hebben hiervoor middelen beschikbaar gesteld als cofinanciering. Westermaat Campus heeft de ambitie om een energiecoöperatie op te zetten, die voorziet in het energieverbruik van het bedrijventerrein. Hiervoor hebben ze een LEI subsidie toegekend gekregen van Provincie Overijssel.

In 2018 hebben we een haalbaarheidsonderzoek naar de mogelijkheden voor zonneparken op niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) uitgevoerd. Er zijn tien NIEGG locaties onderzocht om te kijken naar de mogelijkheden om er een zonnepark te exploiteren. Vier locaties zijn nader onderzocht; de uitkomsten zullen we in 2019 in de vorm van een voorstel betreffende de exploitatie van zonneparken op NIEGG locaties aan de raad voorleggen.

In de prestatieafspraken, die wij met Webions hebben gemaakt voor het jaar 2018 en 2019 heeft duurzaamheid een meer urgente plek gekregen. Webions maakt in haar meerjarenbegroting 5 miljoen euro per jaar extra vrijgemaakt voor duurzaamheidsingrepen. Samen met Webions hebben we in 2018 een warmteplan uitgewerkt voor de pilotwijk de Nijverheid. Dit heeft geresulteerd in het toekennen van een subsidie voor de Nijverheid in het kader van de regeling Proeftuin Aardgasvrije Wijken. Een knelpunt waarop wij ook samenwerken met Webions is het voorziene tekort aan technisch personeel. De samenwerking met Webions is intensief en verloopt prettig. Er is vertrouwen en er wordt gewerkt vanuit ieders verantwoordelijkheid.

Het huidige energiecontract op grond waarvan wij groene stroom en aardgas afnemen (zonder CO2 compensatie) loopt tot december 2019. Zodoende zijn we in 2018 gestart met de voorbereiding voor een aanbesteding/inbesteding van het nieuwe energiecontract. Dit betreft een gezamenlijke aanbesteding/inbesteding met de andere Twentse gemeenten waarbij het uitgangspunt is: gezamenlijke inkoop van energie voor Twentse gemeenten welke duurzaam en lokaal wordt opgewekt. Dit proces is in voorbereiding. Met deze vorm van voorgenomen duurzame energie inkoop geven Twentse gemeenten als launching customer het goede voorbeeld en dragen ze bij aan de opwek van hernieuwbare energie.

Bij het vervangen van openbare verlichting gaan wij over tot het toepassen van LED. Inmiddels is 18% voorzien van LED.

In 2018 heeft de aanbesteding voor het plaatsen van oplaadpunten plaatsgevonden. Hieruit is een nieuwe aannemerscombinatie geselecteerd (Ecotap/Allego), welke de komende jaren elektrische oplaadpunten op publieke locaties zal realiseren. Hiervoor hebben wij een gemeentebreed dekkend raster gemaakt waarbij er op loopafstand van circa 250 meter een laadpaal tot de beschikking komt. De laadpaal wordt echter pas gerealiseerd nadat hier een aanvraag vanuit bewoners voor zijn ingediend en nadat hier voldoende draagvlak voor is gebleken. Ook in 2018 zijn al verschillende vragen uit de samenleving gekomen voor het plaatsen van een laadpaal, waarvoor bovenstaande plaatsingsprocedure loopt.

Tot slot geven wij het voorbeeld door het eigen wagenpark te verduurzamen en om medewerkers te stimuleren tot duurzaam reizen. Het management heeft afspraken gemaakt dat dienstreizen zoveel mogelijk met duurzaam vervoer plaatsvinden (fiets, OV of indien dit niet mogelijk is, met de auto). Verder zijn er pilots gestart die gedragsverandering beogen. Zo kregen medewerkers de mogelijkheid om een elektrische fiets uit te proberen. Ook is er in 2018 een financiële haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar het verduurzamen van het gemeentelijk wagenpark.

63. Riool

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
63A Riool, grondwater en hemelwater	67	6.976	-6.909
63B waterlopen en vijvers	-	29	-29
63C rioolheffing	8.888	312	8.576
63D Kwijtschelden rioolheffing	-	715	-715
Totaal 63 Riool	8.955	8.032	923

Beleidsmatige toelichting:

We zijn begonnen met het klimaat-robust inrichten van een deel van de Enschedesestraat en Lange Wemen (binnenstad). Het hemelwater wordt afgekoppeld van de gemengde riolering en afgevoerd naar de Drienerbeek.

Teneinde wateroverlast bij hevige neerslag te voorkomen/beperken willen we een tijdelijke waterberging realiseren bij de Marskant en ter plaatse van de de algemene begraafplaats aan de Oldenzaalsestraat. De voorbereidingen hiervoor zijn gestart.

In de Adamsweg zijn we begonnen met de aanleg van drainage en vervanging van een deel van de riolering. Tevens wordt het wegprofiel herstraat en klimaat-robust ingericht.

De voorbereiding van de rioolvervangingsprojecten Deldenerstraat en Lansinkesweg is opgestart.

In de Ketelstraat, de Robijnstraat, een deel van de Breemarsweg en de Mozartlaan is het riool vervangen, verzaagd of gerelined. In de Mozartlaan is tevens een wadi aangelegd in de middenberm. Het hemelwater wordt vertraagd afgevoerd naar de Elsbeek.

Met de reconstructie van de Kuipersdijk zijn we begonnen. De riolering wordt vervangen en het hemelwater wordt afgekoppeld en afgevoerd naar de Veldbeek.

Voor de drainage hebben we een beheer- en onderhoudsplan opgesteld.

Delen van de Veldbeek (Watertorenlaan/Watertorenpark/Brouwerijterrein) en de Balktsbeek (langs de nieuwe Laan Hart van Zuid) zijn aangelegd.

In samenwerking met het waterschap Vechtstromen is de Drienerbeek tussen de Haverweg en de Grundellaan heringericht. Tevens zijn een drie-tal wadi's aangelegd. de daken van de flats aan de H. Dunanstraat zijn afgekoppeld van de gemengde riolering.

In de grondwaternaandachtsgebieden Tichelwerk en Grundel/Elsbeek zijn grondwateronderzoeken uitgevoerd. In delen van deze gebieden wordt drainage aangelegd. Met de voorbereiding hiervan is een aanvang gemaakt.

Een aantal rioolgemalen zijn in 2018 gerenoveerd.

Programmatotaal

6 Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	Begroting 2018 primitief	Begroting 2018 gewijzigd	Rekening 2018
Baten	21.558	20.368	19.262
Lasten	32.518	32.488	30.212
Resultaat voor bestemming	-10.960	-12.120	-10.951
Onttrekkingen aan reserves	251	2.978	2.968
Toevoegingen aan reserves	930	930	931
Mutaties reserves	-679	2.048	2.037
Resultaat na bestemming	-11.639	-10.071	-8.914

Programma 6 Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid sluit het jaar 2018 af met een positief resultaat van € 1.157.000. Voor een verklaring van de afwijkingen per produkt verwijzen wij naar hoofdstuk 7 Jaarrekening, paragraaf 4 Financiële analyses per begrotingshoofdstuk.

5.2.7 Bestuur, Veiligheid en Openbare Orde

Aanspreekpunt bestuurlijk	Burgemeester Schelberg en Wethouder Bruggink
Betrokken sector(en)	Fysiek, Diensverlening en Middelen
Aanspreekpunt(en) ambtelijk	Henk Jan Tromp, Martin Fleer en Pieter Kistemaker

Doelstelling programma

De gemeente Hengelo wil de leefbaarheid en veiligheid in en om huis bevorderen. Het is belast met het leveren van producten en diensten rondom identiteit. Ook draagt het zorg voor de informatievoorziening richting haar inwoners en zorgt ervoor dat het politieke besluitvormingsproces op een democratische en interactieve wijze vorm wordt gegeven.

Aansluiting bij de nieuwe opzet van de beleidsbegroting (m.i.v. 2019).

De feitenkaarten van dit programma omvatten de volgende taakveld(en):

71. Leefbaarheid en veiligheid	Taakvelden	1.1 Crisisbeheer en brandweer 1.2 Openbare orde en veiligheid
72. Diensten publiekszaken	Taakvelden	0.2 Burgerzaken
73. Bestuur en bedrijfsvoering	Taakvelden	0.1 Bestuur 0.4 Diensverlening (overhead)

Relevante beleidsnota's

- Integraal veiligheidsbeleid Hengelo 2017-2021
- Agenda voor Twente 2018 – 2022
- Omgevingsvisie Overijssel (2009)
- Ontwikkelagenda Netwerkstad Twente (2013)
- Structuurvisie Hengelo 2030
- Sociale Visie Hengelo 2020
- Twente Werkt (2014)
- Overijssel werkt
- Economische Motor Twente
- S3 strategie

- Europa 2020
- Dienstverleningsconcept Publieksplein
- Gemeente Hengelo heeft Antwoord©
- Samenwerkingsplaat (2013)

71. Leefbaarheid en veiligheid

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
71B veiligheidsregio	-	5.747	-5.747
71C wettelijke taken openbare orde, leefbaarheid en veiligheid.	59	582	-523
71D toezicht & handhaving in de openbare ruimte	68	1.293	-1.225
71E noodopvang van dieren en destructie van dode dieren.	-	184	-184
71F explosievenopruiming	-	1	-1
Totaal 71 Leefbaarheid en veiligheid	127	7.807	-7.680

Beleidsmatige toelichting:

Veiligheidsregio

We dragen jaarlijks als Twentse gemeenten, zowel financieel als met personeel, bij aan de crisisorganisatie, die beschreven staat in het Regionaal Crisisplan. Dit plan beschrijft de uniforme aanpak van alle mogelijke crisissituaties in de regio. Het jaar 2018 heeft vooral in het teken gestaan van het oefenen met de nieuwe organisatie en het daardoor verder robuust maken. Dit is op regionaal niveau georganiseerd maar werkt ook door in de lokale crisisorganisatie van de gemeente Hengelo. Hierbij werden ook nieuwere typen crises en zowel de regionale als de lokale functionarissen van alle kolommen geoefend. De basis staat, we hebben een goed getrainde organisatie met de juiste mensen op de juiste plek en de lijntjes zijn kort. In 2018 is er extra aandacht geweest voor het thema zelfredzaamheid en crisiscommunicatie. De komende jaren gaan we verder in op verdieping en verbreding.

Bij de brandweer in Hengelo stond het jaar 2018 vooral in het teken van een organisatiewijziging en kazerneverbouwing. Per maart 2018 is men hier overgegaan op een kazerneringsmodel waarbij de brandweermensen op de kazerne in Hengelo-Centrum slapen en waarbij kazerne Hengelo-Noord werkt met een vrije-opkomst model. Daarnaast is in 2018 het 'schoonwerken' geïntroduceerd en was er aandacht voor nieuwere typen crises/hulpverlening.

Wettelijke taken openbare orde, leefbaarheid en veiligheid

De openbare ordebevoegdheden van de burgemeester zijn sterk uiteenlopend van aard en soms zeer ingrijpend voor de mensen die ermee geconfronteerd worden. Drugsoverlast, huiselijk geweld, wanordelijkheden, branden en rampen is een aantal van de veiligheidsproblemen waar de burgemeester wettelijke bevoegdheden kan inzetten als dat nodig is. De burgemeester heeft algemene bevoegdheden op basis van de Gemeentewet (art. 172 175, 176), maar ook meer specifieke bepalingen in de Gemeentewet, zoals preventief fouilleren, cameratoezicht en maatregelen om (voetbal gerelateerde) overlast te beperken. Daarnaast zijn er in bijzondere wetten burgemeesterlijke bevoegdheden opgenomen voor specifieke situaties: van de Wet tijdelijk huisverbod tot de Drank- en Horecawet; van de Opiumwet tot de Wet Bibob. Ook beschikt de burgemeester over bevoegdheden op het terrein van vergunningverlening. In dit kader zijn in 2018 enkele honderden vergunningen verleend o.a. op gebied van evenementen en drank- en horeca. In 2018 is in het kader van het handhaven van de openbare orde specifiek ingezet op de aanpak van fietsdiefstallen in de omgeving van het station. In het voorjaar van 2019 wordt de aanpak geëvalueerd en onderzocht of we de tijdelijke maatregelen eventueel permanent kunnen maken.

Naast de openbare ordebevoegdheden, is in 2017 het veiligheidsbeleid van de gemeente Hengelo opnieuw vastgesteld. Dit beleid heeft een looptijd van vier jaar (2017-2020). In dit beleid zijn drie speerpunten opgenomen:

1. Radicalisering en extremisme: Bij dit speerpunt is de aandacht gefocust op ontwikkelingen in de samenleving die te maken hebben met polarisering tussen verschillende bevolkingsgroepen en het nastreven door deze groepen van bepaalde doelen vanuit geloof en/of levensovertuiging. Wat in uiterste gevallen kan leiden tot radicaal en extreem gedrag. Waarbij ook geweld kan worden gebruikt. Als gemeente Hengelo vinden we het belangrijk dat signalen van radicalisering en extremisme tijdig worden herkend en dat we in voorkomende situaties ook adequaat kunnen handelen. Om signalen tijdig te herkennen is voor ongeveer 100 medewerkers (intern en extern) een training georganiseerd waarbij de focus lag op moslim extremisme. Tevens hebben een aantal medewerkers de training radicalisering en rechts- en links extremisme gevolgd. Door deze trainingen zijn collega's zich eerder bewust van het herkennen van mogelijke signalen en melden zij dit ook bij de medewerkers openbare orde en veiligheid. Verder is in samenwerking met het onder andere het Veiligheidshuis, Politie, Openbaar Ministerie, NCTV en een aantal Twentse gemeenten een maandelijkse "casustafel" waar signalen worden besproken en zo nodig worden verrijkt. De gemeente Hengelo neemt ook deel aan dit overleg. Op deze wijze willen we "grip" houden op ontwikkelingen en vroegtijdig kunnen doen wat nodig is.

2. Ondermijning: Deze vorm van criminaliteit is ook één van de speerpunten uit het veiligheidsbeleid. In 2018 is nauw samengewerkt met het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC), Politie en Openbaar Ministerie. Daarbij is flink ingezet op de aanpak van drugshandel, hennepsteelt, zorgfraude en Outlaw Motorcycle Gangs. Ook hebben in 2018 een aantal integrale horeca controles plaatsgevonden. Deze controles zijn samen met de NVWA, Belastingdienst, Politie en gemeente gehouden. Ook in het kader van het Keurmerk Veilig Ondernemen is aandacht besteed aan dit onderwerp, maar dan in de vorm van voorlichting aan ondernemers. De extra capaciteit die voor ondermijning beschikbaar is gekomen, is gebruikt voor de afhandeling van de bestuurlijke rapportages en het ontwikkelen van nieuw Bibob beleid.

3. Jeugd- en middelengebruik: in 2018 is in het reguliere werk aandacht besteed aan voorlichting op scholen aan jongeren. Deze voorlichting wordt gegeven door medewerkers van HALT. In 2018 zou het Preventie- en Handavingsplan opnieuw moeten worden vastgesteld. Dit is vanwege een te grote "workload" doorgeschoven naar 2019. In 2018 zijn meerdere controles gehouden op alcoholverkoop aan jongeren onder de 18 jaar. Daarbij zijn enkele schriftelijke waarschuwingen gegeven aan ondernemers in lijn met de handavingsstrategie van het Preventie- Handavingsplan Alcohol.

Overige aandachtspunten binnen het veiligheidsbeleid in 2018 zijn:

Veilige wijken: Ten aanzien van veiligheid in het algemeen kan op basis van de AD misdaadmeter geconcludeerd worden dat op de meeste "high impact crimes" een daling te zien is, maar dat het aantal bedreigingen en vernielingen is toegenomen. Voor wat betreft de woninginbraken is de dalende lijn van de voorgaande jaren verder ingezet. Het aantal inbraken ligt op minder dan 200. Dat is minder dan het helft van het aantal inbraken in 2014.

Aanpak huiselijk geweld: De regionale werkwijze tijdelijke huisverboden en de uitvoering is geëvalueerd met externe partners en intern met afdeling Ondersteuning & Zorg en de juridisch adviseurs uit het sociaal domein. Er is een daling te zien van aantal meldingen huiselijk geweld bij Veilig Thuis Twente. Dit is een regionale ontwikkeling die met zorg wordt gevolgd.

Tot slot zijn vanuit het reguliere werk aan de volgende thema's gewerkt in 2018:

Veilige publieke taak: Dit onderwerp is bij de afdeling P&O belegd. Vanuit daar is middels een werkgroep gewerkt aan een gemeentebrede aanpak gericht op collega's met veel klantcontacten.

Opvang vluchtelingen: In oktober 2018 is de locatie aan de Havezatelaan opnieuw in gebruik genomen voor de opvang van vluchtelingen.

Evenementenveiligheid: Vanuit openbare orde en veiligheidsperspectief brengt ieder evenement een bepaald risico met zich mee. Vooral de grotere evenementen met veel publiek springen het meest in het oog. Vrijwel alle organisatoren van grote evenementen weten inmiddels dat ze moeten nadenken over de veiligheidsrisico's van het te organiseren evenement en de te treffen veiligheidsmaatregelen.

Hierover is telkens afstemming geweest met de medewerkers van de gemeente Hengelo, in samenwerking met de Politie, Brandweer en Veiligheidsregio Twente. In 2018 zijn alle evenementen in Hengelo zonder grote incidenten verlopen. Mede dankzij een goede voorbereiding en toezicht in de voorbereiding van en tijdens het evenement.

Cameratoezicht: In 2018 is het gebied van cameratoezicht uitgebreid, er zijn twee camera's extra geplaatst op locaties die aan de rand liggen van het nachthorecagebied. Met het plaatsen van deze camera's is het uitgaansgebied beter in beeld en kunnen beginnende incidenten in de kiem worden gesmoord.

Opiumwet: Het Damoclesbeleid van de gemeente Hengelo is het uitvoeringsbeleid dat gericht is op de aanpak van drugsoverlast. In 2018 is een aantal keren een pand gesloten of is een waarschuwing gegeven vanwege de aanwezigheid van een hennepkwekerij of naar aanleiding van de handel in hard drugs.

Wet tijdelijk huisverbod: In 2018 is enkele tientallen keren een tijdelijk huisverbod opgelegd aan personen van wie een ernstige dreiging van huiselijk geweld uitging. De pleger van huiselijk geweld mag gedurende een bepaalde periode zijn of haar woning niet meer in.

Wet Bibob: Per 1 juli 2013 is de Wet Bibob gewijzigd. De wetswijziging ziet onder andere op verruiming van het toepassingsbereik van de Wet Bibob. Dit was de aanleiding om het Bibob-beleid te actualiseren en daarmee bijbehorende beleidsregels op te stellen. Het geactualiseerde beleid vervangt de "beleidslijn bestuurlijke aanpak (georganiseerde) criminaliteit in Twente". In 2018 is gewerkt aan het opstellen van de actualisatie die naar verwachting in 2019 wordt vastgesteld.

Wet openbare manifestaties: In 2018 zijn enkele manifestaties en demonstraties in Hengelo gehouden die op grond van de bepalingen in de Algemene Plaatselijke Verordening gereguleerd is in het besluit bestemd voor de organisator van de demonstratie en/of betoging.

72. Diensten Publiekszaken

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
72A basisregistratie personen	-	1.469	-1.469
72C huwelijken en geregistreerde partnerschappen.	-	43	-43
72D identiteitsbewijzen	1.562	831	731
72E verkiezingen	0	166	-166
72F Wet op de lijkbezorging.	11	48	-37
Totaal 72 Diensten Publiekszaken	1.573	2.557	-985

Beleidsmatige toelichting:

Verkiezingen

De gemeenteraadsverkiezingen zijn goed en zonder noemenswaardige incidenten verlopen. In totaal namen in Hengelo 12 partijen deel, waaronder 3 nieuwe: 1 landelijke partij (PVV) en 2 lokale partijen (LokaalHengelo en DFH). DFH slaagde er niet in een zetel te veroveren, PVV en LokaalHengelo wel. De opkomst was met 56,5 % iets hoger dan in 2015 (53,2%).

De gemeenteraadsverkiezingen werden gecombineerd met het raadgevend referendum WIV (Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten). De opkomst voor dit referendum bedroeg 54,2%. (zie ook 73).

In 2015 is er bezuinigd op het aantal stembureaus. In plaats van 43 stembureaus bij alle verkiezingen, varieert het aantal stembureaus sindsdien tussen de 30 en 40, afhankelijk van het soort verkiezing. Het lijkt erop dat door de hogere werkdruk bij de stembureaus het aantal telfouten toeneemt. Het is nog te vroeg om hier definitieve conclusies over te trekken, maar na afloop van de verkiezingen in 2019 hopen we hier een duidelijker beeld van te hebben.

Vluchtelingen

De eerste inschrijving van burgers zonder documenten verliep grotendeels centraal, omdat de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) inschrijvingsstraten heeft opgezet bij asielzoekerscentra. Daardoor werden wij minder vaak dan gedacht geconfronteerd met ongedocumenteerde burgers.

Maar het tegengaan van identiteitsfraude in brede zin heeft natuurlijk onze voortdurende aandacht. In 2018 is het Ministerie van Binnenlandse Zaken, in samenwerking met de landelijke Werkgroep Tegengaan Identiteitsfraude (WTI), een onderzoek gestart naar de aanpak van identiteitsfraude. Hengelo heeft aan de 'online dialoog aanpak identiteitsfraude' deelgenomen. En in regionaal verband geeft Hengelo ondersteuning aan buurgemeenten bij de controle van brondocumenten.

Dienstverlening

De afdeling Burgerzaken heeft de vijf serviceformules (cocreatie-, flits-, wegwijis-, beheer- en handhaaf-formule) geïmplementeerd in haar dienstverlening.

73. Bestuur en Bedrijfsvoering

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
73A overhead	3.318	26.490	-23.172
73B college B&W	0	1.222	-1.221
73C gemeenteraad	5	849	-844
73D griffie en rekenkamer	-	328	-328
73E bestuurlijke samenwerking	104	1.722	-1.618
Totaal 73 Bestuur en Bedrijfsvoering	3.428	30.611	-27.184

Beleidsmatige toelichting:

Verkiezingen

Voor de gemeenteraadsverkiezingen zijn meerdere acties ondernomen om de opkomst te bevorderen. We hebben met name ingezet op 'samen stemmen', onder andere door de campagne 'stemmaatjes'. Daarbij haalde de burgemeester op een tandem inwoners thuis op om samen te gaan stemmen. Ook is er veel gebruik gemaakt van sociale media om jongeren te bereiken.

In maart 2018 waren er gemeenteraadsverkiezingen. Dit heeft geresulteerd in een gemeenteraad in een overwegend nieuwe samenstelling en in een andere coalitie. De griffie heeft -voorafgaand aan de verkiezingen- zorg gedragen voor een aantal praktische zaken richting de partijen (zoals stemwijzer, verkiezingsborden, debatten) en heeft zitting gehad in het centraal stembureau.

Na de verkiezingen heeft de griffie de externe informateur ondersteund tijdens de informatiefase. Tijdens deze fase is duidelijk geworden welke partijen gaan samenwerken in een nieuwe coalitie. Ook zijn de voorgedragen collegeleden gescreend door de onderzoekscommissie van de gemeenteraad middels een onderzoek naar de geloofsbrieven.

De nieuwe gemeenteraadsleden zijn ingewerkt: mede door middel van een introductieprogramma dat samen met de medewerkers van de gemeente is uitgevoerd. Op een groot aantal momenten hebben zij kennis kunnen opdoen van de diverse gemeentelijke sectoren en inhoudelijke thema's als regionale samenwerking, integriteit, P&C-cyclus.

Herbenoeming burgemeester

De procedure tot herbenoeming van burgemeester Schelberg is in oktober 2018 afgerond met zijn beëdiging in de gemeenteraad in aanwezigheid van de CdK.

Lobby

De lobby voor de Twentekanalen heeft geleid tot een geslaagde aanvraag door de gemeente Hengelo binnen het Connecting Europe Facility programma waarbij een bedrag van €10,8 miljoen is

toegekend. Hiermee worden o.a. de binnenhavens van Hengelo en Almelo opgewaardeerd om klass Va schepen (tot 3300 ton) te kunnen ontvangen. Daarnaast worden slimme transportsystemen ontwikkeld en de verruiming van de Twentekanalen gerealiseerd. Voor de lobby op de Amsterdam Berlijn verbinding samen met de provincie en Euregio diverse bijeenkomsten georganiseerd (o.a. tijdens Open Days Brussel en TEN-T dagen in Ljubljana), er loopt nu een quick scan op de treinverbinding in opdracht van de ministeries van infrastructuur van Nederland en Duitsland.

Een ander lobbydossier richt zich op innovatie/smart cities waarbij Novel-T (voorheen Kennispark), Technology Based Twente en Hart van Zuid/High tech Systems Park/Thales de basis vormen. De verdere ontwikkeling van het WTC business district en CST vormen hierin ook belangrijke ingrediënten. Het aantrekken van nieuwe (internationale) bedrijvigheid en werkgelegenheid staat hierbij voorop.

Project Smart Region

In het kader van innovatie/smart cities trekt Hengelo en de Regio Twente het project Smart Region waarin het toepassen van slimme technologie en het gebruik van open en big data centraal staan. Dit project is onderdeel van de agenda van Twente. Belangrijke partners hierbij zijn de organisaties en bedrijven van Novel-T, HTSP, TBT en WTC. De eerste fase van het project Smart Region is het oprichten van een platform met alle stakeholders en inventarisatie en doorontwikkeling van "smart" projects.

Interreg-projecten

Er wordt gewerkt aan een bovenregionale samenwerking om meer subsidies aan te trekken. Samen met de subsidieadviseurs wordt er een vertaalslag gemaakt naar kansrijke trajecten, o.a. meer aandacht voor het nieuwe Interreg V programma.

Twee Interreg-projecten zijn van start gegaan: Onderhoud Openbare Ruimte 2.0 en Waterrobuuste Steden. Beide in samenwerking met partners binnen en buiten Hengelo. Voor Hengelo resulteerde dit in €440.000 subsidie. De subsidieadviseurs hebben regelmatig regionaal overleg over lopende en nieuwe subsidieprogramma's. In samenwerking met Erac en bureau Brussel is een subsidiescan gemaakt van de projecten in de agenda van Twente.

Het resultaat van bovenstaande activiteiten voor Hengelo is een sterke sociaal economische positie binnen Twente en focus op projecten die in de diverse bovenlokale agenda's passen zoals de nieuwe Agenda van Twente.

Samenwerkingskoers

In het nieuwe coalitieprogramma van medio 2018 is nog eens bevestigd dat het principe van de "coalition of the willing" voorop blijft staan. Wij hebben dus ook in 2018 met een open houding aan samenwerkingsinitiatieven gewerkt, inhoudelijk gedreven en vanuit die inhoud partnerschappen aangegaan. Een van de meest sprekende voorbeelden van regionale samenwerking in 2018 is het ambitieuze aanbod dat we aan het Rijk gedaan hebben voor een regiodeal met de naam "Twente: technologische topcluster in het groen". Hiervoor is door het Rijk een bijdrage van € 30 miljoen in het vooruitzicht gesteld. Daarmee behoort Twente tot een selecte groep die is gehonoreerd. De regiodeal is tot stand gekomen in nauwe samenwerking tussen overheden, onderwijs- en onderzoeksinstellingen en het bedrijfsleven. High Tech Systems Park, culturele broedplaatsen als Oyfo en het Twents Fonds voor vakmanschap zijn voorbeelden van projecten die onderdeel zijn van de regiodeal.

Samenwerking Netwerkstad

De projecten van de ontwikkelagenda Netwerkstad Twente zijn in 2018 in uitvoering. Voor Hengelo gaat het dan bijvoorbeeld om de stadsentree aan de Enschedesestraat. Bestuurlijk vindt een heroriëntatie plaats over de beste manier om in de toekomst de stedelijke samenwerking vorm te geven.

Agenda voor Twente

De uitvoering van de Agenda voor Twente is gestart op 1 januari 2018. De eerste helft van 2018 is met name gewerkt aan de inrichting van de projectorganisatie, de basisinfrastructuur en de

innovatietafels. In de tweede helft van het jaar zijn de eerste vier projecten doorontwikkeld zodat zij van de sturingscommissie ook een financiële bijdrage toegekend hebben gekregen. Het gaat om de projecten Mineral Valley, Talent IT, Twents Fonds voor Vakmanschap en Twents Huis voor de Logistiek.

De gemeente Hengelo is in de agenda voor Twente trekker samen met de regio Twente van twee projecten, Smart Region (zie hierboven) en van het project SUMP, het maken van een duurzaam mobiliteitsplan voor de regio Twente. SUMP staat voor Sustainable Mobility Plan en is voortgekomen uit de mobiliteits netwerken waar Hengelo/Twente in zit, Eurocities en Polis. Ook is Hengelo actief op het gebied van duurzaamheid en sociaal binnen met name Eurocities wat diverse projecten opgeleverd heeft, zoals een onderzoeksproject naar Urban ageing samen met andere Europese steden

Profilering Hengelo

2018 was voor Hengelo een jaar met mooie mijlpalen. Onder andere de viering van 150 jaar techniekstad met het theaterspektakel STORK!, maar ook het bezoek van Zijne Majesteit Koning Willem-Alexander hebben Hengelo positief op de kaart gezet.

Griffie

Ook in 2018 heeft de griffie de raad ondersteund en van advies voorzien bij het invullen van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol. De griffie stimuleert en faciliteert een goed functioneren van de raad en draagt bij aan het waarmaken van de ambities van de raad. Door een veranderende rol van de gemeenteraad wordt ook van de griffie een verdergaande advisering gevraagd. Ter voorbereiding op de nieuwe bestuursperiode is vanuit de griffie en vanuit diverse werkgroepen van de raad gewerkt aan een overdrachtsdocument op diverse thema's, o.a.: presidium, internationale activiteiten, accountancy.

Referendumverordening

Nadat de gemeenteraad in september 2017 de referendumverordening heeft vastgesteld is er in december 2017 en januari 2018 gezocht naar leden voor de Referendumcommissie. Deze leden zijn in maart 2018 benoemd door de gemeenteraad en daarna is de commissie van start gegaan. Er is in 2018 één referendumverzoek ingediend. Daarvoor zijn uiteindelijk niet voldoende ondersteuningsverklaringen binnen gekomen en is het niet tot de uitvoering van een lokaal referendum gekomen. De raad heeft eind 2018 dit referendumproces geëvalueerd en wenst in 2019 opnieuw naar de referendumverordening te kijken als raad.

Rekenkamercommissie

Voor de rekenkamercommissie is in 2018 een nieuwe voorzitter aangetreden die de nieuwe ingeslagen weg van de commissie sinds 2016 doorzet. De rekenkamercommissie heeft in 2018 wederom een aantal goede onderzoeken opgeleverd waarvan een aantal in samenwerking met andere Twentse Rekenkamers zijn uitgevoerd. Ook is er ingezet op een intensivering van de samenwerking met de gemeenteraad.

Werkgroep huisvesting raad

In 2018 heeft de werkgroep huisvesting raad zich – in het kader van het project nieuwbouw stadskantoor en verbouw stadhuis- met behulp van een architect gericht op de gewenste inrichting van de toekomstige raadszaal. We willen als raad zowel voor de sessies die we houden in onze Politieke Markt (dat is onze vorm van raadscommissies) als ook voor de vergaderingen in de raadszaal transparant, uitnodigend, zichtbaar en toegankelijk voor de inwoners en (maatschappelijke) instellingen zijn. De raadsvergadering van Hengelo is primair op besluitvorming gericht. Die besluitvorming moet transparant en zichtbaar zijn en direct 'live' te volgen zijn in woord en beeld. En dat niet alleen door de aanwezigen die fysiek in en buiten de raadszaal aanwezig zijn, maar ook voor de thuisvolgers via internet. Transparantie draagt bij aan het geven van meer inzicht in de overwegingen die de gemeenteraad maakt bij politieke besluitvorming in Hengelo.

In april 2017 heeft de raad haar vergaderstructuur uitvoerig geëvalueerd en voor de toekomst richtinggevend uitspraken gedaan. In 2018 hebben we verder gewerkt met de andere manier van vergaderen in de raadsvergadering: we maken gebruik van spreekgestoelte, we werken met interruptiemicrofoons en de voorzitter is sturend. Met deze manier van debatteren wordt bereikt dat

het onderlinge debat dynamischer wordt, dat de bijdragen van de raadsleden puntiger worden, dat de raadsleden meer met elkaar in debat gaan. Dat laatste draagt weer bij tot de doelstelling die door de raad is geformuleerd om 'Dualer te debatteren'. Voor de inrichting van de 'nieuwe' raadszaal heeft de raad en de werkgroep huisvesting raad uitgesproken dat de inrichting van de nieuwe raadszaal en de nieuwe techniek deze vorm van debatteren moet gaan ondersteunen.

Open bestuursstijl

Het thema 'Open bestuursstijl' staat hoog op de agenda en in het vaandel van raad en college (zie het coalitieprogramma en het debat in de politieke markt van 20 juni 2018). In oktober 2018 is een 'benen op tafel gesprek' georganiseerd om deze materie met elkaar verder te verkennen en samen vervolgstappen te bepalen.

Als leidraad voor de gedachtewisseling over dit thema zijn drie (samenhangende) dimensies van open bestuursstijl onderscheiden:

- 1 hoe gaan we (politiek, bestuur, ambtelijke organisatie) om met onze stad;
- 2 hoe gaan we (raad(sleden) – college(leden)) met elkaar om;
- 3 hoe gaan we met de ambtelijke organisatie om en vice versa.

De hoofdvraag is: wat verstaan we onder het begrip open bestuursstijl en hoe gaan we **samen** die open bestuursstijl (met oog voor elk van de drie dimensies) invullen. In de relatie raadsleden en collegeleden worden concrete stappen gezet om anders en beter met elkaar om te gaan.

In 2018 is besloten om het bestaande Reglement van Orde voor de vergaderingen en andere werkzaamheden van de raad en de politieke markt' (hierna RvO) te actualiseren. Dit op basis van eigen opgedane ervaringen en rekening houdend met voorstellen die gedaan zijn in het nieuwe Model RvO van de VNG. De fracties hebben in 2018 kunnen reageren op diverse verbetervoorstellen. Dit betekent dat in 2019 een aangepast 'RvO' ter besluitvorming wordt voorgelegd.

Ook van de verordening rechtspositie raads- en commissieleden en de verordening fractieondersteuning zijn in 2018 nieuwe model- verordeningen ontvangen, die ook in 2019 zullen leiden tot nieuwe voorstellen richting de raad.

Communicatie

De gemeente heeft in 2018 verschillende communicatiemiddelen ingezet: schriftelijk en mondeling, online én offline. Whatsapp bleek een mooie toevoeging, via dat kanaal ontvingen we in 2018 ca. 500 berichten per maand. Twitter was met ruim 9.000 volgers het sociale kanaal met het grootste bereik en met instagram is een vliegende start gemaakt, met al snel ruim 1.500 volgers. In 2018 zijn we begonnen met de voorbereidingen voor een nieuwe gemeentelijke website. In 2019 gaat deze live, gelijktijdig met een nieuwe huisstijl, zodra we terugverhuizen naar de binnenstad. Ook de traditionele middelen, zoals het Gemeentenieuws, blijven belangrijk. Voor het Gemeentenieuws is na een aanbesteding in 2018 een nieuw contract gesloten met het Hengelo's weekblad.

Overzicht overhead	Begroting 2018 primitief	Begroting 2018 gewijzigd	Rekening 2018
Baten	5.460	2.721	3.211
Lasten	27.165	26.361	26.490
Resultaat voor bestemming	-21.705	-23.640	-23.279
Onttrekkingen aan reserves	-	75	107
Toevoegingen aan reserves	-	-	-
Mutaties reserves	-	75	107
Resultaat na bestemming	-21.705	-23.565	-23.172

De baten en lasten van de overhead worden in dit verslagjaar voor het eerst afzonderlijk zichtbaar gemaakt. Een analyse van de ontwikkeling hierin is derhalve nog niet te geven.

Programmatotaal

7 Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	Begroting 2018 primitief	Begroting 2018 gewijzigd	Rekening 2018
Baten	7.259	4.563	5.021
Lasten	41.210	41.113	40.976
Resultaat voor bestemming	-33.951	-36.550	-35.955
Onttrekkingen aan reserves	-	75	107
Toevoegingen aan reserves	-	-	-
Mutaties reserves	-	75	107
Resultaat na bestemming	-33.951	-36.475	-35.848

Programma 7 Bestuur, veiligheid en openbare orde sluit het jaar 2018 af met een positief resultaat van € 627.000. Voor een verklaring van de afwijkingen per produkt verwijzen wij naar hoofdstuk 7 Jaarrekening, paragraaf 4 Financiële analyses per begrotingshoofdstuk.

5.2.8 Financiën

Aanspreekpunt bestuurlijk	Wethouder ten Heuw en Bruggink
Betrokken sector(en)	Middelen en Diensverlening
Aanspreekpunt(en) ambtelijk	Pieter Kistemaker en Martin Fleeer

Doelstelling programma

Voor de realisering van het gemeentelijk beleid zijn middelen nodig: mensen, geld en grond. Het streven is om deze middelen zo efficiënt en effectief mogelijk in te zetten. Het grondbedrijf is een middel om doelen te realiseren die de gemeente heeft geformuleerd in het kader van de ruimtelijke ordening. Het vastgoedbedrijf streeft ernaar om de doelstellingen te realiseren die de gemeente heeft geformuleerd voor het beheer van gemeentelijke accommodaties. Een van die doelstellingen is om het eigendom centraal te stellen bij het vastgoedbedrijf en verhuur tegen minimaal kostprijs dekkende huur. Het verwerven van externe subsidies betekent dat de gemeente minder eigen middelen hoeft in te zetten voor het realiseren van haar beleidsdoelen. De gemeente verwerft actief subsidie ten behoeve van de realisatie van de gemeentelijke opgaven en ambities. Dit houdt in dat de gemeente een regierol op zich neemt voor de externe verwerving en inzet van middelen. Dit wordt gedaan door de samenhang te zoeken met de lobbytaakstelling en anderzijds de verbinding te leggen met de inhoudelijke afdelingen.

Aansluiting bij de nieuwe opzet van de beleidsbegroting (m.i.v. 2019).

De feitenkaarten van dit programma omvatten de volgende taakveld(en):

81. Grond en Vastgoed	Taakvelden	8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)
82. Algemene dekkingsmiddelen	Taakvelden	0.5 Treasury 0.61 - 0.64 Belastingen 0.7 - 0.10 Financiën

Relevante beleidsnota's

- Nota Grondbeleid
- Grondslagen herzieningen
- Herzieningen exploitatie opzetten
- Financiële verordening (2018-2196498)
- Nota Investerings- en activeringsbeleid (2017-2095695)
- Notitie gewenste hoogte algemene reserve (2012-12G200840)
- Treasurybesluit 2014
- Beleidsregels leningen en garanties (2014)
- Nota Verbonden Partijen (2014)

81. Grond en vastgoed

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
81A Grondexploitaties aan- en verkopen onroerende zaken	24.597	24.497	100
81B Beheren, onderhouden en verkopen gemeentelijk vastgoed	8.812	10.392	-1.580
81C Erfpacht	2.903	1.941	961
Totaal 81 Grond en vastgoed	36.312	36.830	-518

Beleidsmatige toelichting:

Projecten

De gemeente investeert in verschillende projecten, eventueel met partners, om ontwikkelingen in gang te brengen. Het afgelopen jaar is er voor ruim € 20 miljoen geïnvesteerd in o.a. in de Laan Hart van Zuid, maar ook bijvoorbeeld in het bouwrijp maken van delen van Dalmeden en Veldwijk Noord. De overige € 4 miljoen aan (de in de tabel gepresenteerde) lasten zijn geen investeringen, maar boekingen die worden veroorzaakt door de verplichte tussentijdse winstnemingen.

Kavelverkoop

De vraag naar woningbouw kavels is, zoals verwacht, het afgelopen jaar in sterke mate aangetrokken. Er is voor € 13,5 miljoen verkocht. De markt voor bedrijven kavels is ook sterk verbeterd. Er is voor 9,1 miljoen aan kavels verkocht (inclusief De Veldkamp die niet in de bovenstaande cijfers zit, omdat deze grondexploitatie geadministreerd wordt bij de gemeente Borne). Daarnaast is er voor € 7,0 miljoen aan subsidies en bijdragen gerealiseerd.

Levensduur verlengende maatregelen

Welbions heeft levensduur verlengende maatregelen genomen voor de woningen in Veldwijk Noord (deelgebied Noord en Zuid). De levensduur van die woningen is verlengd met circa 15 à 20 jaar. Er is daarom met Welbions afgesproken om de realisatieovereenkomst voor de gebieden Noord en Zuid te beëindigen. De realisatieovereenkomst blijft voor Veldwijk Noord middengebied in stand. Contractueel moet dit nog afgehecht worden.

Voor verdere informatie over de grondexploitaties verwijzen we naar paragraaf 6.4 Grondbeleid. In die paragraaf wordt ingegaan op de boekwaarde, de eindwaarde, de voorziening en de looptijd van de grondexploitaties. Daarnaast wordt in de paragraaf grondbeleid inzicht gegeven in de wijziging van het resultaat en de grootste risico's voor het grondbedrijf.

Grondbedrijf

Van de voor het grondbedrijf voor 2018 waren gestelde doelen is de stand van zaken:

De nota grondbeleid is geactualiseerd en vastgesteld.

We hebben extra ingezet op de verkoop van bedrijfskavels. In 2017 was er voor € 3,1 miljoen aan bedrijfskavels verkocht. De verkoopdoelstelling voor 2018 was ambitieus (€ 10,1 miljoen) en is bijna gerealiseerd (€ 9,1 miljoen).

We hebben nieuw aanbod van woningbouwkavels gecreëerd. In Dalmeden is Meander Zuid in de verkoop gegaan. Bij de projecten Dalmeden (Meander Noord), Broek Noord (Noordrand) en Landmanserve (tweede en derde fase) zijn we in de ontwerpfase en verwachten we in 2019 in de verkoop te kunnen gaan.

Vastgoed

Voor 2018 hebben we enkele doelstellingen opgenomen met betrekking tot kostenefficiëntie, beheersen risico's, sturen op vastgoedvoorraad en het verduurzamen van het vastgoed. Om de deze doelstellingen te behalen zijn er in 2018 de volgende trajecten gestart:

We hebben grote stappen gezet in het in beeld brengen van de huidige situatie en de mogelijkheden voor verduurzaming van het gemeentelijke vastgoed. Voor de gemeentelijke vastgoedportefeuille zijn energielabels en maatwerkadviezen met verduurzamingsmogelijkheden in verschillende scenario's opgesteld die vertaald zullen worden naar een advies. De verwachting is dat de besluitvorming over de verduurzaming in het tweede kwartaal van 2019 zal gaan plaatsvinden.

Ook zijn we gestart met het voorbereiden van het aanbesteden van het onderhoud aan het vastgoed. De aanbestedingen hiervoor zullen in het tweede kwartaal van 2019 op de markt gezet worden waarna er vanaf 2020 gewerkt kan worden op basis van de nieuwe werkwijze. Met de nieuwe werkwijze wordt verwacht dat de kostenefficiëntie in de uitvoering van het onderhoud verbeterd wordt.

De invoering van kostprijsdekkende huur hebben we gekoppeld aan het herzien van het gemeentelijke vastgoedkader. Dit kader zijn we voornemens in de loop van 2019 ter besluitvorming aan te bieden.

Met betrekking tot de vastgoedvoorraad van de gemeente kan aangegeven worden dat het pand aan de Achterhoekse Molenweg 271 11, 271 15 en 271 19 verkocht is en dat enkele panden vanuit onderwijs zijn overgegaan naar het vastgoedbedrijf om voorbereid te worden op verkoop of sloop. De aankoop van de Schouwburg (Beursstraat 44) heeft in 2018 niet plaatsgevonden. De onderhandelingen zijn nog gaande; naar verwachting zal de aankoop in 2019 gaan plaatsvinden.

82. Algemene dekkingsmiddelen

Activiteit	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
82A algemene rijksbijdragen	147.268	-	147.268
82B Externe subsidies verwerven	232	332	-100
82C belastingen	24.201	956	23.245
82D invordering belastingen	-	-	-
82E dividenden	857	17	840
82F rente incl. woningbouw	17.076	13.727	3.349
82G reserves	11.022	25.193	-14.171
82I onvoorzien	-	-	-
82J Begrotingstechnische correcties doorvoeren	1.433	1.775	-342
Totaal 82 Algemene dekkingsmiddelen	202.088	42.000	160.088

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen	Begroting 2018 primitief			Begroting 2018 gewijzigd			Rekening 2018		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Lokale heffingen	23.462	-	23.462	23.662	-	23.662	23.658	-	23.658
Algemene uitkering	134.509	-	134.509	143.763	-	143.763	147.268	-	147.268
Dividend	815	-	815	848	-	848	857	-	857
Saldo financieringsfunctie	17.238	14.792	2.446	15.420	11.835	3.585	17.076	13.691	3.384
Overige algemene dekkingsmiddelen	534	-	534	534	-	534	539	-	539
Totaal	176.559	14.792	161.767	184.227	11.835	172.392	189.397	13.691	175.706

Beleidsmatige toelichting:

De belangrijkste algemene dekkingsmiddelen zijn de gemeentelijke belastingen en de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De ontwikkelingen voor de gemeentelijke belastingen zijn toegelicht in paragraaf 6.1 Lokale heffingen. De algemene uitkering uit het gemeentefonds is in 2018 verwerkt op basis van de decembercirculaire 2018. Zie hiervoor ook 7.4 - Financiële analyses.

De belangrijkste inhoudelijke ontwikkelingen in de algemene uitkering uit het gemeentefonds betreffen:

Aardgasvrije wijken: de wijk De Nijverheid is geselecteerd als 1 van de 27 grootschalige proeftuinen in het kader van het Programma Aardgasvrije Wijken. De gemeente ontvangt een rijksbijdrage voor het aardgasvrij maken van een bestaande wijk. In de proeftuin leren gemeenten samen met bewoners en belanghebbenden hoe een bestaande wijk van het gas kan worden gehaald. Het eerste deel van de gevraagde bijdrage is opgenomen in deze circulaire (€ 3.093.984), het tweede deel zal worden opgenomen in de septembercirculaire 2019 (€1.152.296). Het nu ontvangen bedrag wordt toegevoegd aan de reserve decentralisatie-uitkering.

Voorzieningen knelpunten sociaal domein (Stroppenpot): Het VNG-bestuur heeft 1 november jl. de verdeling van de middelen voor het Fonds tekortgemeenten 2018 van € 200 miljoen vastgesteld. Naar aanleiding van de tekorten van gemeenten in het sociaal domein, is een Fonds tekortgemeenten ingesteld. Dit is afgesproken tussen Rijk en gemeenten in het kader van het Interbestuurlijk programma. Het fonds bedroeg € 200 miljoen. Uiteindelijk kwamen 77 gemeenten in aanmerking voor middelen uit het fonds. Gezamenlijk hebben deze 77 gemeenten een totaal tekort van bijna € 489 miljoen op de nieuwe taken Wmo en jeugd. Het tekort boven de drempel van € 40 per inwoner bedraagt bijna € 308 miljoen. Op basis van de aanvragen werd de totale verdeling berekend. Voor Hengelo betekende dit een eenmalige uitkering van € 8.452.761. Met de vaststelling van de 5e wijziging van de Beleidsbegroting 2018 is besloten deze middelen toe te voegen aan de algemene reserve. Deze middelen worden binnen de algemene reserve geoormerkt als 'algemene reserve sociaal domein'.

Planning- en controlcyclus

Er wordt continu gestreefd om onze planning- en controlcyclus verder te ontwikkelen en te digitaliseren. Voor de samenstelling van deze jaarstukken werd voor het eerst gebruik gemaakt van programmatuur waardoor de samenstelling en presentatie van de P&C instrumenten efficiënter en effectiever kan plaatsvinden.

In 2018 is de raad op de hoogte gebracht van de inhoudelijke en financiële ontwikkelingen via de 1e en 2e Beleidsrapportage.

De enige bezuinigingsmaatregel in dit programma betreft de verhoging van de OZB opbrengst met cumulatief 0,6% per jaar t/m 2019. Deze maatregel is in de tarieven voor 2018 verwerkt.

Programmatotaal

8 Financiën	Begroting 2018 primitief	Begroting 2018 gewijzigd	Rekening 2018
Baten	202.228	217.458	226.800
Lasten	49.069	47.727	53.348
Resultaat voor bestemming	153.160	169.731	173.452
Onttrekkingen aan reserves	1.468	10.282	14.303
Toevoegingen aan reserves	421	17.281	25.482
Mutaties reserves	1.046	-6.999	-11.179
Resultaat na bestemming	154.206	162.732	162.273

Programma 8 Financiën sluit het jaar 2018 af met een positief resultaat van € 459.000. Voor een verklaring van de afwijkingen per produkt verwijzen wij naar hoofdstuk 7 Jaarrekening, paragraaf 4 Financiële analyses per begrotingshoofdstuk.

6

Paragrafen

6.1	Lokale heffingen	80
6.2	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	89
6.3	Onderhoud kapitaalgoederen	97
6.4	Grondbeleid	105
6.5	Financiering	112
6.6	Verbonden partijen	117
6.7	Bedrijfsvoering	126
6.8	Investeringsen	134

6.1 Lokale heffingen

Lokale heffingen hebben tot doel dat de gemeente door het verwerven van eigen middelen dekking vindt van haar uitgaven in het kader van de uitvoering van de gemeentelijke taken. De invoering, wijziging of intrekking van lokale heffingen dient door middel van een door de gemeenteraad vast te stellen verordening te geschieden.

De lokale heffingen bestaan uit de gemeentelijke belastingen, rechten en retributies. Deze vormen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente, welke vooral door de burgers dienen te worden opgebracht. Lokale belastingen worden onderscheiden in heffingen waarvan de besteding gebonden dan wel ongebonden is. Ongebonden lokale heffingen (o.a. OZB en hondenbelasting) worden tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend, omdat zij niet aan een inhoudelijk begrotingsprogramma zijn gerelateerd. De besteding is niet gebonden aan een bepaalde taak. Gebonden heffingen, zoals de afvalstoffen- en rioolheffing, worden verantwoord op het betreffende programma en worden niet tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend. Hiervoor geldt het uitgangspunt dat ze kostendekkend zijn.

Voor het betalen van rechten en retributies verricht de gemeente diensten. De kosten van de gemeentelijke dienstverlening worden doorberekend in de tarieven. Het beleid is er op gericht deze kosten zoveel mogelijk te beperken en daar waar mogelijk rechtvaardiger te verdelen. Hierdoor wordt een evenwichtige lastenverdeling bereikt.

Volgens artikel 26 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient de paragraaf lokale heffingen tenminste te bevatten:

1. de verantwoording van de geraamde inkomsten (6.1.1);
2. het beleid ten aanzien van de lokale heffingen (6.1.2);
3. een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd (6.1.3);
4. een aanduiding van de lokale lastendruk (6.1.4);
5. een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid (6.1.5).

Deze paragraaf Lokale Heffingen geeft inzicht in de diverse gemeentelijke belastingen en de consequenties daarvan voor de inwoners van de gemeente Hengelo.

6.1.1 Verantwoording van de inkomsten

Heffing	Begroot 2017	Werkelijk 2017	Begroot 2018	Werkelijk 2018
Afvalstoffenheffing	8.116	8.110	7.488	7.301
Begraafrechten	513	469	524	524
BIZ	234	215	239	203
Havengelden	436	442	492	452
Hondenbelasting	490	508	501	516
Leges burgerzaken (incl. rijksleges)	1.788	1.666	1.677	1.563
Leges omgevingsvergunning	1.748	2.272	2.115	2.014
Leges overig	115	181	100	87
Marktgelden	95	92	98	89
OZB eigenaren niet-woning	6.832	6.916	7.231	7.415
OZB eigenaren woning	9.867	9.914	10.446	10.450
OZB gebruikers niet-woning	4.585	4.719	4.854	4.961
Parkeerbelastingen	1.566	1.659	1.665	1.768
Precariobelasting	292	262	298	269
Rioolheffing	8.657	8.874	8.840	8.888
Toeristenbelasting	128	173	131	145
Totaal heffing	45.463	46.471	46.700	46.641

6.1.2 Beleid ten aanzien van de lokale heffingen

Ontwikkeling tarieven

De tarieven voor de riool- en afvalstoffenheffingen zijn geraamd op basis van het uitgangspunt dat zoveel mogelijk wordt gestreefd naar 100% kostendekking. De rioolheffing steeg daarom met 3,5% en bij de afvalstoffenheffing bleef het vaste bedrag gelijk en werd het bedrag per aanbidding van een restcontainer verhoogd in verband met de invoering van omgekeerd inzamelen per 1 juli 2018 en een gebruiksvergoeding van € 3,00 per maand ingevoerd.

De OZB tarieven werden met 4,75% verhoogd en de tarieven voor de toeristenbelasting met 1,2%. De voor 2018 vastgestelde tarieven voor de overige belastingen en rechten stegen met een inflatiecorrectie van 2,25%, uiteraard met uitzondering van die tarieven, die het rijk heeft vastgesteld, dan wel gemaximeerd.

Macronorm OZB

Hiermee wordt de grens bedoeld van de jaarlijkse stijging van de totale OZB-opbrengst voor alle gemeenten bij elkaar. Ter voorkoming van een onevenredige stijging van de collectieve lastendruk is een macronorm ingesteld. Het schrappen van de limitering van de OZB mag niet leiden tot een onevenredige stijging van de collectieve lastendruk. Op basis van de macronorm moet een onevenredige stijging van de collectieve lastendruk worden voorkomen en zo nodig gecorrigeerd.

De macronorm is een landelijke norm en niet een norm voor individuele gemeenten. Met de areaalontwikkeling wordt dan ook niet op individuele basis rekening gehouden. Deze wordt landelijk benaderd en wel doordat de economische groei wordt meegenomen in de macronorm.

De macronorm voor het jaar 2018 was 3,2%. De in het bestuurlijk overleg financiële verhoudingen afgesproken evaluatie van de systematiek van de macronorm is nog niet afgerond.

Zonnepanelen

De WOZ-waarde wordt bepaald op basis van de Wet WOZ. Op de uitvoering van deze wet door gemeenten wordt toegezien door de Waarderingskamer. Jaarlijks controleert de Waarderingskamer of het Gemeentelijk Belastingkantoor Twente (GBT) de wet uitvoert conform de wettelijke bepalingen. Bij de waardebepaling moet de onroerende zaak worden gewaardeerd. De waarde in het economisch verkeer wordt bepaald op basis van marktgegevens. Tot de onroerende zaak behoren ook eventuele zonnepanelen. Het GBT heeft dus geen beleidsvrijheid om zonnepanelen niet in de waarde te

betrekken. In hoeverre de aanwezigheid van zonnepanelen van invloed zijn op de waarde, blijkt uit de beschikbare marktinformatie. Uit de permanente marktanalyse tot nu toe is niet gebleken dat de aanwezigheid van zonnepanelen van invloed is op de verkoopwaarde.

Mocht het in de toekomst zo zijn dat uit onze permanente marktanalyse blijkt dat de aanwezigheid van zonnepanelen wel van invloed is op de verkoopwaarde, dan heeft een gemeente bij een positieve invloed de mogelijkheid een facultatieve vrijstellingsbepaling op te nemen. Het GBT zal dan per object met zonnepanelen moeten bepalen wat de waarde is van de zonnepanelen op basis van levensduur, kwaliteit, aantal, ligging, etc.

Amendement Omtzigt

De Gemeentewet maakt voor de OZB onderscheid tussen woningen en niet-woningen. Eigenaren van woningen worden in de OZB-eigenarenheffing betrokken, de gebruikers van woningen betalen geen OZB en de eigenaren en gebruikers van niet-woningen betalen respectievelijk de OZB eigenaren niet-woning en gebruikersheffing niet-woning. Beide tarieven voor niet-woningen zijn hoger dan het eigenarentarief voor woningen. Sportvelden, dorpshuizen, sportkantines, dorps- en buurthuizen worden voor de OZB aangemerkt als niet-woning en worden dienovereenkomstig in de belastingheffing betrokken. Een aantal gemeenten compenseert buiten de belastingheffing om de OZB geheel of gedeeltelijk of overweegt dit te doen.

In het Belastingplan 2019 is het zogenaamde amendement Omtzigt opgenomen waardoor artikel 220f van de Gemeentewet per 1 januari 2019 is gewijzigd in die zin dat voor - nader door de gemeente te bepalen - sociaal behartigende instellingen niet de hoge niet-woning tarieven kunnen gelden, maar het woningtarief.

In de OZB-verordening van een gemeente kan (het amendement biedt de mogelijkheid om dit te doen, het is niet verplicht) een bepaling opgenomen worden strekkende tot het toepassen van het woningtarief voor nader te bepalen onroerende zaken.

De toelichting op het amendement en de wettekst zijn op onderdelen tegenstrijdig en niet duidelijk. Wij volgen de ontwikkelingen en zolang er geen duidelijkheid is, is het advies vooralsnog geen gebruik te maken van de wetswijziging.

Nieuwe rechtsbescherming uitstel en kwijtschelding niet per 1 januari 2019

Tegen beschikkingen over uitstel van betaling en kwijtschelding van belastingen is op dit moment alleen administratief beroep mogelijk (ook bij gemeenten). Per 1 januari 2019 zou daarvoor bezwaar (bij de invorderingsambtenaar) en beroep (bij de rechter) in de plaats komen. De Invorderingswet was daarvoor al eerder aangepast; voor inwerkingtreding is alleen nog een Koninklijk Besluit nodig.

Echter, het voorstel is onderdeel van de stroomlijning van de invorderingsregelgeving voor belastingschulden en toeslagschulden door de Belastingdienst en die heeft aangegeven de datum van 1 januari 2019 niet te halen vanwege automatiseringsperikelen. De verwachting is dat de stroomlijning pas na 2021 te realiseren is.

6.1.3 Overzicht op hoofdlijnen van diverse heffingen

Gemeenten zijn beperkt in de soorten belastingen die ze mogen heffen. Deze zijn limitatief opgesomd in de wet. Naast belastingen, heft de gemeente rechten en leges voor individuele dienstverlening aan haar burgers. De tarieven van deze rechten en leges dienen zodanig vastgesteld te worden dat de geraamde opbrengsten de geraamde kosten voor het verlenen van de diensten niet overschrijden. De opbrengst van deze zogeheten gebonden heffingen dient alleen ter bestrijding van de kosten die de gemeente voor de betreffende dienstverlening maakt.

De gemeente is vrij in de besteding van de opbrengst van de ongebonden heffingen (algemene belastingen).

De gemeentelijke belastingen en retributies die in 2018 in Hengelo worden geheven zijn:

Ongebonden belastingen	Gebonden belastingen
Hondenbelasting	Afvalstoffenheffing
Onroerende- zaakbelastingen	Baatbelasting
Parkeerbelastingen	Bijdrage Bedrijven Investerings Zone
Precariobelasting	Leges en Rechten
Toeristenbelasting	Rioolheffing

Gebonden belastingen

Mate van kostendekking van de gebonden belastingen

Per heffing wordt in onderstaande overzichten de mate van kostendekking weergegeven. Op begrotingsbasis moet steeds sprake zijn van maximaal 100% kostendekking. In werkelijkheid kan dit licht afwijken. Op grond van de regelgeving moet voor de bepaling van de mate van kostendekkendheid naast de directe kosten een bedrag voor overhead en BTW worden toegerekend. Voor de toerekening van de overhead is uitgegaan van de werkelijk aan de relevante kosten toe te rekenen uren vermenigvuldigd met het bij de begroting vastgestelde voorcalculatorische tarief. Algemene informatie over de diverse heffingen is te vinden in de paragraaf lokale heffingen in de begroting 2018.

Afvalstoffenheffing

		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
7.3	Afval	8.453	149	1.281	9.883	7.301	2.791	10.092
6.3	Inkomensregelingen	455	-	-	455	-	-	-
	Totaal	8.908	149	1.281	10.338	7.301	2.791	10.092
	% Kostendekking							98

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke kosten komt van het taakveld afval (€ 8,4 miljoen). De kosten zitten vooral in het daadwerkelijk inzamelen en verwerken van het bedrijfs- en huishoudelijke afval. Ook het scheiden van afval en het recyclen ervan valt hieronder.

Daarnaast begroten wij € 149.000 voor het taakveld overhead. Dit zijn kosten die worden gemaakt door de sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Rioolheffing

De wettelijke basis voor het heffen van rioolheffing ligt in artikel 228a van de Gemeentewet. In de rioolheffing worden kosten doorgerekend die verbonden zijn aan het in stand houden van het gemeentelijk rioleringsstelsel.

Met de invoering in 2008 van de Wet gemeentelijke watertaken heeft de gemeente naast de zorgplicht voor het afvoeren van huishoudelijk afvalwater en regenwater ook de zorgplicht voor het grondwater. Daarmee is ook de mogelijkheid ontstaan om de kosten die verbonden zijn aan de taken die voortvloeien uit de Wet gemeentelijke watertaken, toe te rekenen aan de rioolheffing.

De rioolheffing is een bestemmingsheffing (bestemming is watertaken), er staan geen aanwijsbare tegenprestaties tegenover. De gemeente Hengelo hanteert één rioolheffing voor alle watertaken. De kosten die hiervoor worden gemaakt, worden met de rioolheffing verhaald op de gebruikers van woningen en niet-woningen.

Elke gemeente is verplicht een Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) vast te stellen. In een GRP wordt meerjarig inzicht gegeven in de kosten die gemaakt worden voor de instandhouding van het

gemeentelijk rioolstelsel. Het huidige GRP voor de periode 2018-2022 is door de raad in november 2017 vastgesteld.

Rioolrecht	lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
7.2 Riolering	7.288	224	727	8.239	8.888	74	8.962
6.3 Inkomensregelingen	715	-	-	715	-	-	-
Totaal	8.003	224	727	8.954	8.888	74	8.962
% Kostendekking							100

De kosten zitten vooral in daadwerkelijk nakomen van onze gemeentelijke watertaken op het gebied van afvalwater, hemelwater en grondwater.

Daarnaast begroten wij € 0,2 miljoen voor het taakveld overhead. Dit zijn kosten die wij maken door de sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Baatbelasting

Op basis van artikel 222 van de Gemeentewet kan de gemeente baatbelasting instellen voor het heffen van onroerende zaken die gebaat zijn bij de bepaalde gemeentelijke voorzieningen. Na een aantal arresten van de Hoge Raad kan deze belasting alleen nog worden toegepast om geheel of gedeeltelijk de kosten te verhalen van rioolaanleg in het buitengebied of de verharding van zandwegen. Baatbelasting kan alleen worden geheven van eigenaren van gebate objecten. Wij leggen tot en met 2020 nog jaarlijks aanslagen op voor de riolering in het buitengebied.

Bijdrage Bedrijven Investerings Zones (BIZ)

Op basis van de Wet Bedrijven investeringszones kan een Bijdrage Bedrijven Investerings Zones worden opgelegd. Met deze bijdrage kunnen bedrijven in een bepaald gebied binnen de gemeente worden verplicht om voor een periode van maximaal vijf jaar een financiële bijdrage te leveren. Deze bijdrage wordt gebruikt om investeringen in het betreffende gebied ter bevordering van de leefbaarheid, de veiligheid, de ruimtelijke kwaliteit of nader publiek belang in de openbare ruimte te bekostigen. Bij de uitvoering wordt om doelmatigheidsredenen zoveel mogelijk aangesloten bij de Wet WOZ en de OZB. In 2016 is een BIZ voor de gebruikers van niet-woningen in het centrum van Hengelo voor een nieuwe periode ingevoerd.

Leges en rechten

Leges

De mogelijkheid tot het heffen van leges is geregeld in artikel 229, lid 1, b van de Gemeentewet. De gemeente levert op aanvraag van individuele burgers een uiteenlopend pakket aan diensten. Door het heffen van leges worden de kosten die hiervoor worden gemaakt in principe verhaald op de burger die de dienst afneemt. Voorbeelden zijn het verstrekken van een paspoort of het verlenen van een vergunning. Degene die de dienst aanvraagt betaalt ook de leges. De heffingsmaatstaf is zeer divers en wordt vermeld in de tarieventabel die hoort bij de Legesverordening.

Kostendekkendheid

De leges zijn in de tarieventabel van de legesverordening ingedeeld in drie titels:

- titel 1, algemene dienstverlening;
- titel 2, dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning;
- titel 3, dienstverlening vallend onder Europese Dienstenrichtlijn.

Op grond van artikel 229b van de Gemeentewet mag de Legesverordening als geheel gezien maximaal kostendekkend zijn. Niet elke post zal dus afzonderlijk op zijn kostendekkendheid worden beoordeeld. Dit laatste zou ook moeilijk realiseerbaar zijn gezien het feit dat de kosten voor de individuele diensten moeilijk zijn te bepalen. Dat neemt niet weg dat een gemeente wel een kostendekkendheid per dienst of per samenhangende groep van diensten mag nastreven, als de gemeente in dit opzicht maar een consequente lijn volgt.

Op grond van het bovenstaande is het mogelijk om kruissubsidiëring toe te passen. Onder kruissubsidiëring wordt verstaan: het hoger stellen van tarieven van leges voor sommige diensten om daarmee de tarieven voor andere diensten laag te kunnen houden. Daarnaast kan bij de tariefstelling uitdrukking worden gegeven aan het profijtbeginnsel. Dat is een aparte beleidsmatige afweging. Onderlinge verschillen in - op zichzelf geoorloofde - kostendekkingspercentages tussen groepen van diensten zijn niet in strijd met de wet of met enig algemeen rechtsbeginnsel.

De mogelijkheden tot kruissubsidiëring zijn door de komst van de Europese Dienstenrichtlijn (EDR) beperkter geworden. De EDR maakt kruissubsidiëring binnen een cluster van samenhangende vergunningstelsels mogelijk. Dit betreft alleen de diensten aan dienstverrichters waarop de EDR van toepassing is (titel 3 van de Legesverordening). De wetgever heeft hierin geen aanleiding gezien om artikel 229b van de Gemeentewet te wijzigen. De EDR doorkruist daarmee de wettelijke regeling van artikel 229b Gemeentewet.

Bij de introductie van de Wabo in 2010 (omgevingsvergunning, zie Titel 2 van de Legesverordening) ging de wetgever ervan uit dat kruissubsidiëring tussen het cluster omgevingsvergunning en andere in de legesverordening opgenomen dienstverleningen niet mogelijk is. De wens van de wetgever is echter niet in een wettelijke bepaling vastgelegd, zodat in principe artikel 229b van de Gemeentewet onverkort geldt. Wij gaan echter uit van maximaal 100% kostendekkendheid binnen titel 2.

Voor een aantal tarieven binnen titel 1 geldt dat deze door het rijk zijn gemaximeerd: paspoorten, rijbewijzen, kansspelen en wet bescherming persoonsgegevens.

Leges		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
Titel 1 Algemene dienstverlening:								
0.2	Burgerzaken	2.510	1.246	-	3.756	1.563	-	1.563
	Totaal	2.510	1.246	-	3.756	1.563	-	1.563
	% Kostendekking							42
Titel 2 Omgevingsvergunning:								
8.3	Wonen en bouwen	1.519	652	-	2.171	2.014	-	2.014
	Totaal	1.519	652	-	2.171	2.014	-	2.014
	% Kostendekking							93
Titel 3 Dienstverlening Europese dienstenrichtlijn:								
1.2	Openbare orde en veiligheid	529	104	77	710	68	-	68
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.344	156	77	1.577	21	-	21
	Totaal	1.873	260	154	2.287	89	-	89
	% Kostendekking							4

Begraafrechten

Op grond van artikel 229 van de Gemeentewet wordt een vergoeding gevraagd voor het gebruik van de begraafplaatsen en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaatsen. De heffing wordt geheven naar de maatstaven en de tarieven zoals die in de Verordening begraafrechten zijn opgenomen. De tarieven worden jaarlijks verhoogd met de inflatiecorrectie.

Begraafrechten		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	649	-	-	649	524	-	524
6.3	Inkomensregelingen	2	-	-	2	-	-	-
	Totaal	651	-	-	651	524	-	524
	% Kostendekking							80

Havengeld

Onder de naam havengeld wordt op grond van artikel 229 Gemeentewet een recht geheven ter zake van het gebruik overeenkomstig de bestemming van voor de openbare dienst bestemd gemeentewater en voor het genot van de diensten die daarmee worden verleend.

Haven		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
2.4	Economische havens en waterwegen	377	44	-	421	452	-	452
	Totaal	377	44	-	421	452	-	452
	% Kostendeckking							107

Marktgelden

Op grond van artikel 229 van de gemeentewet kan de gemeente een recht heffen voor het ter beschikking stellen van een standplaats op een deel van de openbare ruimte die gebruikt wordt voor een markt. Belastingplichtig is degene aan wie de standplaats beschikbaar is gesteld.

Markt		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	171	53	2	226	89	67	156
	Totaal	171	53	2	226	89	67	156
	% Kostendeckking							69

6.1.4 Aanduiding van de lokale lastendruk

De hoogte van de gemeentelijke woonlasten krijgt regelmatig aandacht in de media. Onder gemeentelijke woonlasten verstaan we: onroerende-zaakbelastingen, afvalstoffen- en rioolheffing. Het zijn belastingen en tarieven waarmee ieder huishouden in een gemeente jaarlijks te maken krijgt.

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) publiceert jaarlijks de Atlas van lokale lasten. Men vergelijkt daarin per gemeente de woonlasten van een woning met een voor die gemeente gemiddelde waarde. De tariefsaanpassingen voor de OZB, afval- en rioolheffing leiden voor een gemiddeld gezin (met eigen woning) tot de volgende woonlastenontwikkeling in de periode 2015-2018:

Woonlastenontwikkeling	2015	2016	2017	2018
OZB Eigenaar	246,10	259,78	264,38	277,91
afvalstoffenheffing (meerpersoons)	276,72	281,59	303,08	288,75
Rioolheffing	193,80	205,68	212,88	220,32
Totaal	717,62	747,05	780,34	786,98

De lasten stegen in 2018 ten opzichte van 2017 met 0,9% voor de eigenaar/bewoner van een woning. Voor de huurder van een woning daalden de woonlasten met 1,3%, omdat hij/zij geen onroerende-zaakbelastingen betaalt.

Woonlasten éénpersoonshuishouden

	2017		2018		stijging in % tov 2017	rangorde
	bedrag	rangorde	bedrag	rangorde		
Almelo	773,39	10	781,09	14	1,0%	11
Borne	782,62	12	743,85	8	-5,0%	3
Dinkelland	780,73	11	745,72	9	-4,5%	4
Enschede	716,19	7	746,80	10	4,3%	13
Haaksbergen	794,28	14	769,49	12	-3,1%	6
Hellendoorn	666,28	4	683,44	6	2,6%	12
Hengelo	673,65	5	714,12	7	6,0%	14
Hof van Twente	783,38	13	748,29	11	-4,5%	5
Losser	767,76	9	775,09	13	1,0%	10
Oldenzaal	647,73	2	637,97	3	-1,5%	7
Rijssen-Holten	569,02	1	566,49	1	-0,4%	8
Tubbergen	695,53	6	654,27	4	-5,9%	2
Twenterand	654,68	3	656,55	5	0,3%	9
Wierden	718,06	8	619,60	2	-13,7%	1
Overijssel	684,00		688,00		0,6%	
Nederland	650,00		654,00		0,6%	

Woonlasten meerpersoonshuishouden

	2017		2018		stijging in % tov 2017	rangorde
	bedrag	rangorde	bedrag	rangorde		
Almelo	773,39	6	781,09	8	1,0%	11
Borne	782,62	11	743,85	5	-5,0%	5
Dinkelland	859,32	14	774,41	7	-9,9%	2
Enschede	775,13	8	786,56	9	1,5%	12
Haaksbergen	844,92	12	820,13	14	-2,9%	7
Hellendoorn	776,08	9	796,60	12	2,6%	13
Hengelo	780,64	10	786,98	10	0,8%	10
Hof van Twente	847,72	13	789,69	11	-6,8%	4
Losser	767,76	4	805,99	13	5,0%	14
Oldenzaal	693,67	2	668,04	2	-3,7%	6
Rijssen-Holten	617,02	1	602,49	1	-2,4%	8
Tubbergen	774,12	7	684,48	3	-11,6%	1
Twenterand	750,43	3	696,61	4	-7,2%	3
Wierden	770,86	5	763,58	6	-0,9%	9
Overijssel	752,00		755,00		0,4%	
Nederland	723,00		721,00		-0,3%	

Voor de vergelijkbaarheid van de heffing voor het afvalaanbod wordt gebruik gemaakt van het gemiddeld aanbod van restafval en gft-afval per inwoner per gemeente dat het CBS publiceert. De meest recente cijfers hebben betrekking op 2016. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat het afvalaanbod lager is als een gemeente diftar hanteert. Bij hogere tarieven daalt het afvalaanbod in diftargemeenten ook. De cijfers van 2016 worden daarom gecorrigeerd voor ontwikkelingen (verandering van tarief of tariefsysteem) in 2017 en 2018. Deze algemene landelijke vergelijking leidt daarmee tot een hoger aandeel van de afvalstoffenheffing in de totale lokale lasten dan het in Hengelo gehanteerde uitgangspunt van het gemiddelde aanbod in een jaar.

6.1.5 Beschrijving kwijtscheldingsbeleid

De gemeente moet bij het vaststellen van kwijtschelding landelijke regels toepassen. Binnen de mogelijkheden zijn de volgende eigen beleidskeuzes gemaakt:

- Voor de OZB, onderhoudsrecht begraven, rioolheffing en voor het vast recht bij de afvalstoffenheffing is kwijtschelding mogelijk, waardoor minima geen gemeentelijke woonlasten betalen;
- Voor extra containers wordt geen kwijtschelding afvalstoffenheffing verleend evenals voor rioolheffing bij een grondslag > 500m³ ;
- Bij de normkosten van bestaan wordt uitgegaan van 100% van de bijstandsnorm;
- Ondernemers voor de privébelastingen zijn gelijk gesteld met particulieren;
- Kosten voor kinderopvang worden in aanmerking genomen als uitgaven bij de berekening van de betalingscapaciteit en;
- Bij de normkosten van bestaan voor AOW'ers wordt uitgegaan van 100% van de netto AOW-norm.

In 2018 is voor € 1.182.000 kwijtschelding verleend van gemeentelijke belastingen in het kader van het minimabeleid.

Kwijtschelding per heffing	Begroot 2017	Werkelijk 2017	Begroot 2018	Werkelijk 2018
Rioolheffing (K)	575	778	734	715
Afvalinzameling	400	493	404	455
OZB	2	8	2	11
Grafrechten	3	2	3	2
Totaal kwijtschelding	980	1.281	1.144	1.182

6.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het formuleren van ambities en beleid maken én de uitvoering hiervan gaan gepaard met het maken van keuzes en het bewust afwegen van risico's. De aandacht voor dit onderwerp is dan ook actueler dan ooit. De gemeente bevindt zich in een zeer dynamische omgeving. De regeldruk neemt toe, het takenpakket wordt uitgebreid en de verwachting van de burger wordt steeds duidelijker hoorbaar via openbare kanalen. Hierdoor bevindt de gemeente zich in een glazen huis en neemt de kans op imago- en financiële schade toe en kan de impact hiervan groot zijn. De gemeente moet daarom op gestructureerde en transparante wijze de risico's beheersen.

De gemeente Hengelo heeft een integraal risicomanagementbeleid, deze is in 2018 vastgesteld. Integraal risicomanagement is een brede invulling van risicomanagement, waarbij niet alleen de (wettelijke) kaders worden gevolgd, maar het risicobewustzijn breed wordt gestimuleerd. Risicomanagement is immers geen afzonderlijke activiteit, maar maakt integraal deel uit van alle (management)processen. De belangrijkste reden om risicomanagement als instrument in te zetten is om doelstellingen te bereiken. Doordat je als organisatie je risico's in beeld brengt kun je beheersmaatregelen formuleren en inrichten. Kortom, het beheren van risico's. Integraal betekent dat het leidt tot breed inzicht in de activiteiten. Door risicomanagement juist toe te passen is de gemeente voorbereid op onverwachte zaken en is tijdig in beeld wat er misgaat of dreigt te gaan. Hierdoor is de organisatie in staat om op effectieve en efficiënte wijze om te gaan met een onzekere toekomst.

Om vast te stellen dat de gemeente voldoende in staat is risico's op te vangen, is een inschatting gemaakt van het zogenaamde *benodigde weerstandsvermogen*. Het weerstandsvermogen geeft inzicht in de gezondheid van de financiële positie op langere termijn van de gemeente.

Om het benodigde weerstandsvermogen te berekenen is een goede risico-inventarisatie nodig met een inschatting van het gevolg, de kans dat het risico zich voordoet en de financiële impact. Daarnaast is een kansberekening nodig omdat het niet waarschijnlijk is dat meerdere risico's zich op eenzelfde moment én in volle omvang zullen voordoen. Deze kansberekening voeren we uit met de zogenaamde Monte Carlo-analyse.

Risico's kunnen zich incidenteel voordoen, zoals eenmalige negatieve exploitatieresultaten. Deze risico's worden gedekt uit de algemene reserve. De vrij aanwendbare reserves vormen daarmee de zogenaamde *incidentele weerstandscapaciteit*.

Wanneer de financiële impact van risico's een structureel karakter heeft, is de algemene reserve als dekkingsmiddel niet toegestaan. Dan zal de *structurele weerstandscapaciteit* moeten worden aangesproken. De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit de onbenutte belastingcapaciteit wegens overige heffingen.

In deze paragraaf gaan we verder in het op het weerstandsvermogen. Dit wordt berekend door te kijken naar de verhouding tussen de beschikbare en benodigde weerstandscapaciteit, oftewel: de middelen en mogelijkheden die de gemeente heeft om onverwachte, niet-begrote kosten of tegenvallende inkomsten te kunnen opvangen.

Daarnaast wordt er een terugblik geworpen op de ontwikkelingen van risicomanagement in 2018 en wordt er een doorkijk gegeven richting de ontwikkelingen in 2019. De belangrijkste indicatoren worden weergegeven, deze geven inzicht in de opbouw van het weerstandsvermogen van de gemeente. Als laatste worden de belangrijkste risico's van de gemeente opgesomd en worden de kengetallen toegelicht.

6.2.1 Beleidsnotities

Titel	Raadsbesluit
Beleidsnota Integraal Risicomanagement Weerstandsvermogen 2018-2022	2271956

6.2.2 Doelen

Breiken?	Doen?
Inzichtelijk maken van de financiële positie van de gemeente	In het beleid risicomanagement dat in 2018 is vastgesteld is de omslag gemaakt naar integraal risicomanagement. Deze omslag heeft als gevolg dat niet alleen de (wettelijke) kaders worden gevolgd, maar het risicobewustzijn breed wordt gestimuleerd in alle lagen van de organisatie. Risicomanagement is geen afzonderlijke activiteit, maar maakt integraal deel uit van alle (management)processen. Om een integraal beeld te krijgen van de risico's, worden risico's tijdens de risico identificatie vanuit verschillende invalshoeken in kaart gebracht. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar risico's met financiële impact, maar ook risico's zonder direct financiële impact, zoals imago-, fraude-, juridisch,- en bestuurlijke risico's. Het uitgangspunt is dat de bewustwording van de risico's en het beheersen daarvan doorlopend de aandacht heeft. In 2018 zijn de eerste stappen gezet naar integraal risicomanagement. De risico's voor een deel van de hoofdthema's zijn via deze methode in kaart gebracht. Er zijn risicosessies gehouden met betrokkenen vanuit verschillende invalshoeken. De overige risico's zijn opnieuw geactualiseerd door interviews met afdelingshoofden en projectleiders. De hoofdthema's zijn: - Jeugd - WMO - Participatiewet - Inkoop en aanbesteden - Omgevingswet - Grondexploitaties - Gegevensbescherming (AVG) - Duurzaamheid - Open bestuursstijl - Organisatie (juridisch, personeel, informatie, veiligheid) - Binnenstad - Hart van Zuid - Renovatie stadhuis & Nieuwbouw stadskantoor - Warmtenet De verwachting is dat in 2019 de risico's van alle 14 thema's volledig in beeld zijn gebracht. De kans bestaat dat de invoering van integraal risicomanagement zorgt voor een significante wijziging van de benodigde weerstandscapaciteit. Een uitgebreide beschrijving van integraal risicomanagement en de gehanteerde methode is te lezen in het risicomanagementbeleid 2018-2022.
Overzicht houden op de bekende risico's	Om overzicht te houden op de bekende risico's wordt het softwarepakket Naris gebruikt. In samenspraak met Naris wordt het systeem omgebouwd, zodat dit integraal risicomanagement faciliteert. In de overgangsfase is er gekozen om een nieuwe softwareomgeving in te richten, zodat de historie van risico's niet verloren gaat. De nieuwe omgeving zal worden gevuld met risico's die uit de risicosessies van de thema's komen.

Inzichtelijk maken van risico's bij grote investeringen en grondexploitaties	<i>Doel: Inzichtelijk maken risico's van grote investeringen en grondexploitaties</i> Nieuwe investeringen en grondexploitaties ondergaan een risicoanalyse en worden getoetst aan het weerstandsvermogen. Stand van zaken: De totale beschikbare weerstandscapaciteit van de algemene reserve grondexploitaties is € 3,2 miljoen per 1 januari 2019 en loopt op tot € 4,0 miljoen per 1 januari 2022. Dan komt deze boven de gewenste norm van € 3 miljoen. Daarnaast heeft het grondbedrijf tijdig voorzieningen gevormd voor tekortexploitaties van € 75,4 miljoen, waarvan € 22,5 miljoen voor tekortexploitaties bij derden (de Veldkamp en Businesspark XL). Voor maatschappelijk vaste activa (voorheen 'nog niet in exploitatie genomen gronden') is in totaal een verliesvoorziening van € 15,6 miljoen gevormd. In overeenstemming met de BBV, is bij het grondbedrijf geen rekening gehouden met stille reserves en met specifieke eigen bijdragen en stortingen. In de herzieningen grondexploitaties 2019 zijn de gevolgen van de afspraken van de Ladder voor duurzame verstedelijking in de ramingen verwerkt.
--	--

6.2.3 Indicatoren

	De indicatoren zijn opgesteld conform het risicomanagement beleid dat in 2018 is vastgesteld.
Indicator	Waarde
Begrotingssaldo (* € 1.000)	De meerjarenbegroting is minimaal financieel sluitend in 2018. <i>Stand van zaken</i> Het verloop van het meerjarenperspectief in de Beleidsbegroting 2019-2022 toont een positief begrotingssaldo van: 2019 - € 33 2020 - € 178 2021 - € 316 2022 - € 243
Incidentele weerstandscapaciteit (* € 1.000)	Het vrij aanwendbare deel van de reservepositie beschouwen we als de incidentele weerstandscapaciteit. Dit zijn concreet de: - de vrij aanwendbare reserves (excl Onderwijshuisvesting en Dekking kapitaallast) en - de post onvoorzien <i>Stand van zaken</i> De incidentele weerstandscapaciteit is ultimo 2018: - vrij aanwendbare reserves € 44.619 - post onvoorzien € 166
Structurele weerstandscapaciteit	De structurele weerstandscapaciteit is de onbenutte belastingcapaciteit. Voorgeschreven is dat de gemeentelijke tarieven, leges en heffingen voor maximaal 100% kostendekkend zijn. In Hengelo is dat ook het uitgangspunt voor de belangrijkste tarieven. Tenzij een risico zich manifesteert in deze tarieftaken, biedt dit geen ruimte aan structurele weerstandscapaciteit.

Wanneer een structureel risico optreedt, is het niet altijd mogelijk de financiële impact op korte termijn in de begroting op te vangen. In dat geval kan een gemeente onder zeer strikte voorwaarden een beroep doen op extra financiering van het Rijk (artikel 12 Gemeentewet). Eén van de voorwaarden is dat de gemeente de belastingcapaciteit ten volle benut. Dat kan uiteraard niet oneindig. Daarom is door het Rijk een norm gesteld tot welk niveau het nog aanvaardbaar is lokale belastingen te verhogen, de zogenaamde artikel 12 norm.

Elke gemeente mag de ozb-tarieven overigens zo hoog maken als zij wil. Maar de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft met het Rijk een afspraak gemaakt over de maximale stijging van de landelijke ozb-opbrengst. Dit heet de *macronorm*.

Het verschil tussen de werkelijke hoogte van de lokale belastingen en de aanvaardbare hoogte van de artikel 12 norm noemen we de *onbenutte belastingcapaciteit* en betreft de *structurele weerstandscapaciteit*.

Stand van zaken

De gemiddelde woonlasten in de gemeente Hengelo bedragen in 2018 € 710. Het landelijk gemiddelde is € 721. Voor 2018 is de benutte belastingcapaciteit dus 98,5% van het landelijk gemiddelde.

Als we de onbenutte belastingcapaciteit van 1.5%, zijnde € 11 vermenigvuldigen met het aantal huishoudens, circa 38.700, komen we uit op een onbenutte belastingcapaciteit van € 425.700.

Benodigde weerstandscapaciteitrisico's uit te drukken in euro's.

(* € 1.000)

Omdat de kans dat alle risico's zich tegelijkertijd voordoen zeer beperkt is, passen we een zogenaamde Monte Carlo-analyse toe. Bij deze techniek wordt het optreden van de verschillende risico's in diverse scenario's vele malen gesimuleerd. Door deze methode hebben we een beeld van het benodigde weerstandsvermogen in vrijwel alle denkbare scenario's.

We streven ernaar dat de hoogte van de algemene reserve 50% van het benodigde weerstandsvermogen is.

Stand van zaken

Volgens de Monte Carlo-analyse (zekerheidspercentage 90%) is de benodigde weerstandscapaciteit € 19.806.

Weerstands- vermogen (* € 1.000)

De weerstandscapaciteit zijn de middelen en mogelijkheden die de gemeente heeft om onverwachte, niet-begrote kosten of tegenvallende inkomsten te kunnen dekken.

De weerstandscapaciteit (weerstandratio) berekenen we als volgt:

Beschikbare weerstandscapaciteit
----- = Ratio weerstandsvermogen
Benodigde weerstandscapaciteit

Uit deze berekening volgt een ratio. Om te bepalen of het weerstandsvermogen op het gewenste niveau is, bekijken we in welke waarderingscategorie de ratio valt. We hanteren de waarderingscategorieën zoals hieronder weergegeven:

Klasse - Ratio- Betekenis

- A - > 2,0 - Uitstekend
- B - 1,4 tot 2,0 - Ruim voldoende
- C - 1,0 tot 1,4 - Voldoende
- D - 0,8 tot 1,0 - Matig
- E - 0,6 tot 0,8 - Onvoldoende
- F - < 0,6 - Ruim onvoldoende

Stand van zaken

De beschikbare weerstandcapaciteit is € 45.211

De benodigde weerstandscapaciteit is € 19.806

De ratio die hieruit volgt is dan 2.1 en is daarmee uitstekend. In 2017 was de ratio nog 1.6. De stijging wordt grotendeels veroorzaakt doordat er in 2018 circa 6 miljoen is toegevoegd aan de reserves.

Het beeld wat hieruit voortvloeit is geflatteerd hoog. Op een deel van de beschikbare weerstandscapaciteit liggen al claims. Dit geldt bijvoorbeeld voor de bestemmingsreserves en het geserveerde deel binnen de algemene reserve voor het sociaal domein van € 8,4 miljoen (n.a.v. het ontvangen geld uit de stroppenpot van het Rijk). Als we deze bedragen niet meenemen komen we op een gecorrigeerd weersratio van 1,03. Net voldoende.

6.2.4 Overzicht belangrijkste risico's

In onderstaand overzicht geven we de belangrijkste risico's voor de gemeente Hengelo weer.

Thema	Risicogebeurtenis	Mogelijk gevolg
Organisatierisico - Juridisch	Ten gevolge van een rechterlijke uitspraak is de Parkeergarage BP Hofstedestraat niet langer aangemerkt als een Dienst Algemeen Economisch Belang (DAEB).	De boekwaarde van de activa moet worden gewaardeerd tegen de waarde in het economisch verkeer en gegeven de exploitatie verliezen is die waarde nihil.
Sociaal Domein	De lobby om compensatie te krijgen van het Rijk voor de tekorten in het sociaal domein heeft geen effect.	De begrote compensatie van €2 miljoen wordt niet gerealiseerd, waardoor er ondanks de eenmalige bijdrage uit de stroppenpot alsnog aanvullende maatregelen moeten worden genomen.
Sociaal Domein	De bezuinigingen die vanuit het inkooptraject zijn voorzien leveren niet het beoogde resultaat en de doelstelling wordt niet gerealiseerd.	Er moeten aanvullende maatregelen worden genomen.
Grondexploitatie	De in de grondexploitatie gehanteerde uitgangspunten (uitgiftetempo, grondprijzen, rente en inflatie) vallen in de praktijk negatiever uit dan begroot en de gevolgen daarvan kunnen financieel niet binnen de grondexploitaties worden opgevangen.	Extra verliesvoorziening voor grondexploitaties vormen.
Grondexploitatie	De gemeente heeft een convenant afgesloten met de provincie over de ladder van duurzame verstedelijking.	Projecten moeten worden afgewaardeerd en er is minder flexibiliteit.
Renovatie stadhuis en nieuwbouw stadskantoor	Vertraagde start van de bouw en uitlopende werkzaamheden in verband met voornamelijk aanvullende asbestsanering stadhuis en andere vloeroplossing stadskantoor.	Vertraagde oplevering van stadskantoor en stadhuis.
Renovatie stadhuis en nieuwbouw stadskantoor	De kans dat de geraamde kosten in de post onvoorzien worden overschreden, met name vanwege het vele en deels onvoorziene achterstallig onderhoud in het stadhuis.	Onvoorziene kosten voor meerwerk.

Door nieuwe inzichten in de financiële situatie en de ontwikkelingen ten aanzien van het inkooptraject is er binnen het Sociaal Domein in 2018 een verschuiving te zien in de grootste risico's. Risico's zoals onvoorziene kosten door de transitie en onverwachte bezuinigingen bij Jeugdzorg en WMO zijn komen te vervallen, omdat dit feiten zijn geworden en om die reden opgenomen zijn in de begroting. Er is een verschuiving zichtbaar richting de uitdagingen die er op financieel gebied liggen, zoals de lobby om compensatie te ontvangen en het niet behalen van de beoogde resultaten met het inkooptraject.

Ten aanzien van Grondexploitaties zijn geen grote wijzigingen geconstateerd. De gehanteerde uitgangspunten en de huidige marktontwikkelingen geven geen aanleiding tot een wijziging van het risicoprofiel. Inherent aan de (economische) ontwikkelingen zien we op projectniveau wel verschuivingen van het risicoprofiel, dit zorgt overall niet voor significante wijzigingen.

Het risicoprofiel van de Parkeergarage BP Hofstedestraat is ongewijzigd gebleven. Binnen dit lopende dossier zijn wel ontwikkelingen, maar deze leiden op dit moment nog niet tot een ander risicoprofiel.

De lopende grote projecten laten wel een ander risicobeeld zien. Doordat projecten verder gevorderd zijn, is er meer grip op onverwachte gebeurtenissen. Dit is duidelijk terug te zien bij het project Warmtenet en ook bij de renovatie van het stadhuis en de nieuwbouw van het stadskantoor. De nasleep van de vertraagde start van de bouw en de andere vloeroplossing hebben nog een onzekerheidsfactor, waardoor deze nog steeds als risico zijn opgenomen.

6.2.5 Kengetallen

1. Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

	jaarverslag 2017	begroting 2018	jaarverslag 2018
Netto schuldquote	206,00 %	239,60 %	196,78%
Netto schuldquote gecorrigeerd	73,00%	99,76 %	71,30%

De netto schuldquote geeft de verhouding aan tussen de vaste en vlottende financiering en de totale baten vóór reservemutaties en probeert daarmee een indicatie te geven van de druk van de kapitaallasten op de exploitatie. Het tweede kengetal doet hetzelfde, maar dan gecorrigeerd voor de door de gemeente aan derden (woningbouw en instellingen) doorverstrekte leningen. Met de netto schuldquote staat Hengelo nog steeds nummer 1 op de ranglijst van alle gemeenten. Met de gecorrigeerde netto schuldquote staat Hengelo in de middenmoot.

2. Solvabiliteitsratio

	jaarverslag 2017	begroting 2018	jaarverslag 2018
Solvabiliteitsratio	6,00 %	5,06 %	7,49%

De solvabiliteitsratio geeft de verhouding aan tussen het eigen vermogen (de reserves) en het balanstotaal. De hoogte wordt negatief beïnvloed door de financiering van de woningbouw. Indien deze buiten beschouwing wordt gelaten loopt deze ratio op tot bijna 14%. Het al in 2013 ingezette beleid op versterking van de algemene reserve leidt tot een structurele verbetering van de solvabiliteitspositie.

3. Grondexploitatie

	jaarverslag 2017	begroting 2018	jaarverslag 2018
Grondexploitatie	26,64 %	30,98 %	26,27%

Het kengetal grondexploitatie geeft de verhouding tussen de boekwaarde van de grond en de totale baten vóór reservemutaties. Het is de vraag of dit kengetal veel inzicht geeft in de risico's van grondexploitaties. De jaarlijkse herzieningen en de paragraaf grondbeleid zijn daarvoor betere instrumenten.

4. Structurele exploitatieruimte

	jaarverslag 2017	begroting 2018	jaarverslag 2018
Structurele exploitatieruimte	-1,10 %	2,80 %	6,70%

In hoofdstuk 4 is het begrotingssaldo gepresenteerd als het verschil tussen de totale lasten en de totale baten. Hierbij is echter geen rekening gehouden met het onderscheid tussen structurele en incidentele baten en lasten. De incidentele lasten en baten zijn in bijlage 8.2.1 weergegeven. Om de structurele exploitatieruimte te bepalen worden de totale lasten en baten verminderd met de incidentele lasten en baten. Met de werkelijke cijfers over 2018 als basis geeft dit een positief beeld.

5. Belastingcapaciteit

	jaarverslag 2017	begroting 2018	jaarverslag 2018
Belastingcapaciteit	96,90 %	97,23 %	96.64%

Met dit kengetal wordt de hoogte van de lokale lastendruk vergeleken met het landelijk gemiddelde.

6.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Een groot deel van het gemeentelijk vermogen is geïnvesteerd in kapitaalgoederen. De kapitaalgoederen zijn van groot belang voor het functioneren van onze gemeente, onder andere op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, verkeer, vervoer en recreatie. Onderhoud en beheer is nodig om kapitaalvernietiging te voorkomen en om veiligheid te waarborgen.

Met het beheer en onderhoud van onze wegen, riolering, water, openbaar groen en gemeentelijke gebouwen is een grote inzet van onze middelen gemoeid. De lasten van onze kapitaalgoederen zijn onderdeel van de verschillende programma's. Deze paragraaf geeft een integraal inzicht in de kaders, ontwikkelingen, onderhoudstoestand en kosten van onze kapitaalgoederen over de programma's heen.

De afgelopen 10 jaren is er veel bezuinigd op het onderhoud van kapitaalgoederen in de openbare ruimte, met name op wegen, straten, en pleinen. In 2016 is er een verkenning gedaan waarbij het onderhoud van de kapitaalgoederen is bekeken. Uit deze verkenning is gebleken dat de begrote lasten niet toereikend zijn om het areaal duurzaam goed te kunnen onderhouden. Het beschikbare onderhoudsbudget is niet toereikend. De exploitatiebegroting voor de noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden wordt jaarlijks verhoogd met een bedrag van € 50.000, oplopend tot € 200.000 in 2021 (Kadernota 2018 – 2021). Deze bedragen zijn nodig om het wegenareaal op een goed en veilig niveau te houden.

Per 1 januari 2017 is het beheer en onderhoud van de openbare ruimte ondergebracht bij de SWB/Gildebor. Speerpunten zijn het op peil houden van de dienstverlening en de kwaliteit van de openbare ruimte en het creëren van arbeidsplaatsen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Na het opstartjaar 2017 is er ook in 2018 gestreefd naar een vitale organisatie waarmee efficiencyvoordelen kunnen worden gerealiseerd. Hiermee kan SWB/Gildebor meer mensen met een arbeidsbeperking aan het werk helpen en tevens de vastgestelde kwaliteit van dienstverlening en beheer en onderhoud van de openbare ruimte leveren.

6.3.1 Wegen

Volumes

Cementbeton	134.097	M ²
Dicht asfaltbeton	1.946.182	M ²
Elementen	2.695.781	M ²
Halfverharding	172.393	M ²
Totaal	4.948.453	M²

Waaronder

Fietspad	340.034	M ²
Rijbanen	2.785.157	M ²
Voetpad	1.227.159	M ²

Onderhoudssystematiek

De gemeente Hengelo hanteert voor het beheer en onderhoud van wegen het kwaliteitsniveau zoals deze omschreven zijn in de landelijke richtlijnen van het CROW. De wegen worden volgens een programma beheerd en onderhouden. Daarnaast worden kleine reparaties uitgevoerd naar aanleiding van meldingen van burgers.

Veranderingen in het onderhoudsniveau

Het onderhoudsniveau wordt niet veranderd. Hengelo streeft er naar om de richtlijnen van het CROW te handhaven.

Relevante veranderingen t.o.v. vorig jaar

Er zijn geen relevante veranderingen ten opzichte van vorig jaar.

Relevante beleidsnota's

Zie: 5.2.6 Beheer Openbare Ruimte en Duurzaamheid.

Grote projecten en ontwikkelingen

- Dalmeden en Medaillon; de komende jaren blijft de gemeente Hengelo inzetten op gebiedsontwikkelingen. In 2018 zijn opnieuw deelgebieden in Dalmeden en Medaillon ontwikkeld en zijn kavels uitgegeven. Het areaal wegen en trottoirs neemt hierdoor verder toe.
- Watertorenlaan: is heringerichting, het tracé van de F35 is ingepast en een gedeelte van de nieuwe Veldbeek is aangelegd
- Kuipersdijk: het wegprofiel wordt aangepast en de oversteek van de F35 gerealiseerd
- Verzwaren riolering Mozartlaan is afgerond
- Riolervervanging Ketelstraat is afgerond
- Klimaat-robuust inrichten deel Enschedesestraat is afgerond. Het vervolg van de Enschedesestraat en Lange Wemen worden in 2019 uitgevoerd
- Inrichten tijdelijke waterberging in de openbare ruimte (WOLK 2.0)
- Oplossen (grond)wateroverlast Adamsweg
- Herinrichten Drienerbeek tussen de Haverweg en de Grundellaan is samen met het waterschap afgerond
- Industrieplein en de verbinding tussen de Veldbeek wordt in 2019 aangelegd.
- Onderzoeken in de grondwataandachtsgebieden zijn afgerond. In 2019 worden er maatregelen getroffen door aanleg van drainage

Huidige staat van onderhoud

Er is geen sprake van achterstallig onderhoud op verhardingen. Wel is er nog steeds sprake van achterstanden in de vervangingen. Dit geldt zowel op het gebied van verharding als verlichting. Deze wordt onder andere veroorzaakt doordat in de jaren '70 en '80 veel infrastructurele voorzieningen zijn aangelegd, welke nu toe zijn aan vervanging. De afgelopen jaren zijn de budgetten verlaagd door bezuinigingen, maar inmiddels zijn de kosten voor het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden verhoogd. De budgetten zijn wel toereikend om de staat van onze wegen aan de landelijke CROW richtlijnen te laten voldoen. De veiligheid zal gewaarborgd blijven.

Kort cyclisch onderhoud wordt sinds 1 januari 2017 uitgevoerd door Gildebor. Hierbij worden meldingen verholpen en kleine reparaties aan straatwerk uitgevoerd. Het grote onderhoud aan de wegen, trottoirs en andere verhardingen wordt hoofdzakelijk uitgevoerd door aannemers in opdracht van de gemeente. Opdrachten worden verstrekt als er niet meer voldaan wordt aan de landelijke richtlijnen voor wegen of wanneer er schades geconstateerd zijn waarbij onderhoud vereist is. Zo blijft de veiligheid gewaarborgd. Wel is het nodig kritisch te blijven nadenken over het gewenste beheerniveau.

Financiën

De budgetten zijn voldoende om de wegen te blijven laten voldoen aan de landelijke CROW richtlijnen. De budgetten waren niet voldoende om vervangingen uit te kunnen voeren. Ook wegen die wel voldoen aan de gestelde normen hebben onderhoud nodig. Dit wordt nu uitgesteld. Wanneer wegen onder het gestelde onderhoudsniveau dreigen te komen, krijgen deze een hogere prioriteit en worden deze eerder aangepakt.

Er wordt voor het onderhoud van de wegen niet jaarlijks gereserveerd. Er wordt wel gereserveerd als er vanuit onderhoud geld aan projecten moet worden bijgedragen en als er gecombineerde

onderhoudsactiviteiten plaatsvinden. Als er achterstallig onderhoud is waar geen budget voor is, wordt hiervan melding gemaakt aan de raad en wordt om extra budget gevraagd.

De budgetten zijn:

Wegen, Verkeer en Vervoer	Begroot	Werkelijk
Inkomsten	275.119	436.208
Uitgaven	5.036.969	4.669.733
Totaal	4.761.850	4.233.525

6.3.2 Groen

Volumes

Bomen	35.908	st.
Natuurlijke beplanting	742.168	M ²
Cultuurlijke beplanting	240.644	M ²
Gras	3.684.749	M ²

Onderhoudssystematiek

Het onderhoud van het groen wordt sinds 1 januari 2017 uitgevoerd door Gildebor. In de beheercatalogus 2007 is aangegeven hoe het groen beheerd moet worden. Er is bijvoorbeeld vermeld hoe lang het gras mag zijn, hoeveel onkruid aanwezig mag zijn, hoeveel overhang er mag zijn. Ook zijn hierin zaken vermeld zoals minimale vlakheid, minimale bedekking etc. De beheercatalogus maakt onderscheid in niveau "Hoog", niveau "Basis" en niveau "Laag". Bedrijventerreinen worden beheerd op niveau "Laag". Het centrum en de wijkwinkelcentra worden beheerd op niveau "Hoog". De rest van Hengelo wordt beheerd op niveau "Basis".

Veranderingen in het onderhoudsniveau

Het onderhoudsniveau is niet veranderd.

Relevante beleidsnota's

Zie: 5.2.6 Beheer Openbare Ruimte en Duurzaamheid.

Grote projecten en ontwikkelingen

Uitbreidingslocaties

De komende jaren wordt er steeds meer openbare ruimte aangelegd in de uitbreidingsgebieden Dalmeden, Medaillon en 't Rot. Als gevolg hiervan neemt ook het areaal openbare ruimte en daarmee het groenareaal toe.

In Dalmeden worden steeds meer deelgebieden woonrijp opgeleverd. Dit is mede het gevolg van het aantrekken van de woningbouw van de afgelopen twee jaar.

In 2018 is Kern Noord grotendeels afgerond (nog twee bouwlocaties in te vullen). In 2019 worden ook Kern Zuid, de noordelijke weg van Stromen, het oostelijk deel van Bos Zuid en het eerste deel van Kamers woonrijp afgerond.

De fases 1a en 1 b van 't Rot zijn in de afrondingsfase. De aanleg van het natuurgasveld start in maart en het veld is bespeelbaar vanaf maart 2020. Voor fase en fase 3 starten de werkzaamheden in het najaar van 2019.

Reconstructies

De reconstructie van de Enschedesestraat, Deurningerstraat en Vosboerweg zijn afgerond.

Kuipersdijk: de werkzaamheden zijn in 2018 gestart en lopen door tot juni 2019.

Watertorenlaan: Project is opgeleverd. In het voorjaar van 2019 volgt de officiële opening.

Veldbeek door het Brouwerijterrein is aangelegd als tijdelijke beek.

De bomen in de Troelstrastraat zijn in een zeer slechte conditie en moeten worden vervangen. Hiervoor zijn middelen in de begroting gereserveerd. De uitvoering is gestart. In de loop van 2019 worden de werkzaamheden afgerond.

De Vosboerweg is begin 2018 opgeleverd. de parallelweg van betonklinkers is hier vervangen door rood asfalt ten behoeve van de fietsontsluiting op de kruising. Bij Westermaatsweg is de zuidelijke fietsloper in tegels opgeheven. Langs het noordelijke deel van Wegtersweg zijn de tegels van het fietspad vervangen door rood asfalt. Tevens is alle verlichting vervangen.

Mozartlaan is begin 2018 opgeleverd. De asfaltweg is vervangen door gebakken klinkers. Er is hemelwaterriool toegevoegd en berging in de middenberm. Tevens is alle verlichting vervangen.

In 2018 zou een investering worden gedaan van € 150.000 voor de aanleg van een nieuwe vijver in het Park Bataafse Kamp. De bestaande vijver is aangelegd in de jaren 50 en verkeert inmiddels in een erg slechte staat. Dit project is stil gelegd in verband met de verkoop van het gebouw van de Bataafse Kamp, waarbij is afgesproken dat het terrein voor de Bataafse Kamp heringericht en gefinancierd moet gaan worden door de aankopende partij.

Nieuwe infrastructuur & openbare ruimte

De kruising van de Breemarsweg met de Laan Hart van Zuid is gerealiseerd. De Boekelosebrug wordt in 2019 opgeleverd.

Huidige staat van onderhoud

De norm om in Hengelo minimaal 90% van het onderhoud uit te voeren conform het vastgestelde beeldkwaliteitsniveau (IBOR) is voor alle onderhoudscategorieën behaald. Vanwege de storm in januari 2018, de explosieve toename van de eikenprocessierups en de langdurige droogte in de zomer heeft Gildebor hiervoor wel extra inspanningen moeten leveren. Het budget voor de bestrijding van de eikenprocessierups is structureel verhoogd. Voor het herstel van de stormschade heeft de gemeente eenmalig extra budget beschikbaar gesteld. De gevolgen van de droogte voor het openbaar groen zullen in 2019 pas echt inzichtelijk worden.

Financiën

De budgetten zijn voldoende voor het regulier onderhoud om de vastgestelde onderhoudsniveaus te behouden. Er wordt jaarlijks niet voor groot onderhoud gereserveerd. Wanneer er onvoldoende budget beschikbaar is voor groot onderhoud, wordt hiervoor aan de raad een krediet gevraagd. Ook wordt gekeken of een combinatie kan worden gevonden met projecten en andere onderhoudswerkzaamheden die plaatsvinden, zoals rioleringswerkzaamheden en herstraten. De budgetten zijn:

Groen	Begroot	Werkelijk
Inkomsten	0	110.290
Uitgaven	4.735.567	4.892.900
Totaal	4.735.567	4.782.610

Spelen	Begroot	Werkelijk
Inkomsten	0	542.926
Uitgaven	464.578	1.488
Totaal	-464.578	541.438

6.3.3 Water en riolering

Volumes

Vrij-verval riool	613.186	M ¹
Mechanisch riool	89.763	M ¹
Kolken	34.000	St.
Riool pompgemalen	85	St.
Drukriool-installaties	292	St.
Drainage	220.007	M ¹

Onderhoudssystematiek

Het in stand houden van de riolering moet tegen zo laag mogelijke kosten gebeuren. Concreet betekent dit dat riolen niet worden vervangen zolang uitstel verantwoord is of alternatieven doelmatiger zijn. Het rioolvervangingsplan is gebaseerd op risico gestuurd beheer. Hierbij worden de onderhoudsinspanningen gestuurd op de gevolgen van schade. De keuze voor vervanging, relining of deelreparaties blijft maatwerk.

De gevolgen van de klimaatveranderingen maken steden minder leefbaar. Hitte, luchtkwaliteit, wateroverlast en stormen stellen ons voor nieuwe opgaven. We willen maatregelen voor extra groen en water in de stad combineren om de wateroverlast terug te dringen en om Hengelo veel minder stenig en dus groener te maken. Bij alle projecten nemen we dit als uitgangspunt. Door het slim combineren is er beperkt aanvullende financiering nodig.

Relevante beleidsnota's

Zie: 5.2.6 Beheer Openbare Ruimte en Duurzaamheid.

Grote projecten en ontwikkelingen; wat hebben we gedaan.

We zijn begonnen met het klimaat-robust inrichten van een deel van de Enschedesestraat en Lange Wemen (binnenstad). Het hemelwater wordt afgekoppeld van de gemengde riolering en afgevoerd naar de Drienerbeek.

Teneinde wateroverlast bij hevige neerslag te voorkomen/beperken wordt tijdelijke waterberging gerealiseerd bij de Marskant en ter plaatse van de Oldenzaalsestraat bij de algemene begraafplaats. De voorbereidingen hiervoor zijn gestart.

In de Adamsweg is begonnen met de aanleg van drainage en vervanging van een deel van de riolering. Tevens wordt het wegprofiel herstraat en klimaat-robust ingericht.

De voorbereiding van de rioolvervangingsprojecten Deldenerstraat en Lansinkesweg is opgestart.

In de Ketelstraat, de Robijnstraat, een deel van de Breemarsweg en de Mozartlaan is het riool vervangen, verzaagd of gerelined. In de Mozartlaan is tevens een wadi aangelegd in de middenberm. Het hemelwater wordt vertraagd afgevoerd naar de Elsbeek.

De reconstructie van de Kuipersdijk is begonnen. De riolering wordt vervangen en het hemelwater wordt afgekoppeld en afgevoerd naar de Veldbeek.

Voor de drainage is een beheer- en onderhoudsplan opgesteld.

Delen van de Veldbeek (Watertorenlaan/Watertorenpark/Brouwerijterrein) en de Balktsbeek (langs de nieuwe Laan Hart van Zuid) zijn aangelegd.

In samenwerking met het waterschap Vechtstromen is de Drienerbeek tussen de Haverweg en de Grundellaan heringericht. Tevens zijn een drie-tal wadi's aangelegd. de daken van de flats aan de H. Dunanstraat zijn afgekoppeld van de gemengde riolering.

In de grondwateraandachtsgebieden Tichelwerk en Grundel/Elsbeek zijn grondwateronderzoeken uitgevoerd. In delen van deze gebieden wordt drainage aangelegd. Met de voorbereiding hiervan is een aanvang gemaakt.

Een aantal rioolgemaal zijn in 2018 gerenoveerd.

Financiën

De budgetten voor regulier en groot onderhoud zijn vastgesteld in het GRP. Op basis van het GRP 2018-2022 zijn de budgetten voldoende. Hoewel het beheer meer risicogestuurd plaats vindt is de verwachting dat dit voldoende is om de eisen die aan de functionaliteit en veiligheid worden gesteld te waarborgen. Mocht een riolering onverhoopt eerder moeten worden vervangen dan gepland dan kan dit vaak worden opgelost door een geplande vervanging wat naar achteren te schuiven.

Op het gebied van riolering en waterhuishouding wordt samengewerkt met de Twentse gemeenten en het Waterschap. (Twents waternet). Met zogenaamde werkplaatsen wordt door gezamenlijk onderzoek geprobeerd kostenbesparingen te realiseren in de waterketen.

Riolering	Begroot	Werkelijk
Inkomsten	8.913.922	8.954.604
Uitgaven	6.452.613	6.512.426
Totaal	2.461.309	2.442.178

Overige Waterlopen	Begroot	Werkelijk
Inkomsten	0	0
Uitgaven	27.883	4.787
Totaal	27.883	4.787

6.3.4 Gebouwen

Volumes

Gebouwen	Aantal
Wettelijke taak (onderwijs)	77
Gemeentelijk beleid (kunst & cultuur, sport, welzijn, parkeren, kinderboerderij)	59
Huisvesting eigen organisatie en Gildebor	11
Herontwikkeling (grondexploitaties)	10
Afstoten (heroverweging eigendom, verkoop of sloop)	24

Het gemeentelijk vastgoed bestaat uit 181 gebouwen (één gebouw kan uit meerdere adressen bestaan). Deze zijn voor € 514,9 miljoen verzekerd (herbouwwaarde). Het gemeentelijk bezit aan objecten bestaat onder andere uit scholen, sporthallen, buurthuizen en aankopen in het kader van grondverwerving. Als gevolg van deze diversiteit zijn de onderhoudskosten voor de gebouwen onderdeel van verschillende beleidsprogramma's.

Beheer

Het Vastgoedbedrijf beheert de gemeentelijke vastgoedobjecten. Met 'de gemeentelijke vastgoedobjecten' worden alle verhuurbare objecten bedoeld die in gemeentelijk bezit zijn. De gemeente bezit dit vastgoed als middel om beleidsdoelstellingen te halen. Het hebben van vastgoed is geen doel op zich.

Gemeentelijke objecten die nog niet door het Vastgoedbedrijf worden beheerd zijn: stadion Veldwijk, het Twentebad en het stadhuis. Dit in verband met de geplande renovaties. Deze objecten zullen in een later stadium overgaan naar het Vastgoedbedrijf.

Schoolgebouwen en objecten in grondexploitaties worden ook niet beheerd door het Vastgoedbedrijf. Schoolgebouwen zijn juridisch eigendom van de schoolbesturen. Pas op het moment dat een school leeg komt te staan komt het volledige eigendom en beheer bij het Vastgoedbedrijf te liggen. Objecten die in een grondexploitatie zijn aangekocht voor de ontwikkeling van een locatie blijven in principe in de grondexploitatie zitten en vallen onder de verantwoordelijkheid van de projectorganisatie.

Onderhoudssystematiek

In opdracht van het Vastgoedbedrijf is voor een groot deel van het gemeentelijk vastgoed (met uitzondering van de onderwijsgebouwen en de objecten die op korte termijn worden afgestoten) het onderhoudsniveau inzichtelijk gemaakt conform de NEN 2767-systematiek (conditiemeting van gebouwen en installaties door middel van een vastgelegde meet- en registreermethode). Deze informatie is in een meerjarenonderhoudsplanning gezet. Deze onderhoudsplanning bestrijkt een periode van 40 jaar die elk jaar, ten aanzien van de tijdstippen van onderhoud, wordt geactualiseerd. Aan de hand van het huidige en toekomstig gebruik van de vastgoedobjecten wordt dan beoordeeld welke onderhoudswerkzaamheden voor dat doel noodzakelijk zijn, er wordt uit gegaan van minimaal onderhoudsniveau 3 (redelijke conditie) zonder ernstige gebreken.

Veranderingen in het onderhoudsniveau

Een groot deel van het gemeentelijk vastgoed is geïnspecteerd om zodoende goed te kunnen sturen op de onderhoudskosten van het vastgoed en inzicht te hebben in de risico's en de werkelijke oppervlakte van de objecten. Uit de inspecties is gebleken dat een overgroot deel van de objecten niveau 3 (redelijke conditie) of beter heeft.

Coalitieakkoord

In het coalitieakkoord wordt niets vermeld over het onderhoudsniveau. Tevens zijn er door de raad of het college geen richtlijnen vastgesteld met betrekking tot het onderhoudsniveau.

Relevante beleidsnota's

- Businessplan oprichting Vastgoedbedrijf 2012

Grote projecten en ontwikkelingen

Er is in 2018 gestart met het voorbereiden van het aanbesteden van het onderhoud aan het vastgoed. De aanbesteding heeft betrekking op planmatig-, regulier- en serviceonderhoud. Vanaf 2020 kan gewerkt worden op basis van de nieuwe werkwijze.

Huidige staat van onderhoud

Uit de inspecties is gebleken dat een overgroot deel van de objecten niveau 3 (redelijke conditie) of beter heeft. Alle onderhoudsniveaus en de daar bijbehorende budgetten zijn hiermee in beeld. Voor de objecten die op korte termijn in aanmerking komen voor verkoop/sloop zijn er geen onderhoudsinspecties uitgevoerd. Het onderhoudsniveau kan voor deze objecten wat lager liggen.

Financiën

De getroffen onderhoudsvoorzieningen en de bestemmingsreserve zijn toereikend om het huidige onderhoudsniveau te bestendigen. De budgetten zijn:

2018	Begroot	Werkelijk
Regulier onderhoud	1.091.588	937.819
Groot onderhoud	1.482.388	613.622
Totaal	2.573.976	1.551.441

Deze budgetten zijn uitsluitend ten behoeve van kosten derden. Voor het onderhoud dat door ons eigen personeel wordt gedaan (personeelslasten) zijn separate budgetten opgenomen. Het onderhoud voor de onderwijsgebouwen (met uitzondering van noodlokalen en leegstaande schoolgebouwen) en de gebouwen die in de grondexploitaties zitten, worden niet vanuit bovengenoemde budgetten bekostigd. Het onderhoud van de objecten in de grondexploitaties worden binnen de grondexploitaties gedekt. Voor de onderwijsgebouwen krijgen de schoolbesturen een rechtstreekse bijdrage van het rijk voor het onderhoud. Indien er voor gebouwen geen voorziening of reserve aanwezig is en er dient (groot) onderhoud uitgevoerd te worden, dient hiervoor bij de raad een krediet aangevraagd te worden. Dit geldt ook indien er bij een gebouw achterstallig onderhoud wordt geconstateerd.

6.4 Grondbeleid

Uitvoering van het grondbeleid

Ten opzichte van de jaarrekening 2017 is de presentatie van de tussentijdse winst gewijzigd. Vorig jaar presenteerden we deze op contante waarde. Het Besluit Begroten en Verantwoorden schrijft voor dat deze op eindwaarde gepresenteerd dient te worden. Daarom wordt dit jaar de tussentijdse winst op eindwaarde gepresenteerd. De tussentijdse winst op eindwaarde is € 1,5 miljoen hoger dan de contante waarde.

Daarnaast wordt uitvoering gegeven aan de motie "Dalmeden Kamers", zoals op 6 november 2018 is aanvaard. Deze motie draagt het college op om aanstaande kopers van nieuwbouwkavels altijd te informeren over toegestane ontwikkelingen in de woonomgeving voordat wordt overgegaan tot verkoop.

In zijn algemeenheid geldt dat de potentiële koper een informatieplicht heeft. Het uitgangspunt dat de koper zal zijn/haar eigen verantwoordelijkheid heeft om te kijken wat de bestemmingsmogelijkheden in de directe omgeving zijn, zal ook overeind moeten blijven.

Toekomstige kopers van kavels ontvangen bestemmingsplaninformatie via onze website en via het kavelpaspoort dat ze van de gemeente ontvangen. Het kan echter zo zijn dat het nog niet geheel duidelijk is hoe de omgeving er uit komt te zien. Zo kunnen we de potentiële kopers in Dalmeden informeren over het globale bestemmingsplan van hun woonomgeving. Dit globale bestemmingsplan geeft uitsluitend het maximaal aantal woningen en de maximale bouwhoogte van een toekomstig woongebied. Toekomstige kopers weten dus ongeveer wat ze kunnen verwachten maar er is nog geen definitieve uitwerking en verkaveling beschikbaar.

Om uitvoering te geven aan de motie zullen we de potentiële koper zo volledig mogelijk te informeren over het bestemmingsplan waarbinnen ze een kavel kopen. Dit kan bijvoorbeeld door op de website kavelsinhengelo.nl op de pagina's van de verschillende projecten een tegel toe te voegen die zich specifiek richt op het bestemmingsplan. Daarnaast is het misschien mogelijk beeldmateriaal van de omgeving op de website te zetten zodat toekomstige kopers beter kunnen inschatten welke afstanden en dergelijke er bestaan en wat de huidige feitelijke situatie is.

Visie gemeentelijk grondbeleid

De gemeenteraad heeft de nota grondbeleid 2018-2021 op 19 december 2017 vastgesteld. De gemeente Hengelo wil met haar grondbeleid een bijdrage leveren aan de invulling van haar ambities op het terrein van o.a. wonen en economie. Het grondbeleid heeft daarmee een volgend karakter voor andere beleidsvelden en programma's. Gelet op de huidige grondvoorraad zal een actief grondbeleid voor nieuwe projecten situationeel worden toegepast. De gemeente opereert behoedzaam en meer faciliterend. In dat opzicht wordt het beleid uit de periode 2012 – 2016 voortgezet. Maar maatschappelijk kan het wenselijk zijn om bepaalde ontwikkelingen in de stad te stimuleren of juist af te remmen. Waar nodig pakt het grondbedrijf dan een actievere rol op om zorg te dragen voor een evenwichtige ontwikkeling van de stad.

Ten opzichte van de vorige nota grondbeleid hebben zich de volgende wijzigingen voorgedaan:

1. De regelgeving voor actief grondbeleid is belangrijk aangescherpt:

- De Ladder voor duurzame verstedelijking (onderdeel Besluit ruimtelijke ordening) "De Ladder" beoogt vraag en aanbod van o.a. woningbouwlocaties en bedrijventerreinen beter in balans te brengen. Dit vindt op gemeentelijk niveau zijn vertaling in:
 - De Woonvisie, en
 - De Herprogrammering bedrijventerreinen.
- Vennootschapsbelasting (Vpb-plicht) voor gemeenten
De Vpb-plicht beoogt het structureel maken van winst op het grondbedrijf minder aantrekkelijk te maken;

- Het Besluit begroting en verantwoording (BBV)
Het BBV is sterk gewijzigd met het doel risico's te beperken. De gemeente sluit haar grondexploitaties aan bij deze nieuwe regels.

2. De strenge regelgeving en de reeds gedane investeringen hebben als consequentie dat het grondbedrijf voorzichtig opereert en niet snel zal overgaan tot investeringen. Maar vanuit maatschappelijk perspectief kan het juist wenselijk zijn om bepaalde ontwikkelingen in de stad te stimuleren of juist af te remmen. Daar waar gewenst pakt het grondbedrijf dan een actievere rol op om zorg te dragen voor een evenwichtige ontwikkeling van de stad en kiest voor meer sturing door middel van actief grondbeleid. Het kan daarbij gaan om belangrijke locaties die niet door marktpartijen worden ontwikkeld en gerealiseerd, maar ook is heel goed mogelijk dat de gemeente uit strategische overwegingen gronden verwerft die wel goed in de markt liggen;

3. In anterieure overeenkomsten worden in het kader van het kostenverhaal de ambtelijke uurtarieven gehanteerd conform de ministeriële regeling inzake van plankosten;

4. In anterieure overeenkomsten worden bepalingen opgenomen waarbinnen het project moet zijn gerealiseerd. Zo niet, dan kan de nieuwe bestemming zonder schadevergoeding worden ingetrokken. Dit is een uitvloeisel van de Ladder voor duurzame verstedelijking.

Actualiteit gemeentelijk grondbeleid

De gemeente laat uiteraard haar grondexploitaties aansluiten bij de BBV. Kort gaan we hieronder nog in op een aantal punten van het BBV die een nadere toelichting behoeven:

Disconteringsvoet.

De disconteringsvoet wordt gebruikt om het resultaat op eindwaarde, contant te maken naar heden (huidig prijspeil). De commissie BBV schrijft een disconteringsvoet voor van 2%. De gehanteerde disconteringsvoet was in de jaarrekening van 2018 gelijk aan de (omslag)rente (2%).

Looptijd langer dan tien jaar.

De volgende gemeentelijke grondexploitaties hebben een looptijd langer dan tien jaar. In de grondexploitaties is geen opbrengstenindexering gerekend na tien jaar. Dit is een risico beperkende maatregel.

De volgende twee gemeentelijk grondexploitaties hebben een looptijd langer dan tien jaar:

- In Dalmeden verkopen we voornamelijk grotere kavels. Het is de verwachting dat er na de gestelde tienjaarstermijn nog steeds vraag is naar deze kavels;
- Hart van Zuid is opgedeeld in diverse deelprojecten. De meeste grondexploitaties vallen ruim binnen de tienjaarstermijn. Uitzondering hierop vormt het WTC Businessdistrict waarin de laatste investeringen (woonrijp maken) geraamd zijn in 2034. Het WTC Businessdistrict is een compacte kantorenlocatie waarvoor de lange looptijd op zich een risico beperkende maatregel is.

Daarnaast neemt de gemeente deel in de volgende twee projecten met een looptijd langer dan tien jaar:

- Businesspark XL heeft een looptijd tot en met 2034. Er is op dit moment veel vraag naar deze kavels. Verwacht wordt dat er ook na de gestelde tien jaar voldoende vraag is voor deze kavels;
- De Hemmelhorst is sterk uit gefaseerd omdat er niet veel vraag naar grote, agrarische kavels voor wijkers is. Het verlengen van de looptijd is daarmee een risico beperkende maatregel.

Planresultaten en parameters grondexploitaties

Alle gemeentelijke grondexploitaties worden jaarlijks middels de herziening grondexploitaties vastgesteld door de Raad. De Raad heeft de parameters, die in de grondexploitaties gebruikt worden, op 7 december 2018 vastgesteld. Deze parameters worden gebruikt om het resultaat te bepalen. Het gaat om de volgende parameters:

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023 t/m 2028	2029 ev.
Kostenindexering	0%	3%	3%	2%	2%	2%
Rente	2%	2%	2%	2%	2%	2%
Opbrengstenindex bedrijven	0%	1%	2%	2%	2%	0%
Opbrengstenindex woningbouw	0%	4%	3%	2%	2%	0%
Opbrengstenindex kantoren	0%	0%	0%	1%	2%	0%
Opbrengsten overig	0%	0%	0%	1%	2%	0%

In de onderstaande tabel staan de resultaten per grondexploitatie:

Omschrijving	Boekwaarde 31-dec-2018	Eindwaarde jaarrekening 2018	Voorziening 2018	Einde looptijd grex
Verliesgevend				
<i>Woningbouw</i>				
104 Lange Wemen	-86.866	-1.114.186	1.049.922	2021
006 Landmanserve	6.757.069	-4.717.906	4.107.221	2025
028 Marskant	101.250	-2.092.464	1.933.114	2022
036 Kristenbos	0	-91.956	78.484	2026
101 Broek Noord	9.709.594	-5.353.554	4.945.856	2022
102 Broek Oost	3.399.073	-830.089	782.212	2021
<i>HART VAN ZUID</i>				
701 Lansinkveld Noord	10.369.536	-5.745.627	5.203.991	2023
702 Langelier Erve	2.612.055	-2.774.339	2.415.229	2025
703 hoofdinfrastructuur	257.354	-3.869.095	3.574.446	2022
704 EMGA	4.082.555	-4.968.196	4.499.848	2023
711 fase 2a Industrieplein e.o.	7.547.173	-7.054.798	5.139.038	2034
712 Vereenigingsgebouw	-1.046.355	781.958	-654.307	2027
713 Noordelijke laan HvZ	-1.452.101	634.435	-530.867	2027
714 Woonstad Noord	2.437.670	858.826	-704.536	2028
715 Zuidelijke laan HvZ	1.379.166	-4.119.116	3.446.692	2027
716 Kanaalzone	1.722.359	544.808	-483.774	2024
790 Verspreide gronden	2.013.227	-1.981.107	1.830.237	2022
<i>Bedrijventerrein</i>				
016 Gezondheidspark	14.982.838	-6.128.859	5.335.541	2025
035 't Oosterveld	15.971.340	-4.210.493	3.454.071	2028
096 Campus	17.980.052	-8.723.699	7.299.601	2027
<i>Exploitaties buiten gemeentelijke administratie</i>				
De Veldkamp	48.959.676	-28.059.317	16.333.065	2027
BBV De veldkamp			1.632.447	2027
Businesspark XL	88.278.114	-28.141.126	4.714.836	2034
Subtotaal verliesgevend	235.974.779	-117.155.901	75.402.366	
Winstgevend				
			Contante Waarde	
<i>Woningbouw</i>				
007 VMBO	0	0	0	2018
044 Veldwijk Noord	-2.240.759	1.355.891	1.252.634	2022
052 Dalmeden	32.879.192	20.263.055	15.664.001	2031
054 Medaillon	-2.167.048	1.934.287	1.859.176	2020
069 Brouwerijterrein	0	61.211	58.834	2020
XXX Wijkerslocatie Hemmelhorst	4.588.221	566.412	373.705	2039
<i>Bedrijventerrein</i>				
103 Watertorenpark	-201.251	136.801	134.118	2019
Subtotaal winstgevend	32.858.355	24.317.657	19.342.468	

Grondexploitaties die in de bovenstaande tabel bij de boekwaarde een positief bedrag hebben staan, hebben een spaarsaldo. De boekwaarden van De Veldkamp, wijkerslocatie Hemmelhorst en Businesspark XL zijn niet opgenomen in de gemeentelijke administratie. De boekwaarde van wijkerslocatie Hemmelhorst en De Veldkamp is opgenomen in de administratie van de gemeente

Borne en de boekwaarde van Businesspark XL is opgenomen in de administratie van de Gemeenschappelijke Regeling BXL. De gemeente Hengelo is (risicodragend) deelnemer in deze grondexploitaties.

De grondexploitaties met een negatief bedrag op eindwaarde zijn de grondexploitaties met een verlies. We presenteren de verschillende deelprojecten van Hart van Zuid, maar voor Hart van Zuid als totaal wordt één voorziening getroffen. Vandaar dat sommige winstgevende deelprojecten (712, 713, 714 en 716) in de bovenstaande tabel toch als verliesgevend wordt gepresenteerd. Voor het verlies treffen we (voor ons aandeel) op contante waarde een voorziening. Die voorziening is per 31 december 2018 € 75,4 miljoen. De voorziening was bij de laatst vastgestelde jaarrekening per 31 december 2017 € 73,8 miljoen.

Voortgang projecten

Navolgend staat een korte omschrijving van de grootste wijzigingen in de vastgestelde grondexploitaties in 2018. Tussen haakjes staat de wijziging van het verwachte resultaat ten opzichte van vorig jaar (prijspeil 01.01.2019).

Landmanserve (-/- € 0,6 miljoen)

Gebleden is dat een bedrag van € 200.000 extra nodig is voor plankosten om de planbegeleiding tot het einde van het project goed te kunnen doen. Daarnaast nemen de kosten voor civiel werk toe met € 460.000. De aanbesteding voor het woonrijp maken van fase 1B is hoger uitgevallen dan in de vorige herziening werd aangenomen en de ramingen voor het bouw-en woonrijpmaken van fase 2 en 3 zijn herzien en naar boven bijgesteld.

Dalmeden (+/+ € 4,4 miljoen)

Per saldo is het resultaat nauwelijks gewijzigd; doordat de in 2018 genomen winst van € 3,9 miljoen teruggeboekt is in de grondexploitatie (om te kunnen voldoen aan de regels uit het BBV) wordt een voordelig resultaat van € 3,9 miljoen gepresenteerd.

In de raming van de kosten en opbrengsten is echter wel het één en ander gewijzigd. Voor civiel werk is € 0,4 miljoen meer budget nodig. Dit wordt voor het grootste deel veroorzaakt door aanpassing van de prijzen. Daarnaast is voor € 1,9 miljoen aan personeelslasten bij geraamd tot het einde van het project. De budgetten zijn verhoogd omdat de plankosten nemen jaarlijks toe door intensievere werkzaamheden door meer klantencontacten en planprocedures. Het plankostenbudget is naar aanleiding hiervan aangepast. De grondprijzen zijn geactualiseerd voor alle gronden waardoor de geraamde grondopbrengst (exclusief reeds geraamde opbrengstenstijging) is toegenomen met € 2,9 miljoen.

Medaillon (+/+ € 1,7 miljoen)

Per saldo is het resultaat nauwelijks gewijzigd; doordat de in 2018 genomen winst van € 1,7 miljoen teruggeboekt is in de grondexploitatie (om te kunnen voldoen aan de regels uit het BBV) wordt een voordelig resultaat van € 1,7 miljoen gepresenteerd.

Broek Noord (-/- € 1,2 miljoen)

In de 2e Berap 2018 is gemeld dat de plankosten zullen worden herzien. De plankosten zijn met € 620.000 verhoogd ten opzichte van de herzieningen per 1 januari 2018. Deze kostenstijging is deels noodzakelijk hogere kosten voor archeologisch onderzoek dan eerst geraamd. Daarnaast is de raming voor het bouw- en woonrijp maken met circa € 150.000 verhoogd, door aanpassing van de prijzen. In totaal leidt dit tot circa € 770.000 meerkosten. Het resterende deel van de verslechtering wordt veroorzaakt doordat met de ontwikkelaars een afwijkende prijsindexering is afgesproken.

Broek Oost (-/- € 0,1 miljoen)

De kosten zijn met circa € 100.000 afgenomen, omdat de plankosten zijn herzien en het geraamde bedrag voor planschades teruggebracht is. Er wordt nu rekening gehouden met een lager aantal woningen dan in het verleden nog aangenomen. De plankosten zijn daar nu op aangepast. De opbrengsten zijn met circa € 200.000 verslechterd. Dit komt omdat afspraken zijn gemaakt over de invulling van een bouwclaim. Afgesproken is dat er minder woningen worden gerealiseerd dan

oorspronkelijk overeengekomen. Voordeel voor de gemeente is dat hiermee een aantal woningen wordt vrijgespeeld in het woningbouwprogramma.

Lange Wemen (-/- € 0,6 miljoen)

De grondexploitatie is licht verslechterd doordat er een kleine vertraging is ontstaan. Daardoor nemen de civiele kosten (indexering) en plankosten toe. Daarnaast is er een verwerving, een sloop en een doorverkoop meegenomen. De bijdrage daarvoor van de Algemene Dienst mag niet direct in de grondexploitatie gestort worden, maar wel in de reserve grondexploitatie. Financieel gezien zijn er daarmee geen wijzigingen.

Marskant (-/- € 0,5 miljoen)

Bij de herzieningen van 2018 heeft de raad € 1,4 miljoen als voorziening opgenomen voor de grondexploitatie Marskant. Bij het vaststellen van de grondexploitatie op 18.12.2018 heeft de Raad besloten dat er € 0,5 miljoen meer voorziening nodig is voor deze ontwikkeling. Na de vaststelling van de grondexploitatie op 18.12.2018 zijn alleen de reeds gemaakte kosten verwerkt in de grondexploitatie. Deze kosten betreffen de gemaakte uren en advieskosten voor de aanloop naar start van het project.

Veldwijk Noord (+/+ € 0,9 miljoen)

Welbions heeft levensduur verlengende maatregelen genomen voor de woningen in deelgebied Noord en Zuid. De levensduur van die woningen is verlengd met circa 15 à 20 jaar. Als de grondexploitatie over die gebieden in stand moet blijven dan krijgt de grondexploitatie een onrealistische einddatum. De wet schrijft een maximale termijn voor van 10 jaar. Er is met Welbions afgesproken om de realisatieovereenkomst voor de gebieden Noord en Zuid te beëindigen. De realisatieovereenkomst blijft voor Veldwijk Noord middengebied in stand. Contractueel moet dit nog afgehecht worden. Een raadsvoorstel daartoe wordt voorbereid. De principeafspraken over die beëindiging van Noord en Zuid zijn verwerkt in de nu voor liggende grondexploitatie.

Wijkerslocatie Hemmelhorst (-/- € 0,8 miljoen)

De looptijd van de grondexploitatie is met 10 jaar verlengd, omdat (vooralsnog) wordt vastgehouden aan de vestiging van uitsluitend "wijkers". Deze markt is echter uitermate klein. Hierdoor lopen de financierings- en indexeringskosten op. De grondexploitatie verslechtert hierdoor met € 0,8 miljoen.

Businesspark XL (+/+ € 5,0 miljoen)

De verbetering van de grondexploitatie hangt vooral samen met de verbeterde uitgiftevooruitzichten. De looptijd van het project is verkort van 2035 tot 2034. De totale kosten binnen de grondexploitatie zijn gedaald met € 1,1 miljoen wat met name wordt veroorzaakt door aanbestedingsvoordeel op de civieltechnische werkzaamheden. De totale opbrengsten zijn gestegen met € 1,0 miljoen door herwaardering van te verkopen opstallen.

Risico's

De risico's van het grondbedrijf hebben met name betrekking op de vastgestelde grondexploitaties. Voor de risico's van de grondexploitaties geldt dat er een wisselwerking is tussen de herziening van de grondexploitaties en de risico's. Wanneer een risico (financieel) wordt verwerkt in de grondexploitatie vervalt daarmee dat specifieke risico, het wordt dan voorzien. Het geraamde financiële gevolg van het totale risicoprofiel is afgenomen van € 6,2 miljoen naar € 6,1 miljoen bij 90% zekerheid.

Hieronder staan de tien grootste risico's vermeld (tussen haakjes staat vermeld welke invloed het betreffende risico heeft).

Algemeen risico: Rente

In de grondexploitaties wordt meerjarig gerekend op een rente van 2% conform de voorschriften van het BBV. Gezien de ontwikkeling van de rente is het te verwachten dat de rente tijdens de looptijd van de projecten gaat stijgen ten opzichte van de inflatie en moet er een grotere voorziening worden getroffen (29%);

Algemeen risico: Grondprijzen dalen

De markt voor de grondverkopen verslechtert, waardoor de grondprijzen onder druk komen te staan (10%);

Algemeen risico: Ladder duurzame verstedelijking woningbouw

De gemeente heeft een convenant afgesloten met de provincie over de ladder van duurzame verstedelijking. De gemeente heeft bijna de volledige ruimte binnen de afspraak met de provincie geprogrammeerd, waardoor er geen flexibiliteit is en er nauwelijks ruimte is voor nieuwe initiatieven. Indien er voor gekozen wordt om flexibiliteit in de woningbouwprogrammering toe te passen, moet er binnen de lopende grondexploitaties afgewaardeerd worden (8%);

Algemeen risico: Maatschappelijke Vaste Activa

De verkeerswaarde van de gronden, die (nog) niet in exploitatie zijn genomen daalt, waardoor een grotere voorziening getroffen moet worden (7%);

Ketelfabriek Hart van Zuid

Na 2021 wordt geen bankgarantie afgegeven door de ontwikkelaar. Na 2021 zijn er wel afspraken gemaakt over de huur en afname van grond in Ketelfabriek Hart van Zuid. Wanneer de ontwikkelaar haar afspraken niet nakomt, heeft de gemeente geen (financieel) vangnet (4%);

WTC business district: Programma en grondprijzen

De markt voor de grondverkopen verslechtert, waardoor de grondprijzen onder druk komen te staan en/of het niet volledig kunnen realiseren van het beoogde programma (4%);

Businesspark XL

Als het economisch minder wordt kan dit invloed hebben op de grondprijs en/of het uitgifte tempo. Als deze risico's zich voordoen, dan moet de gemeente voor haar aandeel een hogere voorziening treffen (4%);

Emga Zuid

Wanneer de door de ontwikkelaar voorgestelde saneringsaanpak voor EMGA Zuid niet haalbaar blijkt, zal een andere aanpak meer kosten met zich mee brengen (4%);

Lansinkveld Noord

Als er meer openbare ruimte in Lansinkveld Noord gerealiseerd moet gaan worden, dan nu aangenomen is, dan gaat dat meer kosten met zich meebrengen (4%);

Lange Wemen

Voor het civiele werk in Lange Wemen is rekening gehouden met een hoge kwaliteit. In vergelijking met bijvoorbeeld de gerealiseerde kwaliteit en bijbehorende kosten in de Enschedese straat, is het beschikbare budget echter veel lager (3%).

De tien grootste risico's bepalen afgerond 77% van de benodigde weerstandscapaciteit van het grondbedrijf.

6.5 Financiering

Inleiding

De paragraaf financiering beschrijft de beleidsvoornemens ten aanzien van het beheer van de financieringsportefeuille. Vanwege de risico's die ontstaan als een tekort aan liquide middelen optreedt of als overtollige middelen te voortvarend worden uitgezet is de financiering, meer dan andere beleidsterreinen, sterk wettelijk verankerd. Met name de Wet Fido en de uitvoeringsregeling van deze wet (Ruddo) geven de kaders aan waarbinnen gemeenten mogen handelen. Een van de wijzigingen die daarin sinds 2014 van kracht zijn is het verplichte schatkistbankieren: alle tegoeden van decentrale overheden worden automatisch afgeroomd en bij het Rijk belegd. Daarnaast hebben we als gemeente in de "Verordening op het financiële beleid en beheer van de gemeente Hengelo 2018" (art. 10) en in het Treasurybesluit 2014 regels met betrekking tot de financieringsfunctie opgesteld. In 2014 hebben we de mogelijkheden van geld uitlenen en garanties afgeven vastgelegd in de "Beleidsregels publieke taak leningen en garanties gemeente Hengelo 2014".

Wat wilden we bereiken

1. over voldoende financiële middelen beschikken om de begrotingstaken binnen de door de raad vastgestelde kaders van de begroting uit te kunnen voeren (aantrekken of uitzetten);
2. een duurzame toegang tot financiële markten verkrijgen tegen acceptabele condities;
3. de risico's verbonden aan de treasuryfunctie beheersen (renterisico's, liquiditeitsrisico's en kredietrisico's).

Hoe hebben we dit aangepakt

a. Geanticipeerd op onze liquiditeitsbehoefte

We stellen prognoses op van onze toekomstige liquiditeitsbehoefte. We houden daarbij rekening met mutaties in de huidige leningenportefeuille en waardeontwikkeling van bestaande activa en de voorgenomen vervangingsinvesteringen. Voor zover investeringen al in de meerjarenbegroting zijn opgenomen nemen we deze als basis voor de liquiditeitsbehoefte. Het vroegtijdig signaleren van liquiditeitsfluctuaties blijkt weerbarstig. Niet zelden worden investeringen uitgesteld. Anderzijds kunnen nieuwe investeringen ook snel besloten worden en op korte termijn een liquide behoefte veroorzaken. We hebben in 2018 twee nieuwe geldleningen aangetrokken om met name tekorten door aflossing van andere leningen te kunnen opvangen. We vinden dat we er nog onvoldoende in geslaagd zijn om een goed beeld te krijgen van met name de incidentele financieringsbehoefte als gevolg van projecten en de grondexploitaties. Dit willen we in 2019 verbeteren. De renteontwikkeling in 2018 gaf nog geen reden tot direct omzetten van kort geld in lange geldleningen. We hebben optimaal gebruik gemaakt van de negatieve rente op kasgeldleningen. De mogelijkheid van kort geld wordt beperkt door de regelgeving m.b.t. de kasgeldlimiet. In het eerste kwartaal hebben we de kasgeldlimiet overschreden, in de andere kwartalen bleven we er ruim binnen.

b. We hebben optimaal gebruik gemaakt van marktkennis van onze relaties

We hebben twee geldleningen aangetrokken en gedurende het jaar 12 keer een kasgeldlening afgesloten. Door altijd meervoudige offertes op te vragen hebben we optimale condities kunnen verkrijgen. De markt reageerde met goede voorwaarden, passend bij ons lage risicoprofiel als decentrale overheidsinstelling.

c. We hebben verder ingezet op beperking van onze risico's

In beginsel verstrekken wij geen nieuwe leningen en garanties meer. We hebben maatregelen genomen om onze portefeuille uitgeleend geld te verkleinen. In 2018 is het bedrag aan te vorderen leningen door aflossing met bijna 20 mln. afgenomen. Verenigingen en instellingen hebben leningen afgesloten in een relatief duren periode; ze betalen vaak tussen de 3 en 7% rente. Het huidige, op verlaging van uitstaand geld gericht, beleid is dat vervroegd aflossen bespreekbaar is, maar heronderhandelen over de rentevoet doen we niet. In één geval hebben we nog een borgstelling geaccepteerd waarbij we het risico delen met de Stichting Waarborgfonds Sport. Drie verenigingen/instellingen hebben de gehele lening afgelost. Een groepsgewijs overzicht van uitgaande geldleningen met de voorziening oninbaar en gewaarborgde leningen is opgenomen in de jaarrekening 2018.

We lopen ook risico's door het financieren van verbonden partijen en deelneming in andere rechtspersonen. De risico's van verbonden partijen worden toegelicht in de betreffende paragraaf. De risico's op verliezen bij deelnemingen zijn beperkt tot de boekwaarde. Vaak heeft financiering in een ver verleden plaatsgevonden, waardoor de boekwaarde vele malen lager is dan de reële waarde van de deelneming. De hogere marktwaarde biedt beperkte kansen, omdat de aandelen nauwelijks verhandelbaar zijn. Waar verhandelen mogelijk is zonder het publieke belang te schaden zullen we dit overwegen. Zo is in 2016 een deel van de aandelen Enexis verkocht en in 2017 alle aandelen Vitens. De keerzijde is, dat structurele dividendbaten na verkoop wegvallen.

In volgende tabel zijn de deelnemingen opgenomen, die of een meer dan symbolische balanswaarde vertegenwoordigen of een dividendinkomst genereren. De waardes zijn weergegeven in euro en hebben betrekking op de aandelen van onze gemeente.

Aandelen van	Aantal aandelen Hengelo	Boekwaarde aandelen	Marktwaarde aandelen 1)	Dividend 2018	Borgstellingsprovisie 2018	Baten uit deelnemingen 2018
BNG Bank NV	174.486	436.215	13.200.000	441.000		441.000
Enexis NV	213.099	40.840	5.700.000	147.000		147.000
Twence BV	105.681	0	16.200.000		210.000	210.000
OL Crematoria Twente		0	1.290.817	44.000		44.000
Twente Milieu NV	340	154.285	1.800.000			0
Totaal alg. middelen in programma 8		631.340	38.190.817	632.000	210.000	842.000
Twence BV (in afvalbegroting in programma 7 verwerkt)				380.000		380.000
Twente Milieu NV (in afvalbegroting in programma 7 verwerkt)				81.000		81.000
Totaal				1.093.000	210.000	1.303.000

▪ **We hebben ingespeeld op de financieringsbehoefte en de leningenportefeuille optimaal beheerd**

We hebben ruim gebruik gemaakt van de gunstige rentecondities van kort geld op de geldmarkt. Daarbij hebben we voortdurend de ontwikkelingen van de lange rente op de kapitaalmarkt gevolgd, met de intentie om snel te kunnen omzetten in lang geld, als een renteverhoging in het vooruitzicht is. Daardoor hebben we tegen zo laag mogelijke kosten gefinancierd met inachtneming van risico's.

De mogelijkheid om rood te staan of kasgeld aan te trekken wordt beperkt door de wettelijke bepalingen van de kasgeldlimiet: we mogen op grond van de Wet Fido niet langdurig meer dan 8,5% van onze begrotingsomvang kort financieren. Een enkele overschrijding is niet maatgevend. Als we 3 kwartalen achtereenvolgens overschrijden moeten we dit melden aan de provincie en een plan tot herstel voorstellen. Deze bepaling voorkomt dat nadelige effecten ontstaan als de variabele rente snel stijgt, een kenmerkend risico van de geldmarkt. Het volgende overzicht laat het verloop van de netto vlottende schuld zien ten opzichte van de kasgeldlimiet. Het eerste kwartaal blijven we niet binnen de kasgeldlimiet, de overige kwartalen ruimschoots wel.

Omschrijving	Eerste kwartaal	Tweede kwartaal	Derde kwartaal	Vierde kwartaal
Begrotingstotaal per 1-1-2018	285.407	285.407	285.407	285.407
Percentage cf regeling	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%
Toegestane kasgeldlimiet	24.260	24.260	24.260	24.260
Opgenomen gelden < 1 jr	34.000	45.000	21.000	27.667
Schulden in rekening courant	402	497	606	726
Gestort door derden < 1 jr	89	91	92	88
1. Omvang vlottende schuld	34.491	45.588	21.698	28.481
Contant in kas	79	112	98	93
Tegoeden in rekening courant banken	1.428	1.122	1.921	1.183
Tegoeden RC overig	2.514	23.246	12.333	6.309
Overige uitstaande gelden < 1 jr	5.280	17.257	7.823	4.205
2. Omvang vlottende middelen	9.301	41.737	22.175	11.790
3. Omvang netto vlottende schuld	25.190	3.851	-477	16.691
Toegestane kasgeldlimiet	24.260	24.260	24.260	24.260
Netto vlottende schuld	25.190	3.851	-477	16.691
Ruimte (+) of overschrijding (-)	-930	20.409	24.737	7.569

Een tweede norm, waar we aan toetsen is de renterisiconorm. Door te zorgen voor spreiding in aflossen van bestaande leningen voorkomen we dat we in enig jaar een te groot deel van onze schuld opnieuw moeten afsluiten. Dit zou in een periode van hoge rentes kunnen leiden tot een forse stijging van onze structurele rentelasten en daardoor een te zware aanslag vormen op de beschikbare algemene middelen. We mogen maximaal 20% van het begrotingstotaal per 1/1 van elk jaar oversluiten.

	Renterisiconorm	2018
1	Begrotingstotaal	285.407
2	Vastgesteld percentage	20%
3	Renterisiconorm (1 x 2)	57.081
4	Renterisico (volume renteherzieningen en aflossingen)	41.970
5	Ruimte onder de risiconorm (3 - 4)	15.111

Het renterisico bestaat uit de verplichte aflossingen. Renteherzieningen zijn alleen afgesproken bij geldleningen die doorgeleend worden aan woningcorporatie Welbions. Hiervoor dragen wij als gemeente geen risico. Dit geldt ook voor de aflossingen van leningen, waar een evengrote aflossing van de woningcorporatie aan ons tegenover staat. Zoals blijkt uit het overzicht blijft het renterisico's in 2018 ruim onder de renterisiconorm. Het totale bedrag aan aflossingen bedroeg € 58.470.000, waarvan € 16.500.000 werd gecompenseerd door een aflossing van Welbions aan ons.

- **We speculeren niet:** De gemeente Hengelo heeft geen beleggingen of derivaten uitstaan bij marktpartijen. Doordat de rijksschatkist dagelijks positieve rekeningsaldi afroemt is er geen mogelijkheid meer om uitzettingen op korte termijn te doen.
- **We laten specialisten periodiek onze financieringsstructuur en renterisico beoordelen:** Periodiek laten we een financieringsspecialist mee kijken naar onze financieringsstructuur. Er wordt kritisch gekeken naar het portefeuillerisico en renterisico. Het meest recente onderzoek (2017) leidde tot de conclusie, dat in onze portefeuille geen onbenutte winstkansen zaten.

Verdere beleidsuitgangspunten

- **We passen totaalfinanciering toe**

Bij de financiering van de gemeentelijke activiteiten wordt de gemeente als één geheel beschouwd. We spreken van totaalfinanciering of integrale financiering. Dat houdt in dat bij het bepalen van de financieringsbehoefte alle inkomsten en uitgaven betrokken worden, zowel reguliere activiteiten als projecten. Door totaalfinanciering worden de rentekosten geminimaliseerd. Leningen worden op de meest optimale momenten aangetrokken, rekening houdend met de gemeentelijke rentevisie, de Wet Fido, de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. In 2018 zijn twee geldleningen van € 10 mln. aangetrokken. Deze waren nodig omdat we veel kort geld leenden, waardoor we de kasgeldlimiet dreigden te overschrijden. Samen met twee al afgesloten leningen van elk € 15 mln. met uitgestelde stortingen eind 2018 en begin 2019 hebben we de sterk oplopende financieringsbehoefte tot en met 2021 voor een deel ingevuld. Er blijft een

- **We rekenen reële rente toe aan de taakvelden**

We rekenen een reële rente toe aan producten op basis van de werkelijke kosten van geld lenen hanteren als basis voor de omslagrente voor de toerekening aan de producten. In 2018 is de omslagrente verlaagd naar 2,25%. Nacalculatorisch blijkt de omslagrente 2,41% te zijn geweest. De afwijking blijft binnen de toegestane marges.

Financieringsbehoefte

- **Leningen aan woningbouwcorporatie Welbions**

We verstrekken geen geldleningen meer ten behoeve van de woningbouw. De reeds afgesloten leningen kunnen ongewijzigd 'uitlopen'. De leningenportefeuille uitgeleend geld neemt door aflossingen van Welbions jaarlijks af. De woningbouwcorporatie kan haar financiering nu zonder directe bemoeienis van de gemeente realiseren. De beleidswijziging brengt (beperkte) financiële gevolgen met zich mee, waarmee in de meerjarenbegroting rekening is gehouden.

- **Verstrekking van geldleningen aan overige instellingen**

We verstrekken in principe geen geldleningen meer. Wel is de deur op een kier gezet voor sportverenigingen die een beroep doen op het waarborgfonds voor de sport. Deze instelling wil onder voorwaarden 50% van het te financieren bedrag garanderen, maar zal dat slechts doen indien de gemeente meedoet voor de resterende 50%. Uitgangspunt blijft dat een vereniging of stichting zonder de lening in haar voortbestaan zou worden bedreigd en dat de totale financiële huishouding van de aanvrager rente en aflossing mogelijk maakt, zodat het risico voor de gemeente beperkt is.

Inzicht in rentelasten, renteresultaat en wijze van toerekenen van rente

De volgende tabel geeft voor het begrotingsjaar 2019 aan hoe vanuit rentelasten, rentebaten en rentetoerekening het renteresultaat tot stand komt.

	Omschrijving	Bedrag
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	22.854
b.	De externe rentebaten over de korte en lange financiering	-17.076
	Saldo externe rentelasten en rentebaten	5.778
c1.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-3.583
c2.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0
c3.	De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	1.840
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	4.035
d1.	Rente over eigen vermogen	0
d2.	Rente over voorzieningen	0
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	4.035
e.	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-5.582
f.	Renteresultaat op het taakveld Treasury¹ 1)	-1.547

1 Het renteresultaat is een positief renteresultaat; de wijze van opmaken van deze tabel is in de notitie rente van de commissie BBV geadviseerd.

De aan de producten toegerekende rente (e.) is 2,41% van de boekwaarde van de betreffende activa. Hiermee liggen we 0,16% boven de begrote omslagrentevoet van 2,25%. De afwijking valt binnen de toegestane marge van 0,5%.

6.6 Verbonden partijen

Inleiding

Voor de uitvoering van taken kan de gemeente een beroep doen op andere organisaties of een andere organisatie oprichten. Als we taken hebben uitbesteed aan een organisatie, waarin we een bestuurlijk én financieel belang hebben is deze partij een verbonden partij. We zitten dan in het bestuur van deze organisatie of hebben stemrecht in de ledenvergadering/aandeelhoudersvergadering én lijden verlies als de organisatie failliet gaat of als wij aangesproken kunnen worden als ze haar verplichtingen niet kan nakomen. De beleidskaders rondom verbonden partijen liggen vast in de nota "Beleidskader Verbonden Partijen Hengelo 2013", hierna "beleidskader" genoemd.

De vernieuwing van het BBV beoogt het inzicht te vergroten in de risico's van verbonden partijen en de wijze waarop ze bijdragen aan de output of de doelstellingen van de gemeente. Voor een betere beoordeling van de bijdrage van de verbonden partij aan de doelstellingen van de gemeente komt de beschrijving van deze bijdrage in de betreffende programma's beter tot zijn recht. Deze paragraaf blijft dan beperkt tot de visie en beleidsvoornemens en een totaalbeeld van verbonden partijen in een samenvattende lijst.

Beleidskaders, visie en beleidsvoornemens

In het beleidskader is de visie op verbonden partijen uitgebreid weergegeven. We volstaan hier met de hoofdlijn van het beleid. Aan de basis staat, dat we alleen samenwerken met verbonden partijen als dit het geëigende middel is om onze beleidsdoelstellingen te realiseren. Randvoorwaarde is, dat we het zo organiseren, dat de democratische controle op de uitvoering door de gemeenteraad optimaal is.

De samenwerking met verbonden partijen kent twee invalshoeken:

- De bijdrage van de verbonden partij aan de doelstellingen van de gemeente (nut);
- Het risico dat de gemeente loopt door de deelname, met name financieel, maar ook bestuurlijk.

Het financiële risico is het risico, dat de gemeente loopt als de verbonden partij failliet gaat of aanspraak maakt op niet begrote bijdragen van de gemeente. Bestuurlijke risico's treden op als de gemeente aangesproken kan worden op haar bestuurlijke rol in de verbonden partij.

Deze invalshoeken moeten in balans zijn; een groter risico kunnen we pas accepteren als de bijdrage aan de doelstellingen eveneens groot is. Daaruit volgt dat we activiteiten, uitgevoerd door partijen die marginaal bijdragen aan onze doelstellingen maar wel een groot financieel risico opleveren, beter anders kunnen organiseren. We willen een methodiek toepassen waarin de begrippen "nut" en "risico" vanuit een duidelijk kader objectief worden bepaald. Tezamen zijn nut en risico de bestanddelen van de "waarde" van de samenwerking.

We hebben in 2018 samen met enkele gemeenten de basis voor een nieuwe nota en beleidskader gelegd. In 2019 voltooiën we de nota. We willen de visie van de raad op sturing verbonden partijen opnemen en verbreden het aandachtsgebied "verbonden partijen" tot samenwerkingsrelaties. Steeds meer ontstaat bij gemeenten het besef, dat niet alleen de verbonden partijen risico's met zich meebrengen waar we vinger aan de pols willen houden. Ook bij samenwerkingsrelaties die niet aan de kwalificatie "verbonden partij" voldoen kunnen financiële of bestuurlijke risico's spelen. Deze kunnen eveneens een grote impact hebben op de financiën of de reputatie van ons als gemeente. We hebben ook stappen gezet om een systematiek voor risicosignalering voor deze instellingen te ontwikkelen.

Bijdrage van verbonden partijen aan gemeentelijke doelstellingen

Het gewijzigde Besluit Begroting en Verantwoording beoogt het inzicht van raadsleden in nut en risico van de verbonden partijen te vergroten. Dat inzicht ontstaat als in de programma's het samenwerken met de verbonden partij en de bijdrage aan de programmadoelstellingen worden toegelicht.

In deze paragraaf beperken we ons tot het benoemen van het openbaar belang dat wordt gediend en benoemen we het programma waarin de relatie met doelstellingen wordt gelegd.

Voorgenomen wetswijziging versterking positie van gemeenteraden

Het uitbesteden van taken aan een regionaal samenwerkingsverband betekent dat besluiten in organisatiebesturen en niet meer in de gemeenteraad genomen worden. De invloed moet gedeeld worden met andere gemeenten. Dit is inherent aan samenwerken. Samenwerken is balanceren tussen stevige democratische controle en effectief samenwerken. Het ministerie van BZK heeft per brief van 29 juni 2018 aangegeven de positie van gemeenteraden te willen versterken en daartoe o.a. de Wet op de Gemeenschappelijke Regelingen te willen aanpassen. Het ministerie beoogt de deelname van raadsleden in samenwerkingsbesturen te faciliteren en de inspraak van burgers mogelijk te maken, overigens niet d.m.v. rechtstreeks kiesrecht. Ook wordt de plicht om een zienswijze van raden te vragen mogelijk uitgebreid naar meer soorten besluiten, dan nu in de Wgr is geregeld. Eind 2018 heeft de minister de ideeën getoest bij 10 samenwerkingsverbanden. De wetswijziging was eind 2018 nog niet ingediend.

Risicomanagement bij de verbonden partijen

De risicobeoordeling van verbonden partijen wordt nu nog gedaan op basis van een beoordeling van de jaarstukken en begrotingen van deze partijen. Daarmee oordelen we met algemeen aanvaarde normen over in rapportages zichtbare grootheden zoals bijvoorbeeld weerstandsvermogen, schuldpositie en resultaten in de meerjarenbegroting. Elke verbonden partij kent zelf veel beter de risico's die succes bedreigen. Dit besef is bij hen aanwezig. We zien steeds meer dat een eigen risicoanalyse is opgestart en dat deze een plek krijgt in de begrotings- en verantwoordingsstukken. De wijze waarop risico's worden benoemd en geobjectiveerd verschilt sterk per partij. In de beoordeling van de jaarstukken 2017 en conceptbegrotingen 2019 hebben we enkele kritische kanttekeningen geplaatst. Daarom kunnen we nu nog onvoldoende steunen op de gerapporteerde resultaten.

We hebben ons georiënteerd op door gemeenten gehanteerde systemen om de risico's en het nut van de samenwerking goed neer te zetten. Er blijkt geen ei van Columbus te zijn; veel gemeenten zitten in het proces om hun grip op verbonden partijen te vergroten. In onze regio werken al enkele gemeenten samen in een gezamenlijke risico-uitvraag richting de verbonden partijen. De gevolgde methodiek sluit aan bij onze opvattingen m.b.t. risicoanalyse. Daarom hebben we ons hierbij aangesloten met ingang van de nieuwe P&C-ronde in april 2019. De voordelen die hiermee kunnen worden bereikt zijn:

- de vragenlijst waarmee risico's worden opgespoord is samen met expertisebureau Naris opgesteld
- de vragenlijst is flexibel, kan aan omstandigheden worden aangepast;
- de uitkomsten zijn concrete getallen, waardoor deze telbaar en vergelijkbaar zijn en in grafieken zijn weer te geven;
- hierdoor ontstaat informatie die de raad op overzichtelijke wijze krijgt aangeboden;
- de verbonden partijen zijn zelf betrokken bij de beantwoording, waarmee draagvlak ontstaat
- gemeenten kunnen werkzaamheden verdelen en de uitkomsten met elkaar delen;
- er vindt maar één uitvraag naar de verbonden partijen plaats namens meerdere gemeenten, waardoor deze partijen minder zwaar belast worden.

Ontwikkelingen bestaande verbonden partijen

SWB Midden-Twente

In 2018 is een nieuwe strategienota vastgesteld voor de periode 2018-2022. Uitgangspunt van deze nota is voortzetting van het bestaande beleid. Het voorlopige financiële resultaat over 2018 is licht positief. De doelstellingen voor zowel beheer openbare ruimte als arbeidsparticipatie en oud Wsw zijn gerealiseerd.

Regionaal Bedrijventerrein XL

In 2018 heeft zich de positieve ontwikkeling van XL Park doorgezet. XL Park beschikt over een onherroepelijk bestemmingsplan voor tranche 3 en een onherroepelijk gewijzigd bestemmingsplan

voor tranche 1 en 2. Kavels kunnen per direct worden uitgegeven, wanneer bedrijven daarom vragen. De samenwerking onder de noemer Port of Twente heeft verder vorm gekregen met de lancering van de nieuwe website. Port of Twente bundelt alle kracht van logistiek Twente om de sector te versterken, te verduurzamen en de Twentse economie te ondersteunen. Port of Twente is belangenvereniging, havenbeheerder, grondbedrijf en vestigingsloket in één.

Het Algemeen Bestuur heeft in 2018 ingestemd met het voorstel van het Dagelijks Bestuur voor de wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling. De raadsregeling was nog gebaseerd op de situatie van voor de dualisering en is nu omgezet in een collegeregeling. Op het gebied van acquisitie wordt samengewerkt met Oost en de NFIA (agentschap voor buitenlandse investeringen). Dit heeft geleid tot goede contacten met beleggers en ontwikkelaars in logistiek vastgoed.

Regio Twente

Regio Twente voerde in 2018 de regie over twee majeure inhoudelijke samenwerkingstrajecten: Regiodeals en de Agenda van Twente. Een van de meest sprekende voorbeelden van regionale samenwerking in 2018 is het ambitieuze aanbod dat we aan het Rijk gedaan hebben voor een regiodeal met de naam "Twente: technologische topcluster in het groen". Hiervoor is door het Rijk een bijdrage van € 30 miljoen in het vooruitzicht gesteld. Daarmee behoort Twente tot een selecte groep die is gehonoreerd. De regiodeal is tot stand gekomen in nauwe samenwerking tussen overheden, onderwijs- en onderzoeksinstellingen en het bedrijfsleven. High Tech Systems Park, culturele broedplaatsen als Oyfo en het Twents Fonds voor vakmanschap zijn voorbeelden van projecten die onderdeel zijn van de regiodeal.

De uitvoering van de Agenda voor Twente is gestart op 1 januari 2018. De eerste helft van 2018 is met name gewerkt aan de inrichting van de projectorganisatie, de basisinfrastructuur en de innovatietafels. In de tweede helft van het jaar zijn de eerste vier projecten doorontwikkeld zodat zij van de sturingscommissie ook een financiële bijdrage toegekend hebben gekregen. Het gaat om de projecten Mineral Valley, Talent IT, Twents Fonds voor Vakmanschap en Twents Huis voor de Logistiek.

Veiligheidsregio Twente

De crisisaanpak heeft in 2018 volgens het Regionaal Crisisplan plaatsgevonden. We hebben hieraan financieel en met inzet van personeel bijgedragen. Het jaar 2018 heeft vooral in het teken gestaan van het beoefenen van de nieuwe organisatie en nieuwere typen crises, regionaal en lokaal. De basis staat, we hebben een goed getrainde organisatie met de juiste mensen op de juiste plek en de lijntjes zijn kort. In 2018 is er extra aandacht geweest voor het thema zelfredzaamheid en crisiscommunicatie. Bij de brandweer in Hengelo stond het jaar 2018 vooral in het teken van een organisatiewijziging en kazerneverbouwning. Daarnaast is het 'schoonwerken' geïntroduceerd. Per maart 2019 is men hier overgegaan op een kazerneringsmodel waarbij de brandweermensen op de kazerne in Hengelo-Centrum slapen en waarbij kazerne Hengelo-Noord werkt met een vrije-opkomst model.

Stadsbank Oost-Nederland

De afgelopen periode is op bestuurlijk niveau gesproken over de noodzakelijkheid om extra middelen voor de Stadsbank ter beschikking te stellen ten behoeve van een kwaliteitsimpuls. De schuldhulpdienstverlening moet d.m.v. een caseloadverlaging verbeteren. Hiervoor is meer personele inzet nodig. De in de SON deelnemende gemeenten is gevraagd in 2018 al € 244.000 bij te dragen. Vanaf 2019 gaat het om een extra structureel bedrag van € 488.000. Hierdoor kan implementatie van de kwaliteitsimpuls plaatsvinden. Voor Hengelo betekent dit jaarlijks een verhoging van ruim € 39.000 (2018: € 19.400). In 2018 is de discussie gestart om naar de bedrijfsvoering van de SON te kijken en de wijze waarop de kosten van SON zijn verwerkt in de producten én hoe ze worden doorberekend aan de individuele gemeenten.

Gemeentelijk Belastingkantoor Twente

In maart 2018 is het visiedocument 2017-2020 vastgesteld. Veranderingen in het landelijk belastingbeleid (inkomen minder belasten) leiden tot ruimte in de lokale belastingcapaciteit. De beheerrol blijft, maar de adviserende rol naar gemeenten neemt toe. Er is een optimale organisatieomvang bereikt met mogelijkheid voor geringe groei. In 2018 is de waardering van woonobjecten omgezet, van waardering op basis van m³ (inhoud) naar waardering op basis van m²

(vloeroppervlak). Dit omvangrijke project wordt in 3 jaren achtereenvolgens (2018 t/m 2020) bij de gemeenten in rekening gebracht. In de tweede helft van het jaar zijn de voorbereidingen getroffen voor de verhuizing naar de Demmersweg in Hengelo.

Crematoria Twente

Het vernieuwen en uitbreiden van de crematielocaties is in volle gang. In 2018 zijn zowel het nieuwe crematorium in Borne, als het crematorium in Oldenzaal feestelijk in gebruik genomen. Crematorium Almelo was al gerenoveerd. De laatste renovatie, die van de hoofdlocatie in Enschede is in volle gang. In 2018 is er een terugloop in het aantal crematies geweest. De mogelijke oorzaken zijn de renovatiewerkzaamheden, de omzetvermindering in randgebieden waar nieuwe spelers zijn gekomen, met name Eibergen en Rijssen-Holten-Nijverdal. De algemene demografische tendens, ook een mogelijke oorzaak, was nog niet bekend. Enkele lasten zijn toegenomen, o.a. een incidentele toevoeging aan de voorziening onderhoud gebouwen. Er wordt rekening gehouden met een verlies in 2018.

Omgevingsdienst Twente (ODT)

Nadat de organisatie ODT in oktober 2017 al was opgericht is de feitelijke start van ODT uitgesteld. In 2018 is de start van ODT voorbereid en op 1 januari 2019 is ODT van start gegaan. Alle 14 gemeenten en de provincie nemen deel. De taken bestaan voornamelijk uit het voorbereiden van, toezicht op en handhaving van milieuvoorschriften, de zogenoemde VTH-taken. Vanuit de gemeente Hengelo zijn 5 medewerkers overgegaan naar de Omgevingsdienst. ODT is gevestigd in het stadskantoor van Almelo.

Twente Milieu

Haaksbergen heeft zich per 2018 aangesloten bij Twente Milieu en de taken in het kader van het beheer van de openbare ruimte overgedragen. In 2019 is de Haaksbergse huis-aan-huis-afvalinzameling aan Twente Milieu overgedragen. Twente Milieu herzielt momenteel het kostprijs-plus systeem. De systematiek van kostentoekening aan producten heeft invloed op de verdeling van bijdragen van gemeenten. Vanaf het boekjaar 2020 zal de herziene kostprijsberekening van kracht moeten worden. In 2018 zijn de statuten en de aandeelhoudersovereenkomst geactualiseerd.

Twence

Na een uitzonderlijk goed 2017 heeft Twence ook in 2018 goed en onder vollast gedraaid. In 2018 had ze met enkele uitdagingen te maken. Een grote afvalbrand heeft invloed gehad op de omgeving en had een drukkend effect op de resultaten. Er zijn grote stappen gezet in de continuering van de verwerking van afval uit Münster. Hiervoor is door het merendeel van de deelnemende gemeenten een publiek-publieke overeenkomst met Münster afgesloten. Door overname van het bedrijf Empyro is pyrolyse aan het scala van duurzaamheidstechnieken toegevoegd. In november 2018 heeft Twence het grootste zonnepark van Twente en de nieuwe biomassa-energiecentrale in gebruik genomen. De realisatie van een mestvervaardingsinstallatie op de locatie Elhorst Vloedbelt kan rekenen op steun van de provincie Overijssel. Een definitief akkoord om te starten laat nog op zich wachten door bezwaren bij omwonenden.

Warmtenetwerkbedrijf Hengelo en Warmtebedrijf Hengelo

Met ingang van 31 maart 2017 zijn Warmtenetwerk Hengelo BV en Warmtebedrijf Hengelo BV formeel gestart. Warmtenetwerk Hengelo BV voert alle transportactiviteiten middels het hoofdtransportnet uit en Warmtebedrijf Hengelo BV treedt op als energieproducent en leverancier aan de eindgebruikers. De belangrijkste activiteit van Warmtenetwerk Hengelo BV is de aanleg van de backbone. Dit is het hoofdtransportnet dat de warmte vanaf AkzoNobel transporteert. De aanleg hiervan nadert de voltooiing en zal in de loop van 2019 gereed zijn. Na aanleg van de backbone zal Warmtenetwerk Hengelo BV zich vooral nog bezig houden met het transport van de warmte naar de overnamepunten van Warmtebedrijf Hengelo BV.

Lijst van verbonden partijen

Overzicht gemeentelijke verbonden partijen (per 31 december 2018)			
Naam verbonden partij	Juridische vorm	Vertegenwoordiging / aandeelhouderschap	Verplichte samenw.
1. Gemeenschappelijke regelingen			
Regio Twente	Openbaar lichaam	College	Taakafh.
Veiligheidsregio Twente	Openbaar lichaam	College	J
Sociaal Werk- en leerbedrijf Midden-Twente	Openbaar lichaam	College	N
Stadsbank Oost-Nederland	Openbaar lichaam	College	N
Crematoria Twente	Openbaar lichaam	College	N
Regionaal Bedrijventerrein Twente	Openbaar lichaam	College (benoeming door gemeenteraad)	N
Omgevingsdienst Twente	Openbaar lichaam	College	J
Gemeentelijk Belastingkantoor Twente	Openbaar lichaam	College	N
Gemeenschappelijke regeling samenwerking sociale zaken Borne, Haaksbergen en Hengelo	Centrumgemeente regeling	College	N
Centrumgemeenteregeling samenwerking ICT Hengelo	Centrumgemeente regeling	College	N
2. Vennootschappen en coöperaties			
BNG Bank N.V.	N.V.	College	N
Twente Milieu N.V.	N.V.	College	N
Twence B.V.	B.V.	College	N
Enexis Holding B.V.	B.V.	College	N
Warmtenetwerk Hengelo B.V.	B.V.	College	N
Warmtebedrijf Hengelo B.V.	B.V.	College	N
CSV Amsterdam B.V. *	B.V.	College	N
Verkoop Vennootschap B.V. *	B.V.	College	N
Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. *	B.V.	College	N
CBL Vennootschap B.V. *	B.V.	College	N
Vordering op Enexis B.V. *	B.V.	College	N
3. Stichtingen en verenigingen			
4. Overige verbonden partijen			
Euregio	Nederlands-Duitse GR	College (raadsleden in Euregiaraad)	N
5. Instellingen met bestuurlijk belang overwegend met publieke middelen gefinancierd			
Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)	Vereniging	College	nvt
VNG Overijssel	Vereniging	College	nvt

Van alle verbonden partijen vermelden we een aantal kerngegevens, waarvan de informatieve waarde en de onderverdeling in categorieën verbonden partijen zoals in het BBV is bepaald. Voor de overzichtelijkheid en leesbaarheid van de tabellen splitsen we de tekstuele gegevens en de cijfermatige gegevens.

Toelichting gegevens

- Als de balans van de verbonden partij over 2018 beschikbaar is zijn we hier vanuit gegaan.
- Waar deze niet beschikbaar is hebben we getallen herleid vanuit de jaarstukken 2017 en de resultatenprognose 2018 en 2019, waarbij:
- eigen vermogen gelijk is gesteld aan EV jaarstukken 2017 + begrote resultaten 2018 als deze bekend gemaakt zijn;
- vreemd vermogen gelijk is gesteld aan VV jaarstukken 2017 en constant gehouden als geen mutaties bekend gemaakt zijn.

- financieel belang is het ter beschikking gestelde bedrag dat we verliezen als de verbonden partij failliet gaat of in liquidatie zou geraken en/of het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt; dit is:
- voor alle verbonden partijen de (boek)waarde van het door ons ingebrachte kapitaal, verhoogd met de waarde van verstrekte leningen of garanties;
- voor gemeenschappelijke regelingen beschouwen we de jaarlijkse bijdrage als het financiële belang bij faillissement (hypothetisch; we gaan uit van bedrijfscontinuïteit, omdat we jaarlijks de verrichtingen van deze partijen monitoren);
- voor aandeelhouderschappen: het verwachte dividend; de theoretische aandelenwaarde laten we hier buiten beschouwing.
- de risico's waar geen specifieke maatregelen tegenover staan zijn de door de verbonden partij totaal gekwantificeerde risico's, al dan niet afgedekt door hun weerstandsvermogen; de getallen zijn de totale risico's zoals gerapporteerd door de partij zelf, ons aandeel hierin is beperkt tot het aandeel in de verbonden partij.

Gemeenschappelijke regelingen

Naam verbonden partij	Openbaar belang dat gediend wordt	Bestuurlijk belang	Beleid in programma
Regio Twente	Gemeentelijke beleidsvoering primaire gemeentelijke processen	Deelname algemeen bestuur en afstemmingsberaden	1,2,3,7
Veiligheidsregio Twente	(Voorbereiding op) bestrijding van rampen en incidenten	Deelname algemeen en dagelijks bestuur	7
Sociaal Werkleerbedrijf Midden Twente (SWB)	Ondersteuning mensen met afstand tot de arbeidsmarkt en samenwerking beheer en onderhoud openbare ruimte	Deelname algemeen en dagelijks bestuur	1
Stadsbank Oost Nederland	Hulpverlening aan mensen met financiële problemen en schulden	Deelname algemeen en dagelijks bestuur	1
Crematoria Twente	Lijkbezorging met inachtneming van wettelijke voorschriften	Deelname dagelijks bestuur	8
Regionaal Bedrijventerrein Twente	Regionale afstemming en ontwikkeling XL-businesspark	Deelname algemeen en dagelijks bestuur	8
Gemeentelijk Belastingkantoor Twente (GBT)	Gemeentelijke heffing en invordering lokale belastingen	Deelname algemeen en dagelijks bestuur	8
Omgevingsdienst Twente (ODT)	Handhaving wetgeving milieu	Deelname algemeen bestuur	5
Gemeenschappelijke regeling samenwerking sociale zaken Borne, Haaksbergen en Hengelo (Hengelo Centrumgemeente)	Schaal- en kwaliteitsvoordelen behalen en kwetsbaarheidsbeperking van aangesloten gemeenten op het gebied van sociale zaken	Verantwoordelijkheid gemeentebestuur Hengelo, inbreng deelnemende gemeenten via portefeuillehoudersoverleg	1
Centrumgemeenteregeling samenwerking ICT Hengelo (Hengelo Centrumgemeente)	Schaal- en kwaliteitsvoordelen behalen en kwetsbaarheidsbeperking van aangesloten gemeenten op ICT-gebied	Verantwoordelijkheid gemeentebestuur Hengelo, inbreng deelnemende gemeenten via portefeuillehoudersoverleg	7

Naam verbonden partij	Financiële belang	Eigen vermogen 1-1-2018	Eigen vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 1-1-2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Resultaat VP 2018	Risico's	Aandeel belang
Regio Twente	3.912	6.269	6.269	13.928	13.928	0	2.935	12,9%
Veiligheidsregio Twente	5.899	1.143	435	57.158	57.158	-708	3.039	14,3%
Sociaal Werkleerbedrijf Midden Twente (SWB)	27.275	5.887	5.814	6.211	6.211	-73	3.540	67,8%
Stadsbank Oost Nederland	881	1.321	1.309	19.744	19.744	-12	n.b.	8,7%
Crematoria Twente	50	1.591	1.950	101	101	359	n.b.	16,4%
Regionaal Bedrijventerrein Twente ¹⁾	4.715	-57	21	118.981	115.176	21	354	23,0%
Gemeentelijk Belastingkantoor Twente (GBT)	1.894	254	314	5.663	5.663	60	n.b.	18,9%
Omgevingsdienst Twente (ODT)								
Gemeenschappelijke regeling samenwerking sociale zaken Borne, Haaksbergen en Hengelo (Hengelo Centrumgemeente)								
Centrumgemeenteregeling samenwerking ICT Hengelo (Hengelo Centrumgemeente)								

¹⁾ Het verwachte tekort van Regionaal Bedrijventerrein Twente van € 20,5 miljoen (NCW) is volledig voorzien bij de deelnemende gemeenten. Wij voorzien € 4,7 miljoen en hebben dit als resultaat verantwoord. Dit bedrag is als financieel belang aangemerkt, omdat we het moeten inbrengen als het verlies feitelijk wordt.

Vennootschappen en corporaties

Naam verbonden partij	Wijze van belang	Openbaar belang dat gediend wordt	Beleid in programma
Twente Milieu NV	Aandeelhouder en deelname bestuur	Gezamenlijke efficiënte duurzame afvalinzameling	6
Twence Holding BV	Aandeelhouder	Milieuverantwoordelijke afvalverwerking en kenniscentrum CO2-neutraliteit	6
Bank Nederlandse Gemeenten	Aandeelhouder	Financiering publieke sector: laag houden kosten maatschappelijke voorzieningen	8
Enexis NV	Aandeelhouder	Beschikbaarheid van het energienet, duurzame energiesystemen en energietransport	8
CBL Vennootschap BV	Aandeelhouder	Afhandeling rechten en plichten n.a.v. verkoop Essent	8
Vordering op Enexis BV	Aandeelhouder	Afhandeling rechten en plichten n.a.v. verkoop Essent	8
Verkoop Vennootschap BV	Aandeelhouder	Afhandeling rechten en plichten n.a.v. verkoop Essent	8
CSV Amsterdam B.V.	Aandeelhouder	Afhandeling rechten en plichten n.a.v. verkoop Essent en Attero	8
Publiek Belang Electriciteitsproductie BV	Aandeelhouder	Afhandeling rechten en plichten n.a.v. verkoop Essent	8
Warmtenetwerk Hengelo BV	Financier en aandeelhouder	Duurzame energieproductie	6
Warmtebedrijf Hengelo BV	Aandeelhouder	Duurzame energieleverantie	6

Naam verbonden partij	Financieel belang 2018	Eigen vermogen 1-1-2018	Eigen vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 1-1-2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Solva-biliteit	Resul-taat 2018	Risiko's (geen spec. maat-regelen)	% belang in orga-nisatie
Twente Milieu NV	154	9.420	9.707	17.358	18.071	34,9%	340	n.b.	19,1%
Twence Holding BV	1.581	130.292	135.292	147.501	147.501	47,8%	10.000	n.b.	12,4%
Bank Nederlandse Gemeenten	736	4.687.000	4.876.000	135.185.000	139.260.000	3,4%	207.000	n.b.	0,3%
Enexis NV	171	3.912.000	4.024.000	3.691.000	3.691.000	52,2%	319.000	0	0,07%
CBL Vennootschap BV	nihil	135	125	5	5	96,2%	-10	20	0,2%
Vordering op Enexis BV	nihil	0	0	0	0	nvt	0	0	0,2%
Verkoop Vennootschap BV	nihil	138	125	8	8	94,0%	-13	20	0,2%
CSV Amsterdam B.V.	nihil	770	670	0	0	100,0%	-100	n.b.	0,2%
Publiek Belang Electriciteitsproductie BV	nihil	1.610	1.590	5	0	100,0%	-20	n.b.	0,2%
Warmtenetwerk Hengelo BV	1.040	-13	-13	5.218	5.218	-0,2%	0	n.b.	5,0%
Warmtebedrijf Hengelo BV	5.001	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	5,0%

Verenigingen en stichtingen

Wij hebben geen gecombineerd bestuurlijk en financieel belang in verenigingen of stichtingen.

Overige verbonden partijen

Naam verbonden partij	Openbaar belang dat gediend wordt	Bestuurlijk belang	Beleid in programma
Euregio (Openb. Lichaam volgens NL-Duits recht, volgt niet BBV)	Belangenbehartiging gemeenten NL-Duitse grensstreek	Deelname algemeen bestuur en Euregioraad	9

Naam verbonden partij	Financieel belang 2018	Eigen vermogen 1-1-2018	Eigen vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 1-1-2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Resultaat 2018
Euregio (Openb. Lichaam volgens NL-Duits recht, volgt niet BBV)	24	1.607	1.607	47.295	34.244	273

Instellingen met bestuurlijk belang overwegend met publieke middelen gefinancierd

Bij de volgende verenigingen is in strikte zin geen sprake van een verbonden partij, omdat er geen sprake is van een financiële impact bij faillissement of aansprakelijkheid door garantstelling.

Naam verbonden partij	Aard van het belang	Openbaar belang dat gediend wordt	Beleid in programma
VNG, Vereniging Nederlandse Gemeenten	Lid van de vereniging met stemrecht	Krachtiger lokale overheid door samenwerking en belangenbehartiging	7
Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders Noord Nederland	Lid van de vereniging	Belangenbehartiging gemeenten in deelnemingen, w.o. Enexis NV en maatschappijen inzake verkoop Essent	8

Naam verbonden partij	Financieel belang 2018	Eigen vermogen 1-1-2018	Eigen vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 1-1-2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Resultaat 2018
VNG, Vereniging Nederlandse Gemeenten	306	65.530	65.530	76.374	76.374	n.b.
Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders Noord Nederland	n.v.t.					

In bijlage 8.5 is een overzicht opgenomen van de vertegenwoordiging namens onze gemeente bij de verbonden partijen.

In de paragraaf 6.5 Financiering is een overzicht van de deelnemingen opgenomen.

6.7 Bedrijfsvoering

6.7.1 Personeel en organisatie

Organisatieontwikkeling

Het doorontwikkelen van de organisatie is een continu proces geworden waarin optimale dienstverlening aan de Hengeloër centraal staat. De stad vraagt andere dingen van ons en om met onze tijd mee te kunnen gaan, moeten er zaken veranderen. In 2018 hebben we hierin meer focus aangebracht.

In het kort komt het erop neer dat we meer resultaatgericht moeten gaan samenwerken (efficiënter en effectiever), meer vanuit doelmatigheid moeten gaan werken (en minder vanuit rechtmatigheid), verkokering binnen afdelingen en sectoren moeten tegengaan, en een cultuurverandering op gang moeten zien te brengen, waarbij we heldere afspraken maken en elkaar daar ook op aanspreken. Veel aspecten zitten dus in een verandering in houding en gedrag: andere vorm van leiderschap, meer focus op programmatisch en resultaatgericht werken en sterkere concernsturing. Om dit laatste duidelijker vorm te geven is het MT gewijzigd in het CMT, die voor de concernsturing staat en als echt team functioneert.

Het CMT heeft een aantal speerpunten benoemd die in 2019 verder uitgewerkt en ingevuld worden:

- Vormgeven van het Programma Organisatie en Ontwikkeling. Op dit moment lopen al verschillende verbetertrajecten in onze organisatie. Het CMT wil dat in samenhang oppakken.
- Verder invullen van onze kernwaarden Ief, logica van de Hengeloër en afmaken door samenwerking door middel van een organisatiebreed, interactief proces.
- Besturingsfilosofie aanscherpen en uitdragen.
- Programmatisch werken herijken en verder doorvoeren.
- Versterking P&C cyclus als belangrijkste sturingsinstrument.

Personeelsbeleid

De opgave waar we voor staan vergt een flexibele organisatie met een grote mate van mobiliteit, creativiteit en flexibiliteit van de medewerkers. Naast ontwikkeling en mobiliteit zijn vitaliteit, duurzame inzetbaarheid van oudere werknemers, instroom van nieuwe medewerkers en aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden belangrijke thema's binnen het personeelsbeleid. Bovendien willen we onze verantwoordelijkheid als maatschappelijk betrokken werkgever nemen door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt kansen te bieden. Blijvende aandacht is er voor de onderwerpen integriteit, arbeidsomstandigheden en ziekteverzuim. Leiderschap en eigenaarschap zijn bovendien thema's die in het kader van de doorontwikkeling van de organisatie van belang zijn. Hieraan zal in 2019 concreet nadere invulling worden gegeven.

Ontwikkeling en mobiliteit

Door de veranderende rol van de overheid en de verandering van taken van gemeenten moeten gemeenten nu en in de toekomst kunnen beschikken over medewerkers die hierin mee kunnen bewegen. Daarom willen wij onze medewerkers stimuleren mobiel te zijn en zichzelf te ontwikkelen. Zodat zij nu en in de toekomst met evenveel plezier hun werk kunnen blijven doen.

- Twentse School

De Twentse School draagt bij aan de ontwikkeling en duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers door middel van het aanbieden van een ruim assortiment aan opleidingen, trainingen en workshops. De Twentse School is er voor de 14 Twentse gemeenten en voor enkele andere, aan gemeenten gelieerde, (semi)overheidsinstanties. De inbreng van Hengelo is gewaarborgd door de Hengelose deelname in de Adviesgroep Twentse School.

- Hengelo Academie

In de Hengelo Academie worden alleen nog trainingen aangeboden die specifiek zijn voor Hengelo. Hierbij valt te denken aan de Introductiedagen, 'Avondje Politiek' of de training van de BHV-ers.

- Loopbaancentrum

Het Hengelose loopbaancentrum adviseert en begeleidt medewerkers met een loopbaanvraag(stuk). Dit kan gaan om een eenmalig loopbaanadviesgesprek of om een traject van meerdere gesprekken. In totaal zijn 48 medewerkers in 2018 begeleid door het loopbaancentrum. In het kader van de samenwerking binnen het project Twentse Kracht heeft de Hengelose loopbaanadviseur ook 8 medewerkers uit andere Twentse gemeenten begeleid.

Integriteit

Een doorlopend leer- en speerpunt voor de gehele organisatie waar ook in 2018 de nodige aandacht aan is besteed. Er is een themabijeenkomst georganiseerd voor alle leidinggevendenden. Daarna zijn verschillende afdelingen aan de slag gegaan met workshops en sessies over integriteit met als resultaat een stuk bewustwording, het stimuleren van kritisch vermogen en blijvend reflecteren op eigen en elkaars handelen.

Garantiebanen

In het sociaal akkoord hebben het kabinet en sociale partners in 2013 afgesproken dat ze banen creëren bij reguliere werkgevers voor mensen met een arbeidsbeperking. Het quotum voor 2018 was voor overheidswerkgevers 1,93%. Voor Hengelo zou dit uitkomen op ongeveer 17 banen. Binnen Hengelo wordt inzet gepleegd om banen te creëren. Meerdere personen hebben inmiddels een proefplaatsing gehad. Afgelopen jaar zijn er 7 personen werkzaam (geweest) binnen de gemeente Hengelo, waarvan op dit moment 4 personen een aanstelling hebben gekregen. We streven naar 6 extra banen/plaatsingen. Bovendien verrichten bij Gildebor, Sodexo en het Twentebad ongeveer 100 mensen met een arbeidsbeperking werkzaamheden voor de gemeente Hengelo.

Arbeidsvoorwaarden en rechtspositie

- Generatiepact

In 2017 is het Generatiepact geëvalueerd. De resultaten van deze evaluatie zijn in 2018 verwerkt. In het kort de belangrijkste punten: het deelnamepercentage was hoog, de wervingscampagne was erg succesvol en er zijn 12 jonge medewerkers ingestroomd. Daarnaast waren de ervaringen van deelnemers en collega's van deelnemers positief. De positieve resultaten geven aanleiding om het college in 2019 een voorstel voor te leggen om opnieuw een generatiepact open te stellen. In tegenstelling tot in 2017 is de leeftijdsopbouw in de organisatie meer in balans doordat veel jongeren zijn ingestroomd. Er is dan ook met name vanuit de doelstelling duurzame inzetbaarheid van oudere medewerkers behoefte aan een nieuw generatiepact.

- Individueel Keuzebudget

Per 1 januari 2017 is het Individueel Keuzebudget (IKB) ingevoerd. Het IKB geeft de werknemer meer keuzevrijheid ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden. Bij invoering is aansluiting gezocht bij het toenmalige cafetariamodel, waarbij in het Georganiseerd Overleg (GO) is afgesproken om op een later moment tot verdere vernieuwing van het IKB te komen. In 2018 is in het GO getracht om door middel van co-creatie nieuwe invulling te geven aan de bronnen in het IKB. Dit is niet gelukt. In 2019 zal worden bekeken hoe het IKB (mede) ingezet kan worden voor mobiliteit in verband met de verhuizing naar het nieuwe stadskantoor per 01-01-2020.

- Onderzoek woon/werkverkeer

In het kader van de verhuizing naar het nieuwe stadskantoor is in 2018 een enquête onder medewerkers gehouden. Daarin is uitgevraagd hoe medewerkers na de verhuizing van en naar hun werk willen gaan reizen. Een flinke groep medewerkers heeft aangegeven door de ligging in het centrum straks met de fiets en/of het OV te zullen reizen. Er is echter ook een groep medewerkers

die met de auto zal reizen. Van deze groep kan een deel door de juiste stimuleringsmaatregelen worden overgehaald om met de fiets en/of het OV te reizen. In 2018 is onderzocht welke stimuleringsmaatregelen aangeboden zouden kunnen worden. Ook is gekeken naar mogelijke parkeeroplossingen voor de groep medewerkers die wel met de auto reist. In 2019 zal hieraan nadere uitwerking worden gegeven.

- *Wet normalisatie rechtspositie ambtenaren (Wnra)*

Op 1 januari 2020 treedt de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (Wnra) in werking. De rechtspositie van ambtenaren wordt vanaf dat moment niet langer geregeld door het bestuursrecht maar door het privaatrecht. Dat betekent dat een aantal zaken anders wordt geregeld. Enkele voorbeelden zijn dat we in plaats van een aanstelling straks een arbeidsovereenkomst hebben, de geschillenbeslechting niet langer plaats vindt door middel van bezwaar en beroep maar door een beroepsprocedure bij de kantonrechter en het Hof en de inrichting en positie van het Georganiseerd Overleg verandert.

Medewerkers zullen hiervan in hun dagelijks werk niet veel merken want aan functies, werkzaamheden en salaris verandert niets. Wel moeten de lokale regelingen worden aangepast aan het privaatrecht, moeten de medezeggenschap en geschillenbeslechting anders vorm worden gegeven en moeten de systemen en processen in de organisatie worden aangepast.

In juli 2018 is de projectgroep implementatie Wnra gestart. In die projectgroep zitten collega's van P&O, Algemeen Juridische Zaken en Communicatie en OR- en GO-leden. De projectgroep gaat ervoor zorgen dat onze organisatie op 1 januari 2020 startklaar is voor de Wnra.

Vitaliteit en arbeidsomstandigheden

- *Vitaliteit*

Door de vergrijzing en oplopende pensioenleeftijd moeten mensen steeds langer doorwerken. Daarom is de gezondheid en vitaliteit van medewerkers meer dan ooit van belang. Op diverse manieren proberen we een gezonde levensstijl te stimuleren. Enkele voorbeelden hiervan zijn het aanbieden van de mogelijkheid om een fiets aan te schaffen met een fiscaal voordeel in het IKB, het deelnemen aan een fietsactie van Twente Mobiel en aandacht voor gezonde voeding in het bedrijfsrestaurant. Ook de Twentse School biedt trainingen aan die bijdragen aan vitaliteit, zoals mindfulness-trainingen, een training balans werk/privé en NLP (Neuro Linguïstisch Programmeren). Daarnaast zijn er voor de meeste medewerkers mogelijkheden om hun werk en werktijden flexibel in te delen.

- *Agressie en geweld*

De 'Projectgroep Agressiebeleid' is begonnen met de voorbereidingen voor de uitrol van het nieuwe beleid in de organisatie. Er is een communicatieplan gemaakt. Hierin zijn diverse communicatieactiviteiten opgenomen die in 2019 zullen worden ingezet. Er is een inventarisatie gemaakt van de wensen voor trainingen en het aantal medewerkers dat getraind moet worden. Omdat groepen medewerkers te maken hebben met verschillende vormen van agressie zullen er maatwerktrainingen worden georganiseerd. Er is een onderhandse aanbesteding uitgeschreven voor geven van deze trainingen.

- *Ziekteverzuim*

Het gemiddelde ziekteverzuimpercentage van 2018 was 5,43%. Dit is 0,6 procent hoger dan het gemiddelde in 2017. Het hogere ziekteverzuim is deels te verklaren door een groot aantal zieken als gevolg van een griepgolf begin 2018. Daarnaast zijn er in de organisatie ook een aantal langdurig zieke medewerkers. Door leidinggevenden te ondersteunen in het goed uitvoeren van hun rol als regievoerder van het ziekteverzuimproces hopen wij het ziekteverzuimpercentage in 2019 weer omlaag te brengen.

6.7.2 Informatievoorziening en technologie

De organisatie blijft sterk inzetten op het verhogen van de efficiency van de bedrijfsvoering. We zetten actief in op samenwerking met andere gemeenten in de regio op het terrein van ICT. Uitgangspunt blijft dat we een goede dienstverlening willen bieden aan onze burgers. Het belang van ICT als middel om dit te bereiken neemt nog steeds toe.

Bereiken?	Doen?
Dienstverlening aansluiten op de digitale agenda 2017 en 2020: realiseren van een verbeterde interne/externe (elektronische) dienstverlening.	In 2018 zijn er innovaties en verbeteringen geïmplementeerd op basis van de 5 serviceformules: de Flitsformule, Wegwijsformule, Cocreatieformule, Handhaafformule en Beheerformule. Klantreizen hebben geleid tot beter begrip in de organisatie over de verwachtingen van burgers en ondernemers en tot procesverbeteringen. De online dienstverlening is verbeterd doordat er nieuwe eenvoudige formulieren zijn ontwikkeld op basis van de verwachtingen van onze inwoners. Naast de specifieke verbeteringen voor producten, zijn vanuit het programma ook algemene verbeteringen gerealiseerd. Zo zijn er nieuwe communicatiekanalen toegevoegd: WhatsApp en een chatfunctie. Daarnaast is het portaal MijnHengelo voor het domein Werk & Inkomen in gebruik genomen. Mensen met een uitkering kunnen hierin niet alleen alle belangrijke (gepersonaliseerde) informatie inzien maar ook, bijvoorbeeld, extra aanvragen doen. De komende jaren zal MijnHengelo ook worden uitgebouwd naar andere domeinen De gemeente heeft voor de cocreatieformule een escaperoom ingericht. 150 medewerkers zijn d.m.v. deze escaperoom uitgedaagd om over cocreatie na te denken hoe ze dit kunnen toepassen in hun dagelijkse werk. Vanuit het programma zijn een aantal projecten begeleid op het gebied van cocreatie en is er voor medewerkers een gereedschapskist ontwikkeld. Deze kan worden gebruikt ter ondersteuning bij een cocreatietraject.
Innovatie in bedrijfsvoering: Implementeren van efficiënte processen door innovatieve technologieën	In 2018 hebben we onze registratie- en afhandelingssystemen voor het sociale domein gekoppeld aan ons Zaaksysteem. Hierdoor hebben we weer een belangrijke stap gezet in het realiseren van de basis op orde. In 2018 hebben we voor het eerst RPA (Robotic Proces Automation) toegepast. Bij RPA gaat het kortgezegd om het inzetten van softwarematige robots die menselijke handelingen kunnen overnemen. Bijvoorbeeld als het gaat om repeterende administratieve handelingen. We hebben RPA ingezet om medewerkers te ontlasten waardoor ze kunnen focussen op datgene waar het echt omgaat: toegevoegde waarde voor de burgers en organisaties realiseren. In 2018 hebben we de eerste stappen gezet in het gebruik van blockchain technologie. Alle stukken voor raadsvergaderingen voorzien we van een digitaal waarmerk gecombineerd met het vastleggen van het waarmerk in de blockchain. Hierdoor kan een burger of organisatie altijd verifiëren of het document inhoudelijk is aangepast én afkomstig is van de gemeente Hengelo. We gaan deze techniek ook toepassen bij de transitie naar digitaal verstrekken van stukken aan burgers en organisaties, zoals

bijvoorbeeld besluiten. We hoeven dan niet meer de stukken via de post te versturen: betere dienstverlening en efficiëntie.

In 2018 heeft de nadruk gelegen op de voorbereiding voor het Hengelse werken in het nieuwe stadskantoor en verbouwde stadhuis. Dit betekent een aanpassing in de basisinfrastructuur zodat flexibiliteit in manieren van werken aangeboden kan worden.

Decentralisaties:
Van transitie naar
transformatie

Drie jaar na de overdracht van taken op het gebied van zorg, jeugd en participatie is de impact steeds duidelijker geworden. De noodzaak bestaat om verdergaande procesautomatisering en innovatie toe te passen om de burger integraal te benaderen. Aspecten als privacy en zorgvuldig omgaan met cliëntinformatie speelt hierbij een belangrijke rol.

Beveiliging en Privacy:
Optimale bescherming
bieden van ons netwerk
en data

De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) is per 25 mei 2018 van toepassing. Dat betekent dat er vanaf die datum dezelfde privacywetgeving geldt in de hele Europese Unie (EU). Een werkgroep AVG heeft binnen de gemeente Hengelo maatregelen geïmplementeerd om aan de AVG te voldoen. Zo beschikt de gemeente Hengelo over een verwerkingenregister. Begin 2018 is in dit kader een Functionaris Gegevensbescherming benoemd. ↴
In 2018 heeft de gemeente gewerkt aan de verdere implementatie van de BIG (Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten). Het informatiebeveiligingsbeleid is in 2018 geëvalueerd en geactualiseerd. November 2018 is dit beleid vastgesteld. Veel energie is besteed aan het onderdeel bewustwording. Iedere medewerker is verplicht een film over het onderwerp Informatieveiligheid te kijken en hierover een aantal vragen te beantwoorden. ↴

Samenwerken:
samenwerking in
Twente verstevigen en
uitbouwen

Voor de samenwerking op het terrein van ICT met de gemeente Oldenzaal en de SWB zijn in 2018 geactualiseerde product-diensten catalogi opgesteld en vastgesteld. De dienstverlening voor de beide samenwerkingspartijen vergt veel inzet. ↴
Binnen de regio Twente is een nieuwe samenwerkingsstructuur opgezet. Naast een strategiegroep functioneert een meer operationeel gericht IT-platform in het leven geroepen. De gemeente Hengelo vervult in beide een actieve rol.

6.7.3 Control en auditing

In 2018 is de beleidsnota risicomanagement 2018 - 2022 vastgesteld. Dit beleid dient als basis voor de verdere ontwikkeling van risicomanagement. Hierbij is aandacht geschonken aan zowel strategische, tactische als operationele risico's. Onze basis zijn een aantal hoofdprocessen, een selectie van grote projecten en een aantal thema's afgeleid uit nieuwe ontwikkelingen die op ons afkomen. De concrete benoeming van deze hoofdprocessen, projecten en thema's zijn opgenomen in het beleid risicomanagement.

Voor deze thema's worden door middel van een integrale sessie de belangrijkste risico's in kaart gebracht. Medewerkers vanuit verschillende afdelingen nemen hier deel aan. Iedereen vanuit zijn eigen invalshoek. Hierdoor ontstaat een integraal beeld van de risico's. Gericht is daarbij op zowel risico's zonder als (op de wettelijke verplichte risico's) met financiële impact. Risico's zonder een direct financiële impact zijn bijvoorbeeld imago-, fraude-, juridisch- en bestuurlijke risico's. Voor een

aantal thema's is deze risicoinventarisatie inmiddels afgerond en de eerste ervaringen zijn positief. In 2019 wordt dit verder opgepakt en zal er een risicoprofiel per thema beschikbaar worden gesteld.

Daarnaast is er een begin gemaakt met het opstellen van een intern controle plan. Onderdeel van integraal risicomanagement is het aantoonbaar in control zijn. Hiervoor is het o.a. noodzakelijk om de werking van beheersmaatregelen aan te tonen. Ook hier zijn inmiddels de eerste interne controles uitgevoerd waarbij de werking van de getroffen maatregelen is getoetst. Uitgangspunt hierbij is het 3-lines of defence model waarbij de lijn (1e lijn) integraal verantwoordelijk is voor de processen/ werkzaamheden. De 2e en 3e lijn (Concerncontrol / Accountant)

Ook is er Concernbreed een start gemaakt met de invoering van de A3-methodiek. Door jaarplannen concreet weer te geven op één A3 wordt men gedwongen met keuzes te maken. Doelen en prestaties worden Smart, logisch en consistent weergegeven. Vanuit een heldere visie wordt sturing op de gestelde doelen hiervoor eenvoudiger.

6.7.4 Inkopen van diensten, leveringen en werken

In 2018 is de professionalisering van de inkoopfunctie verder vormgegeven. Na de zomer is gestart met het project "inkopen doen we zo!". Dit project bestaat uit acht deelprojecten, die gezamenlijk een basis vormen voor een goed functionerende inkoopfunctie. Tegelijkertijd is er in 2018 fors geïnvesteerd in versterking van de ondersteuning van budgethouders op inkoopgebied. Zo is het team van inkoopadviseurs uitgebreid van twee naar drie personen. Om meer grip te krijgen op de (resultaten van de) uitgaven is er een inkoopanalist aangesteld. De verdere uitwerking van het project "inkopen doen we zo!" zal in 2019 gestalte krijgen.

In de managementletter heeft de accountant het vertrouwen uitgesproken over bovenstaande aanpak. Uiteindelijk moet deze leiden tot een goed werkend inkoop- en aanbestedingsproces, zowel qua rechtmatigheid alsook doelmatigheid.

Bereiken?	Doen?	Gedaan?
In staat zijn te sturen op inkoopresultaten op concernniveau: in control over het inkoopproces. En uiteindelijk deze resultaten ook kunnen meten.	Mede n.a.v. accountantscontrole en een extern onderzoek is er een project "Inkopen doen we zo" opgestart. De basis van het inkoopproces moet op orde zijn en daarmee ook in control. De te nemen maatregelen worden geïmplementeerd in de organisatie. Daarnaast keuzes maken m.b.t. organisatiestructuur om te komen tot een slagvaardigere inkoopfunctie.	Project "inkopen doen we zo!" is in uitvoering. De basis is inmiddels grotendeels op orde. Organisatie van de inkoopfunctie is een deelproject. Om meer inzage te krijgen op de inkoopresultaten is er een inkoopanalist aangesteld. Tevens is er een spendanalyse gemaakt en wordt er structureel gestuurd om de onrechtmatigheid terug te dringen.
Bewuste keuzes in het Sociaal Domein: innovatieve zorg inkopen in relatie tot financiële uitdagingen.	Het organiseren van een goede wisselwerking tussen de inkooporganisatie binnen het sociaal domein en concerninkoop/concerncontrol, aansluitend bij de verdere professionalisering van de inkoopfunctie. Anders dan in voorgaande jaren zal er beleidsrijk zorg worden ingekocht.	In 2018 is er op een andere wijze zorg ingekocht. De komende periode wordt gebruikt om de ontwikkelingen in de gaten te houden, ten aanzien van het Twents model, het in de hand houden van de

Regionale samenwerking verder optimaliseren.	Implementatie van de adviezen vanuit het onderzoek van de Kring Twentse Gemeentesecretarissen en/of de invulling geven aan de (inkoop)samenwerking binnen het Twentebedrijf	financiën en hoe we de zorg willen inzetten in de toekomst. Bij de regiogemeenten is er een wil om de regionale samenwerking te intensiveren. De twee regionale samenwerkingsverbanden worden samengevoegd.
Resultaten aanbestedingen grote projecten (Stadskantoor, Backbone Warmtenet, Twentebad) verzilveren.	Door adequate directievoering en toezicht (contractmanagement) de kans op succesvolle uitvoering en realisatie van deze projecten verhogen. Daarnaast de verdere inrichting en bedrijfsvoering rondom het nieuwe stadskantoor vormgeven via diverse aanbestedingsprocedures.	De (circulaire) aanbestedingen van het interieur (vaste en losse inrichting) hebben plaatsgevonden. De uitvoering van de verbouwing Twentebad eveneens.
Resultaten boeken op het gebied van SROI, Duurzaam Inkopen en innovatie stimuleren.	Door het slagvaardiger maken van de inkoopfunctie in staat zijn om te sturen op deze facetdoelstellingen van het inkoopbeleid.	Door uitbreiding van de formatie inkoopadvies is er meer sturing op de genoemde facetdoelstellingen. De hernieuwde aanpak van de SROI verplichting werpt zijn vruchten af. Ook innovatie en het meer betrekken van de markt is een doel. Dit heeft o.a. geresulteerd in circulaire inkooptrajecten.

6.7.5 Huisvesting

In 2016 heeft de raad ingestemd met de renovatie van het stadhuis en de nieuwbouw van het stadskantoor. In dat jaar is ook de 2e fase (de gunningsfase) van de Europese Aanbesteding uitgevoerd met als resultaat het contracteren van de uitvoerende bouwpartijen en zijn in 2017 de betreffende (bouw-) werkzaamheden opgestart.

Het jaar 2018 stond volledig in het teken van concrete bouw- en renovatiewerkzaamheden aan het nieuwe stadskantoor en het bestaande stadhuis. Daarnaast is gestart met de ontwikkeling van het flexibele werkplekconcept (gebaseerd op Het Hengelo's werken). Het concept wordt als cocreatie ontwikkelt met een groot deel van de gebruikers (medewerkers, bestuurders, etc.). Begin 2018 is onder leiding van de interieurarchitect begonnen met het ontwerp van het interieur. In dat kader zijn inmiddels ook diverse aanbestedingen afgerond. Waaronder een innovatieve aanbesteding voor de inrichting (volledig circulair).

Eind 2018 is het casco van het gebouw gereed en het hoogste punt bijna bereikt. In de 1e Berap 2018 hebben wij uw gemeenteraad geïnformeerd over de extra hoeveelheid asbest die is aangetroffen en de wijze waarop de betreffende meerkosten zijn gefinancierd. Daarnaast hebben we u via de Beraps geïnformeerd over de risico's en de eventueel beheersmaatregelen. De meest in het oogspringende

is de constructie van de vloeren. Zoals bekend zijn de vloeren die zouden worden toegepast in het stadskantoor dezelfde als zijn toegepast in de parkeergarage op de luchthaven Eindhoven die in 2017 is ingestort. Dat heeft er toe geleid dat er tijdens de bouw een alternatieve vloer moest worden ontworpen. Met aanzienlijke meerkosten als gevolg. De meerkosten bestaan uit ontwerpkosten, alternatieve inkoop en bouwtijdverlenging als gevolg daarvan. Over de afrekening zijn we nog in onderhandeling met de uitvoerende partijen. In de 1e Berap 2019 komen we daar op terug. Voor het overige wordt het project op dit moment nog steeds uitgevoerd binnen de financiële kaders die uw gemeenteraad daarvoor heeft vastgesteld.

Bereiken?	Doen?
Nieuwbouw van het stadskantoor en renovatie van het stadhuis.	Uitvoering van de werkzaamheden door de per perceel geselecteerde aannemers uit de gunningsfase van de Europese Aanbesteding nieuwbouw stadskantoor en renovatie stadhuis. Directievoering en bouwtoezicht door externe partijen. Inrichting van de diverse ruimten in beide panden met werkgroepen en extern advies. Gemeentelijke projectleiding over het geheel van de werkzaamheden.

6.8 Investerings

Als uitvloeisel van de 'Nota Investerings- en activeringsbeleid (2017)' wordt bij de begroting een paragraaf gevoegd over het investeringsprogramma van de gemeente Hengelo om meer inzicht te verschaffen in het totaal van de investeringen. Een belangrijk onderdeel hiervan een integraal Meerjarig Investeringsplan (MIP). Een MIP is onderdeel van een Planning- en Control instrumentarium, waarmee de gemeente inzicht krijgt in de consequenties van het investeringsbeleid voor de gemeentelijke balans en de gemeentelijke schuld in de toekomst.

De financiële gevolgen van de diverse investeringen, zijn daar waar ze neerslaan in de begroting 2018, verwerkt in de betreffende programma's.

Algemeen

We zien een tendens van stijgende bouwkosten, die weliswaar opgevangen kunnen worden door stijgende verkoopprijzen. Maar door de stijgende bouwkosten kan het minder aantrekkelijk zijn om te bouwen in projecten waar de marges klein zijn, dus in de binnenstedelijke gebieden die wij zo graag tot ontwikkeling willen brengen met een mogelijke achterblijvende woningbouwproductie tot gevolg.

Daarnaast valt op dat er voor de woningbouw geen gemakkelijke plannen zijn. Voor bijna alle plannen wordt veel overleg gevoerd, en het kost veel inspanning om plannen gerealiseerd te krijgen. Dit resulteert in meerdere plannen tot hogere plankosten.

Stand van zaken projecten - Grondexploitaties

Hart van Zuid

HvZ Kanaalzone

Om de deelsanering te kunnen afronden, zullen de nog op de Kanaalzone aanwezige depots met verontreinigde grond worden verwerkt in de op- en afrit van de nieuwe brug. Overtollige grond wordt afgevoerd naar een erkende verwerker. De verwachting is dat de afvoer van de grond binnen de kaders van de grondexploitatie kan worden uitgevoerd.

De planning was er op gericht dat de gronddepots voor het einde van 2018 opgeruimd zijn. Dit is niet haalbaar gebleken, waardoor nu uiterlijk het eerste kwartaal van 2019 de grond afvoer wordt afgerond.

Op dit moment wordt de sanering van het westelijk terreindeel van de Kanaalzone uitgevoerd.

HvZ Ketelfabriek HvZ (voorheen Woonstad Noord)

Van Wijnen ontwikkelt een plan voor Ketelfabriek HvZ, zodat dit gebied uiterlijk per 1 juli 2027 tot ontwikkeling wordt gebracht. In de tussengelegen periode verhuurt de gemeente het terrein aan Van Wijnen voor een jaarlijks vast bedrag. Van Wijnen kan het terrein voor eigen rekening en risico doorverhuren aan derden. In de huurovereenkomst was overeengekomen dat de gemeente over het terrein kon beschikken tot uiterlijk 1 januari 2019. Er is een proces verbaal van oplevering opgemaakt, waarna het terrein per 1 januari 2019 volledig beschikbaar is voor tijdelijk gebruik door Van Wijnen. Van Wijnen heeft aangegeven hiervoor een plan te ontwikkelen.

HvZ Laan Noord en Laan Zuid

Stand van zaken noordelijk deel

Het werk is formeel op 3 augustus 2018 opgeleverd, de feestelijke opening vond 2 november plaats. De eindafrekening met de aannemer is nog steeds niet afgerond. De kosten voor de aanleg van de

weg zijn hoger uitgevallen dan het gegunde bedrag, maar verwacht wordt dat de aanleg financieel wel binnen het verstrekte krediet en de kaders van de grondexploitatie blijft.

Stand van zaken zuidelijk deel

Het DO (Definitief Ontwerp) van de brug is wel door de gemeente maar nog steeds niet door RWS (Rijkswaterstaat) goedgekeurd. Dit belemmert de vaststelling van de beheerovereenkomst over het beheer van de nieuwe brug en daarmee kan het straks ook de overdracht van de brug van gemeente naar RWS in de weg staan. Om uit de DO discussie te komen, hebben wij RWS aangeboden om naar aanleiding van de bevindingen van RWS een producttoets uit te voeren t.a.v. de ontwerpdocumenten van de Boekelosebrug. De toets vindt 19 februari 2019 plaats, waarna de beheerovereenkomst hopelijk kan worden afgerond.

De afspraak met de aannemer is dat op 31 december 2018 de laan en de nieuwe brug opgeleverd zouden worden. De nieuwe brug is op 3 november ingevaren, maar er kan momenteel nog steeds geen definitieve datum van openstelling van de nieuwe brug en Laan Hart van Zuid worden vastgesteld. De verwachte uiterste openstellingsdatum is 1 juni 2019. Deze datum is ook richting de omgeving gecommuniceerd.

Met de aannemer speelt nog steeds een geschil over twee issues. Wij kunnen niet kunnen instemmen met de door aannemer gevoerde argumentatie inzake de verantwoordelijkheid voor de termijnoverschrijding, en wij accepteren ook de consequenties in tijd (5 maanden) en geld (1,2 mio.) niet. Wat ons betreft is bij een gebrek aan een valide grondslag de discussie hierover afgerond. Het eventueel voorleggen van de claim aan de raad van arbitrage is wat ons betreft een keuze die geheel aan Dura is. Wanneer de claim onverhoopt zou worden toegekend, kan deze niet binnen de kaders van de grondexploitatie worden opgevangen.

Wij zijn van mening zijn dat de contractuele bepalingen onverminderd van kracht blijven en hebben inmiddels de boeteclausules ingeroepen omdat de aannemer de brug niet opgeleverd heeft op 31 december 2018. Over het invoeren van de boeteclausules is onlangs een kort geding door de aannemer aangekondigd.

De aansluiting van de Breemarsweg op de kruising met laan Hart van Zuid is in het najaar aanbesteed, gerealiseerd en afgerond. De relining van de riolering onder de Breemarsweg wordt uitgevoerd in het voorjaar van 2019.

De feestelijke grote opening van de brug en de laan wordt voorbereid en is voorzien in juni 2019.

HvZ Langler Erve, EMGA, Hoofdinfra 1^e fase

Langler Erve is in januari 2018 gedeeltelijk in eigendom overgedragen aan Van Wijnen. Het overige deel van het perceel wordt in het eerste kwartaal van 2019 overgedragen. De druk is opgevoerd bij Van Wijnen om nu eens tot ontwikkeling over te gaan. Hiervoor heeft een bestuurlijk overleg plaatsgevonden op 20 september 2018 en ook bij de markttafel Hart van Zuid wordt er door meerdere partijen bij Van Wijnen op aangedrongen tempo te maken. Echter, tot nu toe is weinig voortgang zichtbaar.

Van Wijnen is ook verantwoordelijk voor de ontwikkeling van EMGA Zuid, waarbij de gemeente zorgdraagt voor het tijdig bouw- en woonrijp maken en het saneren van deze locatie. Van Wijnen moet een stedenbouwkundig plan opstellen en op basis daarvan een functioneel saneringsplan. Ook moet het bestemmingsplan worden geactualiseerd. Om dit tijdig, voor levering van het terrein in 2020, gereed te hebben had al gestart moeten worden met de voorbereidingen hiertoe.

In februari 2019 vindt er opnieuw een bestuurlijk overleg plaats waarbij er op aangedrongen zal worden dat Van Wijnen gaat versnellen.

De gemeente is verantwoordelijk voor de aanleg van de hoofdinfrastructuur. In 2018 is de planvorming voor het project herinrichting Lansinkesweg opgestart. Er wordt gewerkt aan een integraal DO met kostenraming. Start uitvoering is voorzien in het vierde kwartaal van 2019.

HvZ Lansinkveld

De planvorming voor dit deelgebied loopt achter op planning. Van Wijnen maakt geen zichtbare voortgang bij de omzetting van het gebiedsconcept in een ontwikkelplan. Met Van Wijnen heeft in september 2018 een bestuurlijk overleg plaatsgevonden om ze te wijzen op hun verantwoordelijkheid en het boeken van voortgang. Dit sorteert tot nu toe weinig tot geen effect, een nieuw bestuurlijk overleg is ingepland in februari 2019.

Naast Van Wijnen zijn er andere partijen in het gebied, te weten, EMGA Dijkers, Boei/Hazemeijer, ontwikkelaar namens Etef Journee en Lansinkveste, die graag in Hart van Zuid tot ontwikkeling willen komen. Met deze partijen hebben we een markttafel Hart van Zuid opgericht om de ontwikkelingen te bespreken en op elkaar af te stemmen; eenieder ziet de meerwaarde van de samenwerking om zo gezamenlijk de doelstellingen van Hart van Zuid te kunnen verwezenlijken. Van Wijnen wordt in de markttafel Hart van Zuid ook door andere partijen in naastgelegen gebieden bevroegd over de voortgang in verband met de woningbouwcontingentendiscussie. Op dit moment kunnen er volgens het woningbouwprogramma zo'n 300 woningen gebouwd worden in Hart van Zuid; het grootste deel zit in contingenten die in deelgebieden van Van Wijnen belegd zijn.

Het Stork paviljoen is in 2018 geopend en wordt ingezet voor 'placemaking'. Van Wijnen is de eigenaar van het Storkpaviljoen geworden. De gemeente zal de komende twee jaren ook bijdragen aan de exploitatie van het paviljoen, onder voorwaarde dat er activiteiten worden ontplooid die bijdragen aan de placemaking van het gebied.

HvZ Inrichting Industrieplein

In de afgelopen periode is de uitvoering voorbereid, samen met de aannemer. In maart wordt gestart met de uitvoering. Het werk is gegund aan de aannemer, het budget is krap. Er is nauwelijks ruimte voor onvoorziene omstandigheden. Bij de beoogde en gewenste ruimtelijke kwaliteit zien wij geen mogelijkheden om budget voor onvoorziene omstandigheden vrij te spelen. Als onvoorziene omstandigheden zich voor doen dan is de kans groot dat deze zullen leiden tot een overschrijding van het budget.

Lange Wemen

Het project Lange Wemen bestaat uit verschillende onderdelen: de aanleg van de openbare ruimte, de ontwikkeling van de horecawand en de herontwikkeling van het vastgoed naast Thiemsbrug. De aanleg van de openbare ruimte is gekoppeld aan de bouw van het stadskantoor. Op dit moment is de planning dat 1 november 2019 het bouwterrein van het stadskantoor/stadhuis beschikbaar is voor de herinrichting van de openbare ruimte. De herinrichting van de openbare ruimte rondom het stadhuis/stadskantoor wordt wat betreft de kwaliteit naar verwachting gekoppeld aan het ontwerp van het project "Enschedesestraat Binnenstad" dat in oktober 2019 zal worden afgerond. De beschikbare middelen voor de inrichting van de openbare ruimte rondom het stadhuis/stadskantoor zijn onvoldoende om het op hetzelfde kwaliteitsniveau als het project "Enschedesestraat" te kunnen realiseren. De daadwerkelijke kosten en de mogelijke dekkingsbronnen worden op dit moment uitgezocht.

Over de herontwikkeling van het vastgoed op de locatie naast Thiemsbrug geven partijen aan op korte termijn niet met een ontwikkeling te komen. De gemeente heeft daarom voorgesteld om het terrein voorlopig in te richten als een tijdelijke parkeerplaats. De partijen hebben hiermee ingestemd.

Veldwijk Noord

Na een periode van relatief weinig ontwikkelingen in Veldwijk Noord – Midden (crisis) is in 2018 het herstel van de economie duidelijk zichtbaar. Er zijn diverse woningen opgeleverd en nieuwe

bouwactiviteiten zijn gestart. Hierdoor was het ook mogelijk om op diverse locaties de openbare ruimte definitief aan te leggen.

Welbions heeft in een eerder stadium haar woningvoorraad in de deelgebieden noord en zuid levensduur verlengend gerenoveerd. De grondexploitatie moet voor die gebieden afgesloten worden. Daarom moet de realisatieovereenkomst voor deze deelgebieden beëindigd worden. Met Welbions zijn ambtelijk principe afspraken gemaakt over het ontvlechten van de realisatieovereenkomst voor de deelgebieden noord en zuid. Bestuurlijke besluitvorming wordt voorzien in 2019. Dit heeft voor de gemeente positieve financiële gevolgen.

't Rot / Landmanserve

Voor fase 2 en 3 is een inrichtingsplan gemaakt met daarin 38 vrije kavels. In 2019 wordt gestart met het bouwrijp maken van beide fasen. Daarvoor is het noodzakelijk dat ook wordt gestart met de aanleg van het nieuwe natuurgrasveld voor HVV Tubantia.

In fase 2 zijn drie gemeentelijke kavels verkocht. Deze zijn onderdeel van de vijf eerder bouwrijp gemaakte kavels samen met fase 1B.

De grondexploitatie verslechtert met ongeveer € 7 ton, dat komt met name door hogere raming van de plankosten tot einde project en toenemende bouwkosten. Hiervoor moet een extra voorziening worden getroffen. Er moet nog verder overleg plaatsvinden over de dekking van de aanpassing van de Landmansweg onder fase 2 en 3.

Bedrijventerreinen Hengelo

In 2018 is in totaal 5,9 ha aan kavels geleverd op de gemeentelijke bedrijventerreinen. Dat ligt boven de regionale afspraak van 5 ha. Omdat in 2016 en 2017 de verkoop iets achterliep bij het gemiddelde van 5 ha, kunnen we niet achterover leunen – we hebben nog wat in te halen. De provincie is het behoefteonderzoek aan het actualiseren (meer gericht op kwaliteit) voor de evaluatie van de regionale afspraken in 2020. Gemeente Hengelo / Borne heeft parallel daaraan de focus op kwaliteit gelegd door het invoeren van één projectorganisatie voor alle terreinen. In samenspraak met bedrijvencoöperaties, parkmanagement en andere belanghebbenden wordt gewerkt aan betere profilering van de individuele terreinen, vermarkting van Hengelo / Borne als één bedrijvenmarkt en naleving van de regionale afspraken. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan verbeterdoelstellingen per bedrijventerrein.

Gezondheidspark

De bouw van de eerste fase van de grondgebonden woningen voor HK² in het Woolderpark verloopt volgens planning. Gemeente en HK² zijn overeen gekomen dat de afname van de tweede fase niet in 2018 maar uiterlijk 30 juni 2019 plaatsvindt.

Het is de Nije stichting nog niet gelukt de horeca boerderij te kopen.

De verkoop van de overige gronden is lastig omdat er vanuit de zorg gerelateerde bedrijvigheid weinig vraag is naar bouwgrond en er momenteel geen alternatief programma mogelijk is.

Dalmeden

De werkzaamheden met betrekking tot het bouw- en woonrijp maken van delen van Dalmeden gaan volgens planning. Het bestemmingsplan voor het CPO in Kamers is onherroepelijk geworden. De kosten zijn met € 1,6 miljoen toegenomen. Dit komt voor € 360.000 door aanpassing van de raming voor civiel werk. Er is voor € 1,9 miljoen aan personeelslasten bijgeraamd tot het einde van het project. Dit is nodig vanwege de langere doorlooptijd van het project. Hier was in de vorige opzet nog geen rekening mee gehouden. Daarnaast is in de praktijk gebleken dat veel extra uren worden besteed vanwege intensieve contacten met de (toekomstige) bewoners.

Verder is winstneming die vorig jaar uit het complex is genomen in 2018 weer teruggedraaid. Winstnemingen worden net als getroffen voorzieningen niet meer ten direct uit de complexen genomen. De grondprijzen zijn aangepast aan die uit grondprijsnotitie per 1 januari 2019.

Per saldo wordt het eindresultaat met € 3,9 miljoen beter.

Broek

Behalve de kavels in de Noordrand van Broek Noord zijn alle kavels in Broek Noord verkocht. Het woonrijp maken van de bouwstraten is afgerond. In overleg met bouwclaimhouders wordt het stedenbouwkundig plan voor het deel Noordrand afgerond. Vanwege een herziening van de plankosten, de kosten voor bouw- en woonrijp maken en tijdsinvloeden verslechtert de grondexploitatie Broek Noord met € 1,2 miljoen.

Voor wat betreft Broek Oost vindt overleg plaats met een bouwclaimhouder over het realiseren van 31 woningen in plaats van 60 woningen uit de bouwclaim. Door de afkoop van een deel van deze bouwclaim ontstaat naar verwachting een nadelig effect op het resultaat van de grex Broek Oost van circa € 211.000.

Voor beide verslechtingen moet een voorziening worden getroffen.

Marskant

Voor het project Marskant heeft de gemeenteraad op 18 december 2018 de grondexploitatie vastgesteld. Het extra tekort van € 500.000 (in vergelijking met eerdere ramingen) komt ten laste van de reserve grondexploitaties. De contante waarde is € 1.942.867. Samen met de vaststelling van de grex door de raad heeft het college ingestemd met de koopovereenkomst met Welbions.

Investeringsen

Enschedesestraat Binnenstad

Het project Enschedesestraat binnenstad is op dit moment in de uitvoeringsfase. De werkzaamheden zijn begin maart 2018 gestart en worden verwacht te zijn afgerond in oktober 2019. Het doel is door middel van de herinrichting van de openbare ruimte tussen de Drienerstraat en de Deldenerstraat de verblijfskwaliteit van het gebied te verbeteren waardoor het centrum van de binnenstad aantrekkelijker wordt. Het proces om te komen tot een breed gedragen ontwerp is tot stand gekomen via een participatieproces waarvoor de gemeente Okra landschapsarchitecten de opdracht heeft gegeven. Na twee werksessies werd duidelijk dat de belanghebbenden behoefte hadden om dit project in een breder perspectief van de binnenstad te plaatsen. Dat is aan de hand van het gezamenlijke "actieplan binnenstad" uitgevoerd, waarna het ontwerp op basis van dit actieplan verder is uitgewerkt.

Reconstructie Kuipersdijk

Op 5 juni 2018 heeft de gemeenteraad het uitvoeringskrediet gevoteerd. De uitvoering is daarna gestart met het verleggen van kabels en leidingen. De verdere uitvoering waarbij gefaseerd in wegdelen wordt uitgevoerd, is gestart vanaf half september 2018 en loopt waarschijnlijk t/m juli 2019. Dit is mede afhankelijk van het weer. De Kuipersdijk blijft altijd in 1 richting open. De detail-uitvoeringsplanning is afgestemd op de FBK games.

Groenaanplant kan alleen in het plantseizoen, dat is in de laatste maanden van 2019.

Twentebad

Fase 2 is succesvol afgerond met een fraai overdekt 50 meterbad als resultaat. Een aanwinst niet alleen voor Hengelo maar ook voor de regio.

Eind december 2018 hebben ois een besluit genomen inzake de opdrachtverlening voor Fase III van het project renovatie Twentebad. Dit moest voor 31 december, omdat de veranderde btw-wetgeving rondom sport per 1 januari 2019 ervoor zorgt dat de btw vanaf die datum niet meer verrekend kan worden. Als de gemeente Hengelo nog voor het eind van het jaar opdracht zou geven, waardoor de aannemer kon starten in 2018, dan kon alle ons in rekening te brengen btw met betrekking tot dit deel van de renovatie gewoon volledig worden verrekend (terugontvangen). Ook al is de eindoplevering pas ruim een jaar later.

Eind december 2018 werd duidelijk dat de aanneemsom beduidend hoger ligt dan oorspronkelijk geraamd in 2015. Naast de btw situatie was duidelijk dat er zekere kostenstijgingen zouden ontstaan voor diverse materialen als deze pas na 1 januari 2019 zouden kunnen worden besteld. Op beide onderdelen hebben we het dan over de stijging van de kosten van een ingeschat bedrag van € 500.000,- vanwege de btw en een bedrag tussen de € 250.000,- en € 500.000,- vanwege de bouwkosten.

F35 Hengelo - Borne fase 2

Het fietspad tussen de Grobbentunnel en de Slachthuisweg is voorbereid en uitgevoerd. Op 25 januari 2019 is het fietspad open gesteld. De onderhoudstermijn eindigt op 25 juli 2019. Voor de overschrijding van ca. 1 ton moet nog dekking gezocht worden. De overschrijding is vooral een gevolg van hogere verwervingskosten grond. Een eerste overleg met de subsidie verlener (Provincie) heeft opgeleverd dat deze kosten als subsidiabele kosten kunnen worden opgevoerd bij de volgende fase F35)

Herhuisvesting ambtelijk apparaat

De bouw- en inrichtingswerkzaamheden zijn in volle gang. De oplevering door de aannemers staat gepland voor 1 november 2019, waarna als streven op 2 januari 2020 ingehuisd kan worden.

Exploitatieovereenkomsten

Badhuis - Ariënschool

De behandeling van het beroepsschrift tegen de vaststelling van het bestemmingsplan en de verlening van de omgevingsvergunning bij de raad van state was op 22 oktober.

De uitspraak wordt begin 2019 verwacht.

Seahorse complex

Het bestemmingsplan Seahorse en het beeldkwaliteitsplan Woolderlanen zijn vastgesteld door de raad op 18 december 2018. Beide liggen ter inzage tot 27 februari 2019. Tijdens de inzagetermijn kunnen belanghebbenden een beroepsschrift indienen.

Elisabethstraat

Eind 2018 is het stedenbouwkundig ontwerp tot stand gekomen. Hierna is de procedure opgestart om het bestemmingsplan te wijzigen. Dat loopt momenteel nog. Naar verwachting kan eind 2019 worden gestart met de bouw van de eerste woningen. Deze locatie biedt ruimte aan 40 koopwoningen en 22 huurappartementen.

Hengelose Es

In de afgelopen periode is gewerkt aan het woonrijp maken van de openbare ruimte rondom de gerenoveerde flats. De gronden voor de eerste fase grondgebonden woningen zijn bouwrijp gemaakt. De bouw van de eerste grondgebonden woningen is gestart.

Projecten die in 2018 afgerond zijn en zijn of worden afgesloten in 2019

Medaillon

Alle gemeentelijke kavels zijn verkocht. De laatste kopers zijn druk bezig met de bouw van hun woning. Daarna (naar verwachting in 2019) kunnen de gemeentelijke gedeelten woonrijp worden gemaakt.

HOV Hengelo – Enschede

Alle werkzaamheden zijn afgerond. Het onderhoud lag tot 1 januari 2019 bij de aannemer en wordt – na herstel van groen en verkeersschades – overgedragen aan Gildebor. Eindafrekening van de subsidie vindt in de eerste helft van 2019 plaats.

HOV Enschedesestraat

Vanwege een goede aansluiting op het opnieuw ingerichte Drienerplein worden nog ca. € 8.000,- aan kosten gemaakt voor afronding van het groen. Verder zijn alle werkzaamheden ten behoeve van de uitvoering afgerekend. Ook de nazorg is afgerond. Uitgaande van het uitvoeringskrediet is er sprake van een onderschrijding van de geraamde kosten. De eindafrekening van subsidies vanuit de ontwikkelagenda en BDU vindt in 2019 plaats.

Watertorenpark

Het project is nagenoeg klaar. De officiële opening was op 15 maart 2018. De eerste inboet (herstel van bomen en struiken die het niet overleefd hebben) is uitgevoerd in de laatste maanden van 2018. De inboet was relatief groot vanwege de uitzonderlijk droge zomer en najaar.

Formele overdracht van het project naar beheer / Gildebor moet nog plaatsvinden.

In het kader van de ontwikkeling van de Vitens Locatie Watertoren door Ter Steege moet een klein deel van het watertorenpark nog aangelegd worden. Dat is de verbindingzone van Veldwijk Noord – noord naar het Watertorenpark en loopt tussen de Ter Steege ontwikkeling en Jongeneel aan de Stroweg.

Herinrichting Deurningerstraat

Per 1 januari 2019 is de nazorg op groen vanuit het project afgerond. Na afronding van herstel van enkele plantvakken wordt het project overgedragen naar Gildebor. De kosten voor de uitvoering blijken wat minder te zijn dan geraamd, daarnaast zijn er extra inkomsten door subsidies.

Rioolvervanging Ketelstraat

Uit een rioolinspectie in het voorjaar van 2011 is gebleken dat het riool in de Ketelstraat, deel van de Weversweg en Plein 1918 aan vervanging toe is. Daarnaast is de inrichting van de openbare ruimte in het plangebied verbeterd. Het projectgebied ligt in een beschermd stads- en dorpsgezicht, met als extra aandachtspunt het rijksmonument Plein 1918. Daarom zijn naast de bewoners, de monumentencommissie, Stichting Tuindorp en de Natuur- en milieuraad betrokken bij het tot stand komen van dit plan. In overleg met alle belanghebbenden is een ontwerp gemaakt waarbij gestreefd is de monumentale bomen op Plein 1918 te behouden. Het onderzoek naar de gesteldheid van de bomen en de uitgevoerde trekproef gaven aan dat het mogelijk is om de bomen te behouden, mist er voldaan werd aan de beschermende maatregelen zoals zijn weergegeven in het onderzoek en het rapport van de trekproef. De uitvoering is in het najaar van 2017 gestart en het project is augustus 2018 opgeleverd. Nadat alle groen is ingeplant en duidelijk is dat dit aanslaat kan het project worden overgedragen aan beheer en als project worden afgesloten.

Sports Centre Hengelo

Het project is afgerond. Op 26 april 2018 (de 100ste geboortedag van Fanny Blankers Koen) was de opening van het laatste onderdeel, het zogenaamde Olympisch pad. Het project moet alleen nog financieel/administratief afgesloten worden.

F35 Kuipersdijk - Centrumring

Het project is opgeleverd. Het groen zit in de nazorgfase.

7

JAARREKENING

7.1	De Balans	145
7.2	Toelichting op de Balans	155
7.3	Staat van Baten en Lasten	183
7.4	Financiële analyses per begrotingshoofdstuk	187

7.1 De Balans

Balans per 31 december (activa)

A C T I V A	31-dec-2018	31-dec-2017
Vaste Activa		
Immateriële vaste activa		
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en saldo van agio en disagio	448	473
,	-	-
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	9.103	9.522
Immateriële vaste activa	9.551	9.995
Materiële vaste activa		
Gronden uitgegeven in erfpacht	24.183	23.327
Investerings met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	35.277	33.906
Investerings met economisch nut	155.477	143.947
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	26.629	21.957
Materiële vaste activa	241.566	223.137
Financiële vaste activa		
Kapitaalverstrekkingen aan:		
- Deelnemingen	632	632
- Gemeenschappelijke regelingen	129	129
Lennigen aan:		
- Woningcorporaties	350.784	368.646
- Deelnemingen	-	187
Overige langlopende leningen	45.434	47.565
Uitzettingen:		
- Overige uitzettingen met een looptijd van 1 jaar of langer	1.954	2.204
Financiële vaste activa	398.933	419.363
Vaste Activa	650.050	652.495
Vlottende Activa		
Voorraden		
Grond- en hulpstoffen:		
- Overige grond- en hulpstoffen	-	-
Onderhanden werk, waaronder bouwgrond in exploitatie	82.947	89.641
Gereed product en handelsgoederen	21	20
Voorraden	82.968	89.661
Uitzettingen met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar		
Vorderingen op openbare lichamen	24.336	11.871
Rekening courant verhouding met het Rijk	-	-
Rekening courant verhouding met niet financiële instellingen	5.439	3.525
Overige vorderingen	7.186	7.237
Overige uitzettingen:		
- Overige uitzettingen	81	81
Uitzettingen met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	37.042	22.714
Liquide middelen		
Kas- en banksaldi	277	401
Liquide middelen	277	401
Overlopende activa		
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel uitgesplitst naar de nog te ontvangen bedragen van:		
- Europese overheidslichamen	-	-
- Het rijk	1.400	600
- Overige Nederlandse overheidslichamen	4.453	1.284
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	17.946	14.628
Overlopende activa	23.799	16.512
Vlottende Activa	144.086	129.288
Activa	794.137	781.783

Balans per 31 december (passiva)

P A S S I V A	31-dec-2018	31-dec-2017
Vaste Passiva		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	27.333	17.676
Bestemmingsreserve	20.431	23.211
Gerealiseerd resultaat	11.715	2.703
Eigen vermogen	59.479	43.590
Voorzieningen		
Voorzieningen	50.223	51.282
Voorzieningen	50.223	51.282
Vaste schulden met rentetypische looptijd van 1 jaar of langer		
Onderhandse leningen van binnenlandse pensioenfondsen en verzekeraars	-	-
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	592.641	606.112
Onderhandse leningen van buitenlandse instellingen	15.000	15.000
Waarborgsommen	88	81
Vaste schulden met rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	607.729	621.193
Vaste Passiva	717.431	716.065
Vlottende Passiva		
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar		
Kasgeldleningen van openbare lichamen (art. 1a wet Fido)	-	-
Overige kasgeldleningen	32.000	15.000
Kas- en banksaldi	1.677	231
Overige vlottende schulden	11.137	11.883
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	44.814	27.114
Overlopende Passiva		
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkering met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren:		
- Het Rijk	233	775
- Overige Nederlandse overheidslichamen	2.105	1.735
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	29.554	36.094
Overlopende Passiva	31.892	38.604
Vlottende Passiva	76.706	65.718
Passiva	794.137	781.783
Gewaarborgde geldleningen	39.198	43.754
Garantstellingen	661	960

7.1.1 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de verordening ex artikel 212 Gemeentewet, waarin door de gemeenteraad op 22 oktober 2014 de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

7.1.2 Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het besluit tot toekenning aan het dividend door de Algemene vergadering van de vennootschap is genomen.

De eindresultaten van de vastgestelde grondexploitaties worden verrekend met de algemene reserve grondexploitatie. De verrekening is in de meerjarenraming gefaseerd in het jaar dat verwacht wordt dat de grondexploitatie kan worden afgesloten. In enkele gevallen vindt er een tussentijdse verrekening plaats. Een tussentijdse verrekening kan alleen plaatsvinden, wanneer er aan onderstaande regels wordt voldaan:

Verliezen zullen worden genomen in het jaar waarin deze tot uitdrukking komen (onafwendbaar zijn);

Tussentijdse winst dient genomen te worden conform de Percentage of completion (Poc) methode. Naar rato van gerealiseerde kosten en opbrengsten wordt de winst genomen.

De balans geeft de stand van zaken weer voor wat betreft de omvang en samenstelling van het vermogen, zowel per balansdatum alsmede de cijfers van de balans van het vorige begrotingsjaar (artikel 30 BBV). De balans bestaat uit Activa en Passiva.

Activa wordt onderscheiden in vaste en vlottende activa, al naar gelang zij zijn bestemd om de uitoefening van de werkzaamheid van de gemeente al dan niet duurzaam te dienen. Passiva wordt onderscheiden in vast en vlottend.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume worden daarentegen overeenkomstig de voorschriften van het BBV toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Voor het bepalen van het "jaarlijks vergelijkbaar volume" is een tijdperiode van vier jaar gehanteerd.

Met betrekking tot de verwerking van de algemene uitkering is in de jaarrekening de algemene uitkering opgenomen conform de in het jaar laatst gepubliceerde accresmededeling.

Met betrekking tot de eigen bijdragen die het CAK int en aan de gemeente afdraagt geldt op basis van de Kadernota rechtmatigheid 2017 van de commissie BBV het volgende. Gemeenten kunnen op basis van de overzichten van het CAK wel de aantallen personen, soort en omvang van de zorgverlening beoordelen met de eigen WMO-administratie. Probleempunt is dat door het ontbreken

van inkomensgegevens op deze overzichten de informatie over de eigen bijdrage ontoereikend is om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunne vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dat betekent dat door de gemeenten geen zekerheden over omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen als gevolg van het niet kunnen vaststellen van de juistheid op persoonsniveau, zoals hiervoor is toegelicht.

Vaste Activa

Onder de vaste activa worden afzonderlijk opgenomen de immateriële, de materiele en de financiële vaste activa (artikel 33 BBV).

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa zijn, evenals materiële vaste activa, niet financieel van aard. Ze zijn niet tastbaar, in tegenstelling tot materiële vaste activa. Alle activa worden gewaardeerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs (artikel 63 BBV), verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen van derden, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

De kosten van het sluiten van geldleningen (incl. de betaalde boetrente) worden geactiveerd en over maximaal de looptijd van de lening volledig afgeschreven. Indien geen nieuwe lening wordt aangetrokken zijn de kosten van vervroegde aflossing (boetrente) niet geactiveerd, maar als last verantwoord.

De kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief worden volledig afgeschreven in maximaal 5 jaar.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden worden gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdrage verminderd met de afschrijvingen. Op de geactiveerde bijdragen aan activa in eigendom van derden wordt afgeschreven als was het actief waarvoor de bijdrage wordt verstrekt in bezit van de gemeente.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa (inclusief Software) zijn te onderscheiden in investeringen met een economisch nut (het is verhandelbaar / kan opbrengst genereren). Investerings met een economisch nut waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven (deze categorie is m.i.v. 2014 in de jaarrekening verwerkt). Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut (artikel 35 BBV).

Activa met een economisch nut zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

Activa met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen. Tevens zijn de uit de spaarcomponent van heffingen gevormde voorzieningen voor toekomstige vervangingsinvesteringen met economisch nut in mindering gebracht op de in het boekjaar gepleegde investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van kosten een heffing is geheven. Over het resterende bedrag wordt afgeschreven.

Activa in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut worden gewaardeerd tegen historische kostprijs verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

In de "Verordening op het financiële beleid en beheer van de gemeente Hengelo" en de "Nota investerings- en activeringsbeleid 2017" zijn de regels omtrent waarderen en afschrijven van activa nader vastgelegd.

In beginsel wordt lineair afgeschreven. Slechts in incidentele gevallen wordt een afwijkende afschrijvingsmethode gekozen, bijvoorbeeld omdat wet- en regelgeving dit voorschrijft of om fluctuaties in tarieven te voorkomen. Afschrijvingen geschieden op basis van een bestendige gedragslijn en zijn onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar. De op de oorspronkelijke verkrijgings- of vervaardigingsprijs toegepaste jaarlijkse afschrijvingen corresponderen met een stelsel dat is afgestemd op de verwachte toekomstige gebruiksduur (kortste van de geschatte levensduur óf technische gebruiksduur) van de geactiveerde objecten en voorzieningen.

De meest gangbare afschrijvingstermijnen zijn:

Soort actief	Afschrijving
Onderzoek en ontwikkeling	20,0%
Grond	0,0%
Riolering	2 - 3,3%
Openbare verlichting	4,0%
Wegen	3,3%
Parkeerapparatuur	6,67 - 10,0%
Gebouwen	2,5%
Soft- en hardware	16,6 - 33,3%
Vervoermiddelen	10 - 12,5%

De lasten samenhangend met de uitvoering van klein en groot onderhoud, bodemsaneringen en het baggeren van watergangen zijn niet levensduur verlengend en zijn daarom niet geactiveerd, maar direct ten laste van de exploitatie of de gevormde voorziening gebracht.

De in erfpacht uitgegeven percelen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, waarbij de uitgifteprijs van de eerste uitgifte geldt als verkrijgingsprijs. Indien de gronden in eeuwigdurende erfpacht zijn uitgegeven vindt waardering tegen registratiewaarde plaats.

Financiële vaste activa

Uitzettingen met een rentetypische looptijd van langer dan één jaar worden onder de financiële vaste activa opgenomen. Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar behoren tot de vlottende activa.

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, alsmede de verstrekte leningen zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten), de jaarlijkse aflossingen, afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid op de boekwaarde in mindering gebracht. Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de marktwaarde van de deelneming duurzaam lager is dan de verkrijgingsprijs zal afwaardering tot marktwaarde plaatsvinden.

Vlottende activa

Onder de vlottende activa worden afzonderlijk opgenomen de voorraden, de uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar, de liquide middelen en de overlopende activa (Artikel 37 BBV)

Voorraden

De grond- en hulpstoffen zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs, worden vermeerderd met de toegerekende algemene beheerskosten (inclusief rente) en verminderd met de gerealiseerde verkopen. Indien de marktwaarde lager is dan de verkrijgingsprijs, vindt waardering plaats tegen deze lagere marktwaarde.

De onderhanden werken incl. de bouwgronden in exploitatie zijn opgenomen tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs vermeerderd met de vervaardigingskosten verminderd met de opbrengsten wegens gerealiseerde verkopen en ontvangen (rijks)subsidies, dan wel de lagere marktwaarde.

Voor verwachte incourantheid van de voorraad of voor verwachte verliezen op grondexploitatie is een voorziening in mindering gebracht. Deze voorziening is bepaald op de contante waarde van de voorraad.

Voor winstneming geldt de percentage of completion methode: voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd kan tussentijds naar rato van de voortgang van de grondexploitatie winst worden genomen. Hiervoor moet het resultaat op de grondexploitatie wel op betrouwbare wijze kunnen worden ingeschat. Indien is voldaan aan de volgende voorwaarden, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat.
2. De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht.
3. De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar

De vorderingen zijn opgenomen tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. Deze voorziening wordt statisch bepaald.

Liquide middelen en overlopende activa

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen. Kas- en Banksaldi worden daarbij afzonderlijk opgenomen. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. Deze voorziening wordt statisch bepaald.

Vaste passiva

Onder de vaste passiva worden afzonderlijk opgenomen het eigen vermogen, de voorzieningen en de vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer (Artikel 41 BBV)

Eigen vermogen

Het eigen vermogen kent geen eigenstandige waardering. Feitelijk vormt het eigen vermogen de resultante van alle overige in de balans opgenomen posten, die wel een eigenstandige waardering kennen.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De pensioenverplichting ten behoeve van de wethouders is echter op de contante waarde van de (reeds opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd, o.a. o.v.v. gehanteerde rekenrente.

De voorzieningen ter egalisering van kosten stoeien op een actuele meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud. Uitgevoerd achterstallig onderhoud is daarbij ten laste van de exploitatie verantwoord. Deze lasten zijn niet ten laste van de gevormde voorziening gebracht. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen is het beleid ter zake nader uiteengezet.

De vorming van voorziening, dan wel een dotatie aan de reeds bestaande voorziening, is als een last in het betreffende boekjaar verantwoord. Alle aanwendungen aan voorzieningen zijn rechtstreeks ten lasten van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Verplichting voortvloeiend uit leasing

De waardering van de verplichting uit hoofde van de financial leasing van de vervoermiddelen vindt plaats tegen de contante waarde van de contractueel verschuldigde leasetermijn.

Vlottende passiva

Onder de vlottende passiva worden afzonderlijk opgenomen de netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar en de overlopende passiva.

Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar

De netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar worden gesplitst in kasgeldleningen, bank- en girosaldi alsmede in overige schulden. De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Overlopende passiva

Overlopende passiva zijn verplichtingen jegens een derde om op een bepaalde manier te handelen of presteren. De Verplichting is in het begrotingsjaar opgebouwd en komt in een volgend begrotingsjaar tot betaling. Hieronder vallen ook van overheidswege ontvangen maar nog niet bestede voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Aan de passiefzijde van de balans worden buiten de balanstelling opgenomen het bedrag waartoe aan natuurlijke en rechtspersonen een borgstelling of garantstelling is verstrekt (Artikel 50 BBV).

Borgstelling

Bij een borgstelling wordt altijd waarborg voor een bepaald bedrag verleend. Voor zover leningen door de gemeente gewaarborgd zijn, is buiten telling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. Overigens is in de toelichting op de balans nadere informatie opgenomen.

Garantstelling

Bij een garantstelling kan in principe ook een garantstelling worden gedaan zonder een maximumbedrag.

Overige niet uit de balans blijvende verplichtingen

Hier wordt melding gemaakt van de financiële verplichtingen waarbij de gemeente Hengelo voor een aantal toekomstige jaren is verbonden, voor zover dit niet blijkt uit de balans.

Overige gegevens

Alle ten tijde van het opmaken van de jaarrekening beschikbare informatie omtrent de feitelijke situatie per balansdatum is bij het opmaken van de jaarrekening in aanmerking genomen en

verwerkt. Er hebben zich na het opmaken van de jaarrekening geen gebeurtenissen van betekenis voorgedaan die nadere informatie geven over de feitelijke situatie op balansdatum.

7.2 Toelichting op de Balans

(bedragen x 1.000)

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Het hierna opgenomen overzicht geeft het verloop weer van de immateriële vaste activa gedurende het jaar.

Immateriële vaste activa	Boekwaarde 31-12-2017	Invest.	Desinvest.	Bijdr.	Afwaar- dering	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2018
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en saldo van agio en disagio	473	-	-	-	-	-25	448
Kosten onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	-	74	-	-	-	-74	-
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	9.522	-	-	-	-	-419	9.103
Totaal immateriële vaste activa	9.995	74	-	-	-	-518	9.551

De immateriële vaste activa betreft het disagio op de lening van de Deutsche Bank AG. De lening werd in 2011 verstrekt tegen een koers van 95,583%, een disagio derhalve van € 622.050. Dit disagio wordt, gekoppeld aan de looptijd van de lening afgeschreven met € 25.000 per jaar. De lening loopt af in 2036.

Daarnaast betreft de immateriële activa de kosten van onderzoek en ontwikkeling Revitalisering Bedrijventerrein Twente en de bijdragen aan activa in eigendom van derden zoals de Stichting Schouwburg, de bijdrage in de aankoop van de voormalige Wilhelminaschool en de bijdrage voor de kunstbaan in Enschede.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

Materiële vaste activa (M.V.A.)	Boekwaarde 31-12-2017	Investeringen 2018	Desinves- teringen	Bijdragen derden	Afwaar- dering	Afschrijving 2018	Boekwaarde 31-12-2018
M.V.A. met economisch nut:	143.947	18.916	-132	21	-1.429	-5.846	155.477
Gronden en terreinen	36.662	400	-126	0	553	0	37.489
Woonruimten	0	0	0	0	0	0	0
Bedrijfsgebouwen	88.577	10.859	0	62	-1.923	-2.761	94.816
Grond, weg en waterbouwkundige werken	503	0	0	0	0	-33	470
Vervoermiddelen	134	0	-5	0	0	-24	105
Machines, apparaten en installaties	10.078	6.155	0	-42	-60	-2.004	14.128
Ov. materiële vaste activa	7.993	1.502	0	0	0	-1.025	8.470
M.V.A. met econ. nut door heffingen:	33.906	3.164	0	-154	-952	-687	35.277
Gronden en terreinen	147	0	0	0	0	0	147
Woonruimten	0	0	0	0	0	0	0
Bedrijfsgebouwen	501	0	0	0	0	-14	486
Grond, weg en water- bouwkundige werken	31.980	3.107	0	-154	-895	-477	33.562
Vervoermiddelen	14	0	0	0	0	-4	11
Machines, apparaten en installaties	1.161	58	0	0	-58	-137	1.025
Ov. materiële vaste activa	102	0	0	0	0	-56	46
M.V.A. met econ. nut in erfpacht:	23.327	1.217	-260	0	-101	0	24.183
M.V.A. met maatschappelijk nut:	21.957	7.566	0	-596	-1.704	-593	26.629
Gronden en terreinen	0	0	0	0	0	0	0
Woonruimten	0	0	0	0	0	0	0
Bedrijfsgebouwen	0	0	0	0	0	0	0
Grond, weg en water- bouwkundige werken	19.040	6.932	0	-596	-1.699	-472	23.206
Vervoermiddelen	0	0	0	0	0	0	0
Machines, apparaten en installaties	2.872	580	0	0	-6	-121	3.326
Ov. materiële vaste activa	44	54	0	0	0	0	98
Totaal	223.137	30.864	-392	-730	-4.187	-7.126	241.566

M.i.v. 2016 mag volgens de notitie Grondexploitaties van het BBV de voorraad Niet in Exploitatie genomen gronden (NIEGG) niet meer worden gepresenteerd onder de voorraden maar moet deze worden gepresenteerd onder de Materieel vaste activa.

De gemeente Hengelo maakt gebruik van de overgangsbepaling van het BBV die de mogelijkheid biedt om de marktwaardetoets van de NIEGG's tot en met 31 december 2019 uit te voeren.

Hieronder volgt een toelichting op de desinvesteringen, bijdragen derden, afwaardering en afschrijvingen van bovenstaand verloopoverzicht Materiele Vaste Activa:

Desinvesteringen: Betreft € 0,4 miljoen verkoop gronden

Bijdragen derden: de bijdragen van derden betreffen voornamelijk onder:

- Economisch nut: € 0,1 miljoen en bestaat voornamelijk uit het project Rioolvervanging relinen Landmansweg
- Maatschappelijk nut: € 0,2 miljoen en bestaat voornamelijk uit:
 - € 0,1 miljoen project High Tech System Park Twente
 - € 0,1 miljoen project Industrieplein/Skatepark

Afwaardering: betreft € 0,2 miljoen ten behoeve van het Uitvoeringskrediet Enschedesestraat, € 0,1 miljoen Erfpachtgronden en € 4,4 miljoen bijdragen vanuit reserves en voorzieningen.

Afschrijvingen: betreft de reguliere afschrijving (± € 7,1 miljoen)

Alle investeringen met maatschappelijk nut, waaronder infrastructurele werken in de openbare ruimte, zoals wegen, pleinen, bruggen, viaducten en parken, moeten met ingang van boekjaar 2017 geactiveerd als gevolg van de gewijzigde BBV regelgeving.

Alle investeringen met maatschappelijk nut werden ook voor 1-1-2017 al geactiveerd. De reserve kapitaallasten wordt ingezet voor de dekking van de jaarlijkse kapitaallasten.

De 10 belangrijkste investeringen in materiële vaste activa in het boekjaar betreffen:

Benaming investering	Beschikbaar krediet	Totaal gerealiseerd tm 31-12-2018	Waarvan uitgegeven in verslagjaar 2018
Stadhuis/stadskantoor advies-/bouwkosten/vaste installaties	32.834.053	18.812.009	13.102.460
Uitvoeringskrediet Enschedesestraat	3.550.000	1.635.151	1.635.151
Uitvoeringskrediet Kuipersdijk	2.945.000	1.167.254	1.167.254
Aanbrengen bodembescherming Twentekanaal	1.100.000	1.141.882	1.141.882
Uitv. F35 en Veldbeek Watertorenlaan-Parallelweg	2.128.306	2.442.522	884.034
High Tech Systems Park Twente	1.400.000	1.755.362	806.022
F35 Hengelo Borne fase II	1.006.000	1.041.930	759.527
Bijdrage uitvoering F35/Veldbeek Watertorenlaan/Parallelweg	790.000	739.020	739.020
Uitvoering rioolverzwaring Mozartlaan	2.332.500	2.236.810	652.403
Roadmap ICT hardware 2018	929.700	536.101	536.101
Totalen	49.015.559	31.508.041	21.423.854

Voor een toelichting op de belangrijkste afwijkingen bij investeringen, wordt doorverwezen naar Paragraaf 6.8 Investerings.

Erfpachten 2018

De mutaties in erfpachtgronden in 2018 bestaan uit:

Investering: Uitgifte van kavels aan Dalmeden Stroom, Broek Noord en Toermalijnstraat
 Desinvestering: Verkoop kavels aan bestaande erfpachters
 Afwaardering: Betreft Kiosk aan de Enschedestraat en perceel gorn

Het belangrijkste erfpachtcontract in 2018:
 Eaton € 500.000

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

Financiële vaste activa boekwaarde per 31-12	31-12-2017	herrubri- cering	Invest.	Desinvest.	Afwaar- dering	Afschrijving/ aflossing	Boekwaarde 31-12-2018
Kapitaalverstrekkings- aan:							
- Deelnemingen	880	-	-	-	249	-	632
- Gemeenschappelijke regelingen	129	-	-	-	-	-	129
Totaal kapitaalverstrekkings- aan:	1.009	-	-	-	249	-	760
leningen aan:							
- Woningbouwcorporaties	368.646	-	-	-	-	17.861	350.785
- Deelnemingen	187	-187	-	-	-	-	-
- Overige langlopende leningen	49.506	187	-	-	-	2.360	47.333
Totaal leningen aan:	418.337	0	-	-	-	20.221	398.118
Uitzettingen:							
- Overige uitzettingen met een looptijd van 1 jaar of langer	2.205		-	-	-	251	1.954
Totaal uitzettingen:	2.205		-	-	-	251	1.954
Totaal financiële vaste activa	421.551	0	-	-	249	20.472	400.832

Financiële vaste activa balanswaarde per 31-12	Voorziening 31-12-2017	Mutatie voorziening	Voorziening 31-12-2018	Balanswaarde 31-12-2017	Balanswaarde 31-12-2018
Kapitaalverstrekkings- aan:					
- Deelnemingen	249	-249	-	632	632
- Gemeenschappelijke regelingen	-	-	-	129	129
Totaal kapitaalverstrekkings- aan:	249	-249	-	760	760
leningen aan:					
- Woningbouwcorporaties	-	-	-	368.646	350.785
- Deelnemingen	-	-	-	187	-
- Overige langlopende leningen	1.941	-42	1.899	47.565	45.435
Totaal leningen aan:	1.941	-42	1.899	416.398	396.219
Uitzettingen:					
- Overige uitzettingen met een looptijd van 1 jaar of langer	-	-	-	2.205	1.954
Totaal uitzettingen:	-	-	-	2.205	1.954
Totaal financiële vaste activa	2.190	-291	1.899	419.364	398.933

De financiële vaste activa bestaat uit kapitaalverstrekkings- en leningen. Deze activa neemt af met 19 miljoen en bestaat uit de aflossingen en afschrijvingen. In 2018 zijn de waarderingen van de

aandelen Verkoop Vennootschap BV als ook de hiervoor ingestelde voorziening afgewaardeerd naar € 0.

De gemeentelijke deelnemingen bestaan met name uit aandelen in:

BNG Bank € 436.215

Twente Milieu N.V. € 154.285

De kapitaalverstrekking aan de gemeenschappelijke regeling betreffen de inleggelden in de Stadsbank Oost Nederland.

De herrubricering bij leningen heeft er mee te maken dat deze lening in het verleden is gedefinieerd als een lening aan een deelneming terwijl dit een overige langlopende lening betreft.

Het bedrag aan uitgezette leningen ad € 351.000 miljoen bestaat voor € 20 miljoen aan leningen aan Ons Huis en voor € 331.000 miljoen aan de Hengelose woningcorporatie Welbions. De leningen zijn voor 100% bestemd voor investeringen in de sociale huisvesting en zijn als zodanig "staatssteunproof". Leningen aan woningbouwcorporaties werden verstrekt tegen de leningsvoorwaarden waartegen de gemeente de lening afsluit, vermeerderd met een opslag van 0,065%.

De leningen worden gedekt door een recht van eerste hypotheek, gevestigd ten gunste van de gemeente. De overwaarde van deze hypotheek is in overeenstemming gebracht met de WSW-norm (200% van de WOZ-waarde van de woningen).

Onder Overige langlopende leningen zijn de achtergestelde leningen aan WNH opgenomen. Bij de verzelfstandiging van Warmtenet Hengelo in een tweetal BV's is in juni 2016 door de raad besloten (zaak 2009221) om deze achtergestelde leningen te verstrekken. Wanneer en of deze leningen worden terugbetaald is afhankelijk van de toekomstige resultaten van de opgerichte BV's. De belangrijkste voorwaarde voor terugbetaling worden hierna kort genoemd. Bij de achtergestelde lening van € 1,04 miljoen aan Warmtebedrijf Hengelo B.V. zal vanaf het boekjaar 2022 een bedrag worden afgelost dat gelijk is aan het verschil tussen het netto resultaat en een bedrag gelijk aan 8% van het zichtbaar eigen vermogen van Warmtebedrijf Hengelo B.V. Bij de achtergestelde lening van € 1,04 miljoen aan Warmtenet Hengelo B.V. zal na afloop van respectievelijk het boekjaar 2032 en boekjaar 2047 een bedrag ter aflossing van de lening worden voldaan, ter hoogte van het meerdere, indien en voor zover het gemiddeld rendement gerekend over 15 jaar hoger is dan 8,5%.

Het bedrag in de voorziening onder Overige langlopende geldleningen is € 1.899.000, waarvan € 500.000 op basis van door de raad genomen besluiten en € 1.399.000 op basis van eigen beoordeling van de ontvangen jaarstukken en op basis van informatie van de organisatie zelf, de accounthouder of de financiële administratie m.b.t. betalingsgedrag.

Door aflossingen op schulden die wij als dubieus hadden aangemerkt verlaagt het bedrag van de voorziening met € 151.000. Er is één partij dit jaar in een hogere risicoklasse ingeschaald, waardoor de voorziening € 109.000 is toegenomen. Per saldo neemt de voorziening af met € 42.000.

De overige financiële vaste activa zijn als volgt te specificeren:

Het saldo uitzettingen met een looptijd van 1 jaar of langer bestaat uit een bijdrage aan de Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVN) voor het verstrekken van startersleningen.

Flottende activa

Voorraden

Voorraden worden uitgesplitst naar de volgende categorieën:

Voorraad	Boekwaarde 31-12-2017	Voorziening 31-12-2017	Balanswaarde 31-12-2017
Onderhanden werk, waaronder:			
bouwgronden in exploitatie	138.279	48.637	89.642
Tussentijdse winstneming POC 2018	-		
Gereed product en handelsgoederen	20		20
Totaal	138.299	48.637	89.662

Voorraad	Vermeerderingen 2018	Verminderings 2018	Boekwaarde 31-12-2018	Voorziening 31-12-2018	Balans 31-12-2018
Onderhanden werk, waaronder:					
bouwgronden in exploitatie	20.772	26.327	135.668	52.722	82.946
Tussentijdse winstneming POC 2018	2.944				-
Gereed product en handelsgoederen	1		21		21
Totaal	23.717	26.327	135.689	52.722	82.967

De waardering van de gronden in exploitatie per 31 december 2018 is gebaseerd op de geactualiseerde grondexploitaties per 1 januari 2019 en de uitkomsten van de door de gemeente uitgevoerde risicoanalyses ter zake. Dit betreft de beste inschatting op dit moment die omgeven is door de nodige risico's, aannames en veronderstellingen die periodiek (jaarlijks) worden herzien.

Deze periodieke herziening kan leiden tot een aangepaste waardering van de gronden in Exploitatie, de hiermee samenhangende voorziening voor verlieslatende grondexploitaties en de hiermee samenhangende tussentijdse winst voor winstgevendende grondexploitaties. De belangrijkste risico's zijn gelegen in de rente, de uitgifte prijzen en de ladder van duurzaamheid.

In regionaal verband worden in het kader van de ladder afspraken gemaakt over de hoeveelheid te realiseren bedrijventerrein en woningbouw. In beide gevallen is de verwachte vraag bijna volledig ingevuld met het huidige aanbod. Er is daarmee nauwelijks ruimte voor nieuwe initiatieven.

Net als in elk project hebben we in het project de Veldkamp te maken met (schattings)onzekerheden. Deze onzekerheid hebben wij op basis van een second opinion bepaald op € 550.000. Voor een gedetailleerde toelichting van de gehanteerde uitgangspunten alsmede risico's en onzekerheden van grondexploitaties verwijzen wij naar de paragraaf grondbeleid. Voor een nadere toelichting van grondexploitaties wordt verwezen naar bijlage 8.3 en de paragraaf grondbeleid.

Onderhanden werk	31-12-2018	31-12-2017
Gronden in exploitatie	48.444	52.177
Bedrijventerreinen	34.502	37.464
Totaal	82.946	89.642
Nog te maken kosten	112.517	-
Nog te verwachten opbrengsten	158.280	-
Verwacht exploitatieresultaat	37.183	-

Het eindresultaat van de in exploitatie genomen gronden bedraagt -€ 37,2 miljoen op eindwaarde. Dit wil zeggen dat de verliesgevendende exploitaties € 37,2 miljoen meer middelen uit de Reserve Grondbedrijf vragen dan de winstgevendende exploitaties aan de reserve toevoegen.

Uit winstgevendende exploitaties vloeit € 23,7 miljoen naar de Reserve en de verliesgevendende complexen vragen € 60,9 miljoen. Deze bedragen zijn de totale eindwaarden van de complexen.

Voor de te verwachten verliezen zijn voorzieningen gevormd. Voor de € 60,9 miljoen aan verliezen voor exploitaties in de gemeentelijke administratie is € 52,7 miljoen aan voorzieningen getroffen. Dit

wil zeggen dat nu € 52,7 miljoen beschikbaar is om € 60,9 miljoen aan verliezen in de toekomst te kunnen betalen. Het verschil wordt in de loop van de tijd overbrugd door rentebijschrijvingen.

Complex en omschrijving	Boekwaarde 1-1-2018	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Boekwaarde herzieningen 31-12-2018	Boekwaarde balans	Totaal geraamde kosten	Totaal geraamde opbrengsten	Verwacht eindresultaat
104 Lange Wemen	-227.348	140.482	0	-86.866	-86.866	1.953.702	804.036	1.114.186
06 't Rot	8.047.145	660.025	1.950.100	6.757.069	6.757.069	1.678.103	4.270.215	4.717.906
07 VMBO	-533.331	415.096	-118.235	0	0			
101 Broek Noord	9.461.879	1.324.918	1.077.203	9.709.594	9.709.594	2.520.352	7.500.339	5.353.554
102 Broek Oost	3.557.324	108.286	266.537	3.399.073	3.399.073	1.038.901	3.701.882	830.089
28 Marskant	0	101.250	0	101.250	101.250	3.669.706	1.766.998	2.092.464
44 Veldwijk Noord	-2.901.417	1.805.993	1.145.336	-2.240.759	-2.240.759	1.785.737	784.527	-1.355.891
52 Dalmeden	40.031.210	-1.003.600	6.148.419	32.879.192	32.879.192	11.570.852	59.793.404	-20.263.055
54 Medailon	-20.453	-1.515.799	630.796	-2.167.048	-2.167.048	313.500	0	-1.934.287
701 Lansinkveld Noord	10.280.565	301.107	212.137	10.369.536	10.369.536	2.196.953	7.503.764	5.745.627
702 Langeler Erve	3.881.028	138.821	1.407.794	2.612.055	2.612.055	540.685	748.391	2.774.339
703 Hoofdinfrastructuur	232.441	24.913	0	257.354	257.354	3.357.812	0	3.869.095
704 Deelplan 10	4.154.918	127.637	200.000	4.082.555	4.082.555	2.522.117	2.124.497	4.968.196
711 Fase 2a Industrieplein eo	6.909.276	924.959	287.062	7.547.173	7.547.173	4.393.786	7.247.453	7.054.798
712 Vereenigingsgebouw	165.295	333.251	1.544.901	-1.046.355	-1.046.355	958.670	570.000	-781.958
713 Noordelijke laan HvZ	-2.533.102	2.364.733	1.283.732	-1.452.101	-1.452.101	1.072.343	202.020	-634.435
714 Woonstad Noord	2.388.978	160.370	111.679	2.437.670	2.437.670	3.406.230	6.762.428	-858.826
715 Zuidelijk Laan HvZ	295.394	6.748.897	5.665.125	1.379.166	1.379.166	4.799.328	2.808.093	4.119.116
790 Verspreide gronden Hart van Zuid	1.943.111	72.446	2.331	2.013.227	2.013.227	531.769	708.470	1.981.107
Voorraden - Woningbouw in exploitatie	85.132.914	13.233.786	21.814.915	76.551.784	76.551.784	48.310.546	107.296.517	18.792.024
790 Verspreide gronden Hart van Zuid				51.405				
Voorraden - Nog te betalen "onderhanden werk"					51.405			
Woningbouw in exploitatie	85.132.914	13.233.786	21.814.915	76.551.784	76.603.189	48.310.546	107.296.517	18.792.024
16 Gezondheidspark	16.024.733	490.283	1.532.178	14.982.838	14.982.838	429.719	10.355.822	6.128.859
35 Oosterveld	17.509.835	531.860	2.070.355	15.971.340	15.971.340	748.140	13.679.091	4.210.493
84 Zuidelijke Havenweg	343.497	222.673	566.170	0	0	0		
96 Westermaat Campus	17.492.337	506.716	19.000	17.980.053	17.980.053	494.985	11.507.045	8.723.699
103 Watertorenpark	93.000	-12.546	281.704	-201.251	-201.251	68.475	0	-136.801
716 Kanaalzone	1.631.030	133.639	42.310	1.722.359	1.722.359	1.102.353	3.389.355	-544.808
Voorraden - Bedrijvencomplexen in exploitatie	53.094.431	1.872.625	4.511.717	50.455.339	50.455.339	2.843.672	38.931.313	18.381.442
Bedrijvencomplexen in exploitatie	53.094.431	1.872.625	4.511.717	50.455.339	50.455.339	2.843.672	38.931.313	18.381.442

Uitzettingen met een rente-typische looptijd korter dan 1 jaar

De in de balans opgenomen uitzettingen met een looptijd van één jaar of minder zijn als volgt verdeeld:

Uitzettingen met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	Boekwaarde 31-12-2018	Voorziening oninbaarheid	Balanswaarde 31-12-2018	Balanswaarde 31-12-2017
Vorderingen op openbare lichamen	24.336	-	24.336	11.871
Rekening courant verhouding met het Rijk	-		-	-
Rekening courant verhouding met niet financiële instellingen	5.846	407	5.439	3.525
Overige vorderingen	12.341	5.155	7.186	7.236
Overige uitzettingen:				
- Overige uitzettingen	81		81	81
Uitzettingen met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	42.604	5.562	37.042	22.714

De uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar zijn met 14 miljoen toegenomen. Deze toename bestaat voornamelijk uit een vordering op de belastingdienst betreffende de aangifte BCF en een vordering op de het ministerie van BZK. De toename op de rekening-courantverhouding betreft een toename van € 1,6 miljoen euro op op het saldo RC GBT en € 0,3 miljoen op de RC SVN.

De overige vorderingen (debiteuren) laten een verlaging van € 0,4 miljoen zien en deze bestaan voornamelijk uit de volgende mutaties:

- Debiteuren algemeen - € 0,2 miljoen
- Bijstandsdebiteuren - € 0,6 miljoen
- Debiteuren WMO - € 0,5 miljoen
- Voorziening debiteuren + € 0,9 miljoen

De overige vorderingen bestaan voor € 9,1 miljoen uit bijstandsdebiteuren. Van deze vordering is € 5,2 miljoen aangemerkt als dubieus en hiervoor is een voorziening getroffen.

De gemeente is verplicht om overtollige middelen, boven het drempelbedrag, onder te brengen bij het ministerie van financiën via het zogenaamde schatkistbankieren. Eventuele overtollige middelen mogen niet worden belegd bij andere partijen. Onder voorwaarde mogen wel leningen worden verstrekt aan andere decentrale overheden. Het drempelbedrag bedroeg 1,5 miljoen euro in 2018. Uit onderstaande tabel blijkt dat de gemeente in 2018 het drempelbedrag niet heeft overschreden.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
		Verslagjaar 2018			
(1)	Drempelbedrag	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	860	1.240	1.032	1.229
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	1.281	901	1.109	912
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	285.407			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	285.407			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	2141			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	78.251	112.862	94.987	113.104
(5b)	Dagen in het kwartaal	91	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	860	1.240	1.032	1.229

Liquide middelen

Het saldo van de liquide middelen wordt gevormd door de door de gemeente aangehouden kassen en bankrekeningen.

Liquide middelen	31-12-2018	1-1-2018
Banksaldi	207	330
Kassaldi	70	70
Liquide middelen	277	400

Het saldo van liquide middelen is afgenomen met € 0,1 miljoen.

In het banksaldi is ook de derdenrekening Rabobank ROZ opgenomen. Alleen het ROZ kan hierover beschikken.

Overlopende activa

De post overlopende activa wordt als volgt verdeeld:

Overlopende activa	31-12-2018	31-12-2017
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel uitgesplitst naar de nog te ontvangen bedragen van:		
- Europese overheidslichamen	-	-
- Het rijk	1.400	600
- Overige Nederlandse overheidslichamen	4.453	1.284
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	17.947	14.628
Overlopende activa	23.799	16.512

De overlopende activa is in 2018 toegenomen met € 7,2 miljoen.

De onderbouwing van de Nog te ontvangen bijdragen van EU, Rijk en overige Nederlandse overheidslichamen kunt u terugvinden in onderstaande tabel.

De boekwaarde van € 17 miljoen betreffende de nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen bestaat voornamelijk uit:

Nog te ontvangen bedragen ad € 15,5 miljoen:

- € 7,0 miljoen nog te ontvangen rente van uitstaande geldleningen
- € 2,1 miljoen nog te ontvangen gelden debiteuren BBZ
- € 7,3 miljoen diverse nog te ontvangen bedragen, deze bestaan voornamelijk uit:
 - € 0,2 miljoen afwikkeling Metropool
 - € 1,0 miljoen Sociaal domein
 - € 0,1 miljoen reclameopbrengsten
 - € 0,4 miljoen verpakkingsmateriaal en oud papier
 - € 2,3 afvalstoffen heffing
 - € 0,1 miljoen ESF Arbeidsmarktregio Twente 2017-2019
 - € 0,4 miljoen Bijdrage De Veldkamp en exploitatie Brouwerij
 - € 2,1 miljoen Bijdrage beschermd wonen
 - € 0,3 miljoen leges omgevingsvergunning
 - € 0,1 miljoen BBZ
 - € 0,7 miljoen suppletie BTW
 - € 0,3 miljoen leges riolering
 - € 0,1 miljoen parkeren

Van de post debiteuren BBZ ad. € 2,1 miljoen is 25% voorzien en voor 75% opgenomen als af te dragen aan het rijk. Deze post is opgenomen onder de overlopende passiva.

De boekwaarde op vooruitbetaalde bedragen ad. € 1,5 miljoen wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- € 1,0 miljoen huur stadskantoor Hazenweg
- € 0,1 miljoen VNG contributie
- € 0,1 miljoen RC BBZ Almelo
- € 0,3 miljoen overige diverse posten

Omschrijving NTO overheidssubsidies	31-12-2017	Toegevoegd in 2018	Vrijgevallen in 2018	31-12-2018
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel uitgesplitst naar de nog te ontvangen bedragen van:				
Nog te ontvangen bedragen Rijk:	600			1.400
WRN nto Rijk Greendeal 2017/0285987	600	-	-	600
WRN nto Rijk Greendeal 2015/0144554		-	-	800
Nog te ontvangen bedragen overige Nederlandse overheidlichamen:	1284		281	4.453
Provincie 519 subsidie DU&infra Reconstructie Deurningerstraat	281		281	0
Provincie 550 Duurzaam veilig 2016	503			503
Gemeente Enschede 517 HOV Enschedesestraat	500			500
Provincie Nieuwe brug Twentekanaal	-			2.890
Waterschap Nieuwe brug Twentekanaal	-			560
Totaal	1.884	-	281	5.853

Vaste passiva

Eigen Vermogen

Het verloop van de reserves in 2018 per soort reserve:

Eigen vermogen	Boekwaarde 31-12-2017	Toevoegingen			Onttrekkingen		Boekwaarde 31-12-2018
		Bestemming resultaat vorig jaar	via resultaat- bestemming bij het overzicht van baten en lasten	bestemming resultaat vorig boekjaar	via resultaat- bestemming bij het overzicht van baten en lasten	afschrijvingen op activa	
Algemene reserves:							
Algemene reserve	17.676	1.278	8.312	-	2.919	-	24.347
Reserve grondexploitatie		1.425	7.685	-	6.125	-	2.985
Overige bestemmingsreserve	23.211	-	9.816	-	12.596	-	20.431
Bestemd resultaat 2017	2.703						
Te bestemmen resultaat 2018			11.715				11.715
Totaal eigen vermogen	43.590	2.703	37.528	-	21.640	-	59.478

Het eigen vermogen is in 2018 toegenomen met € 15,8 miljoen.

Het te bestemmen resultaat voor 2018 is € 11,7 miljoen. Het voorstel voor bestemming van dit resultaat is opgenomen in Hoofdstuk 4.

De overige mutaties zijn voornamelijk ontstaan door:

Een toename van:

- Algemene reserve € 6,6 miljoen
- Reserve grondexploitatie € 2,9 miljoen
- Reserve dekking kap.lasten € 2,5 miljoen

Een afname van:

- Reserve bodemsanering € 2,0 miljoen
- Reserve decentralisatie-uitkering € 1,7 miljoen

Mutaties in de reserve

Reserves	nr.	Beginbalans 31-12-2017	Toevoeging	Onttrekking	Bestemming resultaat 2017	Balans mutatie	Eindbalans 31-12-2018
Algemene Reserves							
Alg. reserve (rentedragend)	102	17.676.421	8.312.035	2.919.483	1.278.338	6.670.890	24.347.311
Alg. reserve grondexploitatie	103=150	0	7.685.443	6.125.126	1.425.000	2.985.317	2.985.317
Subtotaal algemene reserves		17.676.421	15.997.478	9.044.609	2.703.338	9.656.207	27.332.629
Bestemmingsreserves							
Best.Res. Centr.opleidingsbudget	310	100.000	0	0		0	100.000
Best.Res. Communicatiebeleid	311	28.520	0	5.640		-5.640	22.880
Best.Res. Verevening binnenstad	313	400.000	0	200.000		-200.000	200.000
Best.Res. Ruimtelijke kwaliteit binnenstad	314	475.000	506.524	350.000		156.524	631.524
Best.Res. Arbeidsvoorwaarden	316	137.308	0	106.856		-106.856	30.452
Best.Res. Warmtenet	319	0	0	0		0	-
Best.Res. Kapitaallasten	320	210.892	2.540.845	16.032		2.524.813	2.735.705
Best.Res. Egalisatie accommodaties	326	483.325	69.435	384.101		-314.666	168.659
Best.Res. Vastgoedbedrijf	327	1.993.641	219.000	193.417		25.583	2.019.223
Best.Res. Duurzaamheid	328	94.054	0	10.000		-10.000	84.054
Best.Res. Fietspadenplan	329	221.564	33.437	0		33.437	255.001
Best.Res. Twentehaven	331	460.732	44.750	0		44.750	505.482
Best.Res. Bodemsanering	332	5.664.030	929.659	2.957.793		-2.028.134	3.635.896
Best.Res. Onderwijshuisvesting	367	5.183.953	5.451.915	6.145.552		-693.637	4.490.316
Best.Res. Decentralisatie- uitkering	371	2.657.173	0	1.720.593		-1.720.593	936.580
Best.Res. Organisatieontwikkeling	372	2.982.925	19.427	252.439		-233.012	2.749.913
Best.Res. Groencomp.bomen	374	206.784	1.190	0		1.190	207.974
Best.Res. Prj.bestrijd. Jwerkloos	375	69.026	0	20.042		-20.042	48.984
Best.Res. Ondhoud buurtcentra	398	108.609	0	68.548		-68.548	40.061
Best.Res. ARI (Investerings)	399	1.733.153	0	165.000		-165.000	1.568.153
Subtotaal bestemmingsreserves		23.210.690	9.816.182	12.596.013	0	-2.779.831	20.430.859
Saldo van de rekening 2017		2.703.338			-2.703.338		
Totaal reserves		43.590.449	25.813.660	21.640.621	0	6.876.376	47.763.488

Toelichting reserves

Algemene reserve (102): € 24.347.311

Doel: Gevormd vanuit resultaten van algemene middelen zonder directe bestemming, nodig t.b.v. het weerstandsvermogen van de gemeente (o.a. voor calamiteiten).

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
€ 753.724 Budget overheveling 2017-2018	€ 187.224 Inburgering maatschappelijke opvang
€ 50.000 Kloas an de brug erfgoed	€ 2.471.678 Sociaal domein 2018
€ 474.614 Rekeningresultaat 2017	€ 70.000 Jeudghulp GGZ
€ 112.500 Rente	€ 100.000 Hestr. Weth. Kampstraat
€ 8.452.760 Fonds tekortgemeenten geoormerkt AR Sociaal domein	€ 80.000 Schadeherstel Openbare verplichting
€ 359.150 Koersvast in krappe tijden	€ 10.581 Kloas an de Brug ptj
€ -612.375 Integraal actieplan binnenstad	

Bestemming resultaat 2017:

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
Geen	Geen

€ 2.703.338 Saldo resultaat 2017

Reserve grondexploitatie incl. Hart van Zuid (103=150): € 2.985.317 (zie ook bijlage 8.2.2)

Doel: Buffer ter afdekking van de risico's grondexploitatie.

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
€ 1.425.000 Saldo bestemming 2017 grex prj Enschedesestraat	€ 507.195 Bijdrage BXL 2018 (incl. parkmanagement +afdr. Fonds bovenwijken)
€ 305.471 GREX-bovenw. Voorz	€ 101.330 Afwaardering Kiosk + perceel grond
€ 230.729 Opbrengst grond Diamantstraat – Beitelstraat	€ 3.485.720 Naar voorziening GREX a.g.v. herziening 1-1-2019
€ 1.791.773 Winstname Dalmeden	€ 78.259 Verrekening Advieskosten en promotiekosten
€ 891.355 Resultaat erfpacht en verhuurde gronden	€ 100.000 Kosten niet in expl genomen gronden
€ 314.035 Afwikkeling prj. 07 VMBO grex	€ 245.319 Verrek. rentecomp 2018 De Veldkamp (gem Borne)
€ -1.594 Winstname Watertorenpark	€ 1.425.000 Bijdrage t.b.v. project Enschedesestr
€ 195.204 Afwikkeling proj. 84 Zuidelijke Havenweg	€ 182.303 Voorziening Veldkamp
€ 233.192 Winstname Medaillon	
€ 920.179 Winstname Veldwijk Noord	
€ 395.165 Extra dot Res GZ agv ontw herz 01-01-2019	
€ 2.349.347 Rentecompensatie 2018 Reserve + voorz grondexpl.	
€ 60.588 Aanpassing voorziening HVZ	

Reserve Centraal Opleidingsbudget (310): € 100.000

Doel: Afzondering 0,4% van loonsom als buffer voor tegenvallers in reguliere opleidingsbudgetten.

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
Geen	Geen

Reserve communicatiebeleid (311): € 22.880

Doel: Reservering bij verkoop van St. Kabeltevee Hengelo met doel deze te besteden ter dekking van kapitaallasten van investeringen op het gebied van informatie- en communicatietechnologie. Besteding dient plaats te vinden t.b.v. de burgers van de Gemeente Hengelo conform de oorspronkelijke doelstellingen van de stichting.

<i>Dotaties:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
Geen	€ 5.640 Bijdrage aan project Breedband 2018

Vereveningsreserve binnenstad (313): € 200.000*Doel:* Compactere binnenstad

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
Geen	€ 200.000 Enschedesestraat

Reserve ruimtelijke kwaliteit binnenstad (314): € 631.524

Doel: Ter verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in de binnenstad o.a. voor de herinrichting van de openbare ruimte van het kernwinkelgebied, het versterken en ondersteunen van de woonfunctie in de binnenstad.

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
€ 506.524 Ruimtelijke ontwikkelingen binnenstad	€ 100.000 Inzet middelen Wonen boven Winkels
	€ 250.000 Enschedesestraat

Reserve arbeidsvoorwaarden (316): € 30.452

Doel: In 1999 door de raad afgezonderde middelen ter dekking van niet direct voorzienbare kosten van arbeidsvoorwaarden. Over aanvragen en omvang vindt structureel georganiseerd overleg plaats met werknemers (niet tijdgebonden).

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
Geen	€ 106.856 Kerstmarkt arbeidsvoorwaarden

Reserve Kapitaallasten (320): € 2.735.705*Doel:* Reserve dekking kapitaallasten

Door de wijziging van de BBV-systematiek, met ingang van 2017, voor investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut zal voor de oude 'probleemgevallen' en nieuwe gevallen gebruik kunnen worden gemaakt van de dekkingsreserve kapitaallasten. Het gereserveerde bedrag in deze nieuwe reserve kan worden gebruikt voor de dekking van de jaarlijkse kapitaallasten, die voortvloeien uit de betreffende investeringen. Op basis van de vastgestelde nota Investerings- en activeringsbeleid gaat de voorkeur bij alle uitbreidings- en vervangingsinvesteringen uit naar het toepassen van de reguliere afschrijvings- en rentesystematiek. Na afloop van de gebruiksduur van het actief vallen de kapitaallasten vrij in de exploitatie en ontstaat er ruimte om een nieuwe vervangingsinvestering met bijbehorende kapitaallasten te ramen.

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
€ 847.000 Reconstructie Kuipersdijk	€ 16.032 uitvoeringskrediet Enschedesestraat
€ 1.693.845 uitvoeringskrediet Enschedesestraat	

Reserve egalisatie accommodaties (326): € 168.659

Doel: Ter dekking van (groot) onderhoud van gebouwen, welke niet direct meer in gemeentelijk gebruik zijn, maar nog wel eigendom van de gemeente zijn.

Toevoegingen:

€ 630 Brinkstraat
 € 8.550 Deurningerstraat 250 loods
 € 2.475 Deurningerstraat 250 kantine
 € 1.275 Deurningerstraat 262 berging
 € 2.700 Kuipersdijk 46 wedstrijdsec
 € 9.795 Onze Lieve Vrouwenstr 10 tm 20
 € 900 Prins Bernhardplatsoen Koepel
 € 1.200 van Alphenstraat kapschuur
 € 1.800 Wegtersweg 11
 € 1.830 Wegterweg 13
 € 1.830 Wegtersweg 15
 € 24.750 Wegtersweg 9 stalling
 € 11.700 Wegtersweg 9 zoutloods

Onttrekkingen:

€ 372.987 Panden Innocent en Cerberus
 € 11.114 OL Vrouwestraat

Reserve vastgoedbedrijf (327): € 2.019.223

Doel: Bestemd om voor- en nadelige verkoopresultaten op vastgoed te plooien. Daarnaast geeft het jaarlijks financieel rendement en vangt het vermogensrisico op van het gemeentelijk vastgoed. Ook ondersteund het de monitoring en effectuering van de gemeentelijke bezuinigingen op het vastgoed.

Toevoegingen:

€ 219.000 Verkoop A. Molenweg 271-7, 11, 15, 19

Onttrekkingen:

€ 16.734 Afw. Brugginksweg 5
 € 23.247 kosten verkoop diverse panden
 € 84.847 bezuinigingstaakstelling 2018
 € 49.069 Advieskosten Vastgoed
 € 19.520 Energielabels

Reserve duurzaamheid (328): € 84.054

Doel: Ter dekking van interne duurzaamheid.

Toevoegingen:

Geen

Onttrekkingen:

€ 10.000 Startup Nijverheid Aardgasvrij

Reserve fietspadenplan (329): € 255.001

Doel: Als correctie op de negatieve boekwaarde van cpl. 42 Fietspadenplan is deze vermogens-toename ondergebracht in deze reserve.

Toevoegingen:

€ 33.437 fietspadenplan verkeersveiligheid

Onttrekkingen:

Geen

Reserve Twentehaven (331): € 505.482

Doel: Bestemd voor toekomstig incidenteel groot onderhoud van de haven.

Toevoegingen:

€ 44.750 Conform begroting.

Onttrekkingen:

Geen

Reserve bodemsanering (332): € 3.635.896

Doel: Middelen ter dekking van lasten bodemsaneringen, waarvoor binnen de beschikbare ISV-gelden geen ruimte is.

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
€ 929.659 Conform begroting Middelen ontv van het Rijk	€ 102.835 't Rot/Lanmanserve
	€ 200.000 Bodemsanering Esrein 34-42
	€ 181.704 Bodemsanering Watertorenpark
	€ 270.707 Warmtenet
	€ 2.052.546 Vrijval GSB Middelen
	€ 150.000 Rec. Kuipersdijk

Reserve algemene onderwijshuisvesting (367): € 4.490.316

Doel: Vanuit de algemene uitkering afgezonderde middelen ter dekking van uitgaven binnen het meerjaren investeringsprogramma onderwijshuisvesting.

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
€ 5.451.915 Uitkering uit gemeentefonds	€ 316.242 Openbaar basisonderwijs
	€ 1.158.625 Bijzonder basisonderwijs
	€ 1.100.296 Bijzonder speciaal basisonderwijs
	€ 687.263 Openbaar voortgezet onderwijs
	€ 1.569.016 Bijzonder voortgezet onderwijs
	€ 786.807 Kosten gymnastieklokalen
	€ 193.242 Huisvesting noodlokalen
	€ 172.711 Leegstand schoolgebouwen
	€ 183.604 Broek

Reserve decentralisatie-uitkeringen (371): € 936.580

Doel: Afgezonderde middelen uit de algemene uitkering ter dekking van uitgaven die gemoeid zijn met decentralisatie uitkeringen. Het gaat om incidentele middelen voor een beperkte periode.

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
Geen	€ 1.500.000 2 ^e fase veldwijk Zuid
	€ 163.000 WTC 2 ^e fase
	€ 57.593 Asielinstroom december circulaire

Reserve organisatieontwikkeling (372): € 2.749.913

Doel: Bestemd voor de transitie van meer mobiliteit in de organisatie naar een flexibele organisatie met de juiste medewerker op de juiste plek.

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
€ 19.427 Generatiepact	€ 252.439 Generatiepact

Reserve groencompensatie bomen (374): € 207.974

Doel: Baten en lasten van de bomenverordening te egaliseren.

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
€ 1.190 Compensatie 2018	Geen

Reserve Project bestrijden Jeugdwerkloosheid (375): € 48.984

Doel: Projecten van bestrijding van jeugdwerkloosheid.

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
Geen	€ 20.042 Bestrijding Jeugdwerkloosheid

Reserve onderhoud buurtcentra (398): € 40.061

Doel: Meerjarig onderhoud buurtcentra. Met amendement 147062 heeft de raad besloten dat € 108.609 beschikbaar moet blijven.

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
Geen	€ 68.548 Investering Buurtcentra

Reserve Algemene Investeringen (ARI) (399): € 1.568.153

Doel: Bestemd ter dekking van toekomstige lasten die voortvloeien uit de ARI-investeringen.

<i>Toevoegingen:</i>	<i>Onttrekkingen:</i>
Geen	€ 165.000 Projectleider nieuwbouw

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen, verliezen en risico's, ter egalisering van vooral onderhoudskosten dan wel tarieven en voor van derden verkregen middelen, die specifiek besteed moeten worden.

Het verloop van de voorzieningen in 2018 per soort voorziening:

Voorzieningen	Saldo 31-12-2017	Toevoegingen	Vrijval	Aanwendungen	Saldo 31-12-2018
Verplichtingen, verliezen en risico's	34.173	583	800	1.959	31.996
Egalisatie onderhoud	2.928	900	31	348	3.448
Voorzieningen voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is	14.181	2.031	-	1.434	14.778
Totaal eigen vermogen	51.282	3.514	831	3.741	50.223

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de voorzieningen van de gemeente Hengelo met € 1,0 miljoen is afgenomen in het verslagjaar 2018.

Dit wordt grotendeels veroorzaakt door:

Een toename van:

- Voorziening riolering € 1,0 miljoen
- Voorziening onderhoud vastgoed € 0,5 miljoen

Een afname van:

- Voorziening verlieslatend contract onderhoud stadskantoor € 0,8 miljoen
- Voorziening afval Voorziening € 0,3 miljoen
- Complexen derden € 1,0 miljoen

Mutaties in de voorzieningen

Voorzieningen	nr.	Beginbalans 01-01-2018	Dotatie Aanwending		Vrijval	Balans- mutatie	Eindbalans 31-12-2018
1. Risico, Verplichtingen							
Voorz. Verlieslatend contract oh Stadskantoor	502	800.000	0	0	800.000	-800.000	-
Voorz. Pensioen wethouders	503	5.753.435	370.411	264.986		105.425	5.858.860
Voorz. Complexen derden	512	23.754.538	182.303	1.256.494		-1.074.191	22.498.044
Voorz. Wachtgeld Muziekschool	522	721.315	0	156.930		-156.930	564.385
Voorz. Afwikkeling Warmtenet	523	3.143.850	30.000	280.811		-250.811	2.893.039
Subtotaal risico, verplichtingen		34.173.138	582.714	1.959.221	800.000	-2.176.506	31.814.328
2. Egalisatie Onderhoud							
Voorz. Groot onderhoud stadhuis	501	30.964	0	0	30.964	-30.964	0
Voorz. Renovatie sportvelden	527	80.520	35.667	0		35.667	116.187
Voorz. Gebouwen/install. Sport	528	175.915	58.000	0		58.000	233.915
Voorz. Onderhoud vastgoed	533	2.640.813	805.963	348.461		457.502	3.098.315
Subtotaal egalisatie onderhoud		2.928.212	899.630	348.461	30.964	520.205	3.448.418
3. Beklemden middelen							
Voorz. Rioolrenovatie	508	10.759.342	2.000.097	1.049.324		950.774	11.710.115
Voorz. Gebiedsgericht grondwaterbeleid	510	1.339.500	32.000	0		32.000	1.371.500
Voorz. Afvalverwerking	511	2.081.534	0	385.054		-385.054	1.696.480
Subtotaal beklemden middelen		14.180.376	2.032.097	1.434.377	0	597.720	14.778.096
Totaal		51.281.726	3.514.442	3.742.059	830.964	-1.058.581	50.223.144

Toelichting voorzieningen

Voorziening groot onderhoud stadhuis/ stadskantoor (501): € 0

Doel: T.b.v. (groot) onderhoud stadhuis op basis meerjarige onderhoudsplanning.

Dotatie:	Aanwendingen:
Geen	€ 30.964 Groot onderhoud Stadhuis

Voorziening verlieslatend contract onderhoud stadskantoor (502): € -

Doel: T.b.v. (groot) onderhoud stadskantoor op basis meerjarige onderhoudsplanning.

Dotatie:	Aanwendingen:
Geen	€ 800.000 Vrijval i.v.m. aangepast contract

Voorziening pensioen wethouders (503): € 5.858.860

Doel: Te verwachten verplichtingen jegens de pensioenen en wachtgeld wethouders, waarvan de omvang redelijkerwijs in te schatten is.

<i>Dotatie:</i>	<i>Aanwendungen:</i>
€ 370.411 Wethouders	€ 264.986 Salaris voormalig wethouders

Voorziening rioolrenovatie (508): € 11.710.115

Doel: Bestemd voor de vervangingsinvesteringen van het rioolstelsel, evenals egalisatie van de tarieven rioolrecht.

<i>Dotatie:</i>	<i>Aanwendungen:</i>
€ 1.853.142 Dotatie volgens Onderhoudsplan	€ 74.961 Oplossen wateroverlast Adamsweg
€ 146.955 Rioolverv. Relinen Landmansweg	€ 57.750 Rioolgemaal electromach 2018
	€ 668 Westtangent uitvoering fase 1
	€ 46.157 Westtangent uitvoering fase 2
	€ 434.005 ROK fase 2 Veldwijk Zuid
	€ 435.782 Rioolverv. Ketelstraat

Voorziening gebiedsgericht grondwaterbeleid (510): € 1.371.500

Doel: Ter dekking van grondwaterverontreiniging in centrumgebied.

<i>Dotatie:</i>	<i>Aanwendungen:</i>
€ 32.000 Storting afkoopsom Hazemeijer	Geen

Voorziening afvalverwerking (511): € 1.696.480

Doel: Reserve vanuit toevallige meevallers product afvalverwerking/-verwijdering ten behoeve van egalisatie mogelijk toekomstige tegenvallers. Geen gebonden besteding.

<i>Dotatie:</i>	<i>Aanwendungen:</i>
Geen	€ 385.054 Resultaat 2018

Voorziening Complexen derden (512): € 22.680.347

Doel: Voorziening t.b.v. grondcomplexen, waarvan we de administratie niet zelf voeren

<i>Dotatie:</i>	<i>Aanwendungen:</i>
€ 182.303 van Reserve Veldkamp	€ 1.256.494 Businesspark XL De Veldkamp

Voorziening wachtgeld Muziekschool (522): € 564.385

Doel: Te verwachten verplichtingen wachtgeld i.v.m. reorganisatie Muziekschool.

<i>Dotatie:</i>	<i>Aanwendungen:</i>
Geen	€ 156.930 Friciekosten 2017/2018

Voorziening afwikkeling Warmtenet(523): € 2.893.039

Doel: Verliesvoorziening en afwikkeling

Warmtenet

<i>Dotatie:</i>	<i>Aanwendungen:</i>
€ 30.000 Volgens begroting 2018	€ 151.860 Verrekening Exploitatie resultaat 2018
	€ 128.951 Vrijval voorziening

Voorziening renovatie sportvelden (527): € 116.187

Doel: T.b.v. het toekomstig groot onderhoud van sportvelden afgezonderde middelen.

<i>Dotatie:</i>	<i>Aanwendungen:</i>
€ 667 Renovatie Sportpark Wilbert Natuurvelden	Geen
€ 35.000 Renovatie velden Sportpark	

Voorziening onderhoud Twentebad (528): € 233.915

Doel: T.b.v. het toekomstig groot onderhoud voor gebouwen en installaties Twentebad middelen zonder dat er een directe onderbouwing is via een meerjarig onderhoudsplan. .

<i>Dotatie:</i>	<i>Aanwendungen:</i>
€ 58.000 Groot onderhoud Twentebad	Geen

Voorziening onderhoud vastgoed (533): € 3.098.315

Doel: Ter dekking (groot) onderhoud van panden vastgoed

<i>Dotatie</i>	<i>Aanwending</i>
€ 805.963 groot onderhoud 2018	€ 8.675 Anton Brucknerstraat 85 (Gymlokaal)
	€ 8.976 Bataafse Kamp 4 (Conciërgewoning)
	€ 8.509 Bataafse Kamp 5 (Conciërgewoning)
	€ 4.475 Brinkstraat 9 (01) (Marktgebouw- openbare toiletten)
	€ 35.098 César Franckstraat 36D
	€ 119.067 Deurningerstraat 65
	€ 17.463 Gerststraat 2 (01) (Gymlokaal)
	€ 4.639 Harmsveldweg 3 (4M)
	€ 26.499 Klaas de Rookstraat 61 (Gymlokaal)
	€ 43.470 Kuipersdijk 40 (02) (Sportpark Veldwijk-FBK-Stad)
	€ 38.366 Kuipersdijk 46 (Sporthal, Kantine en Wijkpost)
	€ 7.692 Kuipersdijk 46A (Sportpark Veldwijk kleedr Barbaros)
	€ 7.150 Pruisische Veldweg 77 (Sportpr Veldwijk Don handb)
	€ 2.225 Langestraat 35 (Lambooyhuis)
	€ 5.570 Merelweg 21 (Gymlokaal)
	€ 3.908 Oldenzaalsestraat 349 (02) (Begr Oldenzaalstr prt)
	€ 6.679 Vöckersweg 24 (Oelerschool)

Vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar

Verloop in 2018 van de vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar:

Vaste schulden met rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	Boekwaarde 31-12-2017	Vermeerderingen	Aflossingen	Boekwaarde 31-12-2018
Onderhandse leningen van:				
- binnenlandse				
..pensioenfondsen en verz. Instellingen	-	-	-	-
..banken en ov. Financiële instellingen	606.112	45.000	58.470	592.642
..bedrijven	-	-	-	-
..overige binnenlandse sectoren	-	-	-	-
- buitenlandse instellingen	15.000			15.000
Door derden belegde gelden				
Waarborgsommen	81	9	3	88
Uitzettingen met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	621.193	60.009	73.473	607.729

In 2018 zijn de vaste schulden op balansdatum afgenomen met € 13,4 miljoen.

De totale rentelast voor de vaste schulden bedroeg € 22,8 miljoen. Dit bedrag bestaat uit € 9,3 miljoen rentelasten eigen financiering en € 13,5 miljoen rentelasten in verband met de financiering van de woningcorporatie Welbions.

De geleende middelen voor de financiering van de Welbions worden 1 op 1 door verstrekt aan Welbions en zijn eveneens opgenomen onder kapitaalverstrekkingen in de Financiële vaste activa.

In de paragraaf 6.5 Financiering is een nadere toelichting gegeven inzake het risicobeheer van de financieringsportefeuille van de gemeente Hengelo.

Flottende passiva

Netto-flottende schulden

De netto-flottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar worden als volgt gespecificeerd:

Netto-flottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	31-12-2018	31-12-2017
Kasgeldleningen van openbare lichamen (art. 1a wet Fido)	-	-
Overige kasgeldleningen	32.000	15.000
Banksaldi	1.685	231
Overige flottende schulden	11.129	11.883
Netto-flottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	44.814	27.114

De flottende schuld is met € 17,7 miljoen in 2018 toegenomen.

Deze toename is voornamelijk ontstaan door:

- Opgenomen kasgeldlening € 17 miljoen
- Saldo Bank € 1,4 miljoen

Afname van:

- Overige schulden crediteuren € 1,0 miljoen

Overlopende passiva

De specificatie van de post overlopende passiva is als volgt:

Overlopende Passiva	31-12-2018	31-12-2017
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkering met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren:		
- Het Rijk	233	775
- Overige Nederlandse overheidslichamen	2.105	1.735
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	29.554	36.095
Overlopende Passiva	31.892	38.604

De overlopende passiva bestaat uit vooruit ontvangen bijdragen van europes of Nederlandse overheidslichamen en overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen.

De overige vooruitontvangen bedragen bestaan uit:

- Te betalen BTW 4e kw € 1,4 miljoen
- Diverse te betalen bedragen inzake personeel € 3,4 miljoen
- GWS4ALL/WMO/BBZ € 11,0 miljoen
- Rente geldleningen € 10,5 miljoen
- Nog te betalen BTW/BCF € 0,6 miljoen
- Nog te betalen Complex 62 € 0,1 miljoen
- Nog te betalen kwijtschelding afvalstoffenheffing € 0,2 miljoen
- Nog te betalen voorziening Oyfo € 0,1 miljoen
- Nog te betalen uitspraak milieuvergunning € 0,6 miljoen
- Nog te betalen sociaal domein € 2,6 miljoen
- Nog te betalen subs Greendeal WNH € 0,6 miljoen
- Nog te betalen bedragen overig € 1,2 miljoen
- Vooruitontvangen Project gezonde toekomst € 0,1 miljoen
- Vooruitontvangen erfpacht 2019 € 0,5 miljoen

De onderverdeling van de ontvangen voorschotbedragen voor overheidssubsidies is als volgt:

Vooruitontvangen subsidie Rijk	Boekwaarde 01-01-2018	Ontvangen	Terugbetaling	Vrijgevallen	Boekwaarde 31-12-2018
Rijk 466 Gevelmaatregelen Deurningerstraat	34	-		34	-
Rijk 342 Tijdelijke stimulering woningbouw HVZ Stelplaats	100	-		100	-
Rijk Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2014	187	-		187	-
Rijk RMC	36	10		36	10
Rijk 500 Voorbereiding stil wegdek Enschedesestraat	38	-		38	-
Rijk 584 Uitvoeringskosten Enschedesestraat	68	88		68	88
Rijk 583 Voorbereiding geluidsanering Deldenerstraat	66	-		-	66
Rijk 582 Preventie woninginbraken huurwoningen	44	-		44	-
Rijk PS 612 Uitvoeringskosten gevelmaatregelen Enschedesestraat	203	69		203	69
Totaal vooruitontvangen subsidie Rijk	775	167	-	709	233

Omschrijving vooruitontvangen subsidie Provincie/gemeenten/Regio	Boekwaarde 01-01-2018	Ontvangen	Terugbetaling	Vrijgevallen	Boekwaarde 31-12-2018
Prov. 510 Marskant-Berfloboek, ruimtelijke kwaliteit	-	70		-	70
Prov. PS 454 Energieloket Hengelo 2.0	40	12		40	12
Prov. 368 Tijdelijke stimulering stelplaats	5	-		5	-
Prov. 499 Kerk en begraafplaats Bornsestraat	5	-		5	-
Prov. 529 Oplaatpunt elektrische voertuigen	20	19		20	19
Prov. 458 Cultuur in de stad Tuindorp 't Lansink	14	-		-	14
Prov. 439 Innovatiedriehoek Twente fase 4	11	-		11	-
Prov. PS 453 Voorbereiding geluidsanering Breemars (oost)	97	59		97	59
Prov. 552 Zichtwal Oele	-	66		-	66
Prov. PS 541 Stadsentree Hengelo	300	146		260	186
Prov. PS 562 Doorontwikkeling energieloket	50	50		50	50
Prov. PS 580 Stadswerkplaats 074 en Stadscheque	11	-		11	-
Prov. PS 586 Leren transformeren	27	10		27	10
Prov. PS 567 Project Zorg voor Sport en bewegen	8	-		8	-
Prov. PS 321 Herstructurering Twentekanaal	879	62		79	862
Prov. PS 624 Project Talking Traffic	7	-		7	-
Prov. PS 627 Cultuur aan de basis 2017-2020	28	22		28	22
Prov. Binnenstad Hengelo	10	10		10	10
Prov. Kansen kwetsbare groepen arbeidsmarkt	-	360		-	360
Prov. PS 634 Huys Hengelo Erfgoed	-	23		-	23
Prov. Subsidie Stadsarrangement Hengelo	-	200		-	200
Gemeente Enschede High Tech Systems	171	-		171	-
Regio 412 Ritmobiel	50	32		50	32
Regio 613 Agenda van Twente WTC PvA	-	110		-	110
Totaal vooruitontvangen subsidie Provincie/gemeente/Regio	1.735	1.251	-	880	2.105

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Gewaarborgde geldleningen

Aard Instelling	Oorspronkelijk bedrag	Perc. Borgstelling	Betalingen in 2018	Restand 31-12-2017	Restant 31-12-2018
Instellingen	52.485	100%	2.613	36.150	33.537
Particulieren	41.000	100%	1.943	7.604	5.661
Totaal gewaarborgde geldleningen	93.485	2	4.556	43.754	39.198

De gewaarborgde geldleningen voor particulieren betreft de door de gemeente verstrekte gemeentegaranties voor geldleningen voor het verkrijgen en verbeteren van eigen woningen. Sinds 1 januari 1995 worden ze niet meer verstrekt. De afname betreft de reguliere afloop.

Garanties

De Regio Twente had een borgstelling afgegeven voor een tweetal geldleningen van Twence Holding BV. Het betreft de volgende leningen:

- BNG 7% Deze lening is afgelost in 2016
- NWB 6,97% Stand per 31-12-2018: € 661.732

Als gevolg van de aandelenoverdracht van de Regio Twente naar de bij de regio aangesloten gemeenten zijn begin 2012 ook de borgstellingen overgegaan naar de gemeenten.

Hengelo bezit 105.681 van de 849.150 bij de regiogemeenten in bezit zijnde aandelen en staat derhalve borg op 31-12-2018 voor € 661.732

De kans dat Hengelo voor deze borgstelling wordt aangesproken grenst aan nihil. Vandaar dat het ook niet noodzakelijk is hiermee rekening te houden bij de bepaling van het benodigde weerstandsvermogen of een voorziening te treffen.

De gemeente Hengelo staat behoudens bovengenoemde garantstelling niet garant voor het nakomen van verplichtingen aan derden, niet anders dan reeds in de begroting van de lopende exploitatie is afgedekt.

Overige niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen

De gemeente Hengelo is voor een aantal toekomstige jaren verbonden aan verschillende, niet uit de balans blijkende, financiële verplichtingen. Hieronder volgt een opsomming van de belangrijkste van deze verplichtingen:

Huuroverkomst pand Hazenweg 121 (De Lage Landen Vastgoedfinanciering BV, vanaf 2005 FGH Bank N.V.)

Oorspronkelijk is een overeenkomst aangegaan waarbij de gemeente het stadskantoor voor 10 jaar huurt voor de periode 1 april 2003 tot 1 april 2013. Deze overeenkomst is verlengd en onlangs is er een nieuwe overeenkomst afgesloten tot en met 31-12-2019 voor een huurprijs van € 1.675.000.

Alle verschuldigde lasten, belastingen, heffingen, verzekeringspremies, boeten en kosten terzake van het object en het gebruik daarvan, waaronder begrepen de zowel op de eigenaar als de gebruiker drukkende onroerendezaakbelasting, zijn voor rekening van de huurder.

In onderstaand overzicht zijn, m.u.v. de lopende contracten voor energie en schoonmaak, de overige niet uit de balans blijvende verplichtingen groter dan € 200.000 opgenomen, niet zijnde raamcontracten.

Werk of dienst	Verplichting I/U	Toelichting	Einddatum
Huurovereenkomst Hazenweg	698 U	Zie bovenstaande toelichting	31-12-2019
Ricoh EA huur en onderhoud MFP's	700 U	Contract afgesloten met Rico	30-4-2023
Squit XO Roxit tbv WABO	205 U	Is met 1 jaar verlengd verlengd	1-1-2020
De Beurs	onbekend U	geschil parkeertarieven	onbekend
Boekelose brug	onbekend U	Wederzijdse claims	onbekend
Lange Wemen	1.700 I	Eenmalig contract; einddatum is afhankelijk van verdere besluitvorming door beide partijen	onbekend
Realisatie brouwerijterrein	372 I	Eenmalig contract . Bouw is nog niet gerealiseerd	onbekend

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

De openstaande vakantiedagen van medewerkers op 31 december 2018 bedraagt 5.194 dagen.

Eigen bijdragen van Centraal AdministratieKantoor (CAK)

Aanvragers van een voorziening op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) zijn op grond van de WMO een eigen bijdrage verschuldigd. De wetgever heeft bepaald dat het CAK de berekening, oplegging en incasso van deze eigen bijdragen uitvoert. Het CAK verstrekt aan de gemeente een totaaloverzicht waarbij maandelijks afstorting plaatsvindt van de geïncasseerde bijdragen.

De gemeente kan met deze overzichten van het CAK de aantallen personen, de soort en omvang van de zorgverlening beoordelen in relatie tot de eigen WMO-administratie. Door het ontbreken van inkomensgegevens op de CAK-overzichten heeft de gemeente Hengelo onvoldoende informatie over de eigen bijdragen om de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen.

Door de keuze van het CAK de berekening, oplegging en incasso van de eigen bijdragen te laten uitvoeren, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dat betekent dat de gemeente Hengelo geen zekerheid kan verkrijgen over de omvang en hoogte van de eigen bijdragen.

Vennootschapsbelasting

De inventarisatie van de activiteiten over 2018 op basis van de huidig bekende gegevens en de huidige feiten en omstandigheden laten zien dat er geen vennootschapsbelastingplicht over 2018 bestaat. (Zie ook Programma 8 – Financiën)

Achternvangfunctie voor de WEW

Vanaf 1995 zijn de gemeentegaranties niet meer mogelijk. De waarborgfunctie is ondergebracht bij de stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW). WEW voert de NHG, nationale hypotheekgarantie, uit en staat garant voor hypotheek van particuliere woningbezitters die vanaf 1995 onder NHG-condities zijn afgesloten.

Van 1995 tot 2011 zijn gemeenten en rijk, elk voor 50%, aanspreekbaar voor schulden als de WEW onvermogen zou worden. Van 2011 ligt deze verantwoordelijkheid voor 100% bij het rijk.

WEW heeft een garantievermogen van 1 miljard euro. De kans, dat de gemeente als achtervang wordt aangesproken is bijna nihil. Omdat banken de restantschulden niet doorgeven aan WEW is het niet mogelijk om het totale achtervangrisico te kwantificeren.

7.3 Staat van Baten en Lasten

7.3.1 Per programma

Consolidatie	Rekening 2017				Begroting 2018 primitief				Begroting 2018 gewijzigd				Rekening 2018			
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Saldo
Resultaat voor bestemming																
1 Economie, Werk en Inkomen	42.807	69.698	-26.891	41.606	71.241	-29.635	45.441	71.150	45.441	71.150	-25.709	46.223	69.317	46.223	69.317	-23.095
2 Onderwijs en Jeugd	2.040	42.593	-40.553	1.946	35.304	-33.359	2.366	45.546	2.366	45.546	-43.180	2.549	43.837	2.549	43.837	-41.288
3 Welzijn en Zorg	2.776	33.950	-31.174	2.409	32.167	-29.758	4.562	36.083	4.562	36.083	-31.521	5.387	34.942	5.387	34.942	-29.554
4 Sport en Cultuur	4.521	17.290	-12.769	3.785	16.341	-12.557	4.404	17.166	4.404	17.166	-12.762	4.490	16.950	4.490	16.950	-12.460
5 Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit	4.787	7.421	-2.633	3.856	7.556	-3.700	4.314	8.188	4.314	8.188	-3.875	4.775	8.473	4.775	8.473	-3.699
6 Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	30.825	42.134	-11.309	21.558	32.518	-10.960	20.368	32.488	20.368	32.488	-12.120	21.342	32.292	21.342	32.292	-10.951
7 Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	2.230	13.267	-11.037	1.799	14.045	-12.246	1.842	14.752	1.842	14.752	-12.910	1.809	14.485	1.809	14.485	-12.676
8 Financiën	37.041	43.717	-6.676	25.670	34.277	-8.607	33.231	35.892	33.231	35.892	-2.661	36.583	39.399	36.583	39.399	-2.816
Resultaat voor bestemming	127.027	270.070	-143.043	102.628	243.450	-140.822	116.528	261.264	116.528	261.264	-144.736	123.157	259.696	123.157	259.696	-136.538
Algemene dekkingsmiddelen																
A Lokale heffingen	22.363	-	22.363	23.462	-	23.462	23.662	-	23.662	-	23.662	23.658	-	23.658	-	23.658
B Algemene uitkering	130.403	-	130.403	134.509	-	134.509	143.763	-	143.763	-	143.763	147.268	-	147.268	-	147.268
C Dividend	5.091	-	5.091	815	-	815	848	-	848	-	848	857	-	857	-	857
D Saldo financieringsfunctie	18.273	13.051	5.222	17.238	14.792	2.446	15.420	11.835	15.420	11.835	3.585	17.076	13.691	17.076	13.691	3.384
E Overige algemene dekkingsmiddelen	597	-	597	534	-	534	534	-	534	-	534	539	-	539	-	539
Algemene dekkingsmiddelen	176.726	13.051	163.675	176.559	14.792	161.767	184.227	11.835	184.227	11.835	172.392	189.397	13.691	189.397	13.691	175.706
Venootschapsbelasting/Overhead																
G Gerealiseerde kosten overhead	4.010	25.478	-21.468	5.460	27.165	-21.705	2.721	26.361	2.721	26.361	-23.640	3.211	26.490	3.211	26.490	-23.279
H Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Venootschapsbelasting/Overhead	4.010	25.478	-21.468	5.460	27.165	-21.705	2.721	26.361	2.721	26.361	-23.640	3.211	26.490	3.211	26.490	-23.279
Gerealiseerd totaal van baten en lasten	307.763	308.599	-836	284.647	285.407	-760	303.475	299.460	303.475	299.460	4.015	315.766	299.877	315.766	299.877	15.888
Mutaties reserves																
1 Economie, Werk en Inkomen	56	45	11	-	45	-45	69	45	69	45	24	20	45	20	45	-25
2 Onderwijs en Jeugd	6.179	5.933	246	5.781	5.344	437	6.244	5.452	6.244	5.452	793	6.146	5.452	6.146	5.452	694
3 Welzijn en Zorg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	69	-	69	-	69
4 Sport en Cultuur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5 Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit	-	-	-	-	-	-	550	507	550	507	43	550	507	550	507	43
6 Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	495	2.999	-2.504	251	930	-679	2.978	930	2.978	930	2.048	2.968	931	2.968	931	2.037
7 Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	75	-	75	-	-	-	75	-	75	-	75	107	-	107	-	107
8 Financiën	20.554	14.843	5.711	1.468	264	1.204	10.282	17.281	10.282	17.281	-6.092	14.485	21.583	14.485	21.583	-7.098
Mutaties reserves	27.359	23.819	3.539	7.500	6.583	917	20.198	24.214	20.198	24.214	-3.108	24.344	28.517	24.344	28.517	-4.173

7.3.1 Per programma

Gerealiseerd resultaat	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
1 Economie, Werk en Inkomen	42.863	69.743	-26.880	41.606	71.286	-29.680	45.510	71.195	-25.685	46.243	69.362	-23.120
2 Onderwijs en Jeugd	8.218	48.525	-40.307	7.727	40.649	-32.922	8.611	50.998	-42.387	8.694	49.289	-40.594
3 Welzijn en Zorg	2.776	33.950	-31.175	2.409	32.167	-29.759	4.562	36.083	-31.521	5.456	34.942	-29.486
4 Sport en Cultuur	4.521	17.290	-12.769	3.785	16.341	-12.557	4.404	17.166	-12.762	4.490	16.950	-12.460
5 Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit	4.787	7.421	-2.633	3.856	7.556	-3.700	4.864	8.695	-3.831	5.325	8.980	-3.655
6 Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	31.320	45.133	-13.813	21.809	33.447	-11.639	23.346	33.417	-10.071	24.309	33.223	-8.914
7 Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	6.315	38.745	-32.430	7.259	41.210	-33.951	4.638	41.113	-36.475	5.127	40.976	-35.848
8 Financiën	234.321	71.611	162.710	203.696	49.490	154.049	227.740	65.008	162.732	240.465	74.673	165.792
Gerealiseerd resultaat	335.122	332.418	2.704	292.147	291.990	157	323.674	323.674	907	340.110	328.394	11.715

7.3.2 Per taakveld

Taakveld	Baten 2018	Lasten 2018	Saldo 2018
0.1 Bestuur	110	4.121	-4.011
0.2 Burgerzaken	1.574	2.927	-1.353
0.4 Overhead	3.211	26.490	-23.279
0.5 Treasury	18.269	13.981	4.287
0.61 OZB woningen	10.434	753	9.681
0.62 OZB niet-woningen	12.310	124	12.187
0.63 Parkeerbelasting	1.864	129	1.735
0.64 Belastingen overig	769	58	711
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	147.268	-	147.268
0.8 Overige baten en lasten	2.207	2.115	93
0.10 Mutaties reserves	24.344	28.517	-4.173
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	-	-	-
0. Bestuur en ondersteuning	222.360	79.216	143.144
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-	5.747	-5.747
1.2 Openbare orde en veiligheid	138	2.463	-2.325
1. Veiligheid	138	8.209	-8.072
2.1 Verkeer en vervoer	512	6.669	-6.157
2.2 Parkeren	-	833	-833
2.4 Economische havens en waterwegen	476	304	172
2.5 Openbaar vervoer	12	275	-264
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	1.000	8.082	-7.082
3.1 Economische ontwikkeling	-	40	-40
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.873	2.136	-263
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	354	520	-167
3.4 Economische promotie	309	804	-495
3. Economie	2.535	3.500	-966
4.1 Openbaar basisonderwijs	29	34	-5
4.2 Onderwijshuisvesting	763	7.188	-6.425
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.616	3.238	-1.622
4. Onderwijs	2.407	10.460	-8.053
5.1 Sportbeleid en activering	176	534	-358
5.2 Sportaccommodaties	3.383	7.617	-4.235
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	816	5.816	-5.001
5.4 Musea	62	493	-431
5.5 Cultureel erfgoed	12	408	-396
5.6 Media	54	2.489	-2.436
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	149	6.310	-6.161
5. Sport, cultuur en recreatie	4.651	23.668	-19.017
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	802	11.657	-10.855
6.3 Inkomensregelingen	44.913	50.264	-5.351
6.4 Begeleide participatie	0	12.446	-12.446
6.5 Arbeidsparticipatie	35	5.371	-5.336
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	25	2.068	-2.043
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	2.877	24.170	-21.293
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	2.098	24.279	-22.181
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	0	420	-419
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	4	3.366	-3.362
6. Sociaal domein	50.755	134.041	-83.286
7.1 Volksgezondheid	3	2.768	-2.765
7.2 Riolering	8.955	7.288	1.667
7.3 Afval	10.476	8.453	2.022
7.4 Milieubeheer	468	3.595	-3.127
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	522	649	-127
7. Volksgezondheid en milieu	20.424	22.753	-2.330
8.1 Ruimtelijke ordening	306	1.354	-1.048
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	33.042	34.275	-1.234
8.3 Wonen en bouwen	2.493	2.836	-343
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	35.841	38.465	-2.624
Totaal	340.110	328.394	11.715

7.4 Financiële analyses per begrotingshoofdstuk

In het overzicht van de afwijkingen is aangegeven of de afwijking incidenteel dan wel structureel van aard zijn. Afwijkingen met een incidenteel karakter zijn uiteraard niet van invloed op het financieel meerjarenperspectief. Daarnaast zijn er ontwikkelingen die wel structureel zijn, maar al zijn verwerkt in de lopende begroting of het meerjarenperspectief. De overige structurele afwijkingen, waaronder het sociaal domein, zullen bij de eerste beleidsrapportage in de begroting 2019 en/of de Kaderbrief 2020-2023 worden verwerkt. Uiteraard kunnen de bedragen daarbij door actualisering afwijken van de hier genoemde bedragen.

Programma 1

Analyse afwijking	Vershil	I/S	Toelichting
Haven	39	I	De inkomsten uit havengelden blijven achter door problemen rondom de invoering van het Webportaal en de bijbehorende software. Dit nadeel (€ 40.000) wordt gecompenseerd door minder personele inzet i.v.m. ziekte en lagere uitvoeringslasten.
Markt	-32	S	Door het project 'verplaatsing markt' is er meer ureninzet geweest van ambtelijk personeel. Daarnaast zijn er door de plaatsing van de Beren op de markt hogere lasten voor stroomvoorziening / kabels en is er sprake van hogere noodzakelijke schoonmaakkosten en is er sprake van lagere inkomsten uit marktgelden door een afnemend aantal standplaatshouders.
Bedrijventerreinen	-42	I	Voor de uitgifte van bedrijventerreinen heeft dit jaar meer inzet plaatsgevonden van ambtelijk personeel. Door de toename van vraag van bedrijven terreinen op onder andere Oosterveld en Westermaat is meer inspanning nodig geweest. Dit heeft overigens ook geleid tot meer gronduitgiftes. De opbrengsten daarvan worden echter niet op dit product verantwoord.
Personeelslasten ROZ	219	S	Ten gevolge van de afgenomen omzet nemen de personeelslasten ook af.
Post NL	86	S	Door het gedaalde bijstandsbestand, als gevolg van het gunstige economische tij, hebben we minder geschikte kandidaten voor Post NL kunnen aanleveren. Daardoor zijn de door de SWB in rekening gebrachte salariskosten lager.
Verstrekingen Bijstand	617	S	In 2018 waren er gemiddeld 2.329 klanten bij een gemiddelde prijs van € 14.170. Bij de 2e Beleidsrapportage werd nog uitgegaan van gemiddeld 2.354 klanten en een gemiddelde prijs van € 14.283. In het laatste trimester hebben we te maken gehad met een sterke daling.
Terugvordering bijstand en bijzondere bijstand	690	I	In 2018 is er per saldo voor een bedrag van circa € 690.000 meer dan geraamd aan bijstand en bijzonder bijstand teruggevorderd. Onderdeel hiervan is de geactualiseerde voorziening dubieuze debiteuren.
Inkomsten samenwerkingsverband SMS	-83	S	De inkomsten SMS van Borne en Haaksbergen zijn in 2018 lager dan verwacht, doordat het aantal bijstandsgerechtigden waarvoor deze gemeenten betalen, is gedaald.
Loonkostensubsidies	-124	S	Vanwege de gunstige economische conjunctuur kunnen we steeds meer klanten door middel van loonkostensubsidies aan werk helpen. Hiertegenover staat een daling van bijstandsverstrekingen.
BBZ kredieten	-51	I	Door de betere economische perspectieven zijn er minder afwijkingen op aanvragen voor kredieten. Er zijn meer mogelijkheden om deze toe te kunnen kennen.
Personeelslasten sector sociaal	333	I	Korthedshalve wordt verwezen naar de toelichting bij programma 7.
Beheerskosten participatiewet	53	S	In de loop van 2018 is besloten om de beveiligingskosten toe te rekenen aan de sector Midden en zijn de kosten verantwoord onder programma 7. Daarnaast zijn de kosten voor sociale recherche gedaald.
Minimabeleid kindpakket	200	I	Een deel van de extra ontvangen middelen ter bestrijding van kinderarmoede is niet besteed. Dit komt ondermeer doordat is uitgegaan van het maximale aantal kinderen dat een beroep zou kunnen doen, de verstrekking door de ANWB van gratis tweedehands fietsen en het laat inzetten van beleid om gratis fruit te verstrekken. De niet besteede middelen worden via budgetoverheveling ten gunste van 2019 gebracht zodat de middelen beschikbaar blijven voor bestrijding kinderarmoede.
Participatiewet trajecten/flankerend	108	I	Er is minder inzet van trajecten geweest omdat er veel wordt verwezen naar de SWB, die meer dan voorheen specifiek op de complexe doelgroep

beleid/nieuwe doelgroep			gerichte trajecten inzet. Door hoogconjunctuur is daarnaast het bestand sterk gedaald. Er is vooral ingezet op snelle uitstroom naar regulier werk en minder op re-integratie en mensontwikkeling. Eind 2018 is begonnen met ontwikkeling van beleid voor de kwetsbare doelgroep met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, RMC en voortijdig schooluitval.
Begeleidingskosten Nieuw Beschut Werk	125	I	In de begroting hebben we rekening gehouden met een begeleidingsvergoeding ad € 8.500 voor 26 personen. In 2018 zijn echter 'slechts' 17 personen begeleid, waarvan de meesten een deel van het jaar. Het blijkt moeilijker dan ingeschat om Beschut werkplekken te realiseren, vooral bij reguliere werkgevers. Reden hiervoor is de belasting die de begeleiding door werkgevers met zich meebrengt.
Extra middelen maatschappelijke opvang statushouders	138	I	De extra middelen voor opvang statushouders zijn door verschillende oorzaken maar ten dele besteed. Het saldo van het voordeel op de lasten en de baten ter grootte van € 138.000 wordt via budgetoverheveling ten gunste van 2019 gebracht.
Perspectiefjaar werkloze jongeren	125	I	In de kadernota 2018 is voor de periode van 3 jaar vanaf 2018, per jaar een bedrag van € 150.000 beschikbaar gesteld. Omdat de daadwerkelijke start van de pilot vertraging heeft opgelopen ten opzichte van de oorspronkelijk geplande start in het eerste kwartaal van 2018, zal de pilot ook langer doorlopen. Hierdoor wordt het restant van het budget ad € 125.000 middels het voorstel budgetoverheveling overgeheveld naar 2019.
Niet verklaarde kleinere afwijkingen	165		
Totaal afwijkingen	2.566		

Programma 2

Analyse afwijking	Verschil	I/S	Toelichting
Onderwijshuisvesting niet verrekend met reserve	110	I	Oorzaak ligt hoofdzakelijk in weinig spoedaanvragen van scholen.
Onderwijshuisvesting verrekend met reserve	99	S	De voorziening voor onderwijsgebouwen en gymlokalen is opgegaan in de voorziening vastgoed, waarbij dotaties naar beneden zijn bijgesteld. Daarnaast is ook sprake van minder verhuuropbrengsten van sportverenigingen en schoolgebruik gemeentelijke gymlokalen.
Onderwijshuisvesting verrekend met reserve	-99	I	Betreft de verrekening met de reserve onderwijshuisvesting.
Schoolbegeleidingsdienst	60	S	Er is kritisch gekeken naar de uitgaven. Er zijn geen nieuwe activiteiten gestart en oude activiteiten als expertiseversterking en het ontwikkelen van voorschoolse organisaties zijn afgerond. Dit budget wordt als bezuiniging meegenomen in het interventieplan.
Overige gemeenschappelijke uitgaven	201	I	Op het budget Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten (RMC) lijkt een voordeel ontstaan door onze wijze van toerekening van loonkosten. Als we hiermee rekening houden is sprake van een lichte overschrijding. Daarnaast zijn minder uitgaven geweest voor het onderwijs achterstandenbeleid doordat de kosten van de school Horizon, ingericht voor nieuwkomers (4-13 jaar), lager zijn uitgevallen.
Jeugd- en jongerenwerk combifuncties	36	I	Van de 18,50 beschikbare fte's voor de combifuncties zijn er 1,82 nog niet ingezet.
Peuterspeelzaalwerk	300	I	De subsidies voor de Hengelose voorschool zijn lager dan begroot, aangezien 2 voorschoolse voorzieningen zijn gestopt in 2018. Daarnaast is de subsidie in 2018 deels bekostigd uit een ander budget.
Landelijk transitie arrangement	237	I	Ten opzichte van onze inschatting bij de 2e beleidsrapportage is het aantal indicaties met 3 afgenomen naar gemiddeld 12 indicaties in 2018. De gemiddelde kosten per indicatie bedroegen in 2018 € 57.000. Namens de gemeenten heeft de VNG afspraken met landelijke jeugdhulp aanbieders met een specialistische functie. Op de uitgaven hebben wij als gemeente geen invloed en er wordt getoetst door de VNG. Daarnaast hadden we nog voor een bedrag van € 116.000 aan extra naijnde kosten over 2017 verwacht, welke niet in rekening zijn gebracht.
Jeugdhulp - begeleiding	-310	S	We zien dat de gemiddelde kosten per indicatie in 2018 zijn gestegen. Het totale effect hiervan bedraagt ongeveer € 274.000. Het aantal indicaties is ten opzichte van onze inschatting bij de 2e beleidsrapportage licht gedaald. Daarnaast hebben we de tweede helft van 2018 nog voor € 38.000 aan facturen ontvangen, welke betrekking hebben op 2017. Het maatwerk vervoer voor WMO en Jeugd is per 1 januari 2018 afzonderlijk ingekocht. Hierdoor zijn de uitgaven flink gestegen. In de 2e beleidsrapportage is daarom het budget verhoogd met € 260.000. De kosten

			zijn de tweede helft van 2018 echter € 40.000 lager dan verwacht. Tenslotte is er op dit product een overschrijding op de personeelslasten ter hoogte van € 38.000. Korthedshalve verwijzen we hiervoor naar de toelichting in programma 7. Overall leiden bovenstaande oorzaken tot een overschrijding van € 310.000.
Jeugdhulp - behandeling	65	S	Ten opzichte van onze inschatting bij de 2e beleidsrapportage is het aantal indicaties licht afgenomen. De gemiddelde kosten per indicatie bedroegen in 2018 € 9.500, dus het totale effect bedraagt ongeveer € 65.000.
GGZ & dyslexiezorg	291	S	Op basis van ervaringscijfers en de ontwikkelingen in aantallen cliënten en declaraties verwachten we in 2018 ongeveer € 384.000 minder uit te geven dan we ten tijde van de 2e beleidsrapportage inschatten. We zien met name een forse daling van het aantal indicaties Basis GGZ. Ook het aantal indicaties dyslexiezorg is afgenomen. Wij hebben geen invloed op de indicaties omdat deze niet door ons worden gesteld. Tenslotte hebben we de tweede helft van 2018 nog voor € 93.000 aan facturen ontvangen, welke betrekking hadden op 2017.
Verblijf	898	S	Ten tijde van de 2e beleidsrapportage hielden we nog rekening met gemiddeld 195 verblijfsindicaties. Echter heeft de neerwaartse trend zich verder voortgezet. Als gevolg van sturing en versobering zagen we het aantal indicaties in de 2e helft van het jaar dalen. Het financiële effect hiervan bedraagt € 880.000. Daarnaast hebben we de tweede helft van 2018 nog voor € 50.000 aan facturen ontvangen, welke betrekking hadden op 2017. Tenslotte is er op dit product een onderschrijding op de personeelslasten ter hoogte van € 68.000. Korthedshalve verwijzen we hiervoor naar de toelichting in programma 7.
Jeugdzorgplus	92	I	Op basis van de trend is er bij de 2e beleidsrapportage € 100.000 afgeraamd op dit product. Echter heeft de trend zich verder doorgezet. Eind van het jaar hebben we gemiddeld nog 6 indicaties lopen. (Een traject kost gemiddeld zo tussen de € 80.000 en € 100.000.)
PGB Jeugd	-57	I	De verantwoording van de SVB inzake de Trekkingsrechten PGB Jeugdwet 2018 geeft aan dat de bestedingen € 305.000 bedragen. De overschrijding van € 57.000 wordt deels veroorzaakt door naijlende kosten over 2017 van € 17.000. Ten opzichte van 2017 zijn er enkele cliënten meer waarvoor een PGB inzet passender is.
Jeugdhulp - spoedzorg	93	I	De trend bij de 2e beleidsrapportage heeft zich verder voortgezet. De gemiddelde kosten per indicatie bedragen € 49.000. Eind 2018 hebben we gemiddeld nog 7 trajecten lopen. De productieverantwoordingen van de aanbieders over 2018 geven aan dat er minder kosten zijn gemaakt voor spoedzorg. Daarnaast hebben we nog voor € 20.000 aan facturen ontvangen welke betrekking hadden op 2017. Het totale effect van bovengenoemde oorzaken leidt tot een voordeel van € 93.000.
Jeugdhulp - pleegzorg	-141	I	Ten opzichte van onze inschatting bij de 2e beleidsrapportage is het aantal indicaties licht toegenomen. De productieverantwoordingen van de aanbieders over 2018 geven aan dat er meer kosten zijn gemaakt voor pleegzorg. Dit leidt tot een overschrijding van € 141.000.
Niet verklaarde kleinere afwijkingen	-82		
Totaal afwijkingen	1.793		

Programma 3

Analyse afwijking	Verschil	I/S	Toelichting
Woonvoorzieningen	193	S	Op basis van uitgaven 2017 is de begroting bij de 1e beleidsrapportage verhoogd met € 200.000. Deze inschatting is niet gecorrigeerd tijdens de 2e beleidsrapportage in verband met het grillige verloop en de onvoorspelbaarheid van de uitgaven gedurende het jaar. Uiteindelijk zijn de kosten in 2018 dus € 193.000 lager en bleek onze verwachting bij de primitieve begroting dus te kloppen.
Huishoudelijke ondersteuning	335	I	Bij de 1e beleidsrapportage hebben we een inschatting gemaakt van het financiële effect van de cao VVT (Verpleeg- & Verzorgingshuizen & Thuiszorg) aanpassing voor een bedrag van € 750.000. Op 22 november zijn de aangepaste tarieven bekrachtigd, waarna duidelijk werd dat het effect in 2018 ongeveer € 182.000 zou gaan bedragen. Per saldo een positief effect voor het jaarresultaat ad € 568.000. Waar we vorig jaar de 2e helft van het jaar een afname van het gemiddeld aantal indicaties zagen, zien we sinds september een forse toename van het aantal indicaties. Vooruitlopend op de invoering van het abonnementstarief worden er aanzienlijk meer aanvragen voor huishoudelijke ondersteuning ingediend. In de 2e beleidsrapportage hielden we rekening met gemiddeld 2.108 indicaties, dit zijn er in de praktijk 2.293 geworden. Het financiële effect hiervan bedraagt € 233.000.
WMO - begeleiding, kortdurend verblijf en vervoer dagbesteding	271	S	Ten opzichte van de inschattingen bij de 2e beleidsrapportage zien we grote mutaties in indicaties op alle onderdelen binnen WMO begeleiding. Voor OZL1 (grootste groep) zagen wij een stijging van 26% tegen een daling van 21% voor OZL2 ZIN en 26% OZL2 PGB. De verschuiving van OZL 2 naar OZL 1 was a.g.v. het interventieprogramma (versoering) en strakke sturing met name in het 2e helft van het jaar zichtbaar. In 2017 zagen wij een toename van het aantal cliënten voor Ondersteuning Maatschappelijke Deelname (OMD1) +16,7% in combinatie met een afname van OMD2 met 3%). Als gevolg van sturing op versoering en toeleiding naar voorliggende voorzieningen de toename van het aantal cliënten kunnen keren. Het financiële effect hiervan is € 318.000 voordelig. Het maatwerk vervoer voor WMO en Jeugd is per 1 januari 2018 afzonderlijk ingekocht. Hierdoor zijn de uitgaven flink gestegen. In de 2e beleidsrapportage is daarom het budget verhoogd met € 327.000. De kosten zijn de tweede helft van 2018 echter € 104.000 lager dan verwacht. De 2e helft 2018 is nog voor € 79.000 aan facturen over boekjaar 2017 ingediend. Tenslotte is er een overschrijding op de personeelslasten ad € 72.000. Korthedshalve wordt hiervoor verwezen naar de toelichting in programma 7.
Vervoer	44	S	We zien hier een verschuiving naar vervoer dagbesteding.
Ondersteuning sociale wijkteams	73	I	Het laatste kwartaal is de in 2016 aan Wijkkracht verstrekte subsidie afgerekend. Aan het onderdeel Cliëntondersteuning Algemeen Maatschappelijk Werk bleek minder besteed te zijn. De subsidie 2016 is € 73.000 lager vastgesteld.
PGB - huishoudelijke ondersteuning	120	S	In de begroting hebben we rekening gehouden met 316 indicaties. Gedurende 2018 is het aantal indicaties fors afgenomen. Gemiddeld stonden er in 2018 nog 265 indicaties open.
PGB - zelfstandig leven	234	S	In de 2e beleidsrapportage hebben we onze verwachting neerwaarts bijgesteld naar 98 indicaties OMD en 187 indicaties OZL. Het aantal indicaties is echter nog meer gedaald dan we verwachtten. Dit vertaalt zich in een voordelig financieel effect van € 234.000. Dit is vooral toe te schrijven aan een verschuiving van PGB naar ZIN
Beschermd wonen	791	I	Extra afroaming van de reserve Beschermd Wonen door gemeente Enschede en uitkering aan deelnemende gemeenten.
Niet verklaarde kleinere afwijkingen	-26		
Totaal afwijkingen	2035		

Programma 4

Analyse afwijking	Vershil	I/S	Toelichting
Muziekschool	-103	I	De overschrijding wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere kosten voor juridisch advies en inleen diensten derden ter afwikkeling van de wachtgeldregelingen van oud personeel van de Muziekschool.
Sportparken	-63	I	Kosten voor gas, elektra en water zijn dit jaar hoger uitgevallen door de droogte in de zomer, waardoor velden vaker besproeid zijn. De ontijzeringsinstallaties op sportpark de Noork en 't Wilbert zijn hersteld. Daarnaast zijn extra kosten gemaakt voor uitingen op de gebouwen bij het FBK stadion, keuringen kunstgrasvelden en overige diensten derden.
Zwembaden	-63		Deze afwijking is marginaal te noemen bij een geraamde omzet van ruim € 3,3 miljoen en ruim € 1,9 miljoen aan geraamde opbrengsten. Doordat het 50 meter bad in gebruik is genomen en de goede zomer zijn de inkomsten € 46.000 hoger uitgevallen. Daarnaast zijn ook € 109.000 extra kosten gemaakt waardoor per saldo sprake is van een overschrijding. De extra kosten komen o.a. voort uit: hogere inkoopkosten, extra energiekosten voor de luchtbehandeling voor het 50 meter bad en stijging energiebelasting. De grootste overschrijding wordt veroorzaakt doordat de catering niet structureel in de begroting was opgenomen, dit zal aangepast worden bij de Kadernota.
Schouwburg	538	I	In 2018 was incidenteel € 122.000 en structureel € 416.000 geraamd voor het onderhoud van het pand van de Schouwburg. Deze middelen mogen pas worden gebruikt op het moment dat aan de gestelde voorwaarden is voldaan, waaronder overdracht van het pand aan de gemeente (conform raadsbesluit). Op 31-12-2018 is het pand nog niet overgedragen. In de resultaatbestemming 2018 wordt voorgesteld om deze middelen te storten in een nieuw te vormen bestemmingsreserve.
Niet verklaarde kleinere afwijkingen	-7		
Totaal afwijkingen	302		

Programma 5

Analyse afwijking	Vershil	I/S	Toelichting
Openbaar vervoer	57	I	In 2018 is op dit product een onderbesteding op derden zichtbaar. Een deel van de busgerelateerde toegangssystemen wordt verantwoord onder het product verkeersmaatregelen en verkeersregelinstallaties. Bovendien zijn werkzaamheden vertraagd en uitgesteld door personele mutaties.
Parkeren	288	I	Er is sprake van een onderbesteding op ambtelijke inzet door ziekte, vacatureruimte en andere inzet van personeel (-€ 53.000). Daarnaast is er in afwachting van het hoger beroep voor parkeergarage De Beurs een voordeel op kapitaalslasten (i.v.m. uitstel van investering) en onderhoud (-€ 35.000). In z'n totaliteit zijn er ca. € 199.000 hogere parkeerinkomsten veroorzaakt door maaiveldparkeren (€ 85.000), parkeervergunningen (€ 110.000) en parkeergarage (€ 38.000) waarbij er een nadeel is op fiscale naheffing (€ 33.000) door minder inzet van BOA's als gevolg van capaciteitstekort.
Vergunningverlening milieu	-485	I	In 2018 is een einde gekomen aan een langsepende juridische procedure. Hierin zijn wij door het Gerechtshof veroordeeld tot betalen van een bedrag van € 576.000. Dit betrof een procedure tegen de weigering van een milieuvergunning midden jaren 90. In de risicoparagraaf is hier de afgelopen jaren reeds rekening mee gehouden. Daarnaast is, met de overgang van taken naar ODT sprake geweest van minder ambtelijke inzet.
Structuur- en bestemmingsplannen	135	S	De personele inzet op structuurplannen, ruimtelijke plannen, bestemmingsplannen (voor derden), en de actualisering van bestemmingsplannen is minder geweest dan geraamd in verband met de komst van de omgevingswet. Vooruitlopend op de invoering is namelijk de actualiseringsplicht voor huidige bestemmingsplannen afgeschaft. Hierdoor is op deze producten momenteel minder inzet benodigd, en wordt deze verschoven naar andere producten met prioriteiten.
Stadsvernieuwingsactiviteiten	61		Er is extra ambtelijke inzet geweest op digitaliseren van (bouw)archief stukken i.v.m. verhuizing naar het nieuwe Stadskantoor. Daarnaast zijn de laatste stadscheques uitgereikt aan initiatiefnemers voor activiteiten die de binnenstad opleuken. Ook de pilot Spontane Binnenstad, project HeArtLane en de Gamechange Karavaan zijn financieel grotendeels afgewikkeld met bijdragen vanuit Provincie en Regio en er is een bijdrage gedaan aan de opgravingen Broek Noord (cultuurhistorie). Door de formele opheffing van de NV Wonen Boven Winkels is er sprake van een aanvullende vrijval van

		middelen. Om dit te kunnen besteden waarvoor het oorspronkelijk was bedoeld, namelijk de verbetering van het kern woon-winkelgebied in de binnenstad, is een budgetoverhevelingsverzoek ingediend.
Integraal actieplan Binnenstad	79	Er zijn meer kosten gemaakt voor evenementen, marketing, monitoring, acquisitie en ondernemersinitiatieven en hiermee samenhangende ambtelijke inzet. Doordat een deel van deze kosten worden gedekt door het (niet begrote) ontvangen Stadsarrangement van de Provincie blijft een deel van het reguliere budget over. Een nagekomen bijdrage van de provincie voor het DNA van Hengelo zorgt voor een extra positief resultaat.
Bouw-, woning en welstandstoezicht	-130	Er is in 2018 meer personele inzet geleverd. Dit heeft te maken met de oplopende conjunctuur met als gevolg een stijgende trend in de (ver)bouw van woningen.
Bouwvergunningen	-74	Ten opzichte van de bijgestelde begroting zijn er minder vergunningen aangevraagd in 2018 dan verwacht. Er zijn aan het einde van het jaar een aantal (grotere) aanvragen ingediend, waarbij de leges pas worden opgelegd in 2019. Die zijn gezien de bestendige gedragslijn niet meegeteld bij de opbrengsten over boekjaar 2018 en vallen derhalve in 2019. Er is daarnaast sprake van iets minder personele inzet in verband met doorschuiven van enkele grotere vergunningstrajecten.
Handhaving bouwen / invoering omgevingswet	219	Ten opzichte van de begroting is er in deze fase van de invoering van de omgevingswet minder uitgegeven (€ 190.000), er echter al wel ambtelijke inzet gepleegd op de voorbereiding. Dit is grotendeels te wijten aan de aangepaste fasering vanuit het Rijk. In eerste instantie zijn namelijk middelen beschikbaar gesteld toen het uitgangspunt was dat de omgevingswet al in 2019 van kracht zou worden. Na het uitstel tot 2021 is het zwaartepunt van uitgaven ook naar achter geschoven. Van het restant bedrag wordt middels verzoek voor budgetoverheveling voorgesteld om dit in komende tijdvak beschikbaar te houden.
Niet verklaarde kleinere afwijkingen	24	
Totaal afwijkingen	174	

Programma 6

Analyse afwijking	Vershil	I/S	Toelichting
Onderhoud wegen	469	I	Er zijn dit jaar voor het eerst raamcontracten ingevoerd voor herbestratingen in verband met rechtmatig aanbesteden en uitvoeren. Hierdoor zijn meerdere werken opgeschoven in tijd waardoor deze doorlopen over jaarultimo en er daardoor minder uitgaven zijn in 2018. De verplichtingen samenhangend met de gedane aanbestedingen zijn meegenomen in de budgetoverheveling. Daarnaast is er een verminderde ambtelijke inzet door ziekte en projectmatige inzet en incidenteel hogere inkomsten als gevolg van Moor-meldingen.
Openbare Verlichting	284	I	Door lagere tarieven en een lager verbruik vallen de electriciteitskosten fors lager uit. Ook zijn diverse onderhoudswerkzaamheden doorgeschoven naar 2019 in verband met het voornemen om over te gaan naar een nieuw onderhoudscontract en zijn er lagere kapitaalslasten door doorgeschoven investeringen. Afwikkeling van schades zorgt daarnaast voor incidenteel hogere inkomsten
Schoonhouden wegen	60	I	In verband met hogere temperaturen is er minder uitgegeven aan gladheidsbestrijding.
Warmtenet	99		Bij het opstellen van de jaarrekening is een nieuwe risico inschatting gemaakt van de resterende risico's rondom het project Warmtenet. Uit deze risico inschatting blijkt dat een klein deel van de getroffen voorziening vrij kan vallen. Dit wordt met name veroorzaakt doordat de kosten rondom de realisatie van DEC Noord lager uitvallen dan vorig jaar is ingeschat bij het bepalen van de voorziening. Daarnaast zijn er nog diverse kleinere ontwikkelingen. Per saldo ontstaat er hierdoor een voordeel van € 99.000.
Afval: kwijscheldingen	-51	I	Er zijn meer kwijscheldingsverzoeken ingediend en gehonoreerd.
Afval: Container management systeem	-372	I	De kosten voor plaatsing, herplaatsing en verwijdering van ondergrondse containers zijn nu afgerekend. De plaatsingskosten voor de nieuwe ondergrondse containers zijn hoger uitgevallen dan verwacht. Meer locaties bleken moeilijk te bestraten, vaker moesten boomwortels worden verwijderd en was sprake van extra bodemanalyses. Ook kabels en leidingen die anders lagen dan van tevoren is doorgegeven door externe partijen zorgde voor meerwerk. We worden zelf geen eigenaar van de containers dus was investeren en afschrijven geen optie. In de begroting was met deze uitgave geen rekening gehouden, ook omdat eerder sprake zou zijn van een (grotere) verdiscontering in het leasetarief.
Afval: exploitatie afvalbrengpunt	83	I	Op basis van werkelijke uren krijgen we de bemensing van het afvalbrengpunt aan de Wegtersweg doorbelast. Dit jaar viel dat mee ten opzichte van de verwachting. Ditzelfde geldt voor (klein) onderhoud aan materialen. Daar is structureel budget voor gereserveerd maar gebleken is dat dit in 2018 niet ingezet hoefde te worden.
Afval: fijn- en grof restafval	271	I	Zowel voor het transport, de verwerking als het inzamelen van fijn restafval zijn minder kosten gemaakt dan van tevoren gedacht. Dit hangt met name samen met het gedrag van inwoners: bij minder aanbiedingen van huishoudelijk afval hoeft minder vaak geleegd, getransporteerd en verbrand te worden. Dit is een gevolg van het omgekeerd inzamelen. De verwerkingskosten van grof restafval vallen ook mee, te danken aan het gescheiden aanbieden door inwoners van afvalstromen aan het Afvalbrengpunt
Afval: verpakkingen	29	I	De kosten voor inzameling, verwerking en transport van plastics en andere verpakkingsmaterialen vallen lager uit dan begroot, een voordeel van € 96.000. Anderzijds is door een import-verbod van China op plastic de vergoeding flink teruggelopen waardoor een nadeel van € 67.000 ontstaat.
Afval: oud papier	109	I	De inzamelkosten vallen mee (hier maken we gebruik van zowel Twente Milieu als verenigingen). De wereldmarktprijs voor oud-papier is gedaald in 2018. Hierop zijn de verwachtingen voor de opbrengsten ook in de begroting bijgesteld in de 1e Berap. Uiteindelijk kan geconcludeerd worden dat het minder tegenviel dan voorzien. Deze marktontwikkeling laat zich moeilijk voorspellen. Achteraf blijkt dat naar het eind van het jaar de marktprijs voor vergoeding weer iets opliep.
Afval: dump	141	I	Er is sprake van meer dump en zwerfafval als gevolg van de invoering van omgekeerd inzamelen. Er is echter bij de 2e Berap een te hoge inschatting gemaakt van de kosten als gevolg van afvaldump. Daardoor is er sprake van een voordeel op deze post ten opzichte van deze bijgestelde verwachting.
Afval: GFT	92	I	De kosten voor het verwerken van GFT afval leiden samen met minder inzameling voor een meevaller binnen de afvalbegroting. In de Tweede Beleidsrapportage zijn de meevallende kosten voor verwerking wel gemeld, nu blijkt dat ook de inzameling gunstiger uitpakt dan gedacht. Er vindt meer (betere) bronscheiding plaats.
Afval: diverse afwijkingen	154	I	Voordeel op transport-egalisatiekosten, ontvangsten voor glas en diverse kleinere afwijkingen.

Afval: inkomsten afvalstoffenheffing	-187	I	De inwoners van Hengelo hebben minder fijn restafval aangeboden. Door de financiële prikkel van diftar, in combinatie met het omgekeerd inzamelen, leidt de afname van de hoeveelheid restafval tot realiseren van de beleidsdoelstelling, maar ook tot teruglopende opbrengsten afvalstoffenheffing.
Afval: voorziening ter egalisatie kosten en baten	-58	I	Naast het totaal van de werkelijk toe te rekenen lasten en baten is in de bepaling van de mutatie voorziening ook meegenomen de extracomptabel toe te rekenen overhead en compensabele BTW. Dit heeft vooraf, bij de vaststelling van de tarieven, ook plaatsgevonden. Per saldo is er € 58.000 meer aan de voorziening onttrokken dan vooraf begroot.
Riolering: uitgaven	290	I	Er is sprake van minder uitgevoerde werkzaamheden ten opzichte van de ambitie in het GRP, waardoor uitgaven zijn doorgeschoven naar 2019. Daarnaast zijn er lagere electriciteitslasten door lagere tarieven en lager verbruik en lagere kapitaalslasten door doorgeschoven investeringen. De rioolheffing laat per saldo een hogere opbrengst zien dan geraamd.
Riolering: dotatie voorziening	-290	I	Doordat er een positief saldo resteerd is er een hogere dotatie aan de voorziening dan geraamd.
Bodem	-150	I	De kosten voor monitoring en saneringen zijn hoger uitgevallen dan begroot, onder meer door een noodzakelijke sanering aan de Drienerbeek eind 2018. De niet begrote kosten voor bodemwerkzaamheden gerelateerd aan de aanleg van de bakbone ten behoeve van Warmtenet worden gedekt uit de Reserve Bodemsanering.
Duurzaamheid	3.093	I	De Nijverheid is geselecteerd als 1 van de 27 grootschalige proeftuinen in het kader van het Programma Aardgasvrije Wijken. De gemeente ontvangt een rijksbijdrage voor het aardgasvrij maken van een bestaande wijk. Het eerste deel van de gevraagde bijdrage is opgenomen in de decembercirculaire 2018 (€ 3.093.984) en maakt daarmee deel uit van het resultaat 2018. Met uw besluit over de projectmatige aanpak "Proeftuin de Nijverheid Aardgasvrij" (2307808) hebt u besloten deze middelen toe te voegen aan de inmiddels ingestelde reserve Proeftuin Nijverheid Aardgasvrij. Financieel-technisch is het noodzakelijk dat via de resultaatbestemming in het kader van de jaarrekening te bevestigen.
Handhaving milieu	154	I	Er is minder ambtelijke inzet geweest en minder bestedingen aan derden, de nadruk lag in 2018 meer op de overgang van deze taken naar ODT.
Niet verklaarde kleinere afwijkingen	30		
Totaal afwijkingen	4.250		

Programma 7

Analyse afwijking	Vershil	I/S	Toelichting
Raad	96	I	Met name de declarabele kosten in het kader van de fractieondersteuning blijven fors achter bij het vastgestelde maximum. Een nieuwe verordening op de fractieondersteuning is in voorbereiding. Dit is mogelijk aanleiding tot neerwaartse aanpassing van het budget. Daarnaast vertonen zowel de rekenkamer als de griffie een lichte onderschrijding van de budgetten.
Bestuurlijke samenwerking	50	I	Voordeel door het ontvangen van een niet geraamde vergoeding voor de inzet van een medewerker voor de Netwerkstad.
Burgerzaken	40	I	De kosten van de afgifte van documenten bleven licht achter bij de raming ook de leges bleven achter, zei het in mindere mate. Hierdoor is er een relatief klein positief resultaat. (De geraamde totale lasten bedroegen € 2,6 miljoen bij een geraamde opbrengst van € 1,6 miljoen.)
De overhead sector Directie	254	I	Dit voordeel wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de onderbezetting bij de stafondersteuning en voor het overige deel door een niet geraamde vergoeding voor de detachering van een medewerkster van de afdeling communicatie.
De overhead sector Dienstverlening	-186	I	Het nadelige resultaat is mede ontstaan doordat de kosten van externe inhuur, voor de professionalisering van de inkoopfunctie binnen de organisatie binnen deze sector is verantwoord (aangekondigd in de kaderbrief). Hier staat tegenover dat het sectorbudget bij de 2e berap met 4 ton naar beneden is bijgesteld.
De overhead sector Middelen	270	I	Een voordelig saldo als gevolg dat het hele jaar de functie van afdelingshoofd Projecten en Subsidies niet is ingevuld, daarnaast is het budget voor lokale arbeidsvoorwaarden niet ingezet en was sprake van de vrijval van eerder gereserveerde middelen voor de personeelsadministratie.
De overhead sector Sociaal	133	I	Dit saldo is ontstaan doordat 2 medewerkers, geraamd onder overhead, in rekening zijn gebracht bij de reguliere salariskosten Sociaal.
De overhead sector Fysiek	185	I	Het voordeel op dit budget is voor een belangrijk deel ontstaan doordat er meer personeel is ingezet op producten en de lasten daar ook zijn verantwoord. Daarnaast ook is er sprake van een nagekomen subsidiebedrag uit het Arbeidsmarkt en Opleidingsfonds Gemeenten (A+O Fonds) t.b.v. ontwikkeltraject Omgevingswet.
Doorberekende overhead	-263	I	Doordat de investeringen achter gebleven zijn bij de ramingen kon er ook aanzienlijk minder overhead doorbelast worden aan de verschillende projecten.
Integrale veiligheid	41	I	Onderbesteding zonder specifieke reden.
Handhaving openbare ruimte	-82	I	Met externe inhuur van personeel is een deel van de bestaande capaciteit ingevuld waardoor de kosten hoger zijn uitgevallen. Omdat de vergoeding voor standplaatsen onder de precario wordt verantwoord vallen ook de inkomsten op dit product tegen
Bommenregeling	34	I	In de 2e berap is extra geld vrijgemaakt voor de uitgaven die samenhangen met de update van de bommenkaart. Echter is het niet gelukt deze opdracht in 2018 uit te zetten / uit te laten voeren. Middels budgetoverhevelingsverzoek is voorgesteld dit bedrag beschikbaar te houden om in 2019 uit te geven. Indien gehonoreerd resteert er per saldo geen noemenswaardige afwijking meer.
Niet verklaarde kleinere afwijkingen	54	I	
Totaal afwijkingen	626		

Analyse salarissen en inhuur personeel van derden

In 2018 was er nagenoeg in de volle breedte van de organisatie sprake van onderbezetting op personeelsgebied. Per saldo betekent dit dat de personeelslasten ruim € 4,6 miljoen lager waren dan geraamd. Deze bespaarde financiële ruimte is wel weer aangewend om de nodige expertise en capaciteit in te huren.

Naast de salarissen van het eigen personeel en de inhuur is er voor bijna € 0,6 miljoen salarissen aan boven-formatieve medewerkers betaald en is er bijna € 1 miljoen aan vergoedingen ontvangen voor personeel wat bij derden is gedetacheerd of ingezet.

Per saldo resulteert dit alles in een positief resultaat van bijna € 0,9 miljoen.

Specificatie	Personeelslasten		Inhuur		Vergoeding		totaal Salaris + inhuur		
	Begroot	Rekening	Begroot	Rekening	Begroot	Rekening	Begroot	Rekening	Saldo
Raad	758	657	12	1		-5	770	653	118
College	598	610		20			598	630	-32
Griffie	331	311					331	311	20
Subtotaal	1.687	1.577	12	21		-5	1.699	1.593	106
Directie	338	331	129				467	331	136
Concern control	304	236					304	236	68
Stafondersteuning	678	490					678	490	188
Communicatie	715	710		1		-37	715	674	42
Opdrachtgevers	114	97					114	97	17
Subtotaal	2.150	1.864	129	1		-37	2.279	1.828	451
Dienstverlening	9.798	8.446	137	1.106		-67	9.935	9.485	450
Twentebad	1.554	1.506	534	540			2.088	2.045	43
Middelen	6.671	6.073	25	757	-117	-111	6.579	6.719	-139
Sociaal	19.020	16.694	125	2.189	-65	-197	19.080	18.687	394
Fysiek	11.067	10.158	556	1.190	-164	-197	11.460	11.150	310
Subtotaal	48.110	42.876	1.379	5.782	-346	-572	49.142	48.085	1.057
WNTWarmtenet				88		-55		34	-34
V.m. pers.	477	573					477	573	-96
Bovenformatief		861			-55	-319	-55	542	-597
Subtotaal	477	1.434		88	-55	-374	422	1.149	-727
Totaal:	52.424	47.752	1.520	5.892	-401	-989	53.543	52.655	888

Programma 8

Analyse afwijking	Vershil	I/S	Toelichting
Treasury	-200	I	Dit resultaat komt voor rekening van de lagere doorberekende kapitaallasten aan producten door uitstel investeringen en minder rentebaten op de uitgezette leningen aan verenigingen en hypotheek a.g.v. vervroegde aflossingen.
Grond Exploitatie vrv Algemene Dienst	153	I	Dit voordeel wordt volledig gecompenseerd onder de post reserve grondexploitatie. Dit is namelijk het saldo tussen de verrekening vanuit de complexen naar de reserve en de voorzieningen.
Erfpacht	429	I	In de begroting wordt deze reserve erfpacht nog gebruikt in de praktijk worden alle dotaties en onttrekking afgewikkeld in de reserve grondexploitatie. Daarnaast is er voor bijna 2 ton meer aan eenmalige canons ontvangen (o.a. Akzo en Rodepa).
Uitkering gemeentefonds	3505	I	De decembercirculaire 2018 van het gemeentefonds was erg laat beschikbaar. De enige mutatie die al meegenomen is in de begroting 2018 zijn de extra middelen in het kader van het fonds tekortgemeenten (de zogenaamde stroppenpot voor € 8,45 miljoen). Dit bedrag was begin november 2018 al bekend. De overige mutaties op basis van decembercirculaire 2018 van het gemeentefonds konden niet worden verwerkt in de begroting 2018 in verband met de te late beschikbaarheid van deze circulaire. De overige mutaties monden uit in een voordeel van € 3.519.000 ten opzichte van de begroting 2018. In de raadsbrief over de decembercirculaire 2018 van het gemeentefonds (zaaknummer 2312924) bent u uitgebreid geïnformeerd over de afzonderlijke mutaties. De grootste mutatie betreft de incidentele ontvangen rijksmiddelen voor de aardgasvrije wijk De Nijverheid (bijna € 3.094.000). Na de decembercirculaire heeft het rijk nog enkele aantallen van verschillende verdeelmaatstaven geactualiseerd (nadeel € 14.000).
Onvoorziene uitgaven	163	I	Er is nagenoeg geen beroep gedaan op de post onvoorzien. Van de oorspronkelijke post van € 166.000 is via een begrotingswijziging een bijdrage beschikbaar gesteld in de schade aan een kunstwerk in de stadstuin
Begrotingstechnische correctie	-413	I	Bij controle van de BTW aangiftes over de voorgaande jaren bleek er per saldo nog € 550.000 te vorderen. Daarnaast is er voor ruim € 500.000 salarissen betaald aan boventallig personeel en is er voor een zelfde bedrag niet doorbelast aan de producten.
Reserve decentralisatie- uitkeringen	-3356		Op basis van de decembercirculaire 2018 van het gemeentefonds zijn extra middelen ontvangen. Deze middelen zijn gestort in de reserve decentralisatie-uitkeringen voor de aardgasvrije wijk De Nijverheid (€ 3.093.984), Informatieplicht energiebesparende maatregelen (€ 12.561), schulden en armoede (€ 44.560) en onderuitputting rijksuitgaven 2018 (€ 368.306). Daarnaast is een bedrag van € 163.000 onttrokken uit de reserve ten behoeve van 2e fase WTC bouwdeel 6, als uitvoering van de begrotingswijziging die in 2017 al is gemaakt.
Algemene reserve	-306		Er is in 2017 een bedrag van bijna € 754.000 naar 2018 overgeheveld. Van dit bedrag is in 2018 € 437.000 besteed. Onderbesteding was er bij het kindpakket en inburgering maatschappelijke opvang statushouders. Daarnaast is er circa € 11.000 onttrokken uit de algemene reserve ten behoeve van de Kloas aan de Brug projecten (voor deze projecten was € 50.000 gereserveerd in de reserve).
Reserve Grondexploitatie	-1337		Niet geraamde toevoeging aan de reserve: Het positieve resultaat van twee in 2018 afgesloten exploitaties (cpl 7 Vmbo en cpl 84 Zuidelijke Havenweg met een gezamenlijk positief saldo van ruim een € 500.000. Daarnaast het positieve resultaat van de gronden in erfpacht en verhuurde gronden ruim € 800.000, dit stond geraamd onder een afzonderlijke reserve erfpacht. Als gevolg van de gewijzigde BBV voorschriften moet de tussentijdse winstneming worden bepaald aan de hand van de POC methode (Percentage of completion). Deze tussentijdse winstname komt uit op bijna € 3.200.000. Tegenover deze toevoegingen staan de onttrekkingen voor het op niveau brengen van de voorzieningen die gerelateerd zijn aan de grondexploitaties. In totaal gaat het om versterking van de voorzieningen met € 3.300.000 als uitkomst van de recente herziening per 1 januari 2019.
Gemeentefonds	426		Op basis van het uitkeringsjaar 2018 is de verwachte onderuitputting op de Rijksbegroting € 100 miljoen. De verwachte doorwerking in de gemeentefondsuitkering volgens decembercirculaire 2018 voor de gemeente Hengelo is € 464.000. De definitieve afrekening van de onderuitputting/het accres 2018 vindt plaats in de meicirculaire 2019 van het gemeentefonds. Vooruitlopend hierop wordt via resultaatbestemming de uitkering voor een aantal taakmutaties tot een bedrag van € 426.000 toegevoegd aan de begroting 2019.
Saldo baten en lasten	906		Dit is het begrotingssaldo 2018 en bestaat uit de middelen in de begroting die niet specifiek aan een taakveld zijn toegewezen.
Niet verklaarde kleinere afwijkingen	-3		
Totaal afwijkingen	-33		197

8

Bijlagen

8.1	Overzichten	200
8.2	Staat van activa onderhanden complexen	202
8.3	Aanwending onvoorzien	209
8.4	Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen	210
8.5	Verantwoordingsinformatie IMG	212
8.6	Overzicht van verbonden partijen en vertegenwoordiging	213
8.7	Begrotingsrechtmatigheid	218
8.8	WNT-verantwoording 2018	219
8.9	Kengetallen	220
8.10	Verdeling taakvelden	221

8.1 Overzichten

8.1.1 Incidentele baten en lasten 2018

Bedragen groter of gelijk aan € 100.000,-

Product	Omschrijving incidentele baten/lasten	B/L	2018
Totaal programma 1:			96
610.1	Afwikkeling desintegratieschade Borne	B	121
614.4	Schuldhulpverlening Gezonde Toekomst	L	-153
614.4	Schuldhulpverlening Gezonde Toekomst	B	153
623.2	Extra middelen COA t.b.v. statushouders	B	-
623.2	Extra kosten statushouders	L	-
623.4	Perspectiefjaar werkloze jongeren (18-NB-1.6)	L	-25
Totaal programma 2:			-242
421.2	Eenmalige dotatie voorziening vastgoed voor onderwijsgebouwen en gymlokalen	L	-242
Totaal programma 3:			2.039
661.1	Overname hulpmiddelen bestand	L	-1.200
661.1	Doorverkoop hulpmiddelen bestand	B	1.170
681.1	Afroming reserve Beschermd Wonen door gemeente Enschede en uitkering aan deelnemende gemeenten	B	2.069
Totaal programma 4:			-349
540.1	Achterstallig onderhoud gebouw Schouwburg Hengelo (18-NB-4.2a)	L	-
580.3	Jubileum 150 jarig bestaan Stork	L	-115
531.1	Extra afschrijving kunstgrasvelden	L	-234
Totaal programma 5:			-18
821.2	Incidentele meevaller door vrijval middelen bij de ontbinding/opheffing van de NV Wonen boven Winkels	B	101
822.5	Minder omgevingsvergunningen bouwen opgelegd	B	-119
Totaal programma 6:			-646
721.1	Kosten voor (her)plaatsen en verwijderen OCs	L	-372
721.1	Tegenvallende inkomsten AFV-H	B	-187
721.1	Minder inzamel- transport- en verwerkingskosten als gevolg van minder aanbod huishoudelijk afval	L	241
210.1	Incidentele bijdrage aan diverse projecten	L	-230
210.1	Incidentele bijdrage Moormelding Warmtenet	B	102
560.6	Stormschade	L	-200
Totaal programma 7:			0
Totaal programma 8:			4.745
921.1	Gemeentefondsuitkering (fonds tekortgemeenten/ stroppenpot)	B	8.453
980.9	Toevoeging aan algemene reserve (fonds tekortgemeenten/stroppenpot)	L	-8.453
980.9	Lagere toevoeging aan algemene reserve Kadernota 2018-2021	L	1.500
980.9	Lagere toevoeging aan algemene reserve i.v.m. Integraal actieplan binnenstad	L	612
980.9	Onttrekking uit algemene reserve (t.b.v. sociaal domein)	B	2.472
980.9	Toevoeging aan algemene reserve (t.b.v. budgetoverheveling)	L	-754
980.9	Onttrekking uit algemene reserve (t.b.v. budgetoverheveling)	B	437
980.9	Toevoeging aan algemene reserve (restant jaarrekeningssaldo 2017)	L	-475
921.1	Gemeentefondsuitkering (aardgasvrije wijken)	B	3.094
980.9	Toevoeging aan de reserve decentralisatie-uitkeringen	L	-3.094
921.1	Gemeentefondsuitkering	B	368
980.9	Toevoeging aan de reserve decentralisatie-uitkeringen	L	-368
921.1	Gemeentefondsuitkering (Schulden en armoede)	B	195
922.5	Suppletie BTW 2010-2015	B	549
922.7	Subsidie duurzaam veilig	B	209
Totaal baten			B 19.187
Totaal lasten			L -13.562

8.1.2 Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves 2018

Productcombinatie	Omschrijving structurele dotatie/onttrekking aan reserve	D / O	2018
830.7	Bezuinigingstaakstelling Vastgoedbedrijf	O	85
210.8	Vrijval kapitaallasten vanuit reserve dekking kapitaallasten	O	16.032
980.9	Toevoeging aan de algemene reserves	D	-1.987
210.8	Rentetoerekening reserve dekking kapitaallasten	D	18.845
421.2	Toevoeging aan reserve onderwijshuisvesting	D	-5.452
421.2	Onttrekking uit reserve onderwijshuisvesting t.b.v. lasten onderwijshuisvesting	O	6.146
P221.1	Toevoeging aan Reserve Twentehaven	D	-44
Totaal programma 8:			33.625
	Totaal dotaties	D	11.362
	Totaal onttrekkingen	O	22.263

8.2 Staat van activa onderhanden complexen

8.2.1 Verrekeningen met reserve grondbedrijf

Reserve per 01-01-2018		€ -
Dotaties in de reserve:		
Rente		€ 2.349.347
Afwikkelen overeenkomsten		€ 305.471
Resultaten (erfpacht)		€ 1.020.753
Winst afsluiten grondexploitaties		€ 509.238
Totaal dotaties		€ 4.184.809
Onttrekkingen uit de reserve:		
Personeel en stimulering grondverkoop		€ 78.259-
Afdrachten aan BXL en de Veldkamp		€ 752.514-
Overige onttrekkingen		€ 100.000-
Totaal onttrekkingen		€ 930.773-
Totaal mutaties		€ 3.254.036
Mutatie tussentijdse winst		€ 2.943.549
Mutatie voorzieningen		€ 3.212.268
Reserve per 31-12-2018		€ 2.985.317

8.2.2 Onderhanden complexen

Complex en omschrijving	01-01-2018	Vermeerderingen	Verminderingen	31-12-2018	Correcties v. balans	Boekwaarde balans
09 Verspreide gronden binnen de bebouwde kom	4.984.279	300.000	15.485	5.268.794		5.268.794
10 Huurgronden	1.004.857	100.000		1.104.857		1.104.857
22 Verspreide gronden buiten de bebouwde kom	5.775.172			5.775.172		5.775.172
62 Schalmeden	11.337.281	40.000	10.920	11.366.361		11.366.361
66 Sportpark Groot Driene	2.488.572		100.000	2.388.572		2.388.572
68 Stadspark Weusthag	1.874.374			1.874.374		1.874.374
81 Boeldershoek Oost	3.400.559			3.400.559		3.400.559
90 Westermaat Veld	1.614.784			1.614.784		1.614.784
Materiele Vaste Activa	32.479.879	440.000	126.405	32.793.474		32.793.474
62 Schalmeden					100.000	100.000
Vorraden - Nog te betalen "Bouwgrond niet in exploitatie"					100.000	100.000
Nog niet in exploitatie genomen bouwgronden	32.479.879	440.000	126.405	32.793.474	100.000	32.893.474
104 Lange Wemen	-227.348	140.482		-86.866		-86.866
06 't Rot	8.047.145	660.025	1.950.100	6.757.069		6.757.069
07 VMBO	-533.331	415.096	-118.235			
101 Broek Noord	9.461.879	1.324.918	1.077.203	9.709.594		9.709.594
102 Broek Oost	3.557.324	108.286	266.537	3.399.073		3.399.073
28 Marskant		101.250		101.250		101.250
44 Veldwijk Noord	-2.901.417	1.805.993	1.145.336	-2.240.759		-2.240.759
52 Dalmeden	40.031.210	-1.003.600	6.148.419	32.879.192		32.879.192
54 Medaillon	-20.453	-1.515.799	630.796	-2.167.048		-2.167.048
701 Lansinkveld Noord	10.280.565	301.107	212.137	10.369.536		10.369.536
702 Langelier Erve	3.881.028	138.821	1.407.794	2.612.055		2.612.055

Complex en omschrijving	01-01-2018	Vermeerderingen	Verminderingen	31-12-2018	Correcties v. balans	Boekwaarde balans
703 Hoofdinfrastructuur	232.441	24.913		257.354		257.354
704 Deelplan 10	4.154.918	127.637	200.000	4.082.555		4.082.555
711 Fase 2a Industrieplein eo	6.909.276	924.959	287.062	7.547.173		7.547.173
712 Vereenigingsgebouw	165.295	333.251	1.544.901	-1.046.355		-1.046.355
713 Noordelijke laan HvZ	-2.533.102	2.364.733	1.283.732	-1.452.101		-1.452.101
714 Woonstad Noord	2.388.978	160.370	111.679	2.437.670		2.437.670
715 Zuidelijk Laan HvZ	295.394	6.748.897	5.665.125	1.379.166		1.379.166
790 Verspreide gronden Hart van Zuid	1.943.111	72.446	2.331	2.013.227		2.013.227
Voorraden - Woningbouw in exploitatie	85.132.914	13.233.785	21.814.916	76.551.784		76.551.784
790 Verspreide gronden Hart van Zuid					51.405	51.405
Voorraden - Nog te betalen "ohw"					51.405	51.405
Woningbouw in exploitatie	85.132.914	13.233.785	21.814.916	76.551.784	51.405	76.603.189
16 Gezondheidspark	16.024.733	490.283	1.532.178	14.982.838		14.982.838
35 Oosterveld	17.509.835	531.860	2.070.355	15.971.340		15.971.340
84 Zuidelijke Havenweg	343.497	222.673	566.170			
96 Westermaat Campus	17.492.337	506.716	19.000	17.980.053		17.980.053
103 Watertorenpark	93.000	-12.546	281.704	-201.251		-201.251
716 Kanaalzone	1.631.030	133.639	42.310	1.722.359		1.722.359
Voorraden - Bedrijvencomplexen in exploitatie	53.094.431	1.872.625	4.511.717	50.455.339		50.455.339
Bedrijvencomplexen in exploitatie	53.094.431	1.872.625	4.511.717	50.455.339		50.455.339
Subtotaal ohw woningbouw en bedrijven	138.227.345	15.106.410	23.236.633	127.007.122	51.405	127.058.527
Totalen GREX cf herziening	170.707.224	15.546.410	26.453.038	159.800.596	151.405	159.952.001
95 Erfpachtgronden	23.327.167	1.216.848	260.040	24.182.645		24.182.645
Totaal generaal	194.034.391	16.763.258	26.713.078	183.983.241	151.405	184.134.646

Complex en omschrijving	Kosten	Opbrengsten	Tijds- invloeden	eind- resultaat	Voor- ziening NIEGG	Verrekenen Reserve GREX	Verdeeld resultaat
09 Verspreide gronden binnen de bebouwde kom		4.317.190		951.604	951.604		951.604
10 Huurgronden							
22 Verspreide gronden buiten de bebouwde kom		4.273.450		1.501.722	1.501.722		1.501.722
62 Schalmeden		4.058.042		7.308.319	7.308.319		7.308.319
66 Sportpark Groot Driene		325.224		2.063.348	2.063.348		2.063.348
68 Stadspark Weusthag		1.317.900		556.474	556.474		556.474
81 Boeldershoek Oost		1.788.570		1.611.989	1.611.989		1.611.989
90 Westermaat Veld		65.148		1.549.636	1.549.636		1.549.636
Materiele Vaste Activa		16.145.524		15.543.092	15.543.092		15.543.092
62 Schalmeden							
Voorraden - Nog te betalen "Bougrond niet in exploitatie"							
Nog niet in exploitatie genomen bouwgronden							
104 Lange Wemen	1.953.702	804.036	51.386	1.114.186		1.114.186	1.114.186
06 't Rot	1.678.103	4.270.215	552.949	4.717.906		4.717.906	4.717.906
07 VMBO		0	0	0		0	0
101 Broek Noord	2.520.352	7.500.339	623.946	5.353.554		5.353.554	5.353.554
102 Broek Oost	1.038.901	3.701.882	93.998	830.089		830.089	830.089
28 Marskant	3.669.706	1.766.998	88.507	2.092.464		2.092.464	2.092.464
44 Veldwijk Noord	1.785.737	784.527	-116.342	-1.355.891		-1.355.891	-1.355.891
52 Dalmeden	11.570.852	59.793.404	-4.919.695	-20.263.055		-20.263.055	-20.263.055
54 Medaillon	313.500	0	-80.739	-1.934.287		-1.934.287	-1.934.287
701 Lansinkveld Noord	2.196.953	7.503.764	682.903	5.745.627		5.745.627	5.745.627
702 Langeler Erve	540.685	748.391	369.990	2.774.339		2.774.339	2.774.339
703 Hoofdinfrastructuur	3.357.812	0	253.929	3.869.095		3.869.095	3.869.095
704 Deelplan 10	2.522.117	2.124.497	488.021	4.968.196		4.968.196	4.968.196
711 Fase 2a Industrieplein eo	4.393.786	7.247.453	2.361.291	7.054.798		7.054.798	7.054.798
712 Verenigingsgebouw	958.670	570.000	-124.274	-781.958		-781.958	-781.958
713 Noordelijke laan HvZ	1.072.343	202.020	-52.656	-634.435		-634.435	-634.435
714 Woonstad Noord	3.406.230	6.762.428	59.702	-858.826		-858.826	-858.826
715 Zuidelijk Laan HvZ	4.799.328	2.808.093	748.715	4.119.116		4.119.116	4.119.116
790 Verspreide gronden Hart van Zuid	531.769	708.470	144.582	1.981.107		1.981.107	1.981.107
Voorraden - Woningbouw in exploitatie	48.310.546	107.296.517	1.226.213	18.792.025		18.792.025	18.792.025
790 Verspreide gronden Hart van Zuid							
Voorraden - Nog te betalen "ohw"							
Woningbouw in exploitatie	48.310.546	107.296.517	1.226.213	18.792.025		18.792.025	18.792.025
16 Gezondheidspark	429.719	10.355.822	1.072.124	6.128.859		6.128.859	6.128.859
35 Oosterveld	748.140	13.679.091	1.170.104	4.210.493		4.210.493	4.210.493
84 Zuidelijke Havenweg							
96 Westermaat Campus	494.985	11.507.045	1.755.706	8.723.699		8.723.699	8.723.699
103 Watertorenpark	68.475		-4.025	-136.801		-136.801	-136.801
716 Kanaalzone	1.102.353	3.389.355	19.835	-544.808		-544.808	-544.808
Voorraden - Bedrijvencomplexen in exploitatie	2.843.672	38.931.313	4.013.744	18.381.442		18.381.442	18.381.442
Bedrijvencomplexen in exploitatie	2.843.672	38.931.313	4.013.744	18.381.442		18.381.442	18.381.442
Subtotaal ohw woningbouw en bedrijven							
Totalen GREX cf herziening	51.154.218	162.373.354	5.239.956	52.716.559	15.543.092	37.173.467	52.716.559
95 Erfpachtgronden		24.182.645	204				
Totaal generaal	51.154.218	186.555.999	5.239.956	52.716.559	15.543.092	37.173.467	52.716.559

8.2.3 Voorzieningen grondexploitaties

De totale voorziening bedraagt € 91,5 miljoen. Hiervan heeft € 75,8 miljoen betrekking op de verliesgevende grondexploitaties en € 15,6 miljoen op de (nog) niet in exploitatie genomen gronden.

Voorziening tekortexploitaties

Conform de "gedraglijn BBV en grondbedrijf" (raadsbesluit 20.03.2007) dient ten laste van de reserve een voorziening getroffen te worden om de contante waarde van de tekortexploitaties af te dekken. Per 31.12.2017 is er een voorziening getroffen van afgerond € 75,8 miljoen. Per 31.12. 2017 was er een voorziening getroffen à € 72,4 miljoen, waarbij er verwacht werd dat de voorziening in 2017 zou toenemen tot € 73,6 miljoen (dit is de voorziening per 31.12.2017 vermeerderd met de rente, verminderd met de verwachte verrekeningen van de reserve)

Project	2018		2017		Verschil	
Woningbouw:						
Lange Wemen	€ 1,0	miljoen	€ 0,5	miljoen	€ 0,5	miljoen
`t Rot	€ 4,1	miljoen	€ 3,4	miljoen	€ 0,7	miljoen
Broek Noord	€ 4,9	miljoen	€ 3,7	miljoen	€ 1,2	miljoen
Broek Oost	€ 0,8	miljoen	€ 0,6	miljoen	€ 0,1	miljoen
Marskant	€ 1,9	miljoen	€ 1,4	miljoen	€ 0,5	miljoen
Kristenbos	€ 0,1	miljoen	€ 0,1	miljoen	€ 0,0	miljoen
Hart van Zuid	€ 23,7	miljoen	€ 23,2	miljoen	€ 0,5	miljoen
	€ 36,6	miljoen	€ 33,0	miljoen	€ 3,6	miljoen
Bedrijventerreinen:						
Gezondheidspark	€ 5,3	miljoen	€ 5,2	miljoen	€ 0,0	miljoen
Oosterveld	€ 3,5	miljoen	€ 3,3	miljoen	€ 0,0	miljoen
De Veldkamp	€ 16,3	miljoen	€ 16,0	miljoen	€ 0,3	miljoen
Campus	€ 7,3	miljoen	€ 7,1	miljoen	€ 0,2	miljoen
Businesspark XL (o.b.v. laatste informatie)	€ 4,7	miljoen	€ 5,8	miljoen	-€ 1.1	miljoen
	€ 37,1	miljoen	€ 37,4	miljoen	€ 0,5-	miljoen
Voorziening voor gewijzigde regelgeving BBV						
Veldkamp	€ 1,6	miljoen	€ 2,0	miljoen	€ 0,3-	miljoen
	€ 1,6	miljoen	€ 2,0	miljoen	€ 0,3-	miljoen
	€ 75,4	miljoen	€ 72,4	miljoen	€ 3,0	miljoen

Voorziening Nog Niet In Exploitatie Genomen Gronden

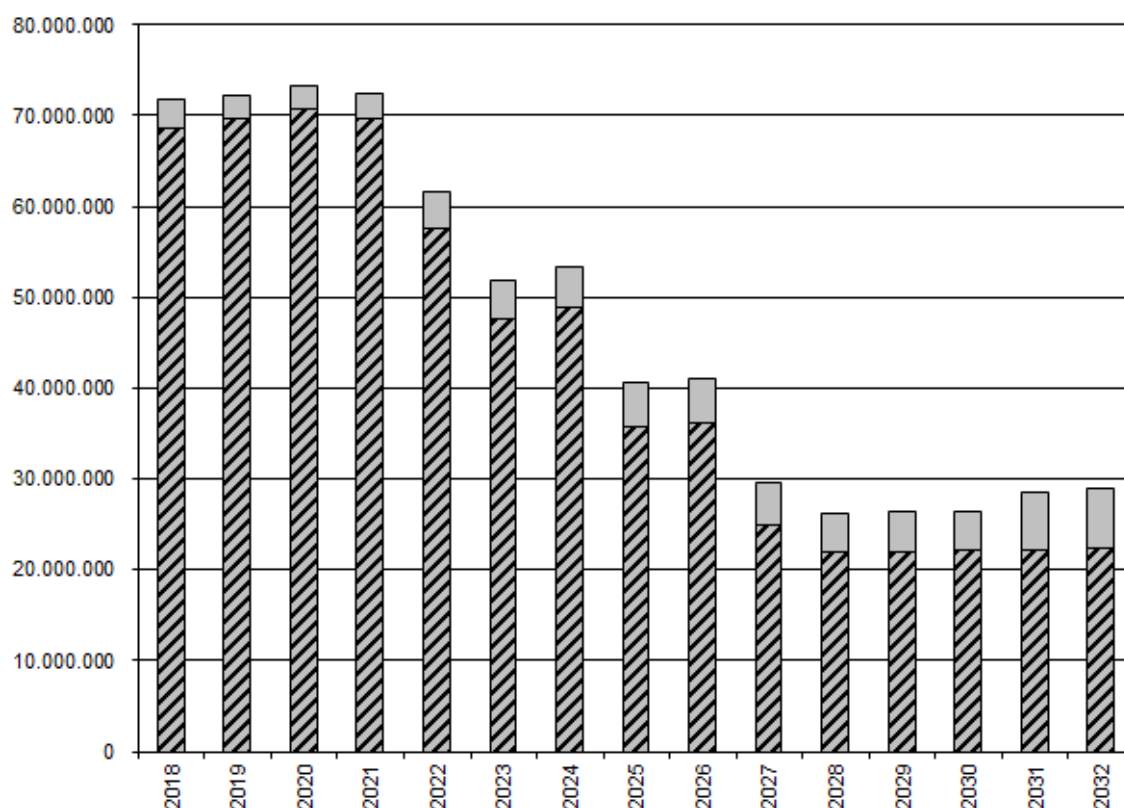
Naast de bezittingen in de vastgestelde grondexploitaties heeft het grondbedrijf 145 hectare grond in eigendom. Dit zijn gronden waarvoor (nog) geen concrete plannen zijn. Als de verkeerswaarde van deze gronden lager is dan de boekwaarde, dan dient voor het verschil een voorziening te worden getroffen (BBV artikel 70). Is de verkeerswaarde hoger dan de boekwaarde, dan is er sprake van een stille reserve.

Project	Boekwaarde per m ²	Verkeerswaarde per m ²	Voorziening per m ²	Voorziening	
Schalmeden	€ 32	€ 11	€ 21	€ 7,4	miljoen
Sportpark Groot Driene	€ 51	€ 7	€ 44	€ 2,1	miljoen
Stadspark Weusthag	€ 13	€ 9	€ 4	€ 0,6	miljoen
Westermaat Veld	€ 34	€ 1	€ 33	€ 1,5	miljoen
Milieubedrijvenpark	€ 29	€ 15	€ 14	€ 1,6	miljoen
Verspr.gr.buiten de kom	€ 11	€ 8	€ 3	€ 1,5	miljoen
Verspr.gr.binnen de kom	€ 27,73	€ 22,72	€ 5,01	€ 1,0	miljoen
Overig					miljoen
				€ 15,6	miljoen

8.2.4 Meerjarenraming reserve GREX

In navolgend overzicht staat de ontwikkeling van het eindsaldo van de reserve weergegeven. Het betreft het geprognosticeerde eindsaldi van de reserve op basis van de herzieningen van de grondexploitaties per 01.01.2018

De staven geven de stand van de reserve weer. Het gearceerde deel, is het deel van de reserve wat (naar verwachting) benodigd is voor het treffen van de voorziening. Hieruit blijkt dat naar huidige inzichten de reserve de komende jaren voldoende is om de voorziening te kunnen treffen.

Wanneer de huidige planningen worden gehaald, dan is het vrij besteedbare deel van de reserve niet eerder dan in 2020 groter dan de doelstelling van € 3,0 miljoen.

Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Reserve per 1 januari	88.588	94.031	98.258	101.622	102.540	93.006	85.150	88.585	77.989	80.670	51.754
Rente / rentecompensatie	2.349	1.881	1.965	2.032	2.051	1.860	1.703	1.772	1.560	1.613	1.035
Mutaties in complexen:											
- Nog niet in exploitatie genomen gronden											
- Grondexploitaties met een positief eindresultaat	509	198	44	0	14	0	545	0	0	1.416	859
- Grondexploitaties met een negatief eindresultaat	0	0	0	-1.944	-13.296	-10.714	0	-13.621	-92	-32.362	-4.210
Subtotaal mutaties in complexen	509	198	44	-1.944	-13.282	-10.714	545	-13.621	-92	-30.946	-3.352
Reserve per 31 december na mutaties in complexen	91447	96109	100267	101710	91308	84152	87398	76736	79456	51338	49437
Specifieke stortingen:											
Erfpachtresultaat	960	828	828	827	827	0	0	0	0	0	0
Afwikkelen exploitatie-overeenkomsten											
Bijdrage Algemene Dienst	305	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Verhuurresultaat	1.425	500	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal stortingen	61	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reguliere onttrekkingen:	2.751	1.328	828	827	827	0	0	0	0	0	0
Stimulering grondverkoop	-10	-50	-50	-50	-50	-50	0	0	0	0	0
Personeelslasten Grondzaken	-68	-50	-50	-50	-50	-50	0	0	0	0	0
Reeds bestemd:											
Nakomende kosten reeds afgesloten complexen	0	-13	-156	0	0	0	0	0	0	0	0
Afdrachten aan de Algemene Dienst:											
Lange wemen openbare ruimte											
Haalbaarheidsonderzoek zonnepark	-1.425	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	0	-15	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reeds bestemd:											
Jaarlijkse afdracht bovo BXL (zaaknummer 2055845)	-171	-171	-171	-171	-171	-171	-171	-171	-171	-171	-171
Bestemmingsreserve BXL (zaaknummer 2055845)	-336	-336	-336	-336	0	0	0	0	0	0	0
De veldkamp afrekening rente	-245	-200	-200	-200	-200	-200	-200	-200	-200	-200	0
Nakomende kosten reeds afgesloten complexen	0	-13	-156	0	0	0	0	0	0	0	0
Nadelen NIEGG	-855	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ROK Veldwijk Noord/Watertorenpark		-287	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tussentijds winst	2.944	1.942	1.491	809	1.342	1.469	1.558	1.624	1.585	787	666
Reserve bovenwijken:											
Verplichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-239
Subtotaal specifieke onttrekkingen	-167	821	528	2	871	998	1.187	1.253	1.214	416	255

Mutatie saldo	2.584	2.149	1.355	829	1.698	998	1.187	1.253	1.214	416	255
Reserve per 31 december na specifieke mutaties	94.031	98.258	101.622	102.540	93.006	85.150	88.585	77.989	80.670	51.754	49.693
Voorziening tekortexploitaties	-52.722	-53.776	-54.852	-54.005	-41.789	-31.911	-33.094	-20.134	-20.445	-9.428	-6.264
Voorziening tekortexploitaties extern	-22.680	-22.934	-23.193	-23.456	-23.726	-24.000	-24.280	-24.566	-24.857	-5.635	-5.747
Voorziening NIEGG	-15.643	-15.643	-15.643	-15.643	-15.643	-15.643	-15.643	-15.643	-15.643	-15.643	-15.643
Tussentijdse winst Eindwaarde	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

8.3 Aanwending onvoorzien

Overzicht stelposten 2018

Wijziging Begroting	Stuk Nummer	Omschrijving	Pr.	B&W datum	Mutatie	Nieuw saldo
		<i>Ovz. stelpost onvoorzien 2018</i>				
69221001		Primitieve begroting				166.000
18571	B&W 2018-10-08	Schikking nav schade kunstwerk	8	8-10-18	7.500	158.500

8.4 Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen

 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 									
SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2018 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking siSa - d.d. 10 januari 2019									
OCW	D9	Onderwijsachterstanden beleid 2011-2018 (OAB)	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en voorschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)			
			Aard controle R Indicatornummer: D9 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 02	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 03	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 04			
lenW	E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer (SiSa tussen medeoverheden)	€ 654.986	€ 579.947	€ 44.775	€ 179.024			
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Van andere gemeenten in (jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag	Eindeverantwoording Ja/Nee		
1			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 05	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 07	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 09		
			060164 Gemeente Hengelo	€ 0	060164 Gemeente Hengelo	€ 0	Ja		
1			Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen	Overige bestedingen (jaar T)	Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde bestedingen ten laste van provinciale middelen	Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde overige bestedingen		
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 01	Aard controle R Indicatornummer: E27B / 02	Aard controle R Indicatornummer: E27B / 03	Aard controle R Indicatornummer: E27B / 04	Aard controle R Indicatornummer: E27B / 05		
1			2015/0235910	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0		
			Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T)	Toelichting	Eindeverantwoording Ja/Nee		
1			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 10		
			2015/0235910	€ 192.312	€ 234.630	Ja	Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor de komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden		
1			Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Overige bestedingen (jaar T)	Besteding (jaar T) door meenwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt	Correctie over besteding t/m jaar T		
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 05	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen	
1			lenM/BSK-2017/274204	€ 235.850	€ 13.475	€ 0	€ 0		
			lenM/BSK-2016/159115	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0		
3			lenM/BSK-2018/180858	€ 98.190	€ 8.175	€ 0	€ 0		
			Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T)	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen	Correctie over besteding kosten ProRail t/m jaar T		
1			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 10	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 11	Eindeverantwoording Ja/Nee	
			lenM/BSK-2017/274204	€ 312.896	€ 94.665	€ 0	€ 0	Nee	
3			lenM/BSK-2016/159115	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	
			lenM/BSK-2018/180858	€ 98.190	€ 39.085	€ 0	€ 0	Nee	
1			Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)	
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 06	
1			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	
			I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	
1			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 12	
			€ 30.362.781	€ 1.043.668	€ 2.313.190	€ 5.735	€ 230.951	€ 1.646	
1			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee	
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente		
1			I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	I.7 Participatiewet (PW)	I.7 Participatiewet (PW)		
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 12	
1			€ 209.399	€ 23.641	€ 0	€ 711.965	€ 4.014	Ja	
			Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob	
1			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06	
			€ 235.236	€ 206.147	€ 42.763	€ 304.455	€ 0	€ 0	
1			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee				
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09				
1			€ 0	€ 0	Ja				

8.5 Verantwoordingsinformatie IMG

Investeren Met Gemeenten (IMG)												
Beschikkings-nummer provincie	Project afgerond/ eindverant-woording Ja- Nee	In de verlenings- beschikking opgenomen subsidie voor dit project	Besteed tlv provinciale middelen 2018 (cf baten/ lasten stelsel)	Besteed tlv gemeentelijke middelen 2018 (cf baten/ lasten stelsel)	Besteed tlv provinciale middelen 2010 t/m 2017 (cf baten/ lasten stelsel)	Besteed tlv gemeentelijke middelen 2010 t/m 2017 (cf baten/ lasten stelsel)	Cumulatief besteed tlv provinciale middelen (cf baten/ lasten stelsel)	Cumulatief besteed tlv gemeentelijke middelen (cf baten/ lasten stelsel)	Aanvang co-financiering			
Project												
Herstructurering Twentekanaal	1244047	Nee	3.300.000	17.310	73.951	1.620.770	9.526.190	1.638.080	9.600.141	31-12-2019	voor 01-06-2010	
Ontwikkelagenda Netwerkstad Twente												
Kenmerk brief verlenings- beschikking Ontwikkel Agenda	Project afgerond/ eindverant-woording Ja- Nee	In beschikking opgenomen subsidie voor dit project	Besteed tlv KVO bijdrage in 2018 (cf baten/ lasten stelsel)	Besteed tlv KVO bijdrage gemeente in 2018 (cf baten/ lasten stelsel)	Besteed tlv partners in 2018 (cf baten/ lasten stelsel)	Cumulatief besteed tlv KVO bijdrage t/m 2018 (cf baten/ lasten stelsel)	Cumulatief besteed tlv bijdrage gemeente t/m 2018 (cf baten/ lasten stelsel)	Cumulatief besteed tlv bijdrage partners t/m 2018 (cf baten/ lasten stelsel)	Geplande einddatum project			
Gebiedsontwikkeling High Tech Systems Park	1500051528	Nee	1.400.000	451.200	351.822	1.400.000	351.822	2.623.000	31-12-2018			
Expat Center Twente	1500023617	Ja	150.000	30.000		150.000			31-12-2017			
Toelichting												
HOV (Oostelijke stadsentree) Enschedesestraat Hengelo	1500049510	Nee	2.500.000	944.140	1.198.908	2.500.000	5.921.995	7.519.995	31-12-2019			
Toelichting												
Er is uitstel aangevraagd tot 31-12-2019. Beheersorgaan OA NT is akkoord met dit uitstel.												
BDU												
Beschikkings-nummer	Project afgerond/ eindverant-woording Ja- Nee	In beschikking opgenomen verleende bedrag	Werkelijke bestedingen ten laste van provinciale middelen (baten/lasten stelsel)	Werkelijke bestedingen ten laste van gemeentelijke middelen (baten/lasten stelsel)	Cumulatief besteed tlv provinciale middelen t/m 2018 (baten/ lasten stelsel)	Cumulatief besteed tlv gemeentelijke middelen t/m 2018 (baten/ lasten stelsel)	Geplande einddatum					
Duurzaam Veilig 2016	3453148	Ja	502.675		502.675	1.658.983	31-12-2017					
Reconstructie Deurningerstraat	3649456	Ja	280.930		280.930	868.053	31-12-2017					

8.6 Overzicht van verbonden partijen en vertegenwoordiging

In het overzicht worden de volgende afkortingen gebruikt:

GR	Gemeenschappelijke regeling	Publieke rechtspersoon op grond van de Wet op de Gemeenschappelijke regelingen
OL	Openbaar lichaam	Gemeenschappelijke regeling met een geled bestuur (algemeen en dagelijks bestuur)
AB	Algemeen bestuur	Hoogste en besluitvormend orgaan in en publieke rechtspersoon
DB	Dagelijks bestuur	Dagelijks besluit voorbereidend orgaan in de rechtspersoon
BC	Bestuurscommissie	Bestuur van een activiteitendomein binnen een rechtspersoon
PFB	Portefeuillehoudersberaad	(Voor)overlegstructuur van portefeuillehouders t.b.v. inspraak van gemeenten
ALV	Algemene ledenvergadering	Hoogste en besluitvormend orgaan in een vereniging
AVA	Alg. vergadering van aandeelhouders	Hoogste en besluitvormend orgaan in een aandelenvennootschap

Benoeming gemeenteraad na voordracht college

Naam rechtspersoon (of onderdeel)	Juridische vorm	Organisatie orgaan	Vertegenwoordigd door	Plaatsver-vanger	Opmerkingen m.b.t. benoeming
Regionaal Bedrijventerrein Twente	GR - OL	AB	1. Gerrits 2. Ten Heuw	1. Van Wakeren 2. Bruggink	Per deelnemer 2 AB-leden, gemeenteraad besluit op voordracht van het college
		DB	Ten Heuw	Gerrits	Per deelnemer 1 AB-lid, college voordracht aan AB

Inmiddels is een statutenwijziging voorgelegd, die deze GR ook omvormt tot een college-GR.

Benoeming en voordracht door het college van B&W

1. Gemeenschappelijke regelingen

Regio Twente, bestuurscommissies en overlegstructuren

Naam verbonden partij	Juridische vorm	Organisatie orgaan	Vertegenwoordigd door	Plaatsvervanger	Opmerkingen m.b.t. benoeming
Regio Twente	GR - OL	AB	Bruggink	Van Wakeren	Collegeleden vormen het bestuur . Per gemeente neemt één raadslid deel in het Presidium, dat de Twenteraad bijeenkomsten voorbereidt.
		DB	Geen vertegenwoordiging	Geen vertegenwoordiging	
BC Publieke Gezondheid (PGZ)		BC	Bruggink	van Wakeren	Portefeuillehouder taakveld waarin de GGD opereert
BC Organisatie voor Zorg en Jeugdhulp Twente (OZJT)		BC	Bruggink	Van Wakeren	Portefeuillehouder taakveld Zorg en Jeugdhulp
BC Agenda van Twente		BC	Bruggink	Gerrits	Vervanging vanuit portefeuille Economische Zaken
Commissie Grens Twente		BC-DB	Schelberg	Bruggink	Euregio-raadsleden zijn tevens lid/adviseur van deze commissie, die de Twentse belangen in de Euregio behartigt.
PFB Mobiliteit		PFB	Gerrits	Bruggink	Portefeuillehouder taakveld Verkeer en vervoer
PFB Arbeidsmarkt/ Economische zaken		PFB	Arbeid: Ten Heuw	Arbeid: Gerrits	Overleg is feitelijk grotendeels al gesplitst; portefeuillehouder taakgebieden Werk resp. Econ. Zaken
			EZ: Gerrits	EZ: Ten Heuw	
PFB Middelen		PFB	Ten Heuw	Gerrits	Portefeuillehouder taakveld Middelen
PFB Belangenbehartiging		PFB	Bruggink	Nog te bepalen	Aandachtspunt: lobby mobiliteit borgen in het PFB
PFB Afval en Duurzaamheid		PFB	Bruggink	Van Wakeren	Portefeuillehouder taakveld Duurzaamheid en milieu
PFB Informatie Service Punt (ISP) Milieu		PFB	Bruggink	Van Wakeren	Portefeuillehouder taakveld Duurzaamheid en milieu
Portefeuillehouders overleg Sport		PFB	Bruggink	Van Wakeren	Portefeuillehouder taakveld Sport
PFB Vrijetijdseconomie		PFB	Gerrits	Bruggink	Portefeuillehouder taakveld Economische zaken; vervanging vanuit rol bij Agenda van Twente en AB Regio Twente
Kennispunt Twente		Netwerk organisatie	Bruggink	Hen Heuw	Portefeuillehouder taakveld Bedrijfsvoering (Coalition of the Willing)
Shared Services Netwerk Twente (SSNT)		Netwerk organisatie	Bruggink	Ten Heuw	Portefeuillehouder taakveld Bedrijfsvoering
Netwerkstad (ontwikkelagenda Netwerkstad)		Bestuurlijk overleg	Gerrits, Schelberg	Ten Heuw, locoburgemeester	Vertegenwoordiging vanuit rol bij regionale samenwerking
Bestuurlijk overleg drie Twentse steden		Bestuurlijk overleg	Schelberg, Ten Heuw	Locoburgemeester, Gerrits	Hengelo's initiatief als mogelijk alternatief voor netwerkstad (Coalitions of the willing). Eventueel Bruggink. Starten met brede Kick off drie steden
Eurocities: Social Affairs Forum		Netwerk organisatie	Van Wakeren	Bruggink	Op basis van de portefeuillevverdeling
Eurocities: Mobility Forum		Netwerk organisatie	Gerrits	Bruggink	Op basis van de portefeuillevverdeling

Overige gemeenschappelijke regelingen

Naam rechtspersoon (of onderdeel)	Juridische vorm	Organisatie orgaan	Vertegenwoordigd door	Plaatsvervanger	Opmerkingen m.b.t. benoeming
Veiligheidsregio Twente	GR- OL	AB	Schelberg (plv. voorzitter)	Loco-burgemeester	Regionale Brandweer, Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie Regio (GHOR), Bevolkingszorg (oude gemeentelijke crisisbeheersing)
Districtelijk Veiligheidsoverleg Twente		DB	Schelberg (plv. voorzitter)		Vervanging binnen het DB geregeld; Gerritsen (bm Almelo vervangt Schelberg)
		Bgm-overleg	Schelberg (plv vz)		Veiligheidsoverleg burgemeesters Twente
Sociaal Werkleerbedrijf Midden Twente (SWB)	GR- OL	AB	1. Gerrits		Elk van de deelnemende colleges wijst 2 leden aan.
			2. Ten Heuw (vz)		
		DB	Ten Heuw (vz)	Gerrits	Het AB benoemt dan vervolgens 1 lid per gemeente in het DB.
Stadsbank Oost Nederland	GR- OL	AB	Ten Heuw	Gerrits	De GR Son is in 2015 gewijzigd van een raadsregeling in een collegeregeling.
		DB	Ten Heuw		Vervanging vanuit AB
Gemeentelijk Belastingkantoor Twente (GBT)	GR- OL	AB	Ten Heuw	Gerrits	Elk van de colleges B&W van de deelnemende gemeenten wijst een lid aan.
		DB	Geen vertegenwoordiging		Drie leden, waaronder de voorzitter. Twee leden van het DB worden aangewezen uit de deelnemers met een inwonertal van meer dan 50.000 inwoners. Van de deelnemende gemeente waar het DB-lid als voorzitter wordt benoemd, wordt een tweede AB-lid aangewezen. Nu geen zetel voor Hengelo.
OL Crematoria Twente	GR- OL	AB	Gerrits	Ten Heuw	Geen direct inhoudelijk belang; vertegenwoordiging vanuit algemeen/gemeentelijk belang
		DB	n.t.b.		
Omgevings Dienst Twente (ODT)	GR-OL	AB	Schelberg	Gerrits	De colleges wijzen uit hun midden ieder één lid van het algemeen bestuur aan.
		DB	Geen vertegenwoordiging		De leden van het DB worden door het algemeen bestuur aangewezen.
Samenwerking sociale zaken Borne, Haaksbergen en Hengelo	GR-Centrumgemeente regeling	Portefeuillehouders overleg	Ten Heuw	Van Wakeren	Hengelo is centrumgemeente
Samenwerking ICT Hengelo	GR-Centrumgemeente regeling	Portefeuillehouders overleg	Bruggink	Ten Heuw	Hengelo is centrumgemeente

2. Verenigingen en stichtingen

In deze categorie zijn we niet meer vertegenwoordigd.

3. Coöperaties en vennootschappen

Naam rechtspersoon (of onderdeel)	Juridische vorm	Organisatie orgaan	Vertegen- woordigd door	Plaatsver- vanger	Opmerkingen
BNG Bank N.V.	N.V.	AVA	Gerrits	Ten Heuw	Deelneming aandeelhoudersvergadering.
Enexis Holding N.V.	N.V.	AVA	Gerrits	Ten Heuw	Deelneming aandeelhoudersvergadering.
Verkoop Vennootschap B.V.	B.V.	AVA	Gerrits	Ten Heuw	Aflopende BV uit verkooptransactie Essent.
CBL Vennootschap B.V.	B.V.	AVA	Gerrits	Ten Heuw	Deelneming aandeelhoudersvergadering. Aflopende BV uit verkooptransactie Essent.
Claim Staat Vennootschap B.V.	B.V.	AVA	Gerrits	Ten Heuw	Deelneming aandeelhoudersvergadering. Aflopende BV uit verkooptransactie Essent.
Vordering op Enexis B.V.	B.V.	AVA	Gerrits	Ten Heuw	Deelneming aandeelhoudersvergadering. Aflopende BV uit verkooptransactie Essent.
Twente Milieu N.V.	N.V.	AVA	Gerrits	Ten Heuw	Deelneming aandeelhoudersvergadering.
Twence B.V.	B.V.	AVA	Gerrits	Ten Heuw	Deelneming aandeelhoudersvergadering.
Warmtebedrijf Hengelo B.V.	B.V.	AVA	Gerrits	Ten Heuw	Deelneming aandeelhoudersvergadering.
Warmtenetbedrijf Hengelo BV	B.V.	AVA	Gerrits	Ten Heuw	Deelneming aandeelhoudersvergadering.

4. Overige verbonden partijen en instellingen

Naam rechtspersoon (of onderdeel)	Juridische vorm	Organisatie orgaan	Vertegenwoordigd door	Plaatsver-vanger	Opmerkingen
Euregio	GR naar Duits recht	AB	1. Schelberg 2. Bruggink	1. Locoburge-meester Van Wakeren 2.	Raadsleden nemen deel aan de Euregioraad (hier buiten beschouwing gelaten). Hengelo mag 4 raadsleden in de Euregioraad afvaardigen.
Grote Stedenbeleid (G40)	Netwerk-organisatie	DB DB	Schelberg Geen vertegenwoordiging	Locoburge-meester Geen vertegenwoordiging	Vervanging uit AB Het G40-netwerk behartigt de belangen richting kabinet, 1 ^e en 2 ^e kamer en ministeries.
G40 Pijler Sociaal		Pijler	Nog te bepalen	Nog te bepalen	Actieve deelname voorgenomen gezien intenties coalitieprogramma.
Sterke keten van participatie, leren, werken en ondernemen		Themagroep onder pijler sociaal	Ten Heuw (vz)		Ten Heuw is voorzitter van deze nieuwe themagroep.
G40 Pijler Fysiek		Pijler	Geen vertegenwoordiging		Actieve deelname voorgenomen gezien intenties coalitieprogramma.
Pijler Economie en Werk		Pijler	Geen vertegenwoordiging		Actieve deelname voorgenomen gezien intenties coalitieprogramma.
Uitvoeringscommissie Saasveld-Gammelke	Provincie	Commissie provincie Overijssel	Gerrits		De taken van de uitvoeringscommissie zijn in 2018 afgerond.
Provincie Overijssel Uitvoeringscommissie Enschede-Zuid	Provincie	Commissie provincie Overijssel	1. Gerrits 2. Van Wakeren		
Regiegroep Nieuwe Energie Overijssel	Provincie	Regiegroep	Bruggink		
Cultuurconvenant Oost Nederland		Convenant	Van Wakeren		
Pact van Twickel		Uitvoerings programma	Gerrits		

5. Instellingen met bestuurlijk belang overwegend met publieke middelen gefinancierd

Naam rechtspersoon (of onderdeel)	Juridische vorm	Organisatie orgaan	Vertegenwoordigd door	Plaatsver-vanger	Opmerkingen
Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)	Vereniging	Algemene ledenvergadering	Een collegelid	Een collegelid	
VNG-Overijssel	Vereniging	Commissie Economie, klimaat, energie en Milieu	Bruggink		
		Platform Sociaal Domein	1. Bruggink 2. Van Wakeren	1. Ten Heuw 2. Gerrits	
		Platform Fysiek domein	Gerrits	Ten Heuw	
		Platform Financiën	Ten Heuw Ten Heuw	Gerrits Gerrits	
Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders Noord Nederland (VEGANN)	Vereniging				
De "Overijsselse Ombudsman"	Vereniging		Geen vertegenwoordiging	Geen vertegenwoordiging	

8.7 Begrotingsrechtmatigheid

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid worden de lastenoverschrijdingen per programma aangegeven. Op een programma is een begrotingsoverschijding op de lasten te controleren.

Lastenoverscheiding programma 5

Lastenover- schrijdingen	Per pro- gramma: combinatie	Product-	Afwijking	Extra	Onrechtmatig
programma:		Begrotingsafwijking op product:	lasten:	baten:	Netto: telt niet mee: telt wel mee:
5	285		576		
		P723 Vergunningverlening milieu	576		-576 x

Toelichting

In 2018 is een einde gekomen aan een langsepende juridische procedure. Hierin zijn wij door het Gerechtshof veroordeeld tot betalen van een bedrag van € 576.000. Dit betrof een procedure tegen de weigering van een milieuvergunning midden jaren 90. In de risicoparagraaf is hier de afgelopen jaren reeds rekening mee gehouden. Geconstateerd na verantwoordingsjaar.

Lastenoverscheiding programma 8

Lastenover- schrijdingen	Per pro- gramma: combinatie	Product-	Afwijking	Extra	Onrechtmatig
programma:		Begrotingsafwijking op product:	lasten:	baten:	Netto: telt niet mee: telt wel mee:
8	9.665		10.615		
		P050 Treasury	1.856		-1.856 x
		P830 Bouwgrondexploitatie	4.734	4.734	- x
		P830 Bouwgrondexploitatie	3.196	3.196	- x
		P922 Bovenformatieven	829		-829 x

Toelichting

- **Treasury:** de overschrijding op de lasten (i.c. rente en afschrijvingen 1.856) wordt gecompenseerd door hogere baten (doorberekening). Per saldo is er slechts sprake van een nadelig saldo op Treasury van € 200.000. Dit is toegelicht in de financiële analyse van programma 8 (hoofdstuk 7.4)
- **Bovenformatieven:** De personeelslasten worden op basis van vastgesteld beleid begroot voor uitsluitend de vastgestelde formatie, waarbij de salarislast wordt bepaald op het schaalbedrag van de voorlaatste periodiek. Voor bovenformatieven wordt op grond daarvan geen bedrag geraamd in de begroting. De werkelijke lasten vormen daarmee per definitie een overschrijding, die op grond van het begrotingsbeleid door de raad in beginsel is gesanctionneerd.
- **Bouwgrondexploitatie:** Verhoging van de voorziening grondexploitatie t.l.v. de reserve grondexploitatie en Winstnemning uit de grondexploitaties t.g.v. de reserve grondexploitaties veroorzaken een overschrijding van de geraamde lasten, die wordt volledig wordt gecompenseerd door hogere baten. Met de vaststelling van de Herzieningen Grondexploitatie per 1-1-2019 worden deze mutaties aan de raad ter vaststelling voorgelegd.

8.8 WNT-verantwoording 2018

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. De WNT is van toepassing op gemeente Hengelo. Het voor gemeente Hengelo toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2018 € 189.000 (Algemeen bezoldigingsmaximum).

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13^e maand van de functievervulling

bedragen x € 1	J. Eshuis	G.J. Eeftink
Functiegegevens	<i>Gemeentesecretaris</i>	<i>Griffier</i>
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 121.997,98	€ 91.748,48
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 18.120,12	€ 15.242,52
Subtotaal	€ 140.208,10	€ 106.991,00
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 189.000	€ 189.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	€ 140.208,10	€ 106.991,00
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2017		
bedragen x € 1	J. Eshuis	G.J. Eeftink
Functiegegevens	<i>Gemeentesecretaris</i>	<i>Griffier</i>
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 123.670,76	€ 93.730,00
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 17.000,64	€ 14.147,28
Subtotaal	€ 140.671,40	€ 107.877,28
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 181.000	€ 181.000
Totale bezoldiging	€ 140.671,40	€ 107.877,28

8.9 Kengetallen

prog	Indicator	eenheid	periode	Hengelo 2018	Nederland 2018
1	Funcziemenging	%	2017	55,6	52,4
1	Vestigingen	1.000 inw 15-74jr	2017	116,5	120
1	Banen	1.000 inw 15-74jr	2017	782,3	651,5
1	Bijstandsuitkeringen	1.000 inw 18jr eo	1e hj 2018	49,5	40,1
1	Aantal re-integratie-voorzieningen	/1.000 inw.15-74jr	1e hj 2018	30,1	26,1
2	Absoluut verzuim	1.000 inw. 5-18 jr	2017	0,96	1,82
2	Relatief verzuim	1.000 inw. 5-18 jr	2017	11,79	26,58
2	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	%	2016	1,7	2
2	Jongeren met delict voor rechter	%	2015	1,46	1,45
2	% Kinderen in armoede	%	2015	6,28	6,58
2	% Jeugdwerkloosheid	%	2015	1,86	1,52
2	Jongeren met jeugdhulp	% van jong. tot 18 jr	1e hj 2018	8,9	9,2
2	Jongeren met jeugdbescherming	%	1e hj 2018	1,6	1
2	Jongeren met jeugdreclassering	%	1e hj 2018	0,4	0,3
3	Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	1.000 inw	1e hj 2018	77	58
4	% Niet-sporters	%	2016	48,4	48,7
5	Nieuwbouw woningen	/1.000 won	2016	5	7,2
5	Demografische druk	%	2018	72	69,6
6	Netto arbeidsparticipatie	%	2017	66,8	66,6
6	Fijn huishoudelijk restafval	kg inwoner	2017	120	174
6	Hernieuwbare elektriciteit	%	2017	88	13,2
7	Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	/ 10.000 inw 12-17jr	2017	165	131
7	Harde kern jongeren	1.000 inw	nb		
7	Winkeldiefstal	/1000 inw	2017	1,9	2,2
7	Geweldsmisdrijven	/1000 inw	2017	4,9	5,1
7	Diefstal uit woning	/1000 inw	2017	3,4	2,9
7	Vernieling	/1000 inw	2017	5,8	6,3
7	Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	%	nb		
7	Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	%	nb		
8	Formatie	Fte 1.000 inw	2018	7,85	
8	Bezetting	Fte 1.000 inw	2018	7,79	
8	Apparaatskosten	Kosten inw	2018	700	
8	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2018	11,2	
8	Overhead	% van totale lasten	2018	8,0	
8	WOZ-waarde woningen	dzd euro	2018	175	230
8	Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	2018	714	649
8	Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	2018	787	721

8.10 Verdeling taakvelden

Programma	Taakveld	Feitenkaart
1 - Economie, Werk en Inkomen	0.10 Mutaties reserves	11 - Economie
	0.10 Mutaties reserves	13 - Werkgelegenheid en sociale werkvoorziening
	2.4 Economische havens en waterwegen	11 - Economie
	3.1 Economische ontwikkeling	11 - Economie
	3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	11 - Economie
	3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	11 - Economie
	3.4 Economische promotie	11 - Economie
	5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	11 - Economie
	6.3 Inkomensregelingen	12 - Uitkeringen, schuldbemiddeling en minimabeleid
	6.4 Begeleide participatie	13 - Werkgelegenheid en sociale werkvoorziening
	6.5 Arbeidsparticipatie	11 - Economie
	6.5 Arbeidsparticipatie	13 - Werkgelegenheid en sociale werkvoorziening
	6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	12 - Uitkeringen, schuldbemiddeling en minimabeleid
2 - Onderwijs en Jeugd	0.10 Mutaties reserves	21 - Opgroeien en ontwikkelen
	4.1 Openbaar basisonderwijs	21 - Opgroeien en ontwikkelen
	4.2 Onderwijshuisvesting	21 - Opgroeien en ontwikkelen
	4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	21 - Opgroeien en ontwikkelen
	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	21 - Opgroeien en ontwikkelen
	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	22 - Opvoeden en zorg
	6.2 Wijkteams	22 - Opvoeden en zorg
	6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	22 - Opvoeden en zorg
	6.82 Geëscaleerde zorg 18-	22 - Opvoeden en zorg
	7.1 Volksgezondheid	22 - Opvoeden en zorg
3 - Welzijn en Zorg	2.2 Parkeren	31 - Maatschappelijke ondersteuning en geïndiceerde zorg
	5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	32 - Wijkwerk, welzijn en gezondheidszorg
	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	31 - Maatschappelijke ondersteuning en geïndiceerde zorg
	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	32 - Wijkwerk, welzijn en gezondheidszorg
	6.2 Wijkteams	31 - Maatschappelijke ondersteuning en geïndiceerde zorg
	6.2 Wijkteams	32 - Wijkwerk, welzijn en gezondheidszorg
	6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	31 - Maatschappelijke ondersteuning en geïndiceerde zorg
	6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	31 - Maatschappelijke ondersteuning en geïndiceerde zorg
	6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	32 - Wijkwerk, welzijn en gezondheidszorg
	6.81 Geëscaleerde zorg 18+	31 - Maatschappelijke ondersteuning en geïndiceerde zorg
4 - Sport en Cultuur	6.81 Geëscaleerde zorg 18+	32 - Wijkwerk, welzijn en gezondheidszorg
	7.1 Volksgezondheid	32 - Wijkwerk, welzijn en gezondheidszorg
	0.10 Mutaties reserves	42 - Cultuur
	5.1 Sportbeleid en activering	41 - Sport
	5.2 Sportaccommodaties	41 - Sport
	5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	42 - Cultuur
	5.4 Musea	42 - Cultuur
	5.6 Media	42 - Cultuur
5 - Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit	0.2 Burgerzaken	51 - Ruimtelijke ontwikkeling

	0.63	Parkeerbelasting	53 - Bereikbaarheid
	1.2	Openbare orde en veiligheid	53 - Bereikbaarheid
	2.1	Verkeer en vervoer	53 - Bereikbaarheid
	2.2	Parkeren	53 - Bereikbaarheid
	2.5	Openbaar vervoer	53 - Bereikbaarheid
	5.4	Musea	51 - Ruimtelijke ontwikkeling
	5.5	Cultureel erfgoed	51 - Ruimtelijke ontwikkeling
	7.4	Milieubeheer	52 - omgevingsvergunningen
	8.1	Ruimtelijke ordening	51 - Ruimtelijke ontwikkeling
	8.3	Wonen en bouwen	51 - Ruimtelijke ontwikkeling
	8.3	Wonen en bouwen	52 - omgevingsvergunningen
6 - Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	0.10	Mutaties reserves	61 - Onderhoud openbare ruimte
	0.10	Mutaties reserves	62 - Afval, milieu en duurzaamheid
	0.5	Treasury	62 - Afval, milieu en duurzaamheid
	2.1	Verkeer en vervoer	61 - Onderhoud openbare ruimte
		Economische havens en waterwegen	
	2.4		63 - Riool
		Openbaar groen en (openlucht) recreatie	
	5.7		61 - Onderhoud openbare ruimte
		Openbaar groen en (openlucht) recreatie	
	5.7		62 - Afval, milieu en duurzaamheid
	6.3	Inkomensregelingen	61 - Onderhoud openbare ruimte
	6.3	Inkomensregelingen	62 - Afval, milieu en duurzaamheid
	6.3	Inkomensregelingen	63 - Riool
	7.2	Riolering	63 - Riool
	7.3	Afval	61 - Onderhoud openbare ruimte
	7.3	Afval	62 - Afval, milieu en duurzaamheid
	7.4	Milieubeheer	61 - Onderhoud openbare ruimte
	7.4	Milieubeheer	62 - Afval, milieu en duurzaamheid
		Begraafplaatsen en crematoria	
	7.5		61 - Onderhoud openbare ruimte
7 - Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	0.1	Bestuur	73 - Bestuur en Bedrijfsvoering
	0.10	Mutaties reserves	73 - Bestuur en Bedrijfsvoering
	0.2	Burgerzaken	72 - Diensten Publiekszaken
	0.4	Overhead	73 - Bestuur en Bedrijfsvoering
		Crisisbeheersing en brandweer	
	1.1		71 - Leefbaarheid en veiligheid
8 - Financiën	1.2	Openbare orde en veiligheid	71 - Leefbaarheid en veiligheid
	1.2	Openbare orde en veiligheid	72 - Diensten Publiekszaken
	0.10	Mutaties reserves	81 - Grond en vastgoed
	0.10	Mutaties reserves	82 - Algemene dekkingsmiddelen
	0.10	Mutaties reserves	83 - Begrotings- c.q. rekeningsaldo
		Resultaat van de rekening van baten en lasten	
	0.11		83 - Begrotings- c.q. rekeningsaldo
	0.4	Overhead	82 - Algemene dekkingsmiddelen
	0.5	Treasury	82 - Algemene dekkingsmiddelen
	0.61	OZB woningen	82 - Algemene dekkingsmiddelen
	0.62	OZB niet-woningen	82 - Algemene dekkingsmiddelen
	0.64	Belastingen overig	82 - Algemene dekkingsmiddelen
		Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	
	0.7		82 - Algemene dekkingsmiddelen
	0.8	Overige baten en lasten	82 - Algemene dekkingsmiddelen
	2.1	Verkeer en vervoer	82 - Algemene dekkingsmiddelen
	3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	81 - Grond en vastgoed
	3.4	Economische promotie	82 - Algemene dekkingsmiddelen
	6.3	Inkomensregelingen	82 - Algemene dekkingsmiddelen
		Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	
	8.2		81 - Grond en vastgoed

9

Overige bijlagen

9.1	Overzicht investeringsprojecten	224
9.2	Declaratiegedrag college (Motie Raad)	239
9.3	Overzicht subsidies 2018 (Motie Raad)	240

9.1 Overzicht investeringsprojecten

9.1.1 Lopende grondexploitatieprojecten

Project		Boekwaarde 1-1-2018	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Restant 2018	Boekwaarde 31-12-2018
6 't Rot	Baten	1.326	1.530	1.950	420	3.276
6 't Rot	Lasten	9.373	661	660	1	10.033
Saldo 't Rot		8.047	870	1.290	420	6.757
16 Gezondheidspark	Baten	13.739	2.879	1.532	-1.347	15.271
16 Gezondheidspark	Lasten	29.764	395	490	-95	30.254
Saldo Gezondheidspark		16.025	2.484	1.042	-1.442	14.983
28 Marskant	Lasten	-	-	101	-101	101
Saldo Marskant		-	-	-101	-101	101
35 't Oosterveld	Baten	6.027	746	2.070	1.325	8.097
35 't Oosterveld	Lasten	23.537	995	532	463	24.069
Saldo 't Oosterveld		17.510	-249	1.538	1.788	15.971
44 Veldwijk Noord	Baten	13.657	1.039	1.145	106	14.802
44 Veldwijk Noord	Lasten	10.756	2.654	1.806	848	12.562
Saldo Veldwijk Noord		-2.901	-1.615	-661	954	-2.241
52 Dalmeden	Baten	27.958	8.168	6.148	-2.019	34.106
52 Dalmeden	Lasten	67.989	3.047	-1.004	4.051	66.985
Saldo Dalmeden		40.031	5.121	7.152	2.031	32.879
54 Medaillon	Baten	16.463	631	631	0	17.093
54 Medaillon	Lasten	16.442	298	-1.516	1.813	14.926
Saldo Medaillon		-20	333	2.147	1.814	-2.167
96 Gem Campus	Baten	19.838	665	19	-646	19.857
96 Gem Campus	Lasten	37.330	458	507	-48	37.837
Saldo Gem Campus		17.492	207	-488	-694	17.980
101 Broek Noord	Baten	20.660	1.031	1.077	46	21.738
101 Broek Noord	Lasten	30.122	1.165	1.325	-160	31.447
Saldo Broek Noord		9.462	-134	-248	-114	9.710
102 Broek Oost	Baten	7.015	252	267	14	7.282
102 Broek Oost	Lasten	10.573	456	108	348	10.681
Saldo Broek Oost		3.557	-204	158	362	3.399
103 Watertorenpark	Baten	6.791	209	282	73	7.073
103 Watertorenpark	Lasten	6.884	83	-13	95	6.871
Saldo Watertorenpark		93	126	294	168	-201
104 Lange Wemen	Baten	13.132	-	-	-	13.132
104 Lange Wemen	Lasten	12.904	486	140	346	13.045
Saldo Lange Wemen		-227	-486	-140	346	-87
701 HvZ Lansinkveld Noord	Baten	23.820	326	212	-114	24.032
701 HvZ Lansinkveld Noord	Lasten	34.100	278	301	-23	34.401
Saldo HvZ Lansinkveld Noord		10.281	48	-89	-137	10.370
702 HvZ Langelier Erve	Baten	13.566	2.066	1.408	-658	14.974
702 HvZ Langelier Erve	Lasten	17.447	199	139	61	17.586
Saldo HvZ Langelier Erve		3.881	1.866	1.269	-598	2.612
703 HvZ Hoofdinfrastructuur	Baten	16.120	-	-	-	16.120
703 HvZ Hoofdinfrastructuur	Lasten	16.353	284	25	259	16.378
Saldo HvZ Hoofdinfrastructuur		232	-284	-25	259	257
704 HvZ EMGA	Baten	9.618	200	200	-	9.818

Project		Boekwaarde 1-1-2018	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Restant 2018	Boekwaarde 31-12-2018
704 HvZ EMGA	Lasten	13.773	115	128	-13	13.900
Saldo HvZ EMGA		4.155	85	72	-13	4.083
711 HvZFase 2a Industrieplein eo	Baten	13.374	266	287	21	13.662
711 HvZFase 2a Industrieplein eo	Lasten	20.284	1.449	925	524	21.209
Saldo HvZFase 2a Industrieplein eo		6.909	-1.183	-638	546	7.547
712 Vereenigingsgebouw	Baten	1.918	1.529	1.545	16	3.462
712 Vereenigingsgebouw	Lasten	2.083	1.103	333	769	2.416
Saldo Vereenigingsgebouw		165	426	1.212	786	-1.046
713 HvZ Noordelijke laan	Baten	21.334	1.066	1.084	18	22.418
713 HvZ Noordelijke laan	Lasten	18.801	2.636	2.365	271	21.166
Saldo HvZ Noordelijke laan		-2.533	-1.570	-1.281	289	-1.252
714 HvZ Woonstad Noord	Baten	5.376	110	112	2	5.487
714 HvZ Woonstad Noord	Lasten	7.765	358	160	198	7.925
Saldo HvZ Woonstad Noord		2.389	-248	-49	200	2.438
715 HvZ Zuidelijke laan	Baten	8.539	3.826	2.775	-1.051	11.314
715 HvZ Zuidelijke laan	Lasten	8.834	8.466	6.749	1.717	15.583
Saldo HvZ Zuidelijke laan		295	-4.640	-3.974	666	4.269
716 HvZ Kanaalzone	Baten	9.619	92	42	-49	9.661
716 HvZ Kanaalzone	Lasten	11.250	360	134	227	11.384
Saldo HvZ Kanaalzone		1.631	-269	-91	178	1.722
790 HvZ Verspreide gronden	Baten	2.127	70	2	-68	2.129
790 HvZ Verspreide gronden	Lasten	4.070	96	72	23	4.143
Saldo HvZ Verspreide gronden		1.943	-26	-70	-44	2.013
Totaal lopende grondexploitatie projecten		138.417	657	8.320	7.663	130.097

9.1.2 Afgesloten grondexploitatieprojecten

Project		Boekwaarde 1-1-2018	Begroot 2018	Werkelijk 2018	Restant 2018	Boekwaarde 31-12-2018
VMBO school	Baten	1.545	-	-118	-118	1.427
VMBO school	Lasten	1.011	530	415	114	1.427
Saldo VMBO school		-533	-530	-533	-4	0
Revitalisering Twentekanaal	Baten	5.514	400	566	166	6.080
Revitalisering Twentekanaal	Lasten	5.858	11	223	-211	6.080
Saldo Revitalisering Twentekanaal		343	389	343	-45	0
Totaal afgesloten grondexploitatie projecten		-190	-141	-190	-49	0

9.1.3 Lopende exploitatieovereenkomsten projecten

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
Exploitatieovereenkomst Elisabethstraat	Baten	95	-	-	-	95
Exploitatieovereenkomst Elisabethstraat	Lasten	95	-	58	58	37
Saldo Exploitatieovereenkomst Elisabethstraat		-	-	58	58	-58
Exploitatieovereenkomst Seahorsecomplex	Baten	116	-20	43	23	93
Exploitatieovereenkomst Seahorsecomplex	Lasten	116	146	116	262	-146
Saldo Exploitatieovereenkomst Seahorsecomplex		-	166	73	239	-239
Exploitatieovereenkomst Wielewaalstraat	Baten	-	-	-	-	-
Saldo Exploitatieovereenkomst Wielewaalstraat		-	-	-	-	-
Exploitatieovereenkomst Groothuis Zuid	Lasten	-	7	7	14	-14
Saldo Exploitatieovereenkomst Groothuis Zuid		-	7	7	14	-14
Exploitatieovk. Hengelose Es	Baten	132	-	88	88	44
Exploitatieovk. Hengelose Es	Lasten	132	154	84	238	-106
Saldo Exploitatieovk. Hengelose Es		-	154	-4	150	-150
Exploitatieovereenkomst Drienerstaete vm. Tebodin	Baten	35	-18	14	-5	40
Exploitatieovereenkomst Drienerstaete vm. Tebodin	Lasten	35	106	5	111	-76
Saldo Exploitatieovereenkomst Drienerstaete vm. Tebodin		-	125	-8	116	-116
Exploitatieovereenkomst Badhuis - Ariensschool	Baten	98	-36	84	48	50
Exploitatieovereenkomst Badhuis - Ariensschool	Lasten	98	247	35	282	-184
Saldo Exploitatieovereenkomst Badhuis - Ariensschool		-	283	-49	234	-234
Expl.ovk. Vitens Locatie	Lasten	-	2	8	10	-10
Saldo Expl.ovk. Vitens Locatie		-	2	8	10	-10
Exploitatieovereenkomst Expo Business Parc	Baten	-	-	12	12	-12
Exploitatieovereenkomst Expo Business Parc	Lasten	-	11	-	11	-11
Saldo Exploitatieovereenkomst Expo Business Parc		-	11	-12	-1	1
Expl.ovk. Da Costastr./Oranjemavo (realisatie)	Baten	16	-	3	3	13
Expl.ovk. Da Costastr./Oranjemavo (realisatie)	Lasten	16	51	6	57	-41

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
Saldo Expl.ovk. Da Costastr./Oranjemavo (realisatie)		-	51	3	54	-54
Exploitatieovk. TenneT 110 KV ondergr. verbinding	Baten	41	-	17	17	24
Exploitatieovk. TenneT 110 KV ondergr. verbinding	Lasten	41	7	5	11	30
Saldo Exploitatieovk. TenneT 110 KV ondergr. verbinding		-	7	-13	-6	6
Exploitatieovk. Händelstraat (realisatie)	Baten	10	-	9	9	1
Exploitatieovk. Händelstraat (realisatie)	Lasten	10	11	4	15	-5
Saldo Exploitatieovk. Händelstraat (realisatie)		-	11	-5	6	-6
Exploitatieovk. Nijhuisbinnenweg	Lasten	-	16	5	21	-21
Saldo Exploitatieovk. Nijhuisbinnenweg		-	16	5	21	-21
Exploitatieovereenkomst Rotersweg 23	Baten	21	-	11	11	11
Exploitatieovereenkomst Rotersweg 23	Lasten	21	-	4	4	17
Saldo Exploitatieovereenkomst Rotersweg 23		-	-	-7	-7	7
Exploitatieovereenkomst Bornsedijk 80	Baten	20	-	10	10	10
Exploitatieovereenkomst Bornsedijk 80	Lasten	20	-	7	7	13
Saldo Exploitatieovereenkomst Bornsedijk 80		-	-	-3	-3	3
Exploitatieovereenkomst Deldenerstraat	Baten	11	-	11	11	-
Exploitatieovereenkomst Deldenerstraat	Lasten	9	-	5	5	4
Saldo Exploitatieovereenkomst Deldenerstraat		-3	-	-6	-6	4
Totaal lopende exploitatieprojecten		-3	831	47	878	-881

9.1.4 Afgesloten exploitatieovereenkomsten projecten

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
Exploitatieovereenkomst Gamma Heerbaart	Lasten	-	3	-	3	-3
Saldo Exploitatieovereenkomst Gamma Heerbaart		-	3	-	3	-3
Exploitatieovereenkomst Zuivelhoeve	Lasten	-	78	-	78	-78
Saldo Exploitatieovereenkomst Zuivelhoeve		-	78	-	78	-78
Exploitatieovereenkomst Lidl	Baten	-	-5	-	-5	5
Saldo Exploitatieovereenkomst Lidl		-	5	-	5	-5
Exploitatieovereenkomst Huiskes Kokkeler	Baten	-	-	-	-	-
Exploitatieovereenkomst Huiskes Kokkeler	Lasten	-	23	-	23	-23
Saldo Exploitatieovereenkomst Huiskes Kokkeler		-	23	-	23	-23
Exploitatieovereenkomst Trebbe Karwei	Lasten	-	0	-	0	0
Saldo Exploitatieovereenkomst Trebbe Karwei		-	0	-	0	0
Totaal afgesloten exploitatieprojecten		-	109	-	109	-109

9.1.5 Lopende investeringsprojecten

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
Herinrichting Deurningerstraat	Baten	1.798	1.476	-	1.476	321
Herinrichting Deurningerstraat	Lasten	1.798	1.640	31	1.671	126
Saldo Herinrichting Deurningerstraat		-	163	31	195	-195
Breedband	Baten	215	188	6	193	22
Breedband	Lasten	215	188	6	193	22
Saldo Breedband		-	0	-	0	0
High Tech Systems Park Twente	Baten	1.400	949	187	1.136	264
High Tech Systems Park Twente	Lasten	1.400	949	806	1.755	-355
Saldo High Tech Systems Park Twente		-	-	619	619	-619
F35 Hengelo Borne deel 2	Baten	908	94	-	94	814
F35 Hengelo Borne deel 2	Lasten	1.006	291	760	1.050	-44
Saldo F35 Hengelo Borne deel 2		98	197	760	957	-859
F35 Watertorenpark	Baten	425	171	-	171	253

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
F35 Watertorenpark	Lasten	425	407	-	407	17
Saldo F35 Watertorenpark		-	236	-	236	-236
Herhuisvesting alg. advies- & projectkst (40 jr)	Baten	2.647	-	-	-	2.647
Herhuisvesting alg. advies- & projectkst (40 jr)	Lasten	1.715	388	-	388	1.327
Saldo Herhuisvesting alg. advies- & projectkst (40 jr)		-932	388	-	388	-1.320
Herhuisvesting alg. commun. & reservering (25 jr)	Lasten	1	1	-	1	0
Saldo Herhuisvesting alg. commun. & reservering (25 jr)		1	1	-	1	0
Herhuisvesting alg. inrichting (15 jr)	Lasten	-	-	-	-	-
Saldo Herhuisvesting alg. inrichting (15 jr)		-	-	-	-	-
Stadskantoor grondkosten(rentelast)	Lasten	23	4.361	-	4.361	-4.338
Saldo Stadskantoor grondkosten(rentelast)		23	4.361	-	4.361	-4.338
Stadskantoor advies- & bouwkosten (40 jr)	Baten	-5	-5	-	-5	-
Stadskantoor advies- & bouwkosten (40 jr)	Lasten	14.379	2.886	5.296	8.183	6.196
Saldo Stadskantoor advies- & bouwkosten (40 jr)		14.384	2.891	5.296	8.188	6.196
Stadskantoor vaste installaties (20 jr)	Lasten	5.558	633	2.174	2.807	2.752
Saldo Stadskantoor vaste installaties (20 jr)		5.558	633	2.174	2.807	2.752
Stadskantoor inrichting e.d. (15 jr)	Lasten	2.884	-	-	-	2.884
Saldo Stadskantoor inrichting e.d. (15 jr)		2.884	-	-	-	2.884
Stadskantoor losse installaties (10 jr)	Lasten	-	-	-	-	-
Saldo Stadskantoor losse installaties (10 jr)		-	-	-	-	-
Stadhuis advies- & bouwkosten (25 jr)	Baten	-	939	-	939	-939
Stadhuis advies- & bouwkosten (25 jr)	Lasten	6.169	1.759	3.775	5.534	635
Saldo Stadhuis advies- & bouwkosten (25 jr)		6.169	821	3.775	4.595	1.574
Stadhuis vaste installaties (20 jr)	Lasten	4.427	436	1.858	2.293	2.134
Saldo Stadhuis vaste installaties (20 jr)		4.427	436	1.858	2.293	2.134
Stadhuis inrichting e.d. (15 jr)	Lasten	1.561	1	-	1	1.560
Saldo Stadhuis inrichting e.d. (15 jr)		1.561	1	-	1	1.560
Stadhuis losse installaties (10 jr)	Lasten	-	-	-	-	-
Saldo Stadhuis losse installaties (10 jr)		-	-	-	-	-

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
HOV Hengelo - Enschede 38 Raamkrediet	Baten	7.869	-3.303	-	-3.303	11.172
HOV Hengelo - Enschede 38 Raamkrediet	Lasten	3.523	700	-	700	2.823
Saldo HOV Hengelo - Enschede 38 Raamkrediet		-4.346	4.003	-	4.003	-8.349
HOV Hengelo - Enschede 38 Verwerving	Baten	10	-633	-	-633	643
HOV Hengelo - Enschede 38 Verwerving	Lasten	3.259	4.320	-	4.320	-1.061
Saldo HOV Hengelo - Enschede 38 Verwerving		3.249	4.953	-	4.953	-1.704
HOV Hengelo - Enschede 38 Kruising	Baten	-	30	-	30	-30
HOV Hengelo - Enschede 38 Kruising	Lasten	3.840	5.014	61	5.075	-1.236
Saldo HOV Hengelo - Enschede 38 Kruising		3.840	4.984	61	5.046	-1.206
Industrieplein/Skatepark	Baten	485	-	114	114	371
Industrieplein/Skatepark	Lasten	1.805	-	114	114	1.691
Saldo Industrieplein/Skatepark		1.320	-	-	-	1.320
Sports Centre Hengelo Uitvoering	Baten	2.988	2.007	11	2.018	970
Sports Centre Hengelo Uitvoering	Lasten	2.988	2.922	62	2.984	4
Saldo Sports Centre Hengelo Uitvoering		-	915	51	966	-966
Uitvoering rioolverzwaring Mozartlaan	Baten	2.333	210	85	295	2.038
Uitvoering rioolverzwaring Mozartlaan	Lasten	104	64	10	74	30
Saldo Uitvoering rioolverzwaring Mozartlaan		-2.228	-146	-75	-221	-2.007
Uitvoering F35 oversteekplaats Kuipersdijk(3 sch)	Baten	425	213	-	213	212
Uitvoering F35 oversteekplaats Kuipersdijk(3 sch)	Lasten	488	452	16	467	21
Saldo Uitvoering F35 oversteekplaats Kuipersdijk(3 sch)		63	238	16	254	-191
Uitv. F35 en Veldbeek Watertorenln en Parallelwg	Baten	2.096	15	1.068	1.083	1.013
Uitv. F35 en Veldbeek Watertorenln en Parallelwg	Lasten	2.128	1.558	884	2.443	-314
Saldo Uitv. F35 en Veldbeek Watertorenln en Parallelwg		32	1.543	-184	1.359	-1.327
HOV Enschedesestraat uitvoering	Baten	4.977	2.766	-	2.766	2.211
HOV Enschedesestraat uitvoering	Lasten	3.898	3.385	61	3.446	451
Saldo HOV Enschedesestraat uitvoering		-1.080	619	61	680	-1.759
HOV Enschedesestraat Binnenstad	Baten	-	646	-146	500	-500

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
HOV Enschedesestraat Binnenstad	Lasten	1.189	969	94	1.063	126
Saldo HOV Enschedesestraat Binnenstad		1.189	322	240	563	626
Breedband DSA	Baten	-	-	-	-	-
Breedband DSA	Lasten	108	-	-	-	108
Saldo Breedband DSA		108	-	-	-	108
Breedband INFRA	Lasten	32	31	6	37	-5
Saldo Breedband INFRA		32	31	6	37	-5
Breedband WIFI	Lasten	75	-	-	-	75
Saldo Breedband WIFI		75	-	-	-	75
Ren TB Bouwkosten aanpassing entree 40jr 2018	Lasten	422	-	187	187	236
Saldo Ren TB Bouwkosten aanpassing entree 40jr 2018		422	-	187	187	236
Ren TB Bouwkst aanp betonrot tegels bad 40jr 2018	Lasten	121	-	-	-	121
Saldo Ren TB Bouwkst aanp betonrot tegels bad 40jr 2018		121	-	-	-	121
Ren TB Bouwkosten tbv aanbrengen beweegbare bodem	Lasten	25	-	-	-	25
Saldo Ren TB Bouwkosten tbv aanbrengen beweegbare bodem		25	-	-	-	25
Ren TB Install.kst gevelren best geb 40jr 2017	Lasten	448	-	-	-	448
Saldo Ren TB Install.kst gevelren best geb 40jr 2017		448	-	-	-	448
Ren TB Install.kstn BAOPT regelsystm 15jr 2017	Lasten	693	-	-	-	693
Saldo Ren TB Install.kstn BAOPT regelsystm 15jr 2017		693	-	-	-	693
Ren TB Install.kstn hergebr afvlwater 15jr 2017	Lasten	230	-	-	-	230
Saldo Ren TB Install.kstn hergebr afvlwater 15jr 2017		230	-	-	-	230
Ren TB Install.kst aanp inst waterzijd 15jr 2017	Lasten	50	-	-	-	50
Saldo Ren TB Install.kst aanp inst waterzijd 15jr 2017		50	-	-	-	50
Ren TB Inventaris balie receptie	Lasten	25	-	-	-	25
Saldo Ren TB Inventaris balie receptie		25	-	-	-	25
Ren TB Terreininventaris fase1 40jr 2019	Lasten	145	-	-	-	145
Saldo Ren TB Terreininventaris fase1 40jr 2019		145	-	-	-	145

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
Ren TB Terreininv fs2 perm overkapp 40jr 2017	Lasten	50	-	-	-	50
Saldo Ren TB Terreininv fs2 perm overkapp 40jr 2017		50	-	-	-	50
Ren TB Voorbereiding en begeleiding 40jr 2018	Lasten	-	-	267	267	-267
Saldo Ren TB Voorbereiding en begeleiding 40jr 2018		-	-	267	267	-267
Ren TB instkstn ren doucher incl inricht 15jr 2018	Lasten	-	-	84	84	-84
Saldo Ren TB instkstn ren doucher incl inricht 15jr 2018		-	-	84	84	-84
Uitvoering Bomen Troelstrastraat	Baten	75	-	-	-	75
Uitvoering Bomen Troelstrastraat	Lasten	403	-	106	106	297
Saldo Uitvoering Bomen Troelstrastraat		328	-	106	106	222
Enschedesestraat binnenstad voorbereiding	Lasten	90	162	131	293	-203
Saldo Enschedesestraat binnenstad voorbereiding		90	162	131	293	-203
Uitvoeringskrediet Enschedesestraat	Baten	1.502	-	28	28	1.474
Uitvoeringskrediet Enschedesestraat	Lasten	4.245	-	1.635	1.635	2.610
Saldo Uitvoeringskrediet Enschedesestraat		2.743	-	1.607	1.607	1.136
Uitvoeringskrediet F35 Veloursstraat-Europatunnel	Baten	255	-	-	-	255
Uitvoeringskrediet F35 Veloursstraat-Europatunnel	Lasten	422	-	148	148	274
Saldo Uitvoeringskrediet F35 Veloursstraat-Europatunnel		167	-	148	148	19
Inv, onderz en VO Herinr Deldenerstraat fase 1,2,3	Lasten	-	-	-	-	-
Saldo Inv, onderz en VO Herinr Deldenerstraat fase 1,2,3		-	-	-	-	-
Voorber. herinr. Deldenerstraat fase 2	Lasten	-	-	-	-	-
Saldo Voorber. herinr. Deldenerstraat fase 2		-	-	-	-	-
Voorbereidingskrediet Marktplaats	Lasten	270	-	95	95	175
Saldo Voorbereidingskrediet Marktplaats		270	-	95	95	175
Uitvoeringskrediet Kuipersdijk	Baten	2.098	-	332	332	1.766
Uitvoeringskrediet Kuipersdijk	Lasten	2.945	-	1.167	1.167	1.778

Projecten	Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
Saldo Uitvoeringskrediet Kuipersdijk	847	-	835	835	12
Totaal lopende investeringsprojecten	43.081	27.754	18.147	45.901	-2.820

9.1.6 Afgesloten investeringsprojecten

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
Nieuwbouw VMBO incl. voorb.kosten	Baten	2.300	77	1.471	1.548	752
Nieuwbouw VMBO incl. voorb.kosten	Lasten	16.658	15.662	5	15.667	991
Saldo Nieuwbouw VMBO incl. voorb.kosten		14.358	15.585	-1.466	14.119	239
Westtangent Uitvoering fase 1	Lasten	1.864	1.223	1	1.224	639
Saldo Westtangent Uitvoering fase 1		1.864	1.223	1	1.224	639
Westtangent Uitvoering fase 2	Baten	2.185	281	7	288	1.897
Westtangent Uitvoering fase 2	Lasten	9.092	8.135	53	8.188	904
Saldo Westtangent Uitvoering fase 2		6.907	7.854	46	7.900	-993
Nieuwbouw VMBO Grond	Baten	-	-	-	-	-
Nieuwbouw VMBO Grond	Lasten	1.390	1.390	-	1.390	-
Saldo Nieuwbouw VMBO Grond		1.390	1.390	-	1.390	-
Voorbereiding Herinrichting Kuipersdijk	Baten	120	122	-2	120	-
Voorbereiding Herinrichting Kuipersdijk	Lasten	120	315	-195	120	0
Saldo Voorbereiding Herinrichting Kuipersdijk		-	193	-193	0	0
Verbetering Vosboerweg-Wegtersweg	Baten	1.272	1.106	43	1.149	123
Verbetering Vosboerweg-Wegtersweg	Lasten	1.272	1.128	21	1.149	123
Saldo Verbetering Vosboerweg-Wegtersweg		-	22	-22	-	-
Ren TB Bwkstn perman. overkapping fs2 40jr 2017	Lasten	2.248	2.754	368	3.122	-874
Saldo Ren TB Bwkstn perman. overkapping fs2 40jr 2017		2.248	2.754	368	3.122	-874
Ren TB Install.kstn perm overkapping fs2 15jr 2017	Lasten	710	1.346	72	1.417	-707
Saldo Ren TB Install.kstn perm overkapping fs2 15jr 2017		710	1.346	72	1.417	-707
Ren TB Invent Myrtha perm overkapp 40jr 2017	Lasten	500	524	90	613	-113
Saldo Ren TB Invent Myrtha perm overkapp 40jr 2017		500	524	90	613	-113

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
Ren TB Inv inr garderobe perm overk fs2 15jr 2017	Lasten	79	51	12	63	16
Saldo Ren TB Inv inr garderobe perm overk fs2 15jr 2017		79	51	12	63	16
Ren TB Nader in te delen 40jr 2017	Lasten	301	141	-	141	160
Saldo Ren TB Nader in te delen 40jr 2017		301	141	-	141	160
Voorbereiding bomen Troelstrastraat	Lasten	-	47	-47	-	-
Saldo Voorbereiding bomen Troelstrastraat		-	47	-47	-	-
Totaal lopende investeringsprojecten		28.356	31.130	-1.140	29.990	-1.634

9.1.7 Lopende rioleringsprojecten

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
Bijdr GRP aan uitv rioolverzwaring Mozartlaan	Baten	500	-	-	-	500
Bijdr GRP aan uitv rioolverzwaring Mozartlaan	Lasten	2.000	-	-	-	2.000
Saldo Bijdr GRP aan uitv rioolverzwaring Mozartlaan		1.500	-	-	-	1.500
Voorb krediet Gieskesstraat riool en Veldbeek	Lasten	29	5	25	30	-1
Saldo Voorb krediet Gieskesstraat riool en Veldbeek		29	5	25	30	-1
Bijdrage aan Sedumdaken uit GRP	Lasten	50	30	-	30	20
Saldo Bijdrage aan Sedumdaken uit GRP		50	30	-	30	20
WGW Stelpost GRP 2018 actief 50	Lasten	-	-	-	-	-
Saldo WGW Stelpost GRP 2018 actief 50		-	-	-	-	-
WGW Beekherstel Klimaat Actief Hengelo	Lasten	475	-	-	-	475
Saldo WGW Beekherstel Klimaat Actief Hengelo		475	-	-	-	475
WGW Stelpost GRP 2018 voorz. 50	Baten	2.059	-	-	-	2.059
WGW Stelpost GRP 2018 voorz. 50	Lasten	2.059	-	-	-	2.059
Saldo WGW Stelpost GRP 2018 voorz. 50		-	-	-	-	-
WGW Stelpost GRP 2019 voorz. 50	Baten	4.240	-	-	-	4.240
WGW Stelpost GRP 2019 voorz. 50	Lasten	4.240	-	-	-	4.240
Saldo WGW Stelpost GRP 2019 voorz. 50		-	-	-	-	-

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
WGW Stelpost GRP 2020 voorz. 50	Baten	1.884	-	-	-	1.884
Saldo WGW Stelpost GRP 2020 voorz. 50		-1.884	-	-	-	-1.884
Bijdrage aan herinrichting Deurningerstraat	Baten	362	-	-	-	362
Bijdrage aan herinrichting Deurningerstraat	Lasten	362	-	-	-	362
Saldo Bijdrage aan herinrichting Deurningerstraat		-	-	-	-	-
WGW Stelpost GRP 2021 voorz. 50	Baten	1.679	-	-	-	1.679
Saldo WGW Stelpost GRP 2021 voorz. 50		-1.679	-	-	-	-1.679
WGW Stelpost GRP 2022 voorz. 50	Baten	1.656	-	-	-	1.656
Saldo WGW Stelpost GRP 2022 voorz. 50		-1.656	-	-	-	-1.656
WGW Stelpost GRP 2018 voorz. 15	Baten	174	-	-	-	174
WGW Stelpost GRP 2018 voorz. 15	Lasten	174	-	-	-	174
Saldo WGW Stelpost GRP 2018 voorz. 15		-	-	-	-	-
WGW Stelpost GRP 2019 voorz. 15	Baten	181	-	-	-	181
WGW Stelpost GRP 2019 voorz. 15	Lasten	181	-	-	-	181
Saldo WGW Stelpost GRP 2019 voorz. 15		-	-	-	-	-
WGW Stelpost GRP 2020 voorz. 15	Baten	32	-	-	-	32
Saldo WGW Stelpost GRP 2020 voorz. 15		-32	-	-	-	-32
WGW Stelpost GRP 2021 voorz. 15	Baten	266	-	-	-	266
Saldo WGW Stelpost GRP 2021 voorz. 15		-266	-	-	-	-266
WGW Stelpost GRP 2022 voorz. 15	Baten	38	-	-	-	38
Saldo WGW Stelpost GRP 2022 voorz. 15		-38	-	-	-	-38
WGW Stelpost GRP 2018 voorz. 5	Baten	120	-	-	-	120
WGW Stelpost GRP 2018 voorz. 5	Lasten	120	-	-	-	120
Saldo WGW Stelpost GRP 2018 voorz. 5		-	-	-	-	-
WGW Stelpost GRP 2019 voorz. 5	Baten	100	-	-	-	100
WGW Stelpost GRP 2019 voorz. 5	Lasten	100	-	-	-	100
Saldo WGW Stelpost GRP 2019 voorz. 5		-	-	-	-	-
WGW Stelpost GRP 2020 voorz. 5	Baten	69	-	-	-	69
Saldo WGW Stelpost GRP 2020 voorz. 5		-69	-	-	-	-69
WGW Stelpost GRP 2021 voorz. 5	Baten	19	-	-	-	19
Saldo WGW Stelpost GRP 2021 voorz. 5		-19	-	-	-	-19

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
WGW Stelpost GRP 2022 voorz. 5	Baten	406	-	-	-	406
Saldo WGW Stelpost GRP 2022 voorz. 5		-406	-	-	-	-406
WGW Voorbereiding oplossen wateroverlast Adamsweg	Baten	80	0	68	69	11
WGW Voorbereiding oplossen wateroverlast Adamsweg	Lasten	80	0	68	69	11
Saldo WGW Voorbereiding oplossen wateroverlast Adamsweg		-	-	-	-	-
WGW Bijdr. GRP aan krediet Sportcentre Hengelo	Baten	75	-	-	-	75
WGW Bijdr. GRP aan krediet Sportcentre Hengelo	Lasten	75	-	-	-	75
Saldo WGW Bijdr. GRP aan krediet Sportcentre Hengelo		-	-	-	-	-
WGW Bijdr GRP aan uitvoeringskrediet Enschedesestr	Baten	657	-	-	-	657
WGW Bijdr GRP aan uitvoeringskrediet Enschedesestr	Lasten	657	-	-	-	657
Saldo WGW Bijdr GRP aan uitvoeringskrediet Enschedesestr		-	-	-	-	-
WGW Bijdr GRP aan reconstructie Kuipersdijk	Baten	985	-	-	-	985
WGW Bijdr GRP aan reconstructie Kuipersdijk	Lasten	985	-	-	-	985
Saldo WGW Bijdr GRP aan reconstructie Kuipersdijk		-	-	-	-	-
WGW Stelpost GRP 2023 voorz. 50	Baten	1.304	-	-	-	1.304
Saldo WGW Stelpost GRP 2023 voorz. 50		-1.304	-	-	-	-1.304
WGW Stelpost GRP 2023 voorz. 15	Baten	556	-	-	-	556
Saldo WGW Stelpost GRP 2023 voorz. 15		-556	-	-	-	-556
WGW Stelpost GRP 2023 voorz. 5	Baten	340	-	-	-	340
Saldo WGW Stelpost GRP 2023 voorz. 5		-340	-	-	-	-340
WGW Bijdr GRP aan aansl Breemarswg kruis. Laan HvZ	Baten	100	-	-	-	100
WGW Bijdr GRP aan aansl Breemarswg kruis. Laan HvZ	Lasten	100	-	-	-	100
Saldo WGW Bijdr GRP aan aansl Breemarswg kruis. Laan HvZ		-	-	-	-	-
WGW Renovatie div rioolgemalen electromech 2018	Baten	200	-	58	58	142
WGW Renovatie div rioolgemalen electromech 2018	Lasten	200	-	58	58	142

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
Saldo WGW Renovatie div rioolgemalen electromech 2018						
WGW Uitv. oplossen Wateroverlast Adamsweg	Baten	566	-	7	7	559
WGW Uitv. oplossen Wateroverlast Adamsweg	Lasten	566	-	7	7	559
Saldo WGW Uitv. oplossen Wateroverlast Adamsweg						
Aansluiting Veldbeek Brouwerij Industrieplein	Baten	355	-	-	-	355
Aansluiting Veldbeek Brouwerij Industrieplein	Lasten	355	-	-	-	355
Saldo Aansluiting Veldbeek Brouwerij Industrieplein						
Uitvoering rioolvervangin Ketelstraat	Baten	819	9	486	495	324
Uitvoering rioolvervangin Ketelstraat	Lasten	819	9	486	495	324
Saldo Uitvoering rioolvervangin Ketelstraat						
Totaal lopende exploitatieprojecten		-6.195	35	25	60	-6.255

9.1.8 Afgesloten rioleringsprojecten

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
WGW Nazorg herinrichting Omloopleiding	Lasten	275	80	1	81	194
Saldo WGW Nazorg herinrichting Omloopleiding						
WGW Uitvoering klimaatmaatregelen openbare ruimte	Lasten	60	38	0	38	22
Saldo WGW Uitvoering klimaatmaatregelen openbare ruimte						
WGW Grondwateroverlast Oude Postweg	Lasten	85	45	-	45	40
Saldo WGW Grondwateroverlast Oude Postweg						
Bijdr uitv F35/Veldb Watertoren/Parallelw	Lasten	790	-	739	739	51
Saldo Bijdr uitv F35/ Veldb Watertoren/ Parallelw						
Stuwgebieden fase 2; uitvoering	Lasten	416	379	25	404	12
Saldo Stuwgebieden fase 2; uitvoering						
Ontwerp klim.maatr. openbare ruimte	Lasten	75	17	-	17	58
Saldo Ontwerp klim.maatr. openbare ruimte						

Projecten		Totaal krediet	Mutaties (cum) t/m 2017	Mutaties 2018	Mutaties (cum) t/m 2018	Restant krediet
WGW Afkoppelbijdrage Veldwijk / Berflo	Lasten	921	795	126	921	-
Saldo WGW Afkoppelbijdrage Veldwijk / Berflo		921	795	126	921	-
WGW Rio.ren. Slachthuisweg relinen	Lasten	65	60	-	60	5
Saldo WGW Rio.ren. Slachthuisweg relinen		65	60	-	60	5
Rioolvervanging relinen Landmansweg	Baten	460	-68	-	-68	528
Rioolvervanging relinen Landmansweg	Lasten	460	369	-	369	91
Saldo Rioolvervanging relinen Landmansweg		-	437	-	437	-437
WGW Bijdr aan ROK 2e fase Veldwijk Zuid	Baten	434	-	434	434	-
WGW Bijdr aan ROK 2e fase Veldwijk Zuid	Lasten	434	-	434	434	-
Saldo WGW Bijdr aan ROK 2e fase Veldwijk Zuid		-	-	-	-	-
Westtangent uitvoering fase 2	Baten	9.092	-5.726	53	-5.673	14.765
Westtangent uitvoering fase 2	Lasten	9.092	8.482	53	8.536	556
Saldo Westtangent uitvoering fase 2		-	14.209	-	14.209	-14.209
Westtangent uitvoering fase 1	Baten	1.864	-1.141	1	-1.141	3.004
Westtangent uitvoering fase 1	Lasten	1.864	1.223	1	1.224	639
Saldo Westtangent uitvoering fase 1		-	2.365	-	2.365	-2.365
WGW Beekherstel Veldwijk Zuid	Baten	112	-83	-	-83	196
WGW Beekherstel Veldwijk Zuid	Lasten	112	83	-	83	29
Saldo WGW Beekherstel Veldwijk Zuid		-	167	-	167	-167
Totaal afgesloten exploitatieprojecten		2.687	18.592	891	19.483	-16.796

9.2 Declaratiegedrag college (Motie Raad)

Kostensoort	Elferink	Bruggink	Eindtotaal
Reis- en verblijfkosten	219,52	929,40	1.148,92

Overzicht als bedoeld in de door de raad op 19-7-2011 aangenomen motie.

9.3 Overzicht subsidies 2018 (Motie Raad)

Feitenkaart	Omschrijving Grootboeknummer	Begroot	Werkelijk
11	Hengelo Promotie / Stadspromotie	372.948	376.283
	WTC	53.055	74.200
	BI zone Binnenstad	241.239	201.492
Totaal - Economie		667.242	651.975

Feitenkaart	Omschrijving Grootboeknummer	Begroot	Werkelijk
12	Schuldhelpverlening Gezonde Toekomst		98.843
	Minimabeleid subsidie Jeugdplein	10.000	3.273
Totaal - Uitkeringen, schuld-bemiddeling en minimabeleid		10.000	102.116

Feitenkaart	Omschrijving Grootboeknummer	Begroot	Werkelijk
21	Jeugd- jongerenwerk div.instel Cerberus	26.633	26.146
	Vrijw. jeugd- jongerenwerk Programma	99.744	96.692
	Jeugd- jongerenwerk div.instel Stg Innocent	28.331	27.630
	Peuterspeelzalen ScaLaspeelothek	15.162	14.365
	Vrijw. jeugd- jongerenwerk Subsidie	3.925	763
	Peuterspeelzalen	378.269	387.023
	Peuterspeelzalen instap opstap	83.541	83.541
	Jeugd- jongerenwerk Donna	52.497	59.847
	Volwasseneneducatie Nivon afd Hengelo	12.923	12.923
	Jeugd- jongerenwerk ScaLa	332.787	332.787
	Impuls brede school,sport,cult	224.622	184.238
	Jeugd- jongerenwerk projecten	6.365	
	Jeugd- jongerenwerk ScaLaKinderwerk	233.255	233.255
Totaal - Opgroeien en ontwikkelen		1.498.054	1.459.210

Feitenkaart	Omschrijving Grootboeknummer	Begroot	Werkelijk
31	Preventie	69.217	76.346
Totaal - Maatschappelijke ondersteuning en geïndiceerde zorg		69.217	76.346

Feitenkaart	Omschrijving Grootboeknummer	Begroot	Werkelijk
32	Ouderenbeleid Seniorenplatform	1.855	
	Weidedorp/Woolderes	21.127	20.047
	Subsidieregelingen algemeen Adviesraden	10.000	8.197
	Soc.vernieuwing/wijkaanpak Wijkbrede act budget	75.517	68.335
	Ouderenbeleid SWOH	722.449	729.949
	Hengelose Es	128.419	125.719
	Lansink	7.882	7.882
	Slangenbeek	34.280	34.261
	Thuis in de buurt	20.093	18.571
	Wijkwelzijn/soc.cult.werk alg.	52.909	33.465
	Overige gezondheidszorg	159.181	144.176
	Hasseler Es	33.145	31.587
	Hengelose Es	42.123	41.020
	Lansink	21.003	20.799
	Vogelkwartier	0	756
	Breemars	6.462	6.000
	Hasseler Es	259.777	254.317
	Sterrentuin	32.440	31.794
	Soc.vernieuwing/wijkaanpak St de Schole	8.393	8.393
	Soc.vernieuwing/wijkaanpak Instandh bewonersorg.	58.522	49.203
	VVTV vluchtelingenwerk	12.469	12.469
	Maatsch. Dienstverlening algemeen maatschap. werk	892.821	906.980
	Soc.vernieuwing/wijkaanpak Buurtbonnenbudg	53.054	47.080
	Gehandicapten Gehandicaptenraad	20.545	4.550
	Lokale minderheden sub anti discr bur	24.881	24.591
	Gehandicapten Subs de Samenloop		4.415
	Geerdink	9.686	9.686
	Subsidie WMO Mantelzorg/Informele zorg	175.956	175.956
	Lokale minderheden Actieplan LHBT	30.000	27.815
	Maatsch. dienstverlening vrijwilligers project	47.486	47.486
	Gehandicapten St steunpunt informele zorg	-1	
	De Jeugd	24.759	24.740
	Sterrentuin	122.779	120.198
	Tempel	59.329	58.041
	Samenlevingsopbouw vrijwilligerscentrum	119.244	92.460
	Samenlevingsopbouw Nrd Mid Zd	144.035	144.035
	Versterking en doorontwikkeling Wijkkracht	361	503
Totaal - Wijkwerk, welzijn en gezondheidszorg		3.432.981	3.335.475

Feitenkaart	Omschrijving Grootboeknummer	Begroot	Werkelijk
41	Subsidies sport TVO	5.307	5.000
	Sportstimulering		289
	Subsidie sport velden eigen beheer	18.187	18.187
	Tuindorpbad	41.054	49.803
	Subsidies sport	67.603	68.573
Totaal - Sport		132.151	141.852

Feitenkaart	Omschrijving Grootboeknummer	Begroot	Werkelijk
42	Beeld kunst Subsidie Ateliers 93	6.027	6.027
	Overige cultuur	115.000	115.000
	Stg. Historie Brandweer	1.103	1.103
	Creativiteitscentra (Oyfo)	524.169	526.083
	Muziekschool (Oyfo)	1.183.758	1.183.758
	Stg. Hist. Archief Beckum	2.578	2.578
	Beeldende kunst	53.055	52.550
	RTV hengelo	96.497	96.497
	Metropool	663.561	663.652
	Heim	271.103	271.103
	Beeld kunst MHHK	3.712	3.500
	Beeld Kunst Heartpool	13.264	13.264
	Aankoop voorw. tbv Oald Hengel	2.705	
	Subs. Cultuur in Kleur	1.125	1.399
	Subs.Hgl.Oranjevereniging	12.139	12.139
	Bibliotheek	2.262.023	2.262.024
	Subs. Lokale Culturele Initiatieven	36.936	38.089
	Subs. werkgroep 4 mei	2.918	
	Subs. Stg. Oald Hengel	15.747	15.747
	Schouwburg Hengelo	1.794.734	1.256.234
	Subsidie SWWK	10.973	10.973
	Cultuur en school	30.450	2.194
	Div musea	26.529	6.336
	Metropool	403.224	403.224
	Culturele amateurverenigingen	154.995	153.860
Totaal - Cultuur		7.688.325	7.097.334

Feitenkaart	Omschrijving Grootboeknummer	Begroot	Werkelijk
51	Karakteristieke boerderijen en opstallen	100.000	100.000
	Puienregeling	104.438	83.984
	Subs.Begr.pl. Bornsestraat	3.639	3.706
	Cultuur historisch erfgoed	47.351	37.527
	Stadswerkplaats		16.230
Totaal - Ruimtelijke ontwikkeling		255.428	241.448

Feitenkaart	Omschrijving Grootboeknummer	Begroot	Werkelijk
62	Activiteiten Duurzaamheid	2.366	639
	Voorlichting milieu	2.700	3.000
Totaal - Afval, milieu en duurzaamheid		5.066	3.639

Feitenkaart	Omschrijving Grootboeknummer	Begroot	Werkelijk
71	Opvang zwerfdieren	119.619	119.619
Totaal - Leefbaarheid en veiligheid		119.619	119.619

Feitenkaart	Begroot	Werkelijk
Economie	667.242	651.975
Uitkeringen, schuldbemiddeling en minimabeleid	10.000	102.116
Opgroeien en ontwikkelen	1.498.054	1.459.210
Maatschappelijke ondersteuning en geïndiceerde zorg	69.217	76.346
Wijkwerk, welzijn en gezondheidszorg	3.432.981	3.335.475
Sport	132.151	141.852
Cultuur	7.688.325	7.097.334
Ruimtelijke ontwikkeling	255.428	241.448
Afval, milieu en duurzaamheid	5.066	3.639
Leefbaarheid en veiligheid	119.619	119.619
Totaal	13.878.083	13.229.014

